

AMBJ

วารสารวิชาการ มจร บุรีรัมย์
Academic MCU Buriram Journal

ปีที่ 5 ฉบับที่ 1 ประจำเดือน มกราคม-มิถุนายน 2563
Vol. 5 No. 1 (January-June 2020)

กำหนดการเผยแพร่ ปีละ 2 ฉบับ

ฉบับที่ 1 มกราคม - มิถุนายน

ฉบับที่ 2 กรกฎาคม - ธันวาคม

วัตถุประสงค์

วารสารวิชาการ มจร บุรีรัมย์ มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมการศึกษาค้นคว้าและเผยแพร่ผลงานวิชาการและงานวิจัยของคณาจารย์ นิสิตและบุคลากรทั่วไปในสาขาวิชา ดังต่อไปนี้

1. สาขาวิชาด้านครุศาสตร์ ศึกษาศาสตร์ และจิตวิทยา
2. สาขาวิชาด้านรัฐศาสตร์ และรัฐประศาสนศาสตร์
3. สาขาวิชาด้านพระพุทธศาสนา ปรัชญา และสหวิทยาการด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

บทความที่จะได้รับการตีพิมพ์ต้องผ่านการพิจารณาจากคณะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิกลั่นกรองบทความอย่างน้อย 2 ท่าน ที่มีความเชี่ยวชาญในสาขาวิชาที่เกี่ยวข้อง และได้รับความเห็นชอบจากกองบรรณาธิการก่อนตีพิมพ์ โดยการพิจารณาบทความจะมีรูปแบบที่ผู้พิจารณาบทความไม่ทราบชื่อหรือข้อมูลของผู้เขียนบทความ และผู้เขียนบทความไม่ทราบชื่อผู้พิจารณาบทความ (Double-Blind Peer Review)

เพื่อให้เป็นไปตามกฎหมายลิขสิทธิ์ ผู้นิพนธ์ต้องลงลายมือชื่อในแบบฟอร์มใบมอบลิขสิทธิ์บทความให้แก่วารสารฯ พร้อมกับบทความต้นฉบับที่ได้แก้ไขครั้งสุดท้าย นอกจากนี้ ผู้นิพนธ์ต้องยืนยันว่าบทความต้นฉบับที่ส่งมาตีพิมพ์นั้น ได้ส่งมาตีพิมพ์เฉพาะในวารสารวิชาการ มจร บุรีรัมย์ เพียงแห่งเดียวเท่านั้น หากมีการใช้ภาพหรือตารางของผู้นิพนธ์อื่น ที่ปรากฏในสิ่งตีพิมพ์อื่นมาแล้ว ผู้นิพนธ์ต้องขออนุญาตเจ้าของลิขสิทธิ์ก่อนพร้อมทั้งแสดงหนังสือที่ได้รับการยินยอมต่อบรรณาธิการ ก่อนที่บทความจะได้รับการตีพิมพ์

เจ้าของ: สำนักวิชาการ วิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เลขที่ 281

หมู่ 13 ถนนบุรีรัมย์-ประโคนชัย ตำบลเสม็ด อำเภอเมืองบุรีรัมย์ จังหวัดบุรีรัมย์ 31000

โทรศัพท์ 06 5108 4746, 06 4946 1595

E-mail: ambj.mcu@gmail.com

<http://www.ambj.mcu.ac.th>

คณะกรรมการที่ปรึกษา (Advisors)

พระพรหมบัณฑิต, ศ.ดร.

พระราชปริยัติกวี, ศ.ดร.

พระเทพปวรเมธี, รศ.ดร.

พระสุวรรณเมธาภรณ์, ผศ.ดร.

พระราชปริยัติมุนี, รศ.ดร.

พระมหาสมบุญ วุฑฒิกโร, รศ.ดร.

พระสุธีรัตนบัณฑิต, รศ.ดร.

พระสุนทรธรรมเมธี, ดร.

พระศรีปริยัติธาดา

พระครูปริยัติกิตติธำรง, รศ.ดร.

พระครูศรีปัญญาวิกรม, ผศ.ดร.

รศ.ดร.สุรพล สุยะพรหม

ที่ปรึกษาอธิการบดี

อธิการบดี

รองอธิการบดีฝ่ายบริหาร

รองอธิการบดีฝ่ายวิชาการ

คณบดีคณะพุทธศาสตร์

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์

รองเจ้าคณะจังหวัดบุรีรัมย์

ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์

คณบดีคณะสังคมศาสตร์

ผอ.หลักสูตร พธ.ม. สาขาวิชาพระพุทธศาสนา

รองอธิการบดีฝ่ายกิจการทั่วไป

บรรณาธิการ (Chief Editor)

รองศาสตราจารย์ ดร.เอกฉัท จารุเมธีชน

ผู้ช่วยบรรณาธิการ (Assistant Editor)

ดร.บรรพต แคนไธสง

นายมงคล สอนไธสง

กองบรรณาธิการ (Editorial Board)

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พระมหาพจน์ สุวโจ, ผศ.ดร.

พระมหาณอม อานนโฑ, ดร.

พระปลัดกิตติ ยุติธโร, ดร.

ดร.ภาณุวัชร สุขเสน

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

หน่วยงานภายนอก

ศ.ดร.ประยงค์ แสนบุราณ

รศ.ดร.อุดมพร ชื่นไพบูลย์

รศ.ดร.พรสวรรค์ ศิริภิญญาภรณ์

ผศ.ดร.วีระชัย ยศโสธร

ผศ.ดร.อภิญวัฒน์ โพธิ์सान

ผศ.ดร.ธีระพงษ์ มีไธสง

ผศ.ดร.บุญรอด บุญเกิด

มหาวิทยาลัยขอนแก่น

มหาวิทยาลัยรามคำแหง

มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย

มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์

มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

มหาวิทยาลัยบูรพา

ผศ.ดร.สาคร พรหมโคตร

ดร.มนูญ สอนโพนงาม

ดร.พิสุทธิพงศ์ เอ็นดู

มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย

มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน

วิทยาเขตสุรินทร์

ผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณากลั่นกรองบทความ (Peer Review)

ผู้ทรงคุณวุฒิภายใน

พระครูปริยัติกิตติธำรง, รศ.ดร.

พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส, รศ.ดร.

พระมหาสมบุญ วุฑฒิกโร, รศ.ดร.

พระครูศรีปัญญาวิกรม, ผศ.ดร.

พระมหาพจน์ สุวโจ, ผศ.ดร.

พระปลัดกิตติ ยุตติธโร, ดร.

พระครูปัญญาสารบัณฑิต, ดร.

ศาสตราจารย์ ดร.สมภาร พรหมทา

รองศาสตราจารย์ วิเชียร ชาบุตรบุญธรรม

รองศาสตราจารย์ ดร.สิน งามประโคน

รองศาสตราจารย์ ดร.ทวีศักดิ์ ทองทิพย์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรพล พรหมกุล

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ทิพย์ ขันแก้ว

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อนุวัต กระสังข์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.รุ่งสุริยา หอมวัน

ดร.ภาณุวัชร สุขแสน

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ผู้ทรงคุณวุฒิภายนอก

ศาสตราจารย์ ดร.วัชร งามจิตรเจริญ

ศาสตราจารย์ ดร.ประยงค์ แสนบุราณ

รองศาสตราจารย์ ดร.ปรีชา ปาโนรัมย์

รองศาสตราจารย์ ดร.ศิวัช ศรีโกคางกุล

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อุทัย สติมัน

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.หอมหวล บัวระภา

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อภิภูวัฒน์ โพธิ์सान

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธีระพงษ์ มีไธสง

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.บุญรอด บุญเกิด

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.มนตรี วิวาทสุข

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วีระชัย ยศโสธร

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

มหาวิทยาลัยขอนแก่น

มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์

มหาวิทยาลัยขอนแก่น

มหาวิทยาลัยสวนดุสิต

มหาวิทยาลัยขอนแก่น

มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

มหาวิทยาลัยบูรพา

มหาวิทยาลัยบูรพา

มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สาคร พรหมโคตร
ดร.สมศักดิ์ พันธุ์ศิริ
ดร.มนูญ สอนโพนงาม
ดร.พิสุทธิพงศ์ เอ็นดู

มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย
มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์
มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน
วิทยาเขตสุรินทร์

บันทึกข้อมูลและพิสูจน์อักษร: มงคล สอนไธสง

ออกแบบปก: อรุณรัตน์ แก้วอรสาน

พิมพ์ที่: บริษัท ไอพริ้นท์ แอนด์ เทคโนโลยี (ไทยแลนด์) จำกัด
433/8-9 ถ.จิระ ต.ในเมือง อ.เมือง จ.บุรีรัมย์ 31000

ถ้อยแถลงบรรณาธิการ

วิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ดำเนินการจัดการศึกษาตามแนวพระราชปณิธานของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 องค์พระผู้ทรงสถาปนามหาวิทยาลัยที่มีพระราชประสงค์ให้มหาวิทยาลัยเป็นแหล่งการศึกษาพระไตรปิฎกและวิชาการชั้นสูงสำหรับพระภิกษุสามเณร และคฤหัสถ์ โดยมีแนวทางในการจัดการศึกษาก็คือ การศึกษาพระพุทธศาสนาบูรณาการกับศาสตร์สมัยใหม่ เพื่อพัฒนาจิตใจและสังคม

การศึกษาหลักธรรมคำสอนของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าให้เข้าใจและเข้าถึง พร้อมทั้งเรียนรู้ศาสตร์สมัยใหม่ แล้วเผยแพร่ต่อสังคมในรูปแบบการจัดการความรู้สู่สาธารณะ เป็นภารกิจที่ต้องรับผิดชอบและสร้างสรรค์ของมหาวิทยาลัย เพื่อสนองนโยบายและดำเนินการตามพันธกิจดังกล่าว วิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์ จึงจัดทำวารสารวิชาการ มจร บุรีรัมย์ขึ้น

วารสารวิชาการ มจร บุรีรัมย์ (Academic MCU Buriram Journal) มีความสอดคล้องกับยุทธศาสตร์และกลยุทธ์ของมหาวิทยาลัย คือ การผลิตบัณฑิตและพัฒนาการจัดการเรียนการสอนที่มีคุณภาพตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิ การส่งเสริมการวิจัยและพัฒนาองค์ความรู้เพื่อเพิ่มศักยภาพการวิจัยทางพระพุทธศาสนา ระดับชาติ การส่งเสริมให้มีการเผยแพร่ผลงานวิจัยในระดับชาติและนานาชาติ ตามตัวบ่งชี้คณะกรรมการอุดมศึกษาองค์ประกอบที่ 2 ว่าด้วยการวิจัย นอกจากนี้การจัดทำวารสารนี้มีความสอดคล้องกับการประกันคุณภาพการศึกษาในด้านการเรียนการสอน การวิจัย การบริการวิชาการ และการจัดการความรู้

ในนามคณะผู้จัดทำวารสารวิชาการ มจร บุรีรัมย์ ขอกราบขอบพระคุณพระราชปริยัติกวี, ศ.ดร. อธิการบดี พระเทพปวรเมธี, รศ.ดร. รองอธิการบดีฝ่ายบริหาร พระมหาสมบุญ ฐุฑฺฒิกโร, รศ.ดร. คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย รศ.ดร.สุพล สุยะพรหม รองอธิการบดีฝ่ายกิจการทั่วไป ที่เมตตาติดตามการจัดทำวารสาร และให้คำชี้แนะวิธีการดำเนินงานที่ทรงคุณค่า รวมทั้งคณาจารย์ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ทั้งในส่วนวิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์และส่วนกลางท่านอื่น ๆ ตลอดจนนักวิชาการในสถาบันอุดมศึกษาต่าง ๆ ที่เมตตาส่งเสริมสนับสนุนการจัดทำวารสารวิชาการนี้ อันเป็นพลังให้การขับเคลื่อนงานวิชาการเดินหน้าต่อไป ด้วยความมั่นคงและยั่งยืน

รองศาสตราจารย์ ดร.เอกฉันท จารุเมธีชน
บรรณาธิการ

ทัศนะและความคิดเห็นที่ปรากฏในบทความวารสารฉบับนี้
ถือเป็นความรับผิดชอบของผู้เขียนบทความนั้น ไม่ถือเป็นทัศนะและความรับผิดชอบของบรรณาธิการ

สารบัญ

บรรณาธิการแถลง

บทความวิจัย: Research Article

- ความรู้ด้านการมีกิจกรรมทางกายของพระภิกษุสูงวัยในจังหวัดศรีสะเกษ 1
Knowledge on Physical Activity of Elderly Monks in Sisaket Province
เตชภณ ทองเต็ม, จีรนันท์ แก้วมา
Tachapon Tongterm, Jeeranan Kaewma
- บทบาทและวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระอานนท์เถระ 16
The Role and Method in Propagation of Buddhism of Ananda Thera
พระประเสริฐ อภิวันโณ (จันคำ)
Phra Prasian Abhiwanno (Chankham)
- ศึกษาแนวทางส่งเสริมการให้ทานของพุทธศาสนิกชนตำบลคูเมือง อำเภอคูเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ 28
A Study of Guideline for Promoting the Giving of Buddhists in Khumueang Sub-district,
Khumueang District, Buriram Province
พระอธิการบุญมี จิตวีโร
Phra Athikarn Boonmee Thitavirayo
- ศึกษาบทบาทและวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระนางมหาปชาบดีโคตมีเถรี 41
A Study of Role and Method in Propagation of Buddhism of Mahapajapatigotami Theri
พระณัฐวุฒิ อินทวนโณ
Phra Natthawut Indavanno
- การพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ศิลปะแบบบายอนในจังหวัดบุรีรัมย์ 51
The Development of Learning Centre of Bayon Art in Buriram Province
รุ่งสุริยา หอมวัน, พระมหาถนอม อานนโท, ธนันต์ชัย พัฒนะสิงห์, ทิพย์ ชันแก้ว
Rungsuriya Homwan, Phramaha Thanom Amando, Thananchai Pattanasing, Thip Kunkeaw
- ศักยภาพชุมชนในการจัดการปัญหาเสพยาเสพติด จังหวัดชัยภูมิ 63
Potential of Community in Narcotics Problem Management in Chaiyaphum Province
เทอดศักดิ์ ไปจันทิก, สุนทร ปัญญะพงษ์, อัญชลี ชัยศรี, เกศสุดา โภคานิตย์, พรสวรรค์ มงคลวรรณศรี
Therdsak Pajuntuek, Soonthorn Panyapong, Anchalee Chaisri, Katesuda Phokanit,
Ponsawan Mongkonwannasri
- การประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงระดับครัวเรือนในอำเภอนองบัวลำภู 74
จังหวัดหนองบัวลำภู
Applied Conduct on Philosophy of Sufficient Economy for Families of
Muang Nongbua Lamphu District in Nongbua Lamphu Province

ชาญยุทธ หาญชนะ
Chanyut Hanchana

- การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลโขงเจียม 84
อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี
Political Participation of the People in the Area of Khong Chiam Sub-district
Administrative Organization, Khong Chiam District, Ubon Ratchathani Province
สุปัน สมสาร
Supan Somsa
- วจนลีลาในประโยคที่ปรากฏคำเลียนเสียงธรรมชาติในชุดนิทานสำหรับเด็กของตูปอง 95
Stylistic Attributes in Sentences with Onomatopoeic Words in Children's
Book Series by Tuppong
มาลีษา ยอดประดิษฐ์, จอมขวัญ สุทธินนท์
Malisa Yodpradit, Jomkwan Sudhinont
- ปัจจัยที่มีผลต่อการบริหารการปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดนนทบุรี 109
Factors Affecting Local Administration in Nonthaburi Province
พีรพงศ์ กนกเลิศวงศ์, ธนสุวิทย์ ทับทิมรักษา
Perapong Kanoklertwonges, Thanasuwit Thabhiranrak
- การศึกษาเปรียบเทียบคำสมาสในคัมภีร์ปทูปลิตีและลลขุสัทธานตคามุที 122
A Comparative Study of Compound Formation in the Padarupasiddhi and
the Laghusiddhantakaumudi
พระมหาประดิษฐ์ บ่อชน
Phramaha Pradit Borchon
- การเสริมสร้างสุขภาวะและเครือข่ายทางสังคมเพื่อลดเหล้า บุหรี่ เชิงพุทธบูรณาการ 133
ในจังหวัดขอนแก่น
A Promoting of the Well-being and Social Networks of Buddhist Integrated for Liquor
and Smoking Reduction in Khon Kaen Province
พระมหาตาสยาม วชิรปัญญา, สุรพล พรมกุล, ชาญชัย เพ็ญแก้ว, ทรงวุฒิ ประสานวงศ์, พิพัฒน์ คันทา,
ภาสกร ดอกจันทร์
Phramaha Daosayam Vajirapanyo, Suraphon Promgun, Chanchai Paingkaw, Songwut
Pasanwong, Pipath Kunthara, Phasakorn Dokjantr
- รูปแบบการพัฒนาภูมิปัญญาและประเพณีเชิงพุทธกับการส่งเสริม 148
การเรียนรู้ของประชาชนในเขตอีสานใต้
The Developmental Model of Buddhist Wisdom and Tradition and Promotion of
Learning of People in the Southern Isan Region
สิรภพ สวนดง, พระยุทธนา อธิจิตโต, สงวน หล้าโพนทัน
Siraphop Suandong, Phrayutthana Athicitto, Sanguan Laphontan

- การวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงคำศัพท์โบราณจากพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน
ปี พ.ศ. 2493 – ปี พ.ศ. 2554

The Analysis of Changes in the Ancient Vocabularies from the Royal Institute
Dictionary from Year 1950 to Year 2011 (B.E. 2493 to B.E. 2554)

วิไลวรรณ เข้มขัน, ขนิษฐา ใจมโน

Wilaiwan Kemkan, Kanita Chaimano

163
- แนวทางการอนุรักษ์ป่าในหนังสือพิมพ์ภาษาไทยออนไลน์

Guidelines for Forest Preservation in Thai Online Newspapers

พระมหาประทีป เกษรอินทร์, โสภี อุ้นทะยา

Phramaha Prateep Kesonin, Sopee Untaya

177
- บทความวิชาการ: Academic Article**
- พุทธวิธีแก้ปัญหาคัดแย้ง

Buddhist Ways to Resolve Conflicts

พระมหาประเสริฐ สุเมธ, ปิยวัฒน์ คงทรัพย์, ทิพย์ ชันแก้ว

Phramaha Prasert Sumetho, Piyawat Kongsub, Thip Khankaew

191
- ความรับผิดในทางอาญา: กรณีองค์ประกอบของความผิดต่อชีวิต

Criminal Liability: On Element of Offence Against Life

พระครูปริยัติสารการ

Phrakrupariyutsarakar

206
- บทบาทครูโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ในศตวรรษที่ 21

The Role of Teacher in Phrapariyattidhamma Schools of General Education
Department in the 21st Century

อำนวย มีราคา

Amnuai Meerakar

221
- สิทธิและเสรีภาพในการชุมนุมสาธารณะตามพระราชบัญญัติการชุมนุมสาธารณะ พ.ศ. 2558

Right and Freedom in Public Assembly as Based on the Public Assembly Act,
B.E. 2558 (2015 A.D.)

วินิจ ผาเจริญ, สุรพล พรหมกุล

Winit Pharcharuen, Suraphon promgun

232
- Effect on Social Media: Its Impacts on Thai Education

Phrakru Sumetchanthasiri, Nikorn Polyiam, Issarapong Kraisin

248

ภาคผนวก

กระบวนการพิจารณาบทความของวารสารวิชาการ มจร บุรีรัมย์	263
คำแนะนำสำหรับผู้นิพนธ์บทความ	264
หนังสือขอเสนอบทความเพื่อลงตีพิมพ์ในวารสารวิชาการ มจร บุรีรัมย์	271

ความรู้ด้านการมีกิจกรรมทางกายของพระภิกษุสงฆ์ในจังหวัดศรีสะเกษ
Knowledge on Physical Activity of Elderly Monks
in Sisaket Province

เดชภณ ทองเต็ม

Tachapon Tongterm

สาขาวิทยาศาสตร์การกีฬา คณะศิลปศาสตร์และวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ

Department of Sports Science, Faculty of Liberal Arts and Science, Sisaket

Rajabhat University,

จีรนนท์ แก้วมา

Jeeranan Kaewma

วิทยาลัยนวัตกรรมและการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา

College of Innovation and Management, Songkhla Rajabhat University

E-mail: jojoe_spsc_chula@hotmail.com

ได้รับบทความ: 24 มีนาคม 2563; แก้ไขบทความ: 2 เมษายน 2563; ตอรับตีพิมพ์: 2 เมษายน 2563

Received: March 24, 2020; Revised: April 2, 2020; Accepted: April 2, 2020

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระดับความรู้ด้านการมีกิจกรรมทางกายของพระภิกษุสงฆ์ในจังหวัดศรีสะเกษ ตัวอย่างเป็นพระภิกษุสงฆ์ จำนวน 530 รูป อายุระหว่าง 50-69 ปี (69.63 ± 7.11 ปี) ได้มาจากการคัดเลือกอย่างง่ายและคัดเลือกแบบบังเอิญ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามที่คณะผู้วิจัยพัฒนาขึ้น วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการศึกษาพบว่า พระภิกษุสงฆ์มีระดับความรู้ด้านการมีกิจกรรมทางกาย อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 10.23$, S.D. = 1.68) โดยเมื่อพิจารณารายชื่อ พบว่า พระภิกษุสงฆ์ส่วนใหญ่มีความรู้ที่ถูกต้องในประเด็น “การชักเครื่องนุ่งห่ม จีวร สบง อังสะ ด้วยตนเอง ช่วยให้ร่างกายได้ออกแรง” (ร้อยละ 96.2) “การเดินบิณฑบาต เป็นกิจกรรมทางกายที่ช่วยส่งเสริมสุขภาพ” (ร้อยละ 94.7) “การมีกิจกรรมทางกาย ช่วยผ่อนคลายความเครียด” (ร้อยละ 94.0) และ “ผู้ที่ออกกำลังกายเป็นประจำจะทำงานได้นานกว่าและเหนื่อยน้อยกว่าผู้ที่ไม่ออกกำลังกาย” (ร้อยละ 92.6) ดังนั้นควรส่งเสริมให้ความรู้ด้านกิจกรรมทางกายที่ถูกต้องแก่พระภิกษุสงฆ์ในจังหวัดศรีสะเกษ

คำสำคัญ: กิจกรรมทางกาย, ความรู้, ผู้สูงอายุ, พระภิกษุ

Abstract

This research aimed to study knowledge on physical activity of elderly monks in Sisaket province of Thailand. The sample was 530 elderly Buddhist monks who were 50-69 years old (69.63 ± 7.11 years old). They were selected by using simple random sampling and accidental sampling. The instrument to gather data was the developed questionnaire. Data analysis was accomplished by using frequency, percentage, means and standard deviation. The result found that knowledge on physical activity of the elderly monks in Sisaket province was moderately level ($\bar{X} = 10.23$, S.D. = 1.68). Considering each aspect, it was found that the elderly monks had right knowledge about “hand-washing help for exerting” (96.2); “go on an alms round is the physical activity for health promotion” (94.7%); “the physical activity help for relaxing” (94.0); and “the person who usually exercise can work for a long time more than no exercise person and less tired than no exercise person too (92.6).

In summary, the elderly monks in Sisaket province should be supported the right knowledge regarding physical activity.

Keywords: Physical Activity, Knowledge, Elderly, Monk

1. บทนำ

ปัจจุบันความเจริญก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยีความสะดวกสบาย เป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้พฤติกรรมสุขภาพของมนุษย์เปลี่ยนแปลงไป ส่งผลให้ประชาชนมีปัญหาด้านสุขภาพเพิ่มขึ้นทั้งสภาวะทางจิต โรคติดต่อและโรคไม่ติดต่อ ซึ่งโรคต่าง ๆ เหล่านี้ได้วิวัฒนาการขึ้นพร้อมกับสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป ได้แก่ โรคความดันโลหิตสูง โรคหลอดเลือดสมอง โรคพาร์กินสัน และโรคเบาหวาน ฯลฯ ซึ่งในประเทศไทย โรคเบาหวานถือเป็นโรคที่มีอัตราผู้ป่วยสูงที่สุดในปัจจุบันและมีแนวโน้มที่เพิ่มสูงขึ้น โดยปัจจัยเสี่ยงต่อการเกิดโรคไม่ติดต่อเรื้อรังที่สำคัญคือพฤติกรรมสุขภาพและวิถีการดำเนินชีวิตที่ไม่ถูกต้องเหมาะสม (คณะกรรมการสนับสนุนและประสานงาน โครงการหมู่บ้านดี วิถีพุทธ, 2556) เช่นเดียวกับพระสงฆ์ซึ่งจากสถิติการเข้ารับการรักษาในโรงพยาบาลสงฆ์ (งานเวชระเบียนและสถิติ กลุ่มงานเทคโนโลยีสารสนเทศและสนับสนุนวิชาการ, 2550) พบว่า มีพระภิกษุสงฆ์-สามเณร เข้ารับการรักษา จำนวน 66,462 รูป โดยโรคที่พระภิกษุ-สามเณรเข้ารับการรักษา

รักษามากที่สุด 5 อันดับแรก ได้แก่ โรคความดันโลหิตสูง โรคเบาหวาน โรคไต โรคปอด และโรคน้ำตาลในเม็ดเลือดสูง นอกจากนี้จากผลการศึกษาของ ศุภลักษณ์ ธนธรรมสถิต และคณะ (2553) ที่ได้ทำการศึกษา “สุขภาวะของพระภิกษุในจังหวัดอุบลราชธานี” ได้พบว่าในพระภิกษุกลุ่มอายุ ตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป มีเส้นรอบเอวสูงกว่าค่าปกติ คือ มีภาวะอ้วนลงพุงถึงร้อยละ 42.1 และพระภิกษุ 1 ใน 4 รูป มีโรคประจำตัว โดยโรคประจำตัวที่พบมากที่สุดเป็นโรคเรื้อรัง ได้แก่ ความดันโลหิตสูง และเบาหวาน ซึ่งผลการวิจัยด้านโรคเรื้อรังที่เป็นปัญหาของพระภิกษุนี้ อาจจะแตกต่างกันตามพื้นที่ที่ศึกษา และช่วงวัยของพระภิกษุดังการศึกษาของ รัตนา ทิพย์หิรัญ และคณะ (2555) ที่ได้ศึกษา “ปัญหาสุขภาพของพระภิกษุสงฆ์และสามเณรที่รับไว้รักษาในโรงพยาบาลลำพูน” โดยพบว่า ตัวอย่างพระภิกษุ มีโรคประจำตัวร้อยละ 12.6 โดยกลุ่มโรคที่พบมากที่สุด ได้แก่ โรคหัวใจ ภาวะไขมันในเลือดสูง ความดันโลหิตสูง และไตวายเรื้อรัง และการศึกษาของ โมลี วณิชสุวรรณ (2551) ที่ได้ทำการศึกษา “ภาวะสุขภาพของพระภิกษุ อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสาคร” ที่พบว่า ปัญหาสุขภาพของตัวอย่างที่ควรได้รับการแก้ไขเร่งด่วน คือ โรคของกลุ่ม metabolic syndrome ได้แก่ ภาวะโภชนาการเกิน ภาวะอ้วนลงพุง และระดับไขมันในเลือดสูง และอีกหนึ่งการศึกษาของ พิทยา จารุพนผล (2548) ที่ศึกษาเรื่อง “สุขภาวะของพระภิกษุสงฆ์ในเขตกรุงเทพมหานคร” ที่พบว่า พระภิกษุส่วนใหญ่มีน้ำหนักตัวเกินเกณฑ์ปกติมากถึง 38.1% โดยมีปัญหาความดันโลหิตสูงขึ้นต้น 23.4% จากข้อมูลดังกล่าวข้างต้นจะเห็นได้ว่าพระภิกษุมีปัญหาด้านสุขภาพอยู่ไม่น้อย

พระภิกษุสูงวัย เป็นช่วงวัยที่ควรได้รับการดูแลเป็นพิเศษในด้านการส่งเสริมสุขภาพ เนื่องด้วยเมื่อเข้าสู่วัยสูงอายุ ระบบต่าง ๆ ของร่างกายเกือบทุกระบบจะมีการเสื่อมลง เช่น ระบบกล้ามเนื้อและระบบกระดูกมีอัตราเสื่อมและอัตราอ่อนแรงลง ข้อต่อต่าง ๆ มีการเสื่อมคลอน โดยเฉพาะอย่างยิ่งข้อต่อที่ต้องรองรับน้ำหนักตัว ระบบประสาทเกี่ยวกับการสั่งงานของสมองและการนำกระแสความรู้สึกลดช้าลง เป็นเหตุให้เกิดการล้มหรือเกิดอุบัติเหตุอื่น ๆ ได้ง่าย ซึ่งส่งผลให้อุบัติการณ์ของภาวะทุพพลภาพ (Disability) และเสียชีวิตเพิ่มสูงขึ้น ซึ่งนอกจากโรคที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติของการเป็นผู้สูงวัยแล้ว โรคเรื้อรังที่เกิดจากพฤติกรรมและการดำรงชีวิตที่ไม่เหมาะสมยังมีอุบัติการณ์ที่สูงขึ้นด้วย เช่น พฤติกรรมการเนือยนิ่งที่เกิดจากการมีกิจกรรมทางกายน้อยเกินไป ที่ส่งผลให้เกิดโรคไม่ติดต่อเรื้อรัง (Non-Communicable Diseases: NCDs) ต่าง ๆ ซึ่งจากผลการศึกษาของ สมเกียรติ รามัญวงศ์ และคณะ (2561) ที่ได้ทำการศึกษา “การส่งเสริมการดูแลสุขภาพแบบองค์รวมของพระสงฆ์ในจังหวัดลพบุรี” พบว่า ตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นพระภิกษุสูงวัย และพระภิกษุสูงวัยจะมีโรคประจำตัวเป็นโรคเรื้อรัง และการศึกษาของ เตชภณ ทองเติม (2557) ที่ได้ทำการศึกษา “ภาวะทุพพลภาพของพระภิกษุสูงวัยในจังหวัดศรีสะเกษ” โดยพบว่า จังหวัดศรีสะเกษ

มีจำนวนพระภิกษุสงฆ์ที่มีแนวโน้มเพิ่มมากขึ้นด้วยเช่นกัน โดยจากการศึกษาที่ผ่านมาพบว่าการออกกำลังกาย และการมีกิจกรรมนันทนาการที่เหมาะสมสำหรับผู้สูงอายุ จะสามารถช่วยชะลอภาวะเสื่อมของร่างกาย ช่วยส่งเสริมการมีสมรรถภาพทางกายที่ดี ช่วยเพิ่มสุขสมรรถนะ และช่วยให้ผู้สูงอายุได้พบปะเพื่อนฝูงในกลุ่มวัยเดียวกันได้ (เตชภณ ทองเดิม, 2556) นอกจากนี้ยังมีผลต่อสุขภาพจิตของผู้สูงอายุด้วย (PuraKom et al., 2014) แต่ในกลุ่มพระภิกษุสงฆ์การออกกำลังกายเหมือนฆราวาสทั่วไปอาจจะไม่เหมาะสมมากนัก ดังนั้นการมีกิจกรรมทางกายที่เหมาะสม เช่น การบิณฑบาต การเดินจงกรม การกวาดลานวัด การซักเครื่องนุ่งห่ม จีวร ตลอดจนการปรับปรุงภูมิทัศน์ภายในบริเวณวัด จะช่วยให้พระภิกษุมีกิจกรรมทางกายที่เพียงพอและมีสุขภาพดีตามหลักพระพุทธศาสนาได้ (สำนักงานเจ้าคณะจังหวัดอ่างทอง และคณะ, 2548; โรงพยาบาลสงฆ์ กรมการแพทย์ กระทรวงสาธารณสุข, ม.ป.ป.) ซึ่งเมื่อพิจารณาถึงปัจจัยที่มีผลต่อการมีกิจกรรมทางกายนั้นจากการศึกษาที่ผ่านมา พบว่า ปัจจัยด้านความรู้ (สุนันท์ แสงทรัพย์, 2554) และทัศนคติ (จันทิมา ฤกษ์เลื่อนฤทธิ์ และคณะ, 2553; นัทรพงศ์ ลัทธพิณท์, 2560) ถือเป็นปัจจัยที่มีผลทางบวกต่อพฤติกรรมการสร้างเสริมสุขภาพในกลุ่มพระภิกษุ

สรุปได้ว่าภาวะทุพพลภาพในกลุ่มพระภิกษุสงฆ์ในจังหวัดศรีสะเกษมีแนวโน้มสูงขึ้น ส่วนใหญ่เป็นกลุ่มโรคไม่ติดต่อเรื้อรัง ที่เกิดจากการมีพฤติกรรมทางสุขภาพไม่เหมาะสม โดยเฉพาะพฤติกรรมเนือยนิ่ง ซึ่งการมีกิจกรรมทางกายที่เหมาะสมจะช่วยชะลอภาวะเสื่อมของร่างกายได้ โดยปัจจัยด้านความรู้ ถือเป็นปัจจัยเชิงบวกที่มีผลต่อการมีกิจกรรมทางกาย ดังนั้นในการศึกษาครั้งนี้คณะผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาวิจัยเรื่อง “ความรู้ด้านการมีกิจกรรมทางกายของพระภิกษุสงฆ์ในจังหวัดศรีสะเกษ” ทั้งนี้เพื่อให้ทราบข้อมูลพื้นฐานด้านระดับความรู้ด้านการมีกิจกรรมทางกายของพระภิกษุสงฆ์ในจังหวัดศรีสะเกษ ตลอดจนเพื่อให้หน่วยงานด้านการแพทย์และสาธารณสุข ภายในจังหวัดศรีสะเกษ สามารถนำองค์ความรู้พื้นฐานที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้ไปใช้ในการสร้างเสริมสุขภาพสำหรับกลุ่มพระภิกษุสงฆ์ในพื้นที่ได้

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับความรู้ด้านการมีกิจกรรมทางกายของพระภิกษุสงฆ์ในจังหวัดศรีสะเกษ

3. วิธีดำเนินการวิจัย

บทความวิจัยครั้งนี้เป็นส่วนหนึ่งของโครงการวิจัยเรื่อง “การพัฒนารูปแบบการเพิ่มกิจกรรมทางกายสำหรับพระภิกษุสงฆ์ในชนบท: การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม” ซึ่งเป็นการศึกษาเชิงพรรณนา ณ จุดเวลาใดเวลาหนึ่ง (Cross sectional descriptive study)

ผ่านการรับรองจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์จาก คณะศิลปศาสตร์และวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ เลขที่โครงการวิจัย 015/2561 โดยมีวิธีการดำเนินการวิจัย ดังนี้

3.1 ประชากร (Population)

ประชากร คือ บุคคลเพศชายที่เป็นนักบวชในพระพุทธศาสนา ที่มีอายุตั้งแต่ 50 ปีขึ้นไป และ จำพรรษาอยู่ในวัดที่มีพัทธสีมา สำนักสงฆ์ หรือที่พักสงฆ์ ในจังหวัดศรีสะเกษ ในปี พ.ศ. 2561

ตัวอย่าง (Sample)

ตัวอย่าง คือ พระภิกษุ ที่มีอายุตั้งแต่ 50 ปีขึ้นไป ทั้งธรรมยุติกนิกายและมหานิกาย โดยคณะผู้วิจัยได้คำนวณหาขนาดของกลุ่มตัวอย่างที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 และระดับความคลาดเคลื่อนไม่เกินร้อยละ 5 จากสูตรของ Cochran (1953) ดังนี้

สูตรของคำนวณหาขนาดตัวอย่าง กรณีไม่ทราบจำนวนประชากร จากสูตร Cochran

$$n = \frac{P (1-P) Z^2}{e^2}$$

เมื่อ	n	=	ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง
	P	=	ค่าสัดส่วนของประชากร โดย ค่า P(1-P) จะมีค่ามากที่สุดเมื่อสัดส่วน ประชากร = 50% หรือ P = 0.5
	e	=	ร้อยละความคลาดเคลื่อนจากกลุ่มตัวอย่าง
	Z	=	ระดับความเชื่อมั่น ในการวิจัยครั้งนี้ ใช้ระดับ ความเชื่อมั่น 95% ค่า Z = 1.96
แทนค่า	n	=	$\frac{0.5 \times 0.5 \times (1.96)^2}{0.05^2}$
	n	=	$\frac{0.9604}{0.0025}$
	n	=	384.16

ดังนั้นขนาดตัวอย่างที่น้อยที่สุด คือ 385 รูป

จากการคำนวณกลุ่มตัวอย่างตามสูตรของ Cochran จะได้กลุ่มตัวอย่างพระภิกษุ สูงวัย น้อยที่สุดจากการคำนวณประมาณ 385 รูป ซึ่งคณะผู้วิจัยได้ทำการสุ่มตัวอย่าง (Sampling) พระภิกษุสูงวัยเพื่อเข้าร่วมโครงการวิจัย ดังนี้

1. การสุ่มระดับอำเภอในจังหวัดศรีสะเกษ โดยคณะผู้วิจัยกำหนดแบบแผนการสุ่มระดับอำเภอไว้ ร้อยละ 50 ของจำนวนอำเภอทั้งหมดในจังหวัดศรีสะเกษ ดังนั้น ในจังหวัด ศรีสะเกษ มีจำนวนอำเภอทั้งหมด 22 อำเภอ คณะผู้วิจัยจึงทำการสุ่มแบบง่าย (Simple random sampling) ได้จำนวนอำเภอ 11 อำเภอ ได้แก่ อำเภอเมืองศรีสะเกษ อำเภอศรีรัตนะ อำเภออุทุมพรพิสัย อำเภอไพรบึง อำเภอกันทรารมย์ อำเภอราษีไศล อำเภอห้วยทับทัน อำเภอปรางค์กู่ อำเภอขุนหาญ อำเภอขุขันธ์ และอำเภอศีลาลาด

2. เทียบอัตราส่วน จำนวนอำเภอ (11 อำเภอ) กับ จำนวนขนาดตัวอย่างที่ได้จากการคำนวณ (385 รูป) จะได้จำนวนตัวอย่างในแต่ละอำเภอ อำเภอละ 35 ตัวอย่าง

3. สุ่มตัวอย่างในแต่ละอำเภอโดยวิธีการ คัดเลือกแบบบังเอิญ (Accidental sampling) จำนวนอำเภอละ 35 ตัวอย่าง โดยคณะผู้วิจัยมีเกณฑ์คัดเข้า และเกณฑ์คัดออก ดังนี้

เกณฑ์ในการเลือกตัวอย่างเข้ามาศึกษา (Inclusion Criteria)

- เป็นบุคคลเพศชายที่เป็นนิกบวชในพระพุทธศาสนา มีอายุตั้งแต่ 50 ปีขึ้นไป และจำพรรษาอยู่ในวัดที่มีพัทธสีมา สำนักสงฆ์ หรือที่พักสงฆ์ ในจังหวัดศรีสะเกษ ในปี พ.ศ. 2561

- ไม่เป็นผู้มีปัญหาด้านระบบประสาทขั้นรุนแรง หรือความผิดปกติทางจิตเวชศาสตร์อื่น ๆ

- ไม่เป็นผู้พิการด้านการได้ยิน

- กลุ่มตัวอย่างยินดีเข้าร่วมโครงการวิจัย และเข้าใจภาษาไทย

เกณฑ์ในการคัดตัวอย่างออกจากการศึกษา (Exclusion Criteria)

- กลุ่มตัวอย่างไม่ยินดีเข้าร่วมโครงการวิจัย

- กลุ่มตัวอย่างให้ข้อมูล แต่ไม่ประสงค์เปิดเผยข้อมูล

จากการลงพื้นที่เก็บข้อมูลภาคสนามจริง ซึ่งคณะผู้วิจัยได้แบ่งทีมผู้ช่วยเก็บข้อมูลออกเป็น 3 ทีม โดยแต่ละทีมสามารถเก็บข้อมูลที่สมบูรณ์ได้มากกว่าเป้าหมายที่คำนวณไว้ เนื่องด้วยการเก็บข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้เป็นการเก็บข้อมูลโดยวิธีการสุ่มแบบบังเอิญ และมีพระภิกษุสงฆ์สนใจเข้าร่วมโครงการวิจัยจำนวนมาก ดังนั้นคณะผู้วิจัยจึงนำข้อมูลที่สมบูรณ์ทุกฉบับจากการเก็บในภาคสนามมาใช้ในการวิเคราะห์ผลสำหรับการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ อีกทั้งคณะผู้วิจัยเห็นว่าการศึกษาครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ การมีข้อมูลของกลุ่มตัวอย่างที่สมบูรณ์และจำนวนมากขึ้นจะช่วยให้ผลการวิเคราะห์ข้อมูลมีความน่าเชื่อถือเพิ่มมากขึ้น สรุปโครงการวิจัยนี้มีจำนวนตัวอย่างทั้งสิ้น 530 ตัวอย่าง

3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย (Instrument)

1. หาความตรงเชิงเนื้อหาของแบบสอบถาม (Content validity) โดยผ่านผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 7 ท่าน ได้ผลค่าดัชนีความสอดคล้อง เท่ากับ 0.85

2. แบบสอบถามที่ผ่านการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาแล้ว นำมาปรับปรุงแก้ไข และคณะผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามไปทดลองใช้ในกลุ่มตัวอย่างพระภิกษุสงฆ์ในเขตอำเภอสำโรงทาบ จังหวัดสุรินทร์ จำนวน 30 รูป จากนั้นได้นำมาวิเคราะห์หาความเชื่อมั่นโดยการทดสอบค่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่นของครอนบาค (Cronbach's reliability coefficient alpha) โดยหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha coefficient) ตามวิธีการของครอนบาค (Cronbach, 1990: 204) ได้ค่าได้ค่าสัมประสิทธิ์อัลฟา เท่ากับ 0.81

3.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล

คณะผู้วิจัยได้ดำเนินการจัดเก็บและรวบรวมข้อมูลอย่างเป็นขั้นตอน โดยเริ่มจากการเตรียมแบบสอบถาม อบรมผู้ช่วยเก็บข้อมูล ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลตามวัน/เวลาที่กำหนด ลงรหัสข้อมูล และวิเคราะห์ข้อมูล โดยตลอดการจัดเก็บข้อมูลภาคสนาม ดำเนินการโดยผู้ช่วยเก็บข้อมูลภายใต้การดูแลของคณะผู้วิจัยอย่างใกล้ชิด ซึ่งมีขั้นตอนการปฏิบัติ ดังนี้

1. ขอความร่วมมือกับเจ้าคณะอำเภอที่ได้รับการอนุมัติให้เป็นพื้นที่เป้าหมายเพื่อขอข้อมูลพื้นฐาน และเพื่อช่วยประชาสัมพันธ์โครงการวิจัย
2. ประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
3. ผู้วิจัยร่วมกับผู้ช่วยเก็บข้อมูลดำเนินการเก็บข้อมูล ตามวัน/เวลาที่กำหนดไว้ ภายหลังเสร็จสิ้นการเก็บข้อมูลในแต่ละวัน จะตรวจสอบความถูกต้องสมบูรณ์ของข้อมูล ถ้าพบว่ามีข้อมูลไม่สมบูรณ์จะทำการเก็บข้อมูลซ้ำในพื้นที่เดิมจนได้ข้อมูลครบถ้วน และนำข้อมูลที่ได้จากการเก็บข้อมูลมาวิเคราะห์ทางสถิติ

3.4 การวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติ

1. ข้อมูลทั่วไป วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)
2. แบบสอบถามความรู้ด้านการมีกิจกรรมทางกายของพระภิกษุสงฆ์ในจังหวัดศรีสะเกษ ที่คณะผู้วิจัยสร้างขึ้น จำนวน 15 ข้อ ซึ่งเป็นคำถามปลายปิด มีคำตอบคือใช่ และไม่ใช่ โดยแบ่งการให้คะแนนเป็นการตอบถูกให้คะแนนเท่ากับ 1 ตอบผิดให้คะแนนเท่ากับ 0 กำหนดการแปลความหมายคะแนนระดับความรู้ด้านการมีกิจกรรมทางกายโดยการแบ่งช่วงคะแนนแบบอิงเกณฑ์ตาม ศิริพร พรพุทธชา (2542) โดยพิจารณาคะแนนเป็น 3 ระดับ คือ

ตารางที่ 1 ระดับคะแนนการประเมินระดับความรู้ด้านการมีกิจกรรมทางกาย

คะแนนคิดเป็นร้อยละ	ระดับความรู้	ค่าคะแนน
ร้อยละ 80	มีความรู้ด้านการมีกิจกรรมทางกาย ระดับมาก	12 คะแนน ขึ้นไป
ตั้งแต่ร้อยละ 61-79	มีความรู้ด้านการมีกิจกรรมทางกาย ระดับปานกลาง	10-11 คะแนน
เท่ากับหรือต่ำกว่าร้อยละ 60	มีความรู้ด้านการมีกิจกรรมทางกาย ระดับน้อย	ต่ำกว่า 9 คะแนน

4. สรุปผลการวิจัย

1. จากผลการศึกษาข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างด้าน อายุ ดัชนีมวลกาย จำนวนอายุพรรษา สถานภาพทางสังคม ระดับการศึกษาสูงสุด (การศึกษาทางโลก) ความสามารถในการอ่านหนังสือ ความสามารถในการเขียนหนังสือ และการตรวจสุขภาพ ได้ข้อมูลดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 จำนวน และร้อยละของข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างพระภิกษุสงฆ์ในชนบท จำแนกตามลักษณะทั่วไป (n = 530 รูป)

ข้อมูลทั่วไปของตัวอย่าง	จำนวน	ร้อยละ
อายุ (ปี) ($\bar{X}$ = 69.63, S.D. = 7.11, Min = 50, Max = 96)		
50-59 ปี	238	44.9
60-69 ปี	152	28.7
70-79 ปี	106	20.0
80-89 ปี	30	5.7
90-99 ปี	4	0.7
ดัชนีมวลกาย (กก./ม.²) ($\bar{X}$ = 22.41, S.D. = 3.579, Min = 15.02, Max = 39.44)		
น้อยกว่า 18.5 (ต่ำกว่าเกณฑ์)	65	12.25
18.5-23.4 (อยู่ในเกณฑ์ปกติ)	290	54.72
23.5-28.4 (น้ำหนักเกินเกณฑ์)	147	27.74
28.5-34.9 (อ้วนขั้นที่ 1)	26	4.91
35.0-39.9 (อ้วนขั้นที่ 2)	2	0.38
จำนวนอายุพรรษา		
น้อยกว่า 1 พรรษา	11	2.1
1-4 พรรษา	112	21.1
5-9 พรรษา	111	20.9
10-14 พรรษา	80	15.1
15-19 พรรษา	59	11.2
ตั้งแต่ 20 พรรษาขึ้นไป	157	29.6
สถานภาพทางสังคม		
เจ้าอาวาสวัด	167	31.5
พระลูกวัด	336	63.4
ตำแหน่งอื่น ๆ	27	5.1
ระดับการศึกษาสูงสุด (การศึกษาทางโลก)		
ต่ำกว่าประถมศึกษาตอนต้น (ป.4)	180	34.0

ข้อมูลทั่วไปของตัวอย่าง	จำนวน	ร้อยละ
ประถมศึกษาตอนต้น	78	14.7
ประถมศึกษาตอนปลาย	82	15.5
มัธยมศึกษาตอนต้น	38	7.2
มัธยมศึกษาตอนปลาย	50	9.4
ประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.)	5	0.9
อนุปริญญา/ปวส.	8	1.5
ปริญญาตรี	57	10.8
ปริญญาโท	20	3.8
อื่น ๆ	12	2.2
ความสามารถในการอ่านหนังสือ		
อ่านได้สบาย /คล่อง	435	82.1
อ่านได้ค่อนข้างลำบาก	84	15.8
อ่านไม่ออก	11	2.1
ความสามารถในการเขียนหนังสือ		
เขียนได้สบาย /คล่อง	407	76.8
เขียนได้ค่อนข้างลำบาก	111	20.9
เขียนไม่ได้	12	2.3
การตรวจสุขภาพ		
ไม่เคยตรวจสุขภาพ	108	20.4
เคยตรวจสุขภาพ	422	79.6
ระหว่าง 0 - 6 เดือนที่ผ่านมา	268	50.6
ระหว่าง 6 - 12 เดือนที่ผ่านมา	93	17.5
มากกว่า 12 เดือนที่ผ่านมา	61	11.5

2. พระภิกษุสงฆ์มีความรู้ด้านการมีกิจกรรมทางกายรายชื่อ ดังแสดงในตารางที่ 3

ตารางที่ 3 จำนวน (ร้อยละ) ของความรู้เกี่ยวกับกิจกรรมทางกายของตัวอย่างพระภิกษุสงฆ์ จำแนกตาม รายชื่อ (n = 530 รูป)

ความรู้เกี่ยวกับกิจกรรมทางกาย	ผลการประเมิน	
	ตอบผิด	ตอบถูก
1. การชักเครื่องนุ่งห่ม จีวร สบง อังสะ ด้วยตนเอง ช่วยให้ร่างกายได้ออกแรง	20 (3.8)	510 (96.2)

ความรู้เกี่ยวกับกิจกรรมทางกาย	ผลการประเมิน	
	ตอบผิด	ตอบถูก
2. การมีกิจกรรมทางกายน้อยเกินไปอาจส่งผลทำให้เกิดโรคอ้วนได้	129 (24.3)	401 (75.7)
3. ความบ่อยของการเคลื่อนไหวออกแรงที่เหมาะสมสำหรับการมีสุขภาพที่ดี คือ 1 วัน/สัปดาห์	337 (63.6)	193 (36.4)
4. ผู้ที่ออกกำลังกายน้อย เสี่ยงต่อการเกิดโรคอ้วน และโรคเรื้อรังอื่น ๆ	70 (13.2)	460 (86.8)
5. การออกกำลังกายด้วยการเดินอย่างน้อย 30 นาที/วัน ช่วยลดความดันโลหิตลดลงได้	56 (10.6)	474 (89.4)
6. การทำงานหรือปฏิบัติกิจกรรมมากเกินไป ก่อให้เกิดโทษแก่ร่างกายได้เช่นกัน	116 (21.9)	414 (78.1)
7. การเดินปีนเขา พายเรือ จะส่งผลดีต่อสุขภาพของพระภิกษุสงฆ์	427 (80.6)	103 (19.4)
8. ผู้ที่เป็นโรคความดันโลหิตสูง ควรออกกำลังกายที่มีการเคลื่อนไหวโดยไม่เหนื่อย เพราะถ้าเหนื่อยจะทำให้ความดันโลหิตสูงเพิ่มขึ้นอีก	421 (79.4)	109 (20.6)
9. การทำวัตรเช้า-เย็นช่วยบริหารปอดได้	470 (88.7)	60 (11.3)
10. การออกกำลังกายแบบใช้แรงต้าน เช่น การยกของบ่อย ๆ ช่วยเพิ่มความแข็งแรงของกล้ามเนื้อ	95 (17.9)	435 (82.1)
11. การเล่นหมากรุก หมากระดาน สามารถช่วยป้องกันโรคสมองเสื่อมได้	176 (33.2)	354 (66.8)
12. การเดินจงกรมด้วยวิธีเดินต่อเท้า สามารถช่วยลดปัจจัยเสี่ยงต่อการล้ม	113 (21.3)	417 (78.7)
13. การเดินปีนเขา เป็นกิจกรรมทางกายที่ช่วยส่งเสริมสุขภาพ	28 (5.3)	502 (94.7)
14. การมีกิจกรรมทางกาย ช่วยผ่อนคลายความเครียด	32 (6.0)	498 (94.0)
15. ผู้ที่ออกกำลังกายเป็นประจำจะทำงานได้นานกว่าและเหนื่อยน้อยกว่าผู้ที่ไม่ออกกำลังกาย	39 (7.4)	491 (92.6)

3. พระภิกษุสงฆ์มีความรู้ด้านกิจกรรมทางกายในระดับปานกลางมากที่สุด โดยมีจำนวน 347 รูป คิดเป็นร้อยละ 65.47 ดังแสดงในตารางที่ 4

ตารางที่ 4 จำนวน และร้อยละ ของคะแนนความรู้ด้านกิจกรรมทางกายของตัวอย่างพระภิกษุสงฆ์ในจังหวัดศรีสะเกษ จำแนกตามระดับการแปลความหมายคะแนน (n = 530 รูป)

รายการประเมิน	ระดับการแปลความหมาย	จำนวน	ร้อยละ
ความรู้เกี่ยวกับกิจกรรมทางกาย	มาก	108	20.38
	ปานกลาง	347	65.47
	น้อย	75	14.15

4. เมื่อแปลความหมายคะแนนความรู้ด้านกิจกรรมทางกายของตัวอย่างพระภิกษุสงฆ์ในจังหวัด ศรีสะเกษ พบว่า พระภิกษุสงฆ์มีความรู้เกี่ยวกับกิจกรรมทางกาย อยู่ในระดับปานกลาง โดยมีค่าเฉลี่ยคะแนนอยู่ที่ 10.23 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 1.68 ดังแสดงในตารางที่ 5

ตารางที่ 5 ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และการแปลความหมายคะแนนความรู้ด้านกิจกรรมทางกายของตัวอย่างพระภิกษุสงฆ์ในจังหวัดศรีสะเกษ (n = 530 รูป)

รายการประเมิน	คะแนนเต็ม	$\bar{X}$	S.D.	การแปลความหมายคะแนน
ความรู้เกี่ยวกับกิจกรรมทางกาย	15	10.23	1.68	มีความรู้ในระดับปานกลาง

5. อภิปรายผลการวิจัย

ผลการศึกษาระดับความรู้ด้านกิจกรรมทางกายของพระภิกษุสงฆ์ พบว่า พระภิกษุสงฆ์ในจังหวัดศรีสะเกษมีความรู้ด้านกิจกรรมทางกาย อยู่ในระดับปานกลาง สอดคล้องกับผลการศึกษาของ มินภัทร คำชะนาม (2552) ที่ศึกษาพฤติกรรมการดูแลสุขภาพของพระภิกษุในเขตอำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม ก็พบว่าพระภิกษุมีพฤติกรรมการดูแลสุขภาพตนเอง และความรู้เกี่ยวกับการดูแลสุขภาพ อยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งประเด็นที่อาจใช้อธิบายระดับความรู้ด้านกิจกรรมทางกายของพระภิกษุสงฆ์ที่พบว่าอยู่ในระดับปานกลาง ในการศึกษาครั้งนี้ได้คือ ระดับความสามารถในการอ่าน/การเขียนหนังสือ และการตรวจสุขภาพ ซึ่งผลการศึกษาข้อมูลทั่วไปของพระภิกษุสงฆ์ในการวิจัยครั้งนี้พบว่า พระภิกษุสงฆ์ส่วนใหญ่อ่านหนังสือได้สบาย/คล่อง ถึงร้อยละ 82.1 รองลงมาคือ และพระภิกษุสงฆ์ส่วนใหญ่เขียนได้สบาย/คล่อง ถึงร้อยละ 76.8 โดยการอ่านออกเขียนได้อาจมีส่วนทำให้พระภิกษุสงฆ์มีความรู้เกี่ยวกับกิจกรรมทางกายและการออกกำลังกาย สำหรับด้านการเข้ารับการตรวจสุขภาพ พบว่า พระภิกษุสงฆ์ส่วนใหญ่เคยตรวจสุขภาพ สูงถึงร้อยละ 79.6 ซึ่งการได้รับการตรวจสุขภาพ อาจทำให้ได้รับคำแนะนำเกี่ยวกับการดูแลสุขภาพจากบุคลากรทางสาธารณสุขด้วย นอกจากนี้ ในช่วงปี พ.ศ. 2561 สำนักงานกองทุนสนับสนุนการส่งเสริมสุขภาพ (2561) มีการประชาสัมพันธ์และรณรงค์เพื่อส่งเสริมสุขภาพพระสงฆ์

โดยได้นำเสนอกิจกรรมทางกายสำหรับพระสงฆ์ที่สอดคล้องกับหลักกิจวัตร 10 ของพระสงฆ์ผ่านทางสื่อต่าง ๆ ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 ตัวอย่างสื่อรณรงค์ของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ
ที่มา : <http://resource.thaihealth.or.th/media/thaihealth/15977>

ซึ่งกิจกรรมทางกายที่สอดคล้องกับหลักกิจวัตร 10 ของพระสงฆ์ที่มีการรณรงค์ให้ความรู้ประกอบด้วย การเดินบิณฑบาต การเดินในวัด-เดินจงกรม การกวาดลานวัด การสวดมนต์ไหว้พระ การแกว่งแขน ลดพุง-ลดโรค การซักผ้า-ตากผ้า และงานสาธารณูปโภคในวัด ตัดต้นไม้ เทปูน เลื่อยไม้ จึงอาจเป็นเหตุผลหนึ่งที่มีส่วนทำให้พระภิกษุสงฆ์มีความรู้เกี่ยวกับกิจกรรมทางกายสำหรับพระภิกษุสงฆ์สูงวัยก็เป็นไปได้

ซึ่งนอกจากผลการศึกษาด้านความรู้แล้วถ้ามองประเด็นในด้านพฤติกรรม การศึกษาส่วนใหญ่ก็พบว่า พระภิกษุสงฆ์มีพฤติกรรมในระดับปานกลาง เช่นเดียวกัน ดังการศึกษาของ สุชาดา วงศ์สืบชาติ (2554) ที่ทำการศึกษาพฤติกรรมการดูแลสุขภาพของพระภิกษุในกรุงเทพมหานคร: กรณีศึกษาวัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์ วัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามและวัดปากน้ำภาษีเจริญ โดยพบว่า พระภิกษุในกรุงเทพมหานครมีระดับพฤติกรรม การดูแลสุขภาพโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง และการศึกษาของ สุวัฒน์ รักขันโท และคณะ (2551) เรื่องพฤติกรรมดูแลสุขภาพตนเองของพระภิกษุในเขตภาคใต้ตอนบน ก็พบว่า พระภิกษุ มีพฤติกรรมดูแลสุขภาพตนเองอยู่ในระดับปานกลางด้วยเช่นกัน ดังนั้น จากผลการศึกษาควรที่จะมีการส่งเสริมความรู้ให้แก่พระภิกษุสงฆ์ ตลอดจนจัดโครงการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมทางสุขภาพที่เหมาะสมและเพื่อป้องกันภาวะโรคเรื้อรังต่าง ๆ ที่จะเกิดจากการมีพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมนั่นเอง

สรุปผลการวิจัยได้ดังนี้ พระภิกษุสงฆ์ในจังหวัดศรีสะเกษ มีระดับความรู้ด้านการมีกิจกรรมทางกาย อยู่ในระดับปานกลาง โดยเมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า ข้อคำถาม 3 ลำดับแรกที่พระภิกษุสงฆ์มีความรู้ที่ถูกต้อง ได้แก่ 1) การชักเครื่องนุ่งห่ม จีวร สบง อังสะ ด้วยตนเอง ช่วยให้ร่างกายได้ออกแรง (มีความรู้ที่ถูกต้อง ร้อยละ 96.2) 2) การเดิน บิณฑบาต เป็นกิจกรรมทางกายที่ช่วยส่งเสริมสุขภาพ (มีความรู้ที่ถูกต้อง ร้อยละ 94.7) และ 3) การมีกิจกรรมทางกาย ช่วยผ่อนคลายความเครียด” (ร้อยละ 94.0)

6. ข้อเสนอแนะ

6.1 ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย

1. หน่วยงานทั้งภาครัฐ และภาคเอกชน หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรส่งเสริมองค์ความรู้ด้านกิจกรรมทางกายและการบริหารร่างกายที่เหมาะสมให้กับพระภิกษุสงฆ์ ทั้งนี้เพื่อให้พระภิกษุสงฆ์มีกิจกรรมทางกายที่เหมาะสมและเพียงพอ
2. หน่วยงานทั้งภาครัฐ และภาคเอกชน หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรจัดโครงการเพื่อปรับทัศนคติด้านการมีกิจกรรมทางกายร่วมด้วยกับการพัฒนาความรู้แด่พระภิกษุสงฆ์ ดังจะเห็นได้จาก พระภิกษุส่วนใหญ่เห็นด้วยกับข้อความที่ว่า “การเดิน บิณฑบาต เพียงพอที่จะส่งผลดีต่อสุขภาพของพระ” ซึ่งแท้ที่จริงแล้วต้องพิจารณาทั้งระดับความหนัก (ระยะทาง) และระยะเวลาของกิจกรรมร่วมด้วย

6.2 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการส่งเสริมกิจกรรมทางกายในกลุ่มพระภิกษุสงฆ์ที่เน้นการมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชน วัด และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทั้งภาครัฐและเอกชน
2. ควรมีการพัฒนารูปแบบการส่งเสริมสุขภาพแบบบูรณาการ ที่เน้นทั้งการมีกิจกรรมทางกาย การบริโภคอาหาร และการจัดการกับความเครียด ฯลฯ ของพระภิกษุสงฆ์

7. กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบคุณสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (วช.) และงานวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ ที่สนับสนุนทุนการดำเนินวิจัย ประจำปีงบประมาณ 2561 แก่คณะผู้วิจัย

เอกสารอ้างอิง

คณะกรรมการสนับสนุนและประสานงาน โครงการหมู่บ้านดี วิถีพุทธ. (2556). **แนวทางการดำเนินงานหมู่บ้านสุขภาพดี วิถีพุทธ**. กรุงเทพมหานคร: ชุมชนสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.

- งานเวชระเบียนและสถิติ กลุ่มงานเทคโนโลยีสารสนเทศและสนับสนุนวิชาการ. (2550).
สรุปสถิติโรงพยาบาลสงฆ์ ปีงบประมาณ 2549. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- จันทิมา ฤกษ์เลื่อนฤทธิ์ และคณะ. (2553). ปัจจัยทำนายพฤติกรรมการส่งเสริมสุขภาพของ
 พระสงฆ์ ในจังหวัดนครนายก. **วารสารไทยเภสัชศาสตร์และวิทยาการสุขภาพ**,
 5(4): 333-343.
- เตชภณ ทองเต็ม อังศุธร อังคะนิต และจิรนนท์ แก้วมา. (2556). พฤติกรรมสร้างเสริมสุขภาพ
 ของผู้สูงอายุตำบลชะยูง อำเภออุทุมพรพิสัย จังหวัดศรีสะเกษ. **การประชุม
 วิชาการการนำเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ**. มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต “การ
 วิจัยแบบบูรณาการเพื่อการพัฒนาท้องถิ่นสู่สากล” ณ มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต
 จังหวัดภูเก็ต. 8-9 พฤษภาคม 2556. หน้า 31-45.
- เตชภณ ทองเต็ม. (2557). การศึกษาภาวะทุพพลภาพของพระภิกษุสงฆ์ในจังหวัดศรีสะเกษ.
รายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์. มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ.
- นันทพงศ์ ลัทธพิพัฒน์. (2560). ปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการบริโภคและกิจกรรมทางกาย
 ของพระภิกษุไทย. **วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา
 วิทยาศาสตร์การกีฬา คณะวิทยาศาสตร์การกีฬา**. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พิทยา จารพูนผล สุพร อภินันท์เวช โชคชัย หมั่นแสวงทรัพย์ และอัญชลี สุขเสวก. (2548).
สุขภาพของพระภิกษุสงฆ์ในเขตกรุงเทพมหานคร. ม.ป.ท.
- มินภัทร คำชะนาม. (2552). พฤติกรรมการดูแลสุขภาพตนเองของพระสงฆ์ในเขตอำเภอ
 เมืองจังหวัดนครปฐม. **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาจิตวิทยา
 ชุมชน คณะศึกษาศาสตร์**. มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- โมลี วณิชสุวรรณ. (2551). สภาวะสุขภาพของพระสงฆ์ อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสาคร.
วารสารวิชาการสาธารณสุข, 17(6).
- รัตนา ทิพย์หิรัญ สุรีย์รัตน์ แซ่คู มาลินี พิรนนท์ปัญญา นุชรี จันท์เอี่ยม ชไมพร ทวีขศรี และ
 ชัยนรินทร์ ปทุมานนท์. (2555). **ปัญหาสุขภาพของพระภิกษุสงฆ์และสามเณรที่
 รับไว้รักษาในโรงพยาบาลลำพูน**. สืบค้นเมื่อ 20 กันยายน 2560 จาก
<http://www.researchers.in.th/>.
- ศิริพร พรพุทธรักษา. (2542). ความรู้ ทักษะ และพฤติกรรมในการป้องกันภาวะหกล้มของ
 ผู้สูงอายุ. **วิทยานิพนธ์พยาบาลศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการพยาบาล
 ผู้สูงอายุ**. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ศุภลักษณ์ ธนธรรมสถิต ปราณปรียา โคสะสุ และศิริดา ศรีโสภา. (2555). **สุขภาพของ
 พระภิกษุสงฆ์ในจังหวัดอุบลราชธานี 2553**. สืบค้นเมื่อ 20 กันยายน 2560
 จาก http://guideubon.com/news/view.php?t=115&s_id=472&d_id=472

สมเกียรติ รัมย์วงศ์ วราภรณ์ ทรัพย์รวงทอง และสมบุรณ์ สุขสำราญ. (2561). การส่งเสริมการดูแลสุขภาพแบบองค์รวมของพระสงฆ์ในจังหวัดลพบุรี. **วารสารรัชต์ภาคย์**, 12(25): 94-107.

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ. **พระสงฆ์ก็ออกกำลังกายได้**. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา:

<https://www.thaihealth.or.th/Infographic/detail/37502/%E0%B8%9E%E0%B8%A3%E0%B8%B0%E0%B8%AA%E0%B8%87%E0%B8%86%E0%B9%8C%E0%B8%81%E0%B9%87%E0%B8%AD%E0%B8%AD%E0%B8%81%E0%B8%81%E0%B8%B3%E0%B8%A5%E0%B8%B1%E0%B8%87%E0%B8%81%E0%B8%B2%E0%B8%A2%E0%B9%84%E0%B8%94%E0%B9%89/> [2561, 20 กันยายน]

สำนักงานเจ้าคณะจังหวัดอ่างทอง สำนักสาธารณสุขจังหวัดอ่างทอง และสถาบันการพลศึกษาวิทยาเขตอ่างทอง. (2548). **คู่มือการสร้างเสริมสุขภาพสำหรับพระภิกษุสงฆ์ตามแนวพระพุทธศาสนา**. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ.

สุชาดา วงศ์สืบชาติ. (2554). พฤติกรรมการดูแลสุขภาพของพระสงฆ์ในกรุงเทพมหานคร: กรณีศึกษา วัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์ วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม และวัดปากน้ำภาษีเจริญ. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาพระพุทธศาสนา**. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

สุวัฒน์ รักขันโท อเนก คงขุนทด และสุมาลย์ กาญจนะ. (2551). **พฤติกรรมการดูแลสุขภาพตนเองของพระภิกษุในเขตภาคใต้ตอนบน**. ม.ป.ท.

Cochran, W.G. (1953). **Sampling Techniques**. New York: John Wiley & Sons. Inc.
Cronbach, Lee J. (1974). **Essentials of Psychological Testing**. 3rd ed. New York.

Cronbach, L. J. (1990). **Essentials of Psychological Testing**. 5th ed. New York: Harper Collins. Publishers.

Purakom, A., Nakornkhet K, Tanoomsuk, T., Pupanead, S., and Carvalho, M.J. (2013). **Association of Physical Activity, Functional Fitness and Mental Fitness among Older Adults in Nakornpathom, Thailand: A Pilot Study**. ISBNPA. May 22-25th, Ghent, Belgium.

บทบาทและวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระอานนท์เถระ The Role and Method in Propagation of Buddhism of Ananda Thera

พระประเสริฐ อภิวณฺโณ (จันคำ)

Phra Prasian Abhiwanno (Chankham)

วิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Buriam Buddhist College, Mahachulalongkornrajavidyalaya University

E-mail: phraprasian.62@gmail.com

ได้รับบทความ: 25 มีนาคม 2563; แก้ไขบทความ: 10 เมษายน 2563; ตอรับตีพิมพ์: 22 เมษายน 2563

Received: March 25, 2020; Revised: April 10, 2020; Accepted: April 22, 2020

บทคัดย่อ

บทความวิจัยเรื่อง “บทบาทและวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระอานนท์เถระ” มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาพัฒนาการและหลักการเผยแผ่ของพระพุทธศาสนาเถรวาท 2) เพื่อศึกษาบทบาท และวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระอานนท์เถระ 3) เพื่อวิเคราะห์บทบาทในการทำสังคายนาของพระอานนท์เถระ

ผลการวิจัยพบว่า พัฒนาการและหลักการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเถรวาทนั้นมีอยู่ 2 ยุค คือ ยุคสมัยพุทธกาล และยุคหลังสมัยพุทธกาล โดยเฉพาะอย่างยิ่งการทำสังคายนาพระธรรมวินัย ครั้งแรก ซึ่งนำโดยพระมหากัสสปเถระในฐานะประธานสงฆ์ ได้มีมติสรุปเป็นหลักการว่า คณะจักดำรงพระธรรมวินัยของพระพุทธเจ้าไว้โดยไม่มีการเปลี่ยนแปลง พัฒนาการพระพุทธศาสนาเถรวาทครั้งสำคัญเกิดในสมัยการสังคายนาครั้งที่ 3 ซึ่งคัมภีร์พระไตรปิฎกได้ถูกร้อยกรองอย่างสมบูรณ์ และมีการส่งสมณทูตไปเผยแผ่พระพุทธศาสนาในดินแดนต่าง ๆ

พระอานนท์เถระ เป็นโอรสของพระเจ้าอโศกมโหฬาร เป็นสหชาติ และเป็นผู้ใกล้ชิดกับพระพุทธองค์ตั้งแต่ทรงพระเยาว์ ในฐานะพระอนุชา ภายหลังท่านได้รับยกย่องเป็นอัครมหาสาวก และเป็นพุทธอุปัฏฐาก ท่านนิพพานริมฝั่งแม่น้ำโรหิณี เมื่ออายุได้ 120 ปี หลังพุทธปรินิพพาน 40 ปี ก่อนที่ท่านจะนิพพานได้มีบทบาทสนับสนุนให้ผู้หญิงได้บวชเป็นภิกษุณีในพระพุทธศาสนา จนเป็นที่ยอมรับในหมู่สงฆ์ พระพุทธองค์จึงทรงประทานเอตทัคคะ ด้านผู้เป็นเลิศกว่าภิกษุทั้งหลาย 5 ประการ คือผู้เป็นพหูสูตร ผู้มีสติ ผู้มีคฤดี ผู้มีผู้มีอิทธิ คือความเพียร ผู้เป็นอุปัฏฐาก และมีวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาโดยการแสดงธรรมเทศนา

การสนทนาธรรม และการโต้ตอบปัญหาธรรมแก่พระฉันนะ พระนางมหาปชาบดี และ พระเจ้าปเสนทิโกศล และบุคคลอื่น ๆ จนเกิดความศรัทธาในพระพุทธศาสนา

ในการทำสังคายยานั้น พระอานนท์เถระมีบทบาทในการวิสันนาพระธรรม ขณะที่ พระอุบาลีเถระได้รับมอบหมายให้วิสันนาพระวินัย เนื่องจากพระอานนท์เป็นผู้ทรงจำคำสอน ของพระพุทธเจ้าได้มากที่สุด กล่าวได้ว่าเนื้อหาของพระสูตรทั้งหมดมาจากการวิสันนา หลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้า และการสังคายนาได้ทำให้คำสอนของพระพุทธเจ้าถูกร้อย กรองให้เป็นหมวดหมู่ อย่างถูกต้องครบถ้วนสมบูรณ์ ทำให้พระพุทธศาสนาเถรวาท เจริญรุ่งเรืองมาจนถึงปัจจุบัน

คำสำคัญ: การเผยแผ่พระพุทธศาสนา, พระอานนท์เถระ, การทำสังคายนา

Abstract

The research article on “The Role and Method in the Propagation of Buddhism of Ānanda Thera” have three objectives; 1) to study the development of Theravada Buddhism, 2) to study of life and role of Ānanda Thera in the propagation of Buddhism, 3) to analytical study of Ānanda Thera’s role in Buddhist council for collation of Dhamma-Vinaya.

The result of research found that:

The development and the principle to spread Theravada Buddhism are two periods as the time of Buddha’s life and the time after the Buddha’s life. Especially, the first Buddhist council for collation of Dhamma-Vinaya was headed by Mahakassapa Thera as the Sangha Leader. They are resolution which are the main principle that the group of Sangha will remain the doctrine and discipline taught by the Buddha as nothing going to be change. The development of Theravada Buddhism originate importantly in the Third Buddhist Council for collation of Dhamma-Vinaya which Tipitakas has perfectly collected. The Buddhist Missionary has been sent to spread Buddhism in many countries.

Ānanda Thera was a son of Amitothana and was born on the same time with Buddha, and he was in closer with the Buddha since he was a youth as a youth brother. Ānanda Thera was regarded the one of Great Eighty Arahants, and have a duty to give support to the Buddha, he passed away near

Rohini river when his age is 120 years after the Buddha's passing away around 40 years. He had given support a ladies to ordain in Bhikkhunis refer to Buddhism until was accepted by the group of Sangha. Then the Buddha gave him an expert more than another monks in five categories namely; having the most learned having mindfulness, having the best memory, having perseverance, and having to support the Buddha. He announce Buddhism by preaching, conversation, discussion of Dhamma to Channa, Mahāpajāpatigotamī Therī, King Pasendigosala and the other reaching satisfactoriness in Buddhism.

In the Buddhist Council for collation of Dhamma-Vinaya, he had got authorize from Mahākassapa Thera to be the Dhamma replier, while Upāli Thera got authorize from Mahakassapa Thera to be Vinaya replier. It due to Ānanda Thera was support the Buddha and also in closer the Buddha then he had the best memory of the Buddha sermon. We can said that all contents of Suttanta Pitaka have come from the words of reply by Ānanda Thera. The Buddhist council for collation of Dhamma-Vinaya make the Buddha's doctrine had got compose to be category, had been correct and to maintain and to keep perpetuate with completely correct and perfectly, and make Theravada Buddhism be progressive until the present.

Keywords: Propagation of Buddhism, Ananda Thera, Buddhist Council

1. บทนำ

การเผยแผ่พระพุทธศาสนาในสมัยพุทธกาลนั้น เบื้องต้นของการเผยแผ่พระพุทธเจ้าทรงสอน หรือประกาศศาสนาด้วยพระองค์เอง ทรงเป็นพระอุปัชฌาย์ด้วยพระองค์เอง และเรียกคำสอนของพระองค์ว่า “พระธรรม” หรือ “พรหมจรรย์” ทรงอบรมสั่งสอน และถ่ายทอดพระธรรมคำสอนของพระองค์ แก่พระสาวกด้วยพระองค์เอง วิธีการถ่ายทอดคำสอนนั้น ได้ใช้วิธีการแสดงธรรมเทศนาบ้าง อบรมสั่งสอนเป็นรายบุคคลบ้าง โดยใช้ระบบฆราวาสในการถ่ายทอดบ้าง ต่อมาพระมหาสาวก ได้มีการจดจำ และนำ คำสอนไปเผยแผ่ในหลายรูปแบบ โดยให้สืบต่อกับอาการที่พระพุทธองค์ทรงสั่งสอน อาทิเช่น การปฏิบัติตนให้มีปฏิปทาน่าเลื่อมใส การสนทนาธรรม การแนะนำ การตอบปัญหาในข้อข้องใจ (อง.ปญจก. (ไทย) 22/195/334.) และการแสดงธรรม สมัยพุทธกาลพระสาวกจะเลือกเรียน และทรงจำคำสอนตามที่ตนเองถนัด เช่น พระอุบาลี มีการจดจำเป็นเลิศในทางด้าน พระวินัย

พระอานนท์ จดจำและชำนาญในด้านพระธรรม (พระสูตร) และพระสารีบุตรทรงจำเชี่ยวชาญด้านพระอภิธรรม เป็นต้น (สุชีพ ปุณฺณนาภาพ, 2539: 16)

พระสาวกได้ออกประกาศพระศาสนาจนเจริญรุ่งเรืองเป็นอย่างมาก พระสาวกทั้งหลายได้ปฏิบัติ ปฏิบัติชอบ ปฏิบัติตรง และปฏิบัติสมควร เป็นองค์ประกอบของหลักการทางศาสนา เป็นที่ยึดมั่นในคุณธรรมของผู้แสดงธรรม และเคารพนอบน้อมในพระธรรมจนสามารถเผยแผ่พระพุทธศาสนาได้อย่างถูกต้องและมีประสิทธิภาพ และมีประสิทธิผลมากยิ่งขึ้นมาจนถึงปัจจุบันนี้ (เสถียร พันธรังสี, 2516: 11)

พระอานนท์เป็นพระสาวกองค์หนึ่งซึ่งยึดมั่นอยู่ในหลักการดังกล่าวนี้ จึงทำให้ท่านมีบทบาทสำคัญในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา และการรักษาพระสัทธรรมให้คงอยู่ตลอดถึงการเข้าร่วมทำสังคายนาครั้งที่ 1 ดังนั้น จึงเป็นที่น่าสนใจว่า พระอานนท์มีประวัติความเป็นมาอย่างไร มีคุณสมบัติเฉพาะตัวอย่างไร มีความสัมพันธ์กับบุคคลต่าง ๆ อย่างไร มีบทบาทในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้เป็นที่แพร่หลายอย่างไร ตลอดจนมีวิธีการดำรงรักษา พระสัทธรรมไม่เสื่อมได้อย่างไร ทั้งนี้เพื่อเป็นแนวทางในการประกอบศาสนกิจดำเนินชีวิตและเผยแผ่พระพุทธศาสนาสืบไป

การทำสังคายนาครั้งที่ 1 ได้เกิดขึ้นหลังจากที่พระพุทธเจ้าปรินิพพาน 3 เดือน การทำสังคายนา ครั้งที่ 1 โดยมีพระอรหันต์ประชุมกันทำสังคายนา 500 องค์ โดยมีพระมหากัสสปะเป็นประธาน และเป็นผู้สอบถาม พระอุบาลีตอบเกี่ยวกับเรื่องพระวินัย และพระอานนท์ตอบเกี่ยวกับเรื่องพระธรรม คำตอบของพระอานนท์เริ่มต้นด้วยประโยคว่า “เอวเม สุต” แปลว่า “ข้าพเจ้าได้สดับมาอย่างนี้” ดังนั้น ในการสังคายนาครั้งนี้ จึงเป็นการสังคายนาที่สำคัญมาก เนื่องจากผลของการสังคายนาได้มีการยอมรับ และปฏิบัติตามด้วยดี ก็คือการรวบรวมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าไว้เป็นหมวดหมู่ เพื่อถ่ายทอดให้เป็นแบบอย่างเดียวกัน แล้วทรงจำไว้เป็นแบบแผนเดียวกัน โดยไม่เปลี่ยนแปลงคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า และเป็นต้นกำเนิดของคำว่าเกรวาท จากนั้นจึงทำการประกาศ พระพุทธศาสนาเกรวาทให้มีความเจริญรุ่งเรืองตลอดมา (ที.ปา. (ไทย) 11/108/139)

บทบาทและวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนา รวมทั้งการทำสังคายนาครั้งที่ 1 ของพระอานนท์เถระนั้น ได้กระจัดกระจายมากมายอยู่ทั่วไปในคัมภีร์พระไตรปิฎก อรรถกถา และฎีกา จึงเป็นการยากที่จะหาตำราที่เกี่ยวข้องกับ พระพระอานนท์เถระ ที่มีเนื้อหาครบถ้วนสมบูรณ์มาศึกษาได้ การที่เรื่องราวของท่านกระจัดกระจายอยู่ในคัมภีร์ต่าง ๆ นั้น เป็นอุปสรรคอย่างมากสำหรับผู้สนใจจะศึกษา ไม่ว่าจะเป็นรูปแบบในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ของพระพระอานนท์เถระก็ดี วิธีการในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาก็ดี ดังนั้น ผู้วิจัยจึงพยายามที่จะค้นคว้าและเรียบเรียงเรื่องราวของท่านมาไว้ในนี้ เพื่อเป็นประโยชน์แก่

ผู้ที่สนใจจะศึกษาการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของท่าน และมุ่งศึกษาบทบาทและการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระอานนท์เถระ ซึ่งถือว่าการทำหน้าที่ในการสืบทอดและดำรงหลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้า เป็นการรักษา พระธรรมวินัย อันส่งผลให้พระพุทธศาสนามีความเจริญมาจนถึงปัจจุบัน

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาพัฒนาการและหลักการเผยแพร่ของพระพุทธศาสนาเถรวาท
2. เพื่อศึกษาบทบาท และวิธีการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระอานนท์เถระ
3. เพื่อวิเคราะห์บทบาทในการทำสังคายนาพระธรรมวินัยของพระอานนท์เถระ

3. วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพโดยเป็นการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) ผู้วิจัยศึกษาข้อมูลจากพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย 2539 หนังสือ เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับบทบาทและวิธีการเผยแพร่พระพุทธศาสนาเถรวาทของพระอานนท์เถระ โดยมีขอบเขตการวิจัยดังนี้

3.1 ขอบเขตด้านเอกสาร

1. ข้อมูลปฐมภูมิ ได้แก่ คัมภีร์พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย 2539
2. ข้อมูลทุติยภูมิ ได้แก่ หนังสือ บทความวิชาการ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับบทบาทและวิธีการเผยแพร่พระพุทธศาสนา และข้อมูลทางอินเทอร์เน็ต

3.2 ขอบเขตด้านเนื้อหา

การวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยมุ่งศึกษาเกี่ยวกับหลักการเผยแพร่ในพระพุทธศาสนาเถรวาท บทบาทและวิธีการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระอานนท์เถระตลอดทั้งแนวทางในการเผยแพร่และธำรงรักษาพระพุทธศาสนาของพุทธบริษัท

ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัย (Research Process) ตามขั้นตอนต่าง ๆ ดังนี้

ขั้นที่ 1 รวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับพัฒนาการและหลักการเผยแพร่พระพุทธศาสนา เถรวาท ประวัติ บทบาท พระอานนท์ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การร่วมทำสังคายนา จากพระไตรปิฎก และเอกสารงานวิชาการต่างๆ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ขั้นที่ 2 วิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับพัฒนาการและหลักการเผยแพร่พระพุทธศาสนา เถรวาท ประวัติบทบาท ของพระอานนท์เถระ จากพระไตรปิฎก เอกสาร

งานวิชาการต่าง ๆ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องว่ามีบทบาทในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาอย่างไร และเกิดผลสำเร็จจากการเผยแผ่อย่างไร

ขั้นที่ 3 การสังเคราะห์ข้อมูล

หลังจากการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับพัฒนาการและหลักการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเถรวาท ประวัติบทบาทของพระอานนท์เถระ รวมทั้งการทำสังคายนาจากพระไตรปิฎก เอกสารงานวิชาการต่าง ๆ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องแล้ว ผู้วิจัยได้ทำการสังเคราะห์ข้อมูลนั้น ทำให้ได้องค์ความรู้เกี่ยวกับบทบาท และวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระอานนท์เถระ

ขั้นที่ 4 การนำเสนองานวิจัย

หลังจากผู้วิจัยได้ศึกษาวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับบทบาท และการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระอานนท์แล้ว ผู้วิจัยได้จัดระบบข้อมูลแล้วเรียบเรียงข้อมูลในเชิงพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis) ตามลำดับ และจัดทำเป็นรูปเล่มรายงานการวิจัย หรือวิทยานิพนธ์เพื่อให้คณะกรรมการที่แต่งตั้งโดยมหาวิทยาลัยตรวจสอบความถูกต้องสมบูรณ์ต่อไป

4. สรุปผลการวิจัย

4.1 พัฒนาการและหลักการเผยแผ่ของพระพุทธศาสนาเถรวาท

ผลการวิจัยพบว่า ตามประวัติแห่งการเกิดขึ้นของพระพุทธศาสนานั้น เริ่มตั้งแต่พระพุทธเจ้า ทรงประดิษฐานพระธรรมวินัย ณ กรุงราชคฤห์ แคว้นมคธ โดยมีพระเจ้าพิมพิสารเป็นศาสนูปถัมภ์พระองค์แรก จากนั้นการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเจริญรุ่งเรือง และได้กระจายไปตามสถานที่ต่าง ๆ

ในความหมายของคำว่า “เถรวาท” คือ คำสอนหรือคำพูดของพระเถระวาทะของพระผู้ใหญ่ หรือวาทะอันมั่นคง แต่อย่างไรก็ตาม คำว่า เถรวาท จะยังไม่ปรากฏในพระไตรปิฎก แต่คำนี้ ได้เกิดขึ้นหลังจากพระพุทธเจ้าปรินิพพานไปแล้ว 3 เดือน พระพุทธศาสนาได้มีความเจริญทางด้านบุคคล จะเห็นได้ว่า เหล่าเจ้าลัทธิ พราหมณ์ พระมหากษัตริย์ ความเจริญด้านบุคคลนี้ถือว่าเป็นเป้าหมายหลักในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา เพราะเมื่อพัฒนาบุคคลได้แล้ว วัตถุก็เป็นสิ่งตามมาอย่างแน่นอน จะกล่าวถึงความเจริญทางด้านวัตถุ พระพุทธศาสนาได้รับการอุปถัมภ์จากพุทธบริษัทเป็นอย่างดี และได้รับพุทธาณุญาต ให้มีการสร้างเสนาสนะ ได้แก่ วิหาร ปราสาท เรือนโล้น ถ้ำ เป็นต้น สร้างเพื่อถวายให้พระสงฆ์ที่เดินทางมาจากทิศทั้ง 4 ดังนั้น ธรรมเนียมในการถวายเสนาสนะแก่สงฆ์ ผู้มาจากทิศทั้ง 4 จึงเริ่มต้นและสืบทอดมาจนถึงปัจจุบัน

พระพุทธศาสนายังได้มีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาไปสู่ประเทศต่าง ๆ โดยให้พระสงฆ์สาวกออกไปบำเพ็ญประโยชน์ช่วยเหลือมวลมนุษย์และสัตว์โลกทั้งหลายโดยการนำพระธรรมคำสอนของพระองค์ไปเผยแผ่ให้สัตว์โลกได้ปฏิบัติตามเพื่อประโยชน์สุขแก่ชีวิต ดังจะเห็นได้ว่า หลังเสร็จจากการทำสังคายนาครั้งที่ 3 อันมีพระโมคคัลลีบุตรติสสะเถระเป็นประธานและมีพระเจ้าอโศกมหาราชทรงเป็นองค์อุปถัมภ์โดยได้มีการส่งสมณทูตไปเผยแผ่ศาสนาธรรมเป็น 9 สาย เช่น สายพระโสณะ และพระอุตตระ ไปสุวรรณภูมิประเทศคือประเทศต่าง ๆ ในภูมิภาคอาเซียน

กล่าวถึงลักษณะเด่นของพระพุทธศาสนาเถรวาทนั้น หากจะนำมาเปรียบกับพระพุทธศาสนาฝ่ายมหายาน พระพุทธศาสนาเถรวาทได้ชื่อว่าเป็นฝ่ายที่เรียกตัวเองว่า “อนุรักษนิยม” เพราะได้พยายามรักษารูปแบบทั้งในส่วนคำสอนและวัตรปฏิบัติดั้งเดิมที่พระพุทธองค์ได้ทรงสั่ง (พระวินัย) และสอน (พระธรรม) เอาไว้อย่างเคร่งครัด ในส่วนพระธรรมวินัยนี้พระพุทธศาสนาเถรวาทได้ยึดเอาพระไตรปิฎกที่เกิดจากการสังคายนาพระธรรมวินัยในครั้งแรกเป็นสำคัญในการปฏิบัติ

พระพุทธศาสนาได้เริ่มต้นขึ้นเมื่อยุคที่พระพุทธเจ้ายังทรงพระชนม์อยู่ อันหมายถึงมีพระพุทธเจ้าทรงเป็นหลักชัยของภารกิจทุกอย่าง หลังจากพระพุทธเจ้าได้ตรัสรู้ธรรมแล้วพระองค์ทรงเริ่มโปรดกลุ่มพระปัญจวัคคีย์เป็นกลุ่มแรก ซึ่งอาจแบ่งยุคแห่งการเผยแผ่ได้ 2 ยุคสำคัญ คือ 1) ยุคสมัยพุทธกาล 2) ยุคหลังสมัยพุทธกาล ยุคสมัยของพระพุทธเจ้าถือว่าเป็นยุคทองของพระพุทธศาสนา เป็นยุคที่มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งของการเผยแผ่ โดยการทำให้ขยายออกไป การทำให้ขยายวงกว้างออกไป ทำให้แพร่หลายออกไป การเผยแผ่พระพุทธศาสนา ได้แก่ การดำเนินงาน เพื่อให้หลักธรรมคำสอนในพระพุทธศาสนาแพร่หลาย มีผู้ศรัทธาเลื่อมใส เคารพในพระรัตนตรัย น้อมนำเอาหลักธรรมในพระพุทธศาสนาไปประพฤติปฏิบัติ

ปัจจุบันนี้ พระพุทธศาสนาก็จะมีคุณค่าแก่สังคมไทยจนสามารถเป็นหลักประกันความมั่นคงแห่งสถาบันชาติ และพระมหากษัตริย์ได้อย่างแน่นอน ด้วยเหตุนี้ การเผยแผ่พระพุทธศาสนาจึงมีความสำคัญยิ่งต่อความดำรงมั่นคงแห่งพระพุทธศาสนา และนับเป็นภารกิจโดยตรงของพระภิกษุพุทธสาวกในพระพุทธศาสนา ที่เมื่อทำหน้าที่ของตนให้บริบูรณ์ ด้วยการศึกษเล่าเรียนพระธรรมวินัยจนแตกฉานและประพฤติปฏิบัติตามหลักพระธรรมวินัยที่ศึกษามา จนมีภูมิรู้ภูมิธรรมเข้มแข็งแล้ว ต้องอุทิศตนทำหน้าที่เผยแผ่พระพุทธศาสนาด้วยรูปแบบวิธีการต่าง ๆ เช่น การแสดงธรรม การบรรยายธรรม การสนทนาธรรม ตลอดจนการปฏิบัติธรรม การปฏิบัติสมถวิปัสสนากัมมัฏฐานเป็นแบบอย่าง โดยจัดเป็นงานที่มีความสำคัญยิ่งต่อความดำรงยั่งยืนมั่นคงอยู่แห่งพระพุทธศาสนา

นับตั้งแต่สมัยพุทธกาลจวบจนปัจจุบัน กล่าวสำหรับประเทศไทย คนไทยส่วนใหญ่ได้รู้จัก เข้าใจ เข้าถึงหลักธรรมคำสอนอันประเสริฐของพระพุทธเจ้าจนสามารถเลือกสรรนำมาบูรณาการปฏิบัติให้เกิดประโยชน์ในชีวิตประจำวัน ก่อให้เกิดเป็นวิถีพุทธคือวิถีไทย ดำรงอยู่อย่างสงบสุขมาช้านานได้ ก็เพราะอาศัยบรรพชนไทยทั้งฝ่ายบรรพชิตและคฤหัสถ์ผู้มีวิสัยทัศน์อันกว้างไกล มองเห็นคุณค่าและความสำคัญของพระพุทธศาสนา ได้ทุ่มเทเสียสละช่วยกันประกาศเผยแผ่พระพุทธศาสนาด้วยรูปแบบและวิธีการที่สืบทอดต่อกันมา เพื่อให้หลักพุทธธรรมฝังแน่นเป็นรากฐานแห่งวิถีชีวิตและขนบธรรมเนียมประเพณีอันดีงามของสังคมไทยตลอดไป

หลักธรรมคำสอนของพระพุทธองค์อันประเสริฐอันเป็นธรรมชาติบริสุทธิ์ที่เกิดจากพระปัญญาตรัสรู้ขององค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้า ปรากฏทอดให้ประชาชนได้รับการเรียนรู้และน้อมนำเอาหลักธรรมคำสั่งสอนเหล่านั้นไปประพฤติปฏิบัติตามเพื่อให้เป็นคนดีมีศีลธรรม ประกอบด้วยคุณธรรมมีเมตตาเป็นต้น คนที่หันมานับถือพระพุทธศาสนา หรือทำคนที่นับถืออยู่แล้วให้มีความศรัทธาเลื่อมใสมั่นคงยิ่งขึ้น พระพุทธศาสนาอาจเปลี่ยนวิธีการปลุกย่อย ๆ บางอย่างให้เหมาะสมกับบุคคล ภูมิประเทศ สภาพสังคม และสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ซึ่งการเผยแผ่พระพุทธศาสนาจึงมีความสำคัญยิ่งต่อความดำรงมั่นคงแห่งพระพุทธศาสนานับตั้งแต่สมัยพุทธกาลจวบจนปัจจุบัน

4.2 บทบาทและวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระอานนท์เถระ

ผลการวิจัย พบว่า พระอานนท์เถระ ชาวบ้านนิยมเรียกชื่อท่านสั้น ๆ ว่า “พระอานนท์” ท่านเป็นพระอสีติมหาสาวกใน 80 องค์ และเป็นผู้ที่มีความใกล้ชิดกับพระพุทธเจ้ามาตั้งแต่ทรงพระเยาว์วัย ในฐานะเป็นญาติที่ใกล้ชิด เมื่อได้ออกบวชท่านก็ได้รับเลือกให้เป็นพุทธอุปัฏฐากเป็นเจ้าชายองค์หนึ่งแห่งราชวงศ์ศากยะในกรุงกบิลพัสดุ์ แคว้นสักกะ ท่านยังเป็นสหชาติกับพระพุทธเจ้า คือ เกิดในวันเดียวกันกับพระพุทธเจ้า ซึ่งมีอยู่ 7 อย่าง คือ 1) พระนางพิมพา พระมารดาของพระราहुล 2) ฉันทนอำมาตย์ 3) กาฬุทายีอำมาตย์ 4) พระอานนท์ 5) ม้ากัณฐกะ 6) ต้นมหาโพธิ์ และ 7) ชุมทรัพย์ทั้ง 4 ทิศ

จากนั้นท่านได้ศึกษาศิลปะวิทยาาร่วมกับเจ้าชายองค์อื่น ๆ และเป็นผู้มีความอ่อนน้อมถ่อมตนต่อผู้ใหญ่เป็นอย่างดี หลังจากที่พระพุทธองค์ทรงตรัสรู้ พระพุทธองค์ได้เสด็จมาโปรดพระพุทธบิดา และพระประยูรญาติที่นครกบิลพัสดุ์ มีเหล่าพุทธบริษัทมาเข้าเฝ้าพระพุทธองค์เป็นอย่างมาก และยังมีพระเจ้าภัททิยะ เจ้าอนุรุธะ เจ้าภค จักรกษัตริย์ และเจ้าเทวทัต กับอุบาลีซึ่งเป็นช่างกลบก ได้มาเข้าเฝ้าพระพุทธองค์ในครั้งนั้นด้วย และได้ให้การอุปสมบทแก่อุบาลีก่อนต่อด้วยเจ้าชายทั้ง 6 เพื่อเป็นการลดทิวามานะ

ต่อมาพระอานนทครั้นได้รับการอุปสมบทแล้ว ท่านได้ศึกษาธรรมจากสำนักของท่านพระปทุมมณีนันทนินทร ไม่นานก็ได้สำเร็จชั้นโสดาบัน ท่านได้ปฏิบัติธรรมมาโดยตลอดในขณะที่พระพุทธร่องค์ยังพระชนชีพอยู่ จนพระพุทธร่องค์ปรินิพพานไป แต่ท่านยังไม่ได้บรรลุอรหัตผล ในขณะที่ท่านกำลังปฏิบัติธรรมอยู่นั้นท่านเกิดความอ่อนเพลียเอนกายลงบนเตียงเท้าทั้งสองพ้นจากพื้น ศรีษะยังไม่ถึงหมอน ขณะนั้นเองจิตของท่านก็หลุดจากอภิสวะทั้งหลาย เพราะความไม่คิดในอุปาทานนั่นเอง ในช่วงเวลาใกล้รุ่งเช้า ก่อนการทำสังคายนาครั้งที่ 1

พระอานนท์ เป็นพระสาวกรูปหนึ่งในบรรดาพระสาวกผู้มีความสำคัญในการเผยแผ่ พระศาสนาเป็นอย่างมาก และมีความโดดเด่นในหลายด้าน ท่านเป็นผู้มีบทบาทในการส่งเสริมสนับสนุนให้สตรีได้บวชในพระพุทธศาสนา และการแสดงธรรม สอนนาธรรม โต้ตอบปัญหาธรรม แก่ภิกษุ ภิกษุณี แก่อุบาสกอุบาสิกาที่สนใจในหลักคำสอนของพระพุทธเจ้าเป็นอย่างดี

พระอานนท์เป็นผู้ที่คณะสงฆ์เลือกให้ทำหน้าที่เป็นพุทธอุปัฏฐาก คือ ผู้รับใช้ใกล้ชิดพระผู้มีพระภาคเจ้า แต่ก่อนที่จะรับหน้าที่นี้ ท่านได้ขอพร 8 ประการ มีเงื่อนไขที่เป็นฝ่ายปฏิเสธ 4 ข้อ เงื่อนไขที่เป็นฝ่ายขอรับรองอีก 4 ข้อ เมื่อท่านได้รับตำแหน่งเป็นพุทธอุปัฏฐากแล้ว ได้มีหน้าที่ที่ต้องทำอยู่เป็นกิจวัตรประจำต่อพระพุทธร่องค์ เป็นอย่างดี

พระอานนท์ได้เป็นผู้ที่ใกล้ชิดกับพระพุทธร่องค์มากที่สุด และได้มีโอกาสในการรับฟังพระธรรมเทศนาจากพระพุทธร่องค์และจดจำธรรมคำสอนที่พระพุทธร่องค์แสดงได้มากกว่าภิกษุรูปอื่น ประกอบกับพระอานนท์เป็นผู้ที่มีความเอาใจใส่ในหน้าที่ของตนไม่ได้ขาดพร้อมกับการพัฒนาและเผยแผ่พระศาสนาอยู่เป็นประจำ พระพุทธร่องค์จึงแต่งตั้งให้ท่านเป็นเอตทัคคะที่เลิศกว่าภิกษุรูปอื่นใน 5 ด้าน คือ มีสติ รอบคอบ มีคติ คือความทรงจำแม่นยำ มีความเพียรดี เป็นพหูสูตร เป็นยอดของภิกษุผู้ปฏิบัติหน้าที่พระพุทธร่องค์

หน้าที่ที่สำคัญอย่างยิ่งสำหรับพระอานนท์อีกประการหนึ่ง นั่นก็คือ การทำสังคายนาพระธรรมวินัย ครั้งที่ 1 ก่อนทำการสังคายนาคณะสงฆ์ได้ประชุมตกลงให้สังคายนาพระวินัยก่อน และเสนอให้ท่านพระอุบาลีวิสัยชาพระวินัย ให้ท่านพระอานนท์ วิสัยชาพระธรรม การสังคายนาทำที่ถ้ำสัตตบรรณคูหา ภูเขาเวภารบรรพต เมืองราชคฤห์ หลังพุทธเจ้าปรินิพพาน 3 เดือน โดยพระมหากัสสปะเถระ เป็นประธานสังคายนา และมีพระเจ้าอชาตศัตรูเป็นศาสนูปถัมภ์ เป็นเวลา 7 เดือนจึงเสร็จ ท่านมีบทบาทความสามารถในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาจึงกลายเป็นประโยชน์ในหลาย ๆ ด้าน เช่น เป็นผู้ทรงจำธรรมไว้ได้มาก เป็นผู้ชวนชวนเพื่อสิทธิสตรี เป็นผู้วิสัยชาพระธรรมในคราวปฐมสังคายนา เป็นผู้สร้างผู้สืบทอด และท่านมีลูกศิษย์จำนวนมาก

4.3 บทบาทในการทำสังคายนาของพระอานนท์เถระ

ผลการวิจัย พบว่า มูลเหตุในการทำสังคายนาครั้งที่ 1 นี้เกิดขึ้นเมื่อมีภิกษุอยู่รูปหนึ่งชื่อสุภทัตตะ กล่าวคำที่ไม่ควร หลังจากการปรินิพพานของพระพุทธเจ้า เมื่อพระมหากัสสปเถระได้ฟังดังนั้นก็รู้สึกสลดใจ ดำริว่าแม้พระพุทธเจ้าปรินิพพานไปใหม่ ๆ ยังปรากฏผู้มีใจวิปริตจากธรรมวินัยถึงเพียงนี้ ถ้าปล่อยไว้นานเข้า คำสอนทางพระพุทธศาสนาอาจถูกบิดเบือนไปได้ เพื่อความยั่งยืนของพระธรรมวินัย และเพื่อความถูกต้อง เพื่อระลึกถึงพระคุณของพระพุทธเจ้า

พระมหากัสสปเถระได้ชักชวนพระอรหันต์ทั้งหลาย ประชุมกันทำสังคายนาตามหลักการที่กล่าวมานั้นโดยประมวลพระธรรมวินัยทั้งหมดเท่าที่รวบรวมได้ วางลงไว้เป็นแบบแผนตั้งแต่หลัง พุทธปรินิพพาน 3 เดือน เรียกว่าเป็นสังคายนาครั้งที่ 1 ความเป็นจริงของการสังคายนา คือการรวบรวมพุทธพจน์ การร้อยกรองพระธรรมวินัย หรือรวบรวมคำสั่งสอนของพระบรมศาสดา ต่อมาท่าน พระมหากัสสปก็ปรึกษากับคณะสงฆ์ว่าจะสังคายนาอะไรก่อน ? และจะให้ใครวิสาขนาอะไร ? ที่ประชุมตกลงให้สังคายนาวินัยก่อน และเสนอให้ท่านพระอุบาลีวิสาขนาพระวินัย และให้ท่านพระอานนท์ วิสาขนาพระธรรม

พระมหากัสสปเถระก็เริ่มดำเนินการทำสังคายนา พระอานนท์ได้รับหน้าที่ในการวิสาขนาพระธรรมต่อจากการวิสาขนาพระธรรม พระอานนท์และพระเถระทั้งหลายได้กล่าวถึงสิกขาบทเล็กน้อย โดยไม่บัญญัติเสร็จเรียบร้อยแล้ว ท่านพระมหากัสสปะได้ประกาศให้สงฆ์ทั้งหลายทราบ สงฆ์ทั้งหลายไม่บัญญัติสิ่งที่ไม่ทรงบัญญัติ และไม่ถอนพระบัญญัติตามที่ทรงบัญญัติไว้แล้ว ควรประพฤตีสิกขาบทตามที่ทรงบัญญัติไว้แล้ว มตินั้นเองกลายเป็นหลักการของพระพุทธศาสนานิกาย เถรวาท ที่ไม่ยอมเปลี่ยนแปลง หรือเพิกถอนหลักพระธรรมวินัยของพระพุทธเจ้า หลังจากการทำสังคายนาเสร็จพระอานนท์ถูกพระเถระปรับอาบัติทุกกฏ ทั้งหมด 5 กระหวะ ทั้ง ๆ ที่รู้ว่าย่ท่านไม่ผิด แต่ท่านก็ยอมรับ ด้วยความที่ท่านเป็นผู้ที่มีความอ่อนน้อมถ่อมตน ท่านยอมแสดงอาบัติทุกกฏนั้น ๆ ทุกกระหวะ

พระพุทธศาสนาได้มีการเผยแผ่ออกไป โดยนำพระธรรมวินัยที่จัดไว้เป็นหมวดหมู่ อย่างชัดเจน มาประกาศต่อหน้าพระเถระ ทำให้คณะสงฆ์เป็นที่ยอมรับในการทำสังคายนาครั้งนี้ ต่อมา มีการเผยแผ่ และสืบทอดพระพุทธศาสนาอย่างต่อเนื่อง จนทำให้พระพุทธศาสนาเจริญรุ่งเรือง เพราะเป็นหลักคำสอนที่เป็นหมวดหมู่และชัดเจน บางครั้งเรียกว่า พุทธพจน์ จนกลายเป็นว่า พระพุทธศาสนาเป็นมรดกอันล้ำค่าของชาวพุทธ เป็นคำสอนที่เป็นจริง ถูกต้อง ตั้งอยู่บนพื้นฐานของความเป็นจริง ที่เรียกว่า สัจธรรม เป็นแสงสว่างนำทางให้ผู้ที่ยังมีมืดบอด ได้รู้จักเรื่องผิด ถูก ดี ชั่ว บาป บุญ นรก สวรรค์ เป็นเครื่องนำพาไปสู่ทิศทางที่ดี ที่งาม มีแต่ความผาสุก ความเจริญรุ่งเรือง ชาวพุทธทุกคน จึงสำนึกในคุณค่า ของพระพุทธศาสนา และได้ถ่ายทอด สืบทอดพระพุทธศาสนา มาเป็นเวลา 2500 กว่าปีแล้ว

พระพุทธศาสนายังคงคำสอนของพระพุทธเจ้าไว้ โดยไม่มีการเปลี่ยนแปลง คำสอนแต่อย่างใด โดยมีมติในการทำสังคายนาครั้งที่ 1 การประชุมสงฆ์ จำนวน 500 รูป เพื่อรื้อกรองพระธรรมวินัย ต่อมาได้กำเนิดคำว่า “เถรวาท” แปลตามพยัญชนะ คือ คำพูดของพระเถระ วาทะของพระผู้ใหญ่ ต่อมาในช่วงพุทธศตวรรษที่ 2-3 คำว่า เถรวาท มีการนำมาใช้อย่างชัดเจนในครั้งที่ 2 ของการสังคายนา และครั้งที่ 3 ของการทำสังคายนา เดิมที คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าเรียกว่า “ธรรมวินัย” บ้าง “พุทธพจน์” บ้าง ซึ่งในเวลาต่อมาเรียกกันว่า “พระไตรปิฎก” พระธรรมวินัยนี้คือตัวแทนพระศาสดาของพระสาวกทั้งหลาย ซึ่งได้รับการนำสืบ ๆ กันมาด้วยวิธีมุขปาฐะ คือการท่องจำด้วยปากเปล่า จนถึงการทำสังคายนาครั้งที่ 5 ในสมัยพระเจ้าวิภูหิณณกามินีอภัย แห่งประเทศศรีลังกา จึงมีการบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษร ลงในใบลาน กลายเป็นพื้นฐานอันสำคัญ ที่ทำให้พระพุทธศาสนานิกาย เถรวาทมีความเจริญมั่งคั่งมาจนถึงปัจจุบันนี้

5. ข้อเสนอแนะ

5.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. หน่วยงานภาครัฐควรมีนโยบายในการสนับสนุนการเผยแผ่พระพุทธศาสนาทั้งในและต่างประเทศ
2. หน่วยงานภาครัฐควรมีการกำหนดนโยบายให้การสนับสนุนด้านการศึกษาของคณะสงฆ์ เพื่อสร้างศาสนทายาทที่เพียบพร้อมด้วยความรู้ (พหุสูต) และความประพฤติดี ประพฤติชอบอย่างพระอานนท์เถระ
3. หน่วยงานภาครัฐควรให้มีการสนับสนุนการวิจัยเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาทั้งคำสั่งและคำสอนที่ปรากฏในพระไตรปิฎก และการประยุกต์คำสอนไปพัฒนาชีวิต และสังคมต่อไป

5.2 ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาบทบาท และการเผยแผ่ของพระอุบาลีเถระ ในการทำสังคายนาพระธรรมวินัย ครั้งที่ 1
2. ควรศึกษาบทบาทในการเป็นประธานการทำสังคายนาพระธรรมวินัย ครั้งที่ 1 ของพระมหากัสสปเถระ
3. ควรศึกษาอิทธิพลของการทำสังคายนาครั้งที่ 1 ที่ส่งผลให้เกิดการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเถรวาทในยุคปัจจุบัน

เอกสารอ้างอิง

- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). **พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สุชีพ ปุณฺณานุภาพ. (2539). **พระไตรปิฎกสำหรับประชาชน**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย.
- เสฐียร พันธงชาติ. (2516). **ศาสนาเปรียบเทียบ**. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร: ผดุงวิทยาการพิมพ์.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต). (2543). **พุทธธรรม**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- วัชร งามจิตร์เจริญ. (2552). **พุทธศาสนาเถรวาท**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ศึกษาแนวทางส่งเสริมการให้ทานของพุทธศาสนิกชน

ตำบลคูเมือง อำเภอคูเมือง จังหวัดบุรีรัมย์

A Study of Guideline for Promoting the Giving of Buddhists in Khumueang Sub-district, Khumueang District, Buriram Province

พระอธิการบุญมี จิตวีโร

Phra Athikarn Boonmee Thitavirayo

วิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Buriram Buddhist College, Mahachulalongkornrajavidyalaya

E-mail: boonmee.sawaspoon@gmail.com

ได้รับบทความ: 25 มีนาคม 2563; แก้ไขบทความ: 10 เมษายน 2563; ตอรับตีพิมพ์: 22 เมษายน 2563

Received: March 25, 2020; Revised: April 10, 2020; Accepted: April 22, 2020

บทคัดย่อ

บทความวิจัยเรื่อง “ศึกษาแนวทางส่งเสริมการให้ทานของพุทธศาสนิกชนตำบลคูเมือง อำเภอคูเมือง จังหวัดบุรีรัมย์” มีวัตถุประสงค์ดังนี้ 1) เพื่อศึกษาการให้ทานในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท 2) เพื่อศึกษาการให้ทานของพุทธศาสนิกชน ตำบลคูเมือง อำเภอคูเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ และ 3) เพื่อศึกษาแนวทางส่งเสริมการให้ทานของพุทธศาสนิกชน ตำบลคูเมือง อำเภอคูเมือง จังหวัดบุรีรัมย์

ผลการวิจัยพบว่า 1) พุทธศาสนิกชน ตำบลคูเมือง อำเภอคูเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ นับถือพระพุทธศาสนา เป็นพุทธมามกะ ให้ทานตามเทศกาลและประเพณีตามหลักพุทธศาสนาในวันสำคัญ เช่น วันมาฆบูชา วันวิสาขบูชา วันอัฐมีบูชา วันพระหรือวันธรรมสวนะ การทำบุญอุทิศส่วนกุศลต่าง ๆ เป็นต้น

2) การให้ทานตามหลักพุทธธรรมของพุทธศาสนิกชน ตำบลคูเมือง อำเภอคูเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ ชาวบ้านยึดถือปฏิบัติตามประเพณีการปฏิบัติเกี่ยวกับความเชื่อและศรัทธาในพระธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนา เป็นพุทธศาสนิกชนที่ดี นิยมทำบุญให้ทานแต่พระสงฆ์เพื่อทำนุบำรุงพระพุทธศาสนา ช่วยเหลือสังคม แสดงความมีน้ำใจต่อเพื่อนมนุษย์ในสังคมเดียวกัน เพื่อทำตามประเพณีกิจกรรมการให้ทานตามญาติผู้ใหญ่เคยนำปฏิบัติและสั่งสอนมา

3) แนวทางการส่งเสริมการให้ทานของพุทธศาสนิกชน ตำบลคูเมือง อำเภอคูเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ การส่งเสริมการให้ทานพุทธศาสนิกชนนั้น มีแนวทางการส่งเสริมอยู่ 4 แนวทาง

คือ การส่งเสริมความรู้และความศรัทธาเกี่ยวกับการให้ทาน การส่งเสริมวิธีการให้ทานที่ถูกต้อง การส่งเสริมการบำเพ็ญกุศล และการส่งเสริมการให้ทานตามเทศกาลและประเพณี เพื่อเป็นการส่งเสริมความสุขความสามัคคีให้เกิดในสังคมตามบรรพบุรุษที่ปฏิบัติสืบทอดกันมา

คำสำคัญ: แนวทางการส่งเสริม, การให้ทาน, พุทธศาสนิกชน

Abstract

Research article on “A Study of Guidelines for Promotion of the Giving of Buddhist, Khumueang Sub-district, Khumueang District, Buriram Province” have three objectives namely: (1) to study of giving in the scripture of Theravada Buddhism, (2) to study of charity of Buddhists in Khumueang sub-district, Khumueang district, Buriram province, (3) to study the guidelines for promoting the giving of Buddhists, Khumueang Sub-district, Khumueang District, Buriram province.

The result of study found that;

1) Buddhists in Khumueang sub-district, Khumueang district, Buriram province respect Buddhism and are Buddhamamaka to giving according to festivals and traditions according to Buddhism principles such as Makhapucha Day, Visakhapucha Day, Atthamipucha Day, Buddhist Holy Day, Merit for passed away persons and so on.

2) Giving according to the Buddhist principles of Buddhists in Khumueang Sub-district, Khumueang District, Buriram Province follows the tradition concerning belief and faith in teaching of Buddhism. People make the merit for Buddhists, to monks, to uphold Buddhism, which is often doing the activities as giving alms on the morning, give Sanghadana to Buddhist monks and also helping the society, to share professional knowledge and Buddhist knowledge, sacrifice property, have kindness to fellow human beings in the same society according to mature relatives used to practice and teach.

3) the guidelines for the promotion of giving of Buddhists in Khumueang Sub-district, Khumueang District, Buriram Province, there are four kinds of promotion such as (1) promote knowledge and faith in giving alms, (2) promoting the correct method of giving, (3) promotion of charity and

(4) promotion of festivals and traditions in order to promote happiness and unity in the society.

Keywords: Guidelines for Promotion, Giving, Buddhists

1. บทนำ

การให้ทานในสังคมไทยมีมาเป็นของคู่กันทุกยุคทุกสมัย เพราะคนไทยได้รับอิทธิพลจากคำสอนของพระพุทธศาสนาที่ว่า การให้ทานจะทำให้มีความสุข การให้ทานจะทำให้ไปเกิดในสวรรค์ การให้ทานจะทำให้ได้มนุษย์สมบัติ สวรรค์สมบัติ และนิพพานสมบัติ ความเชื่อเหล่านี้ล้วนเกิดจากหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาทั้งสิ้น จะเห็นได้จากอุปนิสัยคนไทยในตอนเช้าทุกวัน ตื่นเช้ามามีการทำบุญตักบาตร ซึ่งเป็นภาพที่เห็นกันอยู่ทั่วไป การให้ทานนั้นถือว่าเป็นการทำความดีเบื้องต้นของชาวพุทธก็ว่าได้ การให้ทานย่อมมีอานิสงส์ ส่งผลดีงามแก่ผู้ให้ทานทั้งหลาย แม้แต่พระพุทธเจ้าทุก ๆ พระองค์ ที่มาตรัสรู้ก็ล้วนแต่มาจากการบำเพ็ญทานบารมีทั้งนั้น ทานจึงเป็นเบื้องต้นของการบำเพ็ญบารมีของพระโพธิสัตว์ที่จะเป็นพระพุทธเจ้าในอนาคตเบื้องต้น เป็นการปลูกฝังอัธยาศัยรักในการให้ทานในทุกภพทุกชาติ ทานที่ทานเหล่านั้นทำแล้วส่งผลเกิดเป็นบุญ และบุญที่สั่งสมมากขึ้นก็ย่อมนำไปสู่วิถีทางที่จะเข้าถึงความเป็นเลิศ การบริจาคทานหรือการให้ทานนั้น ผู้ให้ย่อมได้รับความสุข ย่อมมีความสุข เป็นสุขที่มั่นคง และถาวรยั่งยืน เพื่อแผ่ได้อย่างกว้างขวาง ยิ่งให้ก็ยิ่งเกื้อกูลเป็นประโยชน์สุขแก่ชนทั้งหลายโดยเฉพาะอย่างยิ่ง การยอมเสียสละความสุขของตน ซึ่งถือว่าเป็นสุขส่วนน้อย เพื่อมุ่งประโยชน์สุขที่ยิ่งใหญ่ อันจะช่วยให้สรรพสัตว์ทั้งหลายพ้นทุกข์ได้ นั้นนับเป็นการเสียสละที่มีคุณค่า ที่ใสสะอาดบริสุทธิ์ พระโพธิสัตว์ทั้งหลายต่างก็ประพฤติตนในลักษณะนี้ ดังพุทธภาษิตที่กล่าวไว้ว่า ถ้าบุคคลพึงเห็นสุขอันยิ่งใหญ่ เพราะเสียสละสุขเล็กน้อย ผู้มีปัญญาพึงเสียสละสุขเล็กน้อย เพื่อให้เกิดสุขยิ่งใหญ่ (พระมหาสุวิทย์ วิเศษโสโก, 2541: 203-204)

การให้ทานในทางพระพุทธศาสนานั้น เน้นที่เจตนาอันบริสุทธิ์ คือ ช่วยเหลือเกื้อกูลผู้อื่นด้วยจิตเมตตา เพื่อขจัดความตระหนี่ ความเห็นแก่ตัว ละความโลภ ความโกรธ ความหลง ประสงค์มีชีวิตในปัจจุบันให้เป็นสุข อนาคตไปสู่สุคติ เพราะมีศรัทธา คือ ความเชื่อเรื่องของกรรม และผลของกรรม ประกอบด้วยปัญญาเป็นเครื่องพิจารณาด้วยดีแล้วจึงให้ทาน ดังนั้น เจตนาในการให้ทานของทายกผู้ให้ จึงนับได้ว่าเป็นส่วนสำคัญที่สุดและเป็นเบื้องต้นของการสร้างคุณงามความดี การให้ทานจะมีผลมากน้อยนั้น ขึ้นอยู่กับเจตนาและวัตถุทานที่ทำไป การให้ทานถือว่าเป็นเรื่องสำคัญอย่างหนึ่งในการบำเพ็ญบารมี ครั้นบรรพกาลก่อนที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าอุบัติขึ้น คนอินเดียโบราณถือว่า การให้ทานที่ได้อานิสงส์มากคือการฆ่าคนและสัตว์คราวละมาก ๆ เพื่อบูชาเทพเจ้า เชื่อและปฏิบัติสืบต่อกันมาอย่างนั้น

จนกระทั่งพระพุทธเจ้าอุบัติขึ้น พระองค์ตรัสและสั่งสอนใหม่ว่า คนและสัตว์ทั้งหลายต่างรักตัวกลัวตายกันทั้งนั้น รักสุขเกลียดทุกข์เหมือนกัน การทำทานที่ได้บุญต้องไม่ใช่ด้วยการเบียดเบียน หากแต่ต้องการฆ่ากิเลสตัณหาของตนเอง จึงเป็นการให้ทานที่มีแต่ความสุข โดยการให้เพื่อตนเองและผู้อื่นอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข การให้ทานทางพระพุทธศาสนาแบ่งออกเป็น 3 ระดับ คือ 1) ระดับสามัญจัดเป็นทานบารมี 2) ระดับสูงขึ้นจัดเป็นทานอุปบารมี 3) ระดับสูงสุดจัดเป็นทานปรมัตถบารมี (ขุ.จรียา. (ไทย) 33/776-778) การให้ทานผู้ให้ย่อมก่อให้เกิดความปิติและความสุขทางใจ ในทางพระพุทธศาสนา พระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ตรัสผลของการให้ทานไว้ 5 ประการ ในทหานานิสังสูตร (องปญจก. (ไทย) 22/56) คือ

1. ผู้ให้ทานย่อมเป็นที่รักที่พึงพอใจของคนมาก
2. สัตบุรุษผู้สงบยอมคบหาผู้ให้ทาน
3. กิตติศัพท์อันงามของผู้ให้ทานย่อมจรไปไกล
4. ผู้ให้ทานย่อมไม่ห่างเหินจากธรรมของคฤหัสถ์
5. ผู้ให้ทานหลังตายไปแล้วย่อมเกิดในสุคติโลกสวรรค์

การให้ทานของพุทธศาสนิกชนคนไทยในปัจจุบันก็มีการประพฤติปฏิบัติสืบทอดตามพระพุทธศาสนามาตั้งแต่สมัยสุโขทัย อยุธยา จนถึงยุครัตนโกสินทร์ตอนต้นก็ยังคงความเป็นพุทธ จุฑหมายยังเป็นไปเพื่อพระนิพพาน แม้กระทั่งเด็ดดอกไม้บูชาพระก็ยังมุ่งถึงซึ่งพระนิพพาน การบริจาคทาน นอกจากจะหมายถึง อามิสทานแล้ว ยังหมายเอาอภัยทาน และวิยาทานด้วย ซึ่งอามิสทาน อภัยทาน และวิยาทานนี้ ใช้เพื่อหวังประโยชน์ ยังย่อมเป็นที่รักของคนหมู่มากได้รับเกียรติ เจริญด้วยศเป็นคุณธรรมสำคัญของพระโพธิสัตว์ตลอดจนถึงพระนิพพาน ในคัมภีร์พระพุทธศาสนาแสดงไว้ว่า การบริจาคทานที่ยิ่งใหญ่มี 5 ประการ เรียกว่า ปัญจมหาบริจาค” (ขุ.พุทธ.อ. (ไทย) 9/2/44) คือ บริจาคทรัพย์ บริจาคอวัยวะ บริจาคบุตรธิดา บริจาคภรรยาและบริจาคชีวิต ที่พระโพธิสัตว์ได้สวดยพระชาติก็ทรงบำเพ็ญบารมีอันเนื่องปัญจมหาบริจาคเป็นคุณธรรมที่พระโพธิสัตว์จะขาดมิได้ ทานเป็นก้าวแรกแห่งการบำเพ็ญทานบารมีของพระโพธิสัตว์ผู้ปรารถนาจะเป็นพระพุทธเจ้าในอนาคต (ที.สี.อ. (ไทย) 1/1/172)

ในคัมภีร์ชินาลังการฎีกา พระพุทธรักขิตาจารย์ได้อธิบายไว้ว่า พระพุทธองค์ได้รับบริจาคพระมั่งสและพระโลหิตเป็นทานเพื่อนำประโยชน์สุขแก่สรรพสัตว์ตลอดกาลทั้งปวง (พระพุทธรักขิตาจารย์, 2548: 219) การบำเพ็ญบารมีต่าง ๆ ของพระพุทธเจ้ากำหนดนับไม่ได้ โดยกล่าวเป็นคาถาไว้ว่า พระโพธิสัตว์นั้นได้ให้โลหิตมากกว่าน้ำทะเล ได้ให้เนื้อของตนเป็นทานจนชนะแผ่นดิน ได้ให้นัยน์ตามากกว่าดวงดาวในท้องฟ้า (พระพุทธรักขิตาจารย์, 2548: 229)

ส่วนการให้ทานของพุทธศาสนิกชน ตำบลคูเมือง อำเภอคูเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ ซึ่งเป็นชุมชนอยู่ในเขตอำเภอเมืองใกล้ความเจริญ ชาวบ้านยังมีการทำบุญให้ทานตามจารีตประเพณี คือ ตื่นเช้ามามีการทำบุญตักบาตร ไหว้ และทำบุญตามหลักทางพระพุทธศาสนาตามประเพณี ฮีตสิบสอง คองสิบสี่ ทำบุญให้ทานในวันสำคัญต่าง ๆ มีความสนใจทำบุญตามหลักพระพุทธศาสนา คือ ทำบุญวันเข้าพรรษา บุญออกพรรษา บุญกฐิน บุญเทศมหาชาติ เป็นต้น ตามหลักพระพุทธศาสนาสอนให้เสียสละให้แก่ผู้อื่น แต่ผู้คนทั่วไปยังมีความโลภ ความโกรธ ความหลงเป็นพื้นฐานภายในจิตใจอยู่ ดังนั้น การให้ทานย่อมมีแรงจูงใจต่างกัน อย่างแน่นอน ส่วนบัณฑิตทั้งหลายที่มีในอดีตหรือปัจจุบัน ย่อมให้ทานโดยไม่เห็นแก่สุขใจ ด้วยกิเลส แต่ยอมให้ทานเพื่อกำจัดกิเลส กล่าวคือ บัณฑิตให้ทานเพื่อช่วยเหลือผู้อื่น เพราะเป็นการกำจัดความตระหนี่ภายในและชักพอกจิตใจตนเองให้บริสุทธิ์ แต่อย่างไรก็ตาม เนื่องจากการให้ทานที่ดีย่อมจะเอื้อประโยชน์ตนเองและผู้อื่น แต่ในทางกลับกันถ้าให้ทานโดยผิดหลักการที่ดีที่ถูกต้องแล้ว ย่อมมีผลน้อยและอาจไม่เกิดประโยชน์อันใดต่อผู้ทำทาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสังคมไทยพุทธทั่วทุกภาคของประเทศไทย คนไทยส่วนใหญ่ยินดีในการทำบุญให้ทาน แต่การให้ทานในปัจจุบันมีประเด็นที่ก่อให้เกิดปัญหาในการโต้แย้งทางความคิดเกี่ยวกับคำสอนและวิธีปฏิบัติ ในการทำบุญให้ทาน เพราะมีแนวคิดจารีตประเพณี และการปฏิบัติของชุมชนนั้น ๆ เข้ามาเกี่ยวข้องกับหลักศาสนา สาเหตุนี้จึงเป็นประเด็นเกี่ยวกับคุณค่าทางจริยธรรมในการให้ทานเสมอ

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงเห็นว่า การศึกษาการให้ทานของพุทธศาสนิกชน ตำบลคูเมือง อำเภอคูเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ เพื่อต้องการทราบประเด็นปัญหา ที่มีอิทธิพลต่อชุมชนมานาน ตลอดจนถึงแนวคิดของผู้ให้ทานว่า ได้รับอิทธิพลจากคำสอนจากศาสนาหรือได้รับอิทธิพลจากจารีตประเพณี จากวรรณกรรมพื้นบ้าน หรือว่าให้ทานตาม ๆ กันมา จึงเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งที่นำมาศึกษาเพื่อเป็นแนวทางแก้ไขในอนาคตข้างหน้า แล้วนำมาปรับประยุกต์ใช้เพื่อให้เกิดประโยชน์ และนำไปสู่คำตอบทางวิชาการและเป็นประเด็นที่น่าสนใจในการทำงานวิจัยทางด้านพระพุทธศาสนาแก่ผู้ที่สนใจสืบต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาหลักการให้ทานตามหลักพุทธธรรมในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท
2. เพื่อศึกษาการให้ทานของพุทธศาสนิกชน ตำบลคูเมือง อำเภอคูเมือง จังหวัดบุรีรัมย์
3. เพื่อศึกษาแนวทางส่งเสริมการให้ทานของพุทธศาสนิกชน ตำบลคูเมือง อำเภอคูเมือง จังหวัดบุรีรัมย์

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ คือ การศึกษาข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Sources) จากพระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Sources) จากเอกสารงานวิจัยต่าง ๆ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ซึ่งผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัย (Research Process) ตามขั้นตอนต่าง ๆ ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาหลักการให้ทานที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท

ผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษาวิจัยประวัติการให้ทานของพุทธศาสนิกชนในพระพุทธศาสนาเถรวาท จากพระไตรปิฎก และเอกสารงานวิชาการต่าง ๆ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ขั้นตอนที่ 2 ผู้วิจัยลงมือทำการสร้างเครื่องมือแบบสัมภาษณ์โดยส่งให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่านตรวจสอบเครื่องมือแบบสัมภาษณ์

ขั้นตอนที่ 3 ผู้วิจัยนำเครื่องมือแบบสัมภาษณ์เก็บข้อมูลโดยการเก็บรวบรวมข้อมูลสัมภาษณ์แบบเจาะจงกลุ่มเป้าหมายดังนี้

1. กลุ่มผู้นำพระสงฆ์ 5 รูป
2. กลุ่มผู้นำชุมชน 8 คน
3. กลุ่มอุบาสก-อุบาสิกา 10 คน

ขั้นตอนที่ 4 โดยวิธีการสัมภาษณ์รายบุคคลแล้วทำการบันทึก ถ่ายภาพวิดีโอภาพนิ่งอัดเสียง

ขั้นตอนที่ 5 นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์มาพิมพ์เรียบเรียง แยกแยะในประเด็นต่าง ๆ ที่ศึกษาความสำคัญของปัญหา ความสำคัญของการให้ทาน และหลักการของการให้ทาน

ขั้นตอนที่ 6 ผู้วิจัยนำผลการศึกษามาเผยแพร่ในรูปแบบของวิทยานิพนธ์

4. สรุปผลการวิจัย

จากการศึกษาการให้ทานของพุทธศาสนิกชน ตำบลคูเมือง อำเภอคูเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ แนวทางการส่งเสริมให้ความรู้และความศรัทธาในการให้ทานที่ถูกต้อง แนวทางการส่งเสริมวิธีการให้ทานของพุทธศาสนิกชนที่ถูกต้อง แนวทางส่งเสริมการบำเพ็ญกุศลที่ถูกต้อง และแนวทางการส่งเสริมการให้ทานตามเทศกาลและประเพณีที่ถูกต้องได้ผลสรุปดังนี้

4.1 การให้ทานในพระพุทธศาสนาเถรวาท

ถ้าจะถามว่าชีวิตควรอยู่เพื่ออะไร หากจะตอบตามหลักพุทธธรรมก็ตอบได้ว่าชีวิตควรอยู่เพื่อบำเพ็ญประโยชน์ เพื่อสร้างคุณดีและเพื่อพัฒนาตนและสังคม ซึ่งทั้ง 3

ประการนี้ นำไปสู่เป้าหมายสูงสุดคือความพ้นทุกข์ และทุกคนในสังคมยังคงแสวงหาความสุขที่แท้จริง ทั้งที่ความสุขอันแท้จริงที่เป็นพื้นฐานสำหรับคนในสังคม และเป็นความสุขที่เป็นความดีที่ทำได้ง่าย ๆ นั่นก็คือทาน ซึ่งคนในสังคมยังมีความเข้าใจที่ผิดไปจากหลักพุทธศาสนา คนในสังคมยังมีทัศนคติในเรื่องทานที่เข้าใจว่าการให้ทานคืออามิสทาน การให้สิ่งของที่มองเห็นว่าใหญ่โตเพื่อแสดงถึงฐานะบารมี แต่ทานในพุทธศาสนา หมายถึงการให้ด้วยความบริสุทธิ์ใจ ไม่หวังผลตอบแทน ทานยังหมายถึงการสงเคราะห์ การบริจาค การแบ่งปัน การเสียสละ ไม่ว่าจะเป็นการให้สิ่งของ อันเป็นการเสียสละทรัพย์สินของตนให้แก่คนอื่น เป็นการเฉลี่ยความสุขที่ตนมีให้กับคนอื่น หรือเป็นการบำรุงศาสนาให้ดำรงคงอยู่ได้เพื่อประโยชน์ของสังคม การให้ทานมีทั้งอามิสทาน (การให้สิ่งของหรือวัตถุที่ควรให้) ธรรมทาน (การให้พระธรรมคำสั่งสอน) หรือแม้กระทั่งการให้หนังสือที่ดี ๆ ชักเลม การให้ความรู้ และการให้อภัยไม่ว่าคนหรือสัตว์ (อภัยทาน) หรือการให้ความปลอดภัย ความไม่มีภัยแก่ตนเองและผู้อื่น

พุทธศาสนาเน้นจุดมุ่งหมายของการให้ทาน ให้เพื่อบูชาคุณ ให้เพื่อสาธารณะประโยชน์ (ส่วนรวม) ให้เพื่ออนุเคราะห์ ให้เพื่อสงเคราะห์ ให้เพื่อชำระกิเลสหรือเพื่อสร้างความดี จะเห็นได้ว่าการให้นั้นก็เพื่อจัดความตระหนี่ ความหวง ความเห็นแก่ตัว ซึ่งก็คือการกำจัดกิเลสในจิตใจของตนเองนั่นเอง และเรารู้ว่าในทางพุทธศาสนาให้ความสำคัญแก่ทาน เพราะทานจัดเป็นการทำบุญอย่างหนึ่งในบุญกิริยาวัตถุ 3 เป็นการสั่งสมบุญบารมีให้กับตนเอง ในทัศนะของคนในสังคมที่เป็นชาวบ้านในหมู่บ้านที่สืบต่อกันมาหลายช่วงคนจะให้ความสำคัญของการทานในลักษณะที่ผิดไปจากหลักพุทธศาสนา หรือพระไตรปิฎกที่แตกต่างกันในเรื่องของความเข้าใจในหลักปฏิบัติซึ่งเกี่ยวข้องกับแนวทางการให้ทาน

4.2 การให้ทานของพุทธศาสนิกชน ตำบลคูเมือง อำเภอคูเมือง จังหวัดบุรีรัมย์

พุทธศาสนิกชนตำบลคูเมือง อำเภอคูเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ เป็นชาวบ้านที่ยึดถือปฏิบัติตามขนบธรรมเนียมประเพณีการปฏิบัติเกี่ยวกับความเชื่อและศรัทธาในพระธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธศาสนา มิได้ละเลยต่อความเป็นพุทธศาสนิกชนที่ดี คือยังทำบุญให้ทาน แต่พระภิกษุสงฆ์ตลอดถึงเพื่อนมนุษย์และสัตว์ทั้งหลายตลอด แม้ว่าในปัจจุบันความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีจะเพิ่มขึ้น การใช้ชีวิตเริ่มปรับเปลี่ยนไปตามยุคสมัยที่ก้าวผ่านไป ตามกระแสโลกาภิวัตน์แล้วก็ตาม การทำบุญให้ทานก็ยังเหนียวแน่นคงอยู่คู่ไปกับจิตใจของพุทธศาสนิกชนเสมอมา

พุทธศาสนิกชนตำบลคูเมือง อำเภอคูเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ มีความเข้าใจตรงกันว่าทาน คือ การให้ เช่น ให้ทานกับพระด้วยการตักบาตรทุกเช้าและไปวัด การให้ทานสิ่งของชาวบ้านนั้นก็ยังเป็นการให้ทานที่เป็นพื้นฐาน คือ ปัจจัย 4 คือ สิ่งของ เครื่องใช้ พวกอุปโภคบริโภค เน้นและคุ้นเคยกับวิถีปฏิบัติแห่งวัฒนธรรมสมัยก่อนมานานมาก แต่ ณ ปัจจุบัน ทานของชาวบ้านเริ่มมีความหมายที่กว้างขึ้น ไม่จำกัดเหมือนสมัยก่อน เช่น

ให้ความช่วยเหลือ ให้ความมีน้ำใจให้การแบ่งปัน ให้คำปรึกษา ให้ความศรัทธา เพื่อสร้างบุญบารมี บุคคลที่ชาวบ้านส่วนใหญ่ให้ทานจะแบ่งได้ 5 กลุ่ม คือ 1) พระสงฆ์ โดยให้เหตุผลว่าเป็นผู้ทรงศีล เป็นผู้ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ มีความประพฤติถูกต้อง ดำเนินชีวิตตามหลักธรรมคำสอนของพระศาสนา 2) ญาติ เช่น พ่อแม่ ครูบาอาจารย์และมิตรสหาย เนื่องจากบิดามารดาเปรียบเหมือนดังพระอรหันต์ 3) คนชรา คนพิการ คนยากจน เด็กกำพร้า 4) หน่วยงานต่าง ๆ เช่น มูลนิธิ โรงพยาบาล โรงเรียน มหาวิทยาลัย ฯลฯ และ 5) สัตว์เลี้ยงทั่วไป พุทธศาสนิกชนตำบลคูเมืองมองว่าการให้ทานเป็นส่วนหนึ่งของชีวิต การให้จึงมีวัตถุประสงค์มากมายแล้วแต่บุคคล เช่น เพราะความสงสาร อยากช่วยเหลือ อยากได้บุญกุศล อยากมีความสุขปรารถนาสวรรค์ พระนิพพาน อีกอย่างเคยเห็นพ่อ แม่ ตา ยาย พาปฏิบัติ ถือเป็นธรรมเนียมประเพณีที่ต้องทำสืบกันมา และส่วนหนึ่งมาจากจิต ใต้สำนึกที่ถูกปลูกฝังของคนในครอบครัวเพื่อสืบทอดวัฒนธรรมพระพุทธศาสนา และเห็นใจในฐานะที่เป็นเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน

นอกจากนี้ยังให้ทานตามหลักศาสนาของชาวพุทธแล้ว พุทธศาสนิกชนตำบลคูเมืองมีเหตุให้ทาน คือ 1) เลือกก่อนให้ 2) คิดก่อนให้ 3) ให้ตามความเหมาะสม 4) ดูจากบุคลิกภาพลักษณะ 5) ให้ตามฤดูกาล มีการคัดเลือกผู้รับทานและผู้ให้ทาน ผู้รับทาน แบ่งได้ 2 กลุ่ม คือ กลุ่มที่ไม่เลือกผู้รับทานกับกลุ่มที่เลือกผู้รับทาน เช่น พระสงฆ์ เลือกคนที่ยากจน คนด้อยโอกาส ผู้ที่เดือดร้อนขาดแคลน คนขอทาน เด็กกำพร้า คนพิการ และบุคคลที่น่าเชื่อถือมากที่สุดไว้ใจที่สุด มียกเว้นว่า คนดื่มสุรา คนขี้ยา ไม่มีคุณสมบัติเป็นผู้รับทาน ส่วนผู้ให้ทาน ควรเป็นผู้มีจิตใจกว้างขวาง สะอาด บริสุทธิ์ ทำแล้วไม่สร้างความเดือดร้อนให้กับตัวเองครอบครัวและผู้อื่น ควรเป็นคนดี มีเจตนาจะให้ แบ่งปัน และมีความพอเพียง ควรเป็นผู้ไม่มีความเดือดร้อน มีจิตใจใสสะอาด บริสุทธิ์ ควรมีจิตใจดีงาม มีศีล สร้างศรัทธาด้วยความบริสุทธิ์ ไม่คิดจะเอาเปรียบ (เอาหน้า) หรือสร้างความเดือดร้อนให้กับคนอื่นเป็นคนมีความเมตตา ชอบทำบุญให้ทาน เป็นผู้มีบุญ บารมีสูง มีบุญเก่า ควรเป็นผู้ประกอบด้วยศรัทธามีศีลสุจริตไม่โกงไม่ลักขโมย มีวุฒิภาวะสูง นำเคารพนับถือ ต้องเป็นเหมือนพระภิกษุหรือมีจิตใจเหมือนพระ และมีความแตกต่างไปตามวิถีชีวิต และความเป็นอยู่ ให้ความสำคัญด้านเจตนา และความเมตตาต่อทุก ๆ ชีวิต และมีบางกลุ่มที่ให้ความเห็นว่าไม่จำกัดคุณสมบัติผู้ให้ทาน ทุกคนสามารถทำทานได้

วิธีให้ทานของพุทธศาสนิกชน ตำบลคูเมือง อำเภอคูเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ ก่อนให้ทาน ขณะให้ทาน หลังให้ทาน ชาวบ้านตำบลคูเมือง รู้สึกริษยาและปีติ มีความดีใจ และเบิกบานใจ โดยมีเจตนาเป็นที่ตั้ง เพราะการให้ไม่จำเป็นต้องเป็นเรื่องทรัพย์สินเงินทอง ถ้ามีใจเจตนาแล้ว ทานที่ให้อย่างสร้างพลังแห่งความสุข การให้ล้วนแต่ผ่านการคัดเลือกเป็นอย่างดี มีความเหมาะสม ถึงแม้จะทำด้วยตนเองหรือฝากกับคนอื่นก็ตาม สิ่งของที่ให้ต้องสุจริตไม่ลักขโมยและตามกาลเวลา เป็นการให้ทานที่ดี ส่วนการให้ทานที่ไม่ดีนั้นคือ สิ่งของที่ลักขโมยมา

ทานที่ให้แล้วสร้างความทุกข์ภายหลังเพราะทำเกินกำลังและบางคนให้ทานเพื่อเอาหน้าเอาตา ไม่ควรที่จะทำอย่างยิ่ง และอานิสงส์ของทานที่มีมาก คือทำทานด้วยความบริสุทธิ์ใจ ไม่สร้างความเดือดร้อนให้แก่ตนเองและผู้อื่น การสั่งสอน อบรมคนให้อยู่ในศีลในธรรม (ธรรมทาน) การให้อภัยกัน ไม่ถือโทษโกรธกัน การรักษาศีล 5 (อภัยทาน) ทานประเภทนี้ย่อมได้รับอานิสงส์มาก ไม่สร้างความแตกแยกหรือเบียดเบียนกัน มีความสามัคคี ประดองกัน

ประโยชน์สูงสุดของการให้ทานของชาวตำบลคูเมือง คือ ความสุขที่เกิดจากการให้ได้เป็นบุญกุศลทั้งในปัจจุบันชาติ และอนาคตชาติ เกิดชาติหน้าจะได้มีสุขความพร้อมทุกอย่าง กระทั่งความสบายใจ ประโยชน์สูงสุดคือการสะสมเสบียงบุญไว้เพื่อเตรียมพร้อมในการออกเดินทาง ทั้งในปัจจุบันชาติ หรืออนาคตชาติ ให้ความสำคัญกับพระนิพพานทำให้มีความสุขกาย สบายใจ ซึ่งก็จะส่งผลชีวิตดำเนินไปอย่างมีความสุข รวมทั้งเป็นการให้ผู้อื่นมีความสุขด้วย ซึ่งภาษาสมัยใหม่เรียกว่า เป็นการเฉลี่ยความสุขให้กัน

ในวิถีชีวิตของชาวบ้านตำบลคูเมืองในปัจจุบัน ที่เปลี่ยนจากชุมชนเล็ก ๆ จนกระทั่งเป็นชุมชนขนาดกลาง จึงต้องตระหนักถึงความสำคัญของการเป็นผู้ให้ วัฒนธรรมการเคารพผู้อาวุโส การขอพร และคำสั่งสอนให้ประพฤติปฏิบัติให้ถูกต้องตามทำนองคลองธรรม ยังมีให้เห็นอยู่เป็นประจำ ยังคงเหนียวแน่นกับการเข้าวัดฟังธรรม เป็นตัวอย่างให้เห็นและปฏิบัติตามอยู่เสมอ แม้ว่าทุกวันนี้ผู้อาวุโส หรือผู้นำชุมชนจะลดน้อยถอยลง แต่ยังมีคนรุ่นใหม่ที่มีการศึกษาและคนที่ได้รับการปลูกฝังให้รักษาขนบธรรมเนียม ประเพณีที่ดีงามถูกต้องยังพากันยึดถือตามฮีตตามคองของรุ่นเก่า ที่น่าจะเรียกว่า เป็นการส่งผ่านความเชื่อความศรัทธาของรุ่นต่อรุ่น เป็นการแสดงให้เห็นว่า การให้แม้เป็นเพียงจุดเริ่มต้นที่เล็ก ๆ ที่อาจไม่มีใครคิด แต่นั่นคือจุดเริ่มต้นที่ยิ่งใหญ่ของคนในสังคม คนในประเทศ

ดังนั้น การให้ทานจึงเป็นก้าวแรกแห่งการพัฒนาคุณภาพชีวิตให้ตระหนักในประโยชน์สุขที่เกิดจากการให้ ส่งเสริมให้ทุกคนรักการให้ เป็นผู้ให้อยู่เสมอ จนมีการให้เป็นหลักสำคัญในการดำเนินชีวิต ซึ่งจะทำให้ประสบความสุข ความสำเร็จ มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นในที่สุด

4.3 แนวทางการส่งเสริมการให้ทานของพุทธศาสนิกชน ตำบลคูเมือง อำเภอคูเมือง จังหวัดบุรีรัมย์

แนวทางการส่งเสริมให้ความรู้และความศรัทธาในการให้ทานที่ถูกต้อง การที่จะส่งเสริมความรู้และความศรัทธาต้องส่งเสริมให้พุทธศาสนิกชนให้รู้ถึงความหมายของการให้ทานที่ถูกต้องตามหลักพุทธศาสนา คือ 1) ให้ความรู้และความศรัทธาที่ถูกต้อง 2) มีการจัดกิจกรรมการทำบุญให้ทานในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา 3) มีการประชาสัมพันธ์ให้ทั่วถึง และให้ความรู้ความเข้าใจในลักษณะการให้ทานที่ดี วิธีการให้ทาน และจุดมุ่งหมายของ

การให้ทานทำการให้ทานแล้วได้อะไร ทานคือการให้ด้วยความบริสุทธิ์ การให้โดยไม่หวังสิ่งตอบแทน ทำให้เกิดผลบุญ ผลบุญที่ทำให้เรามีชีวิตสมบุรณ์ขึ้น ดังนั้น ทานเป็นพื้นฐานของการพัฒนาคุณภาพชีวิต ให้ในสิ่งที่ควรให้กับคนที่ควรได้ การผลบุญจากการให้ทานจะนำมาซึ่งความสุขของเรา การให้ทานควรให้ด้วยลักษณะการให้ทาน 5 ประการ ดังนี้ การให้ทานควรให้ด้วยศรัทธา ให้ทานด้วยความเคารพ ให้ทานตามกาลอันควร ให้ทานด้วยจิตอนุเคราะห์ และให้ทานไม่กระทบตนและคนอื่น ซึ่งการให้ทาน มีจุดมุ่งหมายการให้ทานเพื่อมุ่งปรับปรุงจิตใจให้สูงขึ้น ละเว้นการยึดติดกับทรัพย์สิน ละเว้นต่อกิเลส ซึ่งนี่คือจุดมุ่งหมายในการให้ทาน ซึ่งพุทธศาสนิกชนตำบลคูเมือง อำเภอคูเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ มีความรู้และความศรัทธาในการให้ทาน คือ การเสียสละทรัพย์สิน ช่วยเหลือผู้ที่เดือดร้อน กรรรมดีจากให้ทานไปจะส่งผลดี ละจากกิเลส บำเพ็ญบุญกุศล ซึ่งเป็นความรู้และความศรัทธาที่ถูกต้องแต่ยังไม่ครบซะทีเดียว ควรจะส่งเสริมความรู้ ความศรัทธา ความเข้าใจเพิ่มเติมเรื่อง ลักษณะการให้ทาน 5 ประการ ให้ด้วยศรัทธา ให้ด้วยความเคารพ ให้ทานตามกาลอันควร ให้ทานด้วยจิตอนุเคราะห์ และให้ทานไม่กระทบตนและคนอื่น เท่านั้น พุทธศาสนิกชนจะได้ความรู้และความศรัทธาในการให้ทานความถูกต้องและครบถ้วน

แนวทางส่งเสริมการบำเพ็ญกุศลที่ถูกต้อง ต้องเข้าใจว่าพิธีการบำเพ็ญกุศลที่ถูกต้องมีอะไรบ้าง แต่ละพิธีบำเพ็ญกุศล มีความหมายและจุดประสงค์ที่แตกต่างกัน เพราะทุกศาสนามีพิธีกรรมเป็นเครื่องมือให้พุทธศาสนิกชนใช้เป็นแนวทางปฏิบัติ เป็นศาสนพิธีจนกลายมาเป็นวัฒนธรรมและจารีตประเพณีของชาติที่มีการถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่นเป็นระยะเวลานาน ซึ่งศาสนพิธีมีความเป็นระเบียบแบบแผนและแบบอย่างที่ยึดปฏิบัติในพระพุทธศาสนา ซึ่งศาสนพิธีแยกได้หลายประเภท ได้แก่ ประเภทของศาสนพิธีทางพระพุทธศาสนาและประเภทของงานศาสนพิธี ประเภทของศาสนพิธีทางพระพุทธศาสนา ประกอบด้วยกุศลพิธี พิธีกรรมเฉพาะตัวบุคคล เช่น การรักษาศีล 5 การปฏิบัติตัวแสดงตัวเป็นพุทธมามกะที่ดี เป็นต้น บุญพิธี เป็นการทำบุญเป็นแบบครอบครัว ในสังคม ประเพณีวิถีชีวิต มี 2 ประเภท พิธีทำบุญงานมงคลและพิธีทำบุญงานอวมงคล และทานพิธี คือการถวายสังฆทาน ถวาย ถวายผ้าอาบน้ำฝน ประเภทของงานศาสนพิธีนั้นประกอบด้วย งานพระราชพิธี งานที่พระมหากษัตริย์โปรดเกล้าฯ ให้จัดขึ้น งานพระราชกุศล เป็นงานที่พระมหากษัตริย์ทรงบำเพ็ญ พระราชกุศล งานรัฐพิธี เป็นงานที่รัฐบาลจัดเป็นประจำและทูลเชิญพระมหากษัตริย์และงานราษฎร์พิธี งานที่ตามความเชื่อในสังคม ชุมชนนั้น งานที่รำลึก ผู้ล่วงลับไปแล้ว เป็นต้น ซึ่งในแต่ละพิธีนั้นมีองค์ประกอบที่ขาดไม่ได้ ดังนี้ พิธีกรรม การกระทำวิธีในแต่ละพิธีนั้น ๆ พิธีการ ขั้นตอนที่กำหนดเป็นขั้นตอนลำดับตั้งแต่ต้นยันจบพิธี และพิธีกรผู้ดำเนินการประกอบพิธีนั้น

การบำเพ็ญกุศลของพุทธศาสนิกชน ตำบลคูเมือง อำเภอคูเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ ส่วนมากเป็นบุญพิธี งานอวมงคล งานพระราชทานน้ำหลวงอาบศพ การเตรียมการทำบุญงานบำเพ็ญศพ 7 วัน 50 วัน หรือ 100 วัน งานมงคลของพระพุทธศาสนาเทศกาลและพิธีต่าง ๆ ส่วนงานการทำบุญของพระพุทธศาสนา 3 ประการ คือ ทานมัย บุญเกิดจากการให้ทาน ศีลมัย บุญสำเร็จ ด้วยการรักษาศีล ภาวนามัย การถวายทาน ซึ่งพุทธศาสนิกชนตำบลคูเมืองนั้นนิยมทำสังฆทานเป็นประจำ ให้ทานโดยที่วัดประจำชุมชน ปาฏิบุคลิกทาน ให้ทานระบุผู้รับ อาานิสงส์ที่พุทธศาสนิกชนจะได้รับคือได้ความสงบสุข ความสามัคคีในชุมชน เนื่องจากพุทธศาสนิกชนนั้นนิยมให้ทานเป็นชีวิตประจำวัน ทำบุญตักบาตรเป็นที่ปฏิบัติดีและปฏิบัติชอบ ทำให้ชุมชนนั้นเต็มไปด้วยความสุข ซึ่งการทำบุญด้วยการให้ทานนั้นจุดมุ่งหมายคือการแบ่งปันเสียสละต่อสังคม ให้กับบุคคลที่เดือดร้อน ส่งเสริมคุณงามความดี ซึ่งพุทธศาสนิกชนนั้นเชื่อว่า อาานิสงส์การทำบุญจะติดตัวไปทุกที่ไม่เหมือนทรัพย์สมบัติที่หมดอายุขัยแล้วนำติดตัวไปไม่ได้ ซึ่งจากที่กล่าวมา พุทธศาสนิกชนตำบลคูเมืองนั้นได้บำเพ็ญกุศลกันเป็นชีวิตประจำวัน เป็นสังคมที่ควรน่าเป็นแบบอย่าง เพราะฉะนั้นเมื่อรู้วัตถุประสงค์มุ่งหมายของการทำบุญคือแก่นไม้แล้ว เราควรส่งเสริมด้วยเปลือกไม้นั้นก็คือศาสนพิธีต่าง ๆ เช่น งานบุญพิธี ส่วนมาก พุทธศาสนิกชนจะนิยมทำงานอวมงคลแก่ญาติที่ผู้ล่วงลับไปส่วนใหญ่ ควรส่งเสริมให้มีส่วนศาสนพิธีงานมงคลต่าง ๆ เพิ่มมากขึ้น ซึ่งยังจัดศาสนพิธี กุศลพิธี บุญพิธี ทานพิธี ให้มากขึ้น เป็นการส่งเสริมการบำเพ็ญกุศล

แนวทางการส่งเสริมการให้ทานตามเทศกาลและประเพณีที่ถูกต้อง ตามหลักพระพุทธศาสนา โดยแนะนำให้พุทธศาสนิกชน เข้าใจว่าแต่ละเทศกาลนั้นมีประวัติความเป็นมา มีความสำคัญ และที่สำคัญคือให้เข้าใจการทำบุญ ทำแล้วได้รับประโยชน์ได้รับอาานิสงส์จากการทำบุญ ทำบุญอย่างไรบ้าง ประเทศไทยเป็นประเทศเมืองพุทธ จึงมีเทศกาลประเพณีและวัฒนธรรมทางพุทธศาสนา ซึ่งประเพณีและวัฒนธรรมเป็นสิ่งที่ดีงามเป็นเอกลักษณ์ท้องถิ่น ถือว่าเป็นพิธีกรรมที่สำคัญทางศาสนา มีระเบียบแบบแผนเป็นวิธีเพื่อให้เป็นพฤติกรรมที่พุทธศาสนิกชนปฏิบัติตาม ความเชื่อและความศรัทธา

ซึ่งพุทธศาสนิกชน ตำบลคูเมือง อำเภอคูเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ นับถือพระพุทธศาสนา เป็นพุทธมามกะ การเชิญชวนพุทธศาสนิกชนมาบำเพ็ญกุศล สะสมผลบุญให้ทานตามเทศกาลและประเพณีตามหลักพุทธศาสนา วันมาฆบูชา วันวิสาขบูชา วันอัฐมีบูชา วันพระหรือวันธรรมสวนะ เข้าพรรษา ออกพรรษา ประเพณีการถวายผ้าอาบน้ำฝน ประเพณีตักบาตรเทโว ประเพณีสลากภัต ประเพณีการทอดกฐิน ประเพณีทอดผ้าป่า ประเพณีทำบุญวันสารทไทย ประเพณีการบวชนาค ประเพณีขึ้นบ้านใหม่ ประเพณีแต่งงาน ประเพณีการจัดงานศพ การทำบุญอุทิศสวดกุศล โดยรวมแล้วประเพณีที่สืบทอดกันมาอย่างต่อเนื่อง การทำบุญ ฮีต 12 คอง 14 ที่สืบทอดกันมาของคนในตำบลคูเมือง บุญพระเวส บุญสงกรานต์

บุญเข้าพรรษา บุญข้าวประดับดิน บุญสลาก บุญออกพรรษา บุญกฐินและบุญประจำหมู่บ้าน ด้วยที่พุทธศาสนิกชนตำบลคูเมือง เข้าวัดทำบุญกันอย่างต่อเนื่องอยู่แล้ว เวลามีงานเทศกาล พุทธศาสนา คนในหมู่บ้านจะรวมตัวกันมาช่วยกันจัดกิจกรรม ช่วยกันมาเตรียมสถานที่ อุปกรณ์ และดำเนินลำดับพิธีกรรมศาสนา ไม่ว่าจะเป็นงานบุญอื่น ๆ พุทธศาสนิกชนตำบลคูเมือง ก็ให้ความสนใจและความร่วมมือเสมอ การที่จะส่งเสริมให้พุทธศาสนิกชนให้ทานนั้น มีแนวทางที่ส่งเสริมการให้ทานตามเทศกาลและประเพณี จัดเป็นจารีตประเพณี ที่ปฏิบัติสืบทอดกันมา เป็นการให้ความรู้ความชัดเจนเกี่ยวกับความเป็นมาว่าเพราะอะไรแต่ละเทศกาล จึงจัดพิธีกรรมแบบนี้ ๆ เมื่อเวลาพุทธศาสนิกชนร่วมเทศกาลและประเพณี ทำให้รู้ประวัติ และความเป็นมา จนทำให้รู้สึกในการอยากมีส่วนร่วมในกิจกรรมและร่วมสืบทอดประเพณี มากยิ่งขึ้น และอบรมให้ความรู้แก่เยาวชนและองค์กร ทั้งในโรงเรียน ชุมชนหมู่บ้าน และหน่วยงานรัฐทุกภาคส่วน ให้สามารถนำไปปฏิบัติเองได้ หมายความว่า ทำให้เป็นรูปธรรม อย่างชัดเจน เกิดความชำนาญ และ แนะนำผู้อื่นได้ ที่สำคัญคือ การปฏิบัติให้เป็นมาตรฐาน เดียวกัน เพื่อให้เยาวชน ประชาชนในท้องถิ่น มีความรู้ในการทำพิธีอย่างถูกต้องและเกิด ประโยชน์ในเชิงวิชาการ เป็นการรักษาเอกลักษณ์ของท้องถิ่น ที่มีความหลากหลายให้คงอยู่ อย่างยั่งยืน ส่งผลให้สังคมไทยมีจารีตขนบธรรมเนียมประเพณีที่ดีงาม และเป็นการอนุรักษ์ วัฒนธรรมประเพณีของชาติ ให้ดำรงอยู่สืบไป และที่สำคัญคือ การทำนุบำรุงพระพุทธศาสนา ให้มีการสืบทอดและพัฒนาอย่างยั่งยืนสืบต่อไป

5. ข้อเสนอแนะ

ศึกษาการให้ทานของพุทธศาสนิกชนตำบลคูเมือง อำเภอคูเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ พบว่า ยังมีประเด็นน่าสนใจควรแก่การวิจัยเพิ่มเติม ดังนี้

5.1 ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปปฏิบัติ

1. แนวทางการส่งเสริมให้ความรู้และความศรัทธาในการให้ทาน ตามหลักพระพุทธศาสนาเถรวาทว่า ผู้วิจัยจึงมีข้อเสนอแนะให้นำผลวิจัยไปปฏิบัติ เพื่อจะได้ เข้าใจและนำผลวิจัยไปปฏิบัติอย่างถูกต้องและมีเป้าหมายวิธีการอย่างชัดเจน

2. แนวทางการส่งเสริมวิธีการให้ทานของพุทธศาสนิกชน ตำบลคูเมือง อำเภอคูเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ ผู้วิจัยจึงมีข้อเสนอแนะให้นำผลวิจัยไปปฏิบัติ วิธีการให้ทานที่ ถูกต้อง ลดความเห็นแก่ตัว ลดการยึดติดวัตถุ ให้ทานวัตถุสิ่งของที่ดี สะอาดและจำเป็นหรือ บรรเทาความเดือดร้อนผู้รับทาน ให้วิทยาทานและสอนธรรมะ ให้เป็นธรรมะทาน เพื่อสร้าง ความสัมพันธ์ที่ดี สร้างความสามัคคี และสร้างความดีต่อคนในตำบลคูเมือง จังหวัดบุรีรัมย์

3. แนวทางส่งเสริมการบำเพ็ญกุศล ต้องส่งเสริมให้พุทธศาสนิกชน ตำบลคูเมือง อำเภอคูเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ ผู้วิจัยจึงมีข้อเสนอแนะให้นำผลวิจัยไปปฏิบัติ ส่งเสริมการ บำเพ็ญกุศล เพิ่มวิธีการบำเพ็ญกุศล งานมงคล งานอวมงคล ทานพิธี การถวายสังฆทานแก่

กลุ่มพระสงฆ์ เพื่อให้พุทธศาสนิกชน เสียสละวัตถุเพื่อบำเพ็ญบุญกุศล และเสริมสร้างสุขภาพจิตที่ดี

4. แนวทางการส่งเสริมการให้ทานตามเทศกาลและประเพณีให้พุทธศาสนิกชนตำบลคูเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ ให้มีความสำคัญวันสำคัญต่าง ๆ ทางพระพุทธศาสนา เป็นแบบอย่างที่ดีให้สังคม ลูกหลานและเยาวชนในสังคมเพื่อจะเป็นพุทธศาสนิกชน เวลาที่มีประเพณีงานบุญ ชวนเยาวชนมาช่วยกันจัดกิจกรรม เช่น บุญเข้าพรรษา บุญออกพรรษา วันวิสาขบูชา เป็นต้น ให้ผู้ใหญ่ในครอบครัวชุมชนหมู่บ้าน ครูในโรงเรียน ให้ร่วมกิจกรรมงานบุญในหมู่บ้านเพื่อสืบทอดประเพณีได้อย่างถูกต้องต่อไป

5.2 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น คณะสงฆ์ สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด ควรให้ความร่วมมือในการนำแนวคิดที่ได้จากการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ไปปรับใช้ในการส่งเสริมการให้ทานของชาวพุทธในท้องถิ่นต่าง ๆ ของประเทศไทย

5.3 ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

การศึกษาวิจัยเรื่องแนวทางส่งเสริมการให้ทานของพุทธศาสนิกชน ตำบลคูเมือง อำเภอคูเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ ผู้วิจัยได้พบว่า ยังมีประเด็นที่ควรศึกษาวิจัย เพิ่มเติม ดังนี้

1. ศึกษาทัศนคติของเยาวชนต่อการให้ทานในพระพุทธศาสนาในกายเถรวาท
2. ศึกษาการบำเพ็ญทานบารมีของพระโพธิสัตว์: กรณีศึกษาพระเวสสันดร
3. ศึกษาเปรียบเทียบแนวทางการให้ทานของพุทธศาสนิกชนอำเภออื่น ๆ ของจังหวัดบุรีรัมย์

เอกสารอ้างอิง

- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). **พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาสุวิทย์ วิเศษโสโก. (2541). **ทาน: ก้าวแรกแห่งการพัฒนาคุณภาพชีวิต**. พิมพ์ครั้งที่ 4. ปทุมธานี: มูลนิธิธรรมกาย.
- พระพุทธรัชชิตาจารย์. (2548). **คัมภีร์ชินาลังการฎีกา**. แปลโดย รังษี สุนทนต์และคณะ. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์วิญญูณ.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต). (2543). **พุทธธรรม**. พิมพ์ครั้งที่ 9. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- เสฐียร พันธงศรี. (2516). **ศาสนาเปรียบเทียบ**. กรุงเทพมหานคร: ผดุงวิทยาการพิมพ์.
- สุชีพ ปุญญานุภาพ. (2533). **พระไตรปิฎก ฉบับสำหรับประชาชน**. พิมพ์ครั้งที่ 12. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

ศึกษาบทบาทและวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนา
ของพระนางมหาปชาบดีโคตมีเถรี
A Study of Role and Method in Propagation of Buddhism
of Mahapajapatigotami Theri

พระณัฐวุฒิ อินทวนโณ
Phra Natthawut Indavanno
วิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Buriram Buddhist College, Mahachulalongkornrajavidyalaya University
E-mail: phranatthawut.55@gmail.com

ได้รับบทความ: 25 มีนาคม 2563; แก้ไขบทความ: 10 เมษายน 2563; ตอรับตีพิมพ์: 29 เมษายน 2563
Received: March 25, 2020; Revised: April 10, 2020; Accepted: April 29, 2020

บทคัดย่อ

บทความวิจัยเรื่อง “ศึกษาบทบาทและวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระนางมหาปชาบดีโคตมีเถรี” มีวัตถุประสงค์ดังนี้ 1) เพื่อศึกษาหลักการเผยแผ่พระพุทธศาสนาและบทบาทของสตรีในพระพุทธศาสนาเถรวาท 2) เพื่อศึกษาบทบาทและวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระนางมหาปชาบดีโคตมีเถรี และ 3) เพื่อศึกษาผลสัมฤทธิ์ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระนางมหาปชาบดีโคตมีเถรี

ผลการวิจัยพบว่า การเผยแผ่พระพุทธศาสนาเป็นการนำเอาหลักธรรมคำสอนอันประเสริฐ เป็นธรรมชาติ และบริสุทธิ์ ที่เกิดจากพระปัญญาตรัสรู้ขององค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้าไปถ่ายทอดให้ประชาชนได้รับการเรียนรู้ และน้อมนำเอาหลักธรรมคำสั่งสอนเหล่านั้นไปประพฤติปฏิบัติตาม เพื่อให้เป็นคนดีมีศีลธรรมประกอบด้วยคุณธรรมมีเมตตา โดยอาศัยหลักประโยชน์ 3 หลักไตรสิกขา 3 เป็นต้น ซึ่งพระสาวกและพระสาวิกานั้น ได้นำหลักการที่พระพุทธองค์ทรงสอนไว้มาเผยแผ่สู่บริษัททั้งหลาย แต่อาจเปลี่ยนวิธีการปลุกย้อยบางอย่างให้เหมาะสมกับบุคคล ภูมิประเทศ สภาพสังคมและสภาพแวดล้อมต่าง ๆ อีกทั้งบทบาทในการประกาศพระศาสนาก็ดี บทบาทของสตรีในฐานะที่เป็นพุทธมามกะก็ดี นับได้ว่ามีความสำคัญอย่างมากในการเผยแผ่พระศาสนา

บทบาทในการให้กำเนิดภิกษุณีสงฆ์ เกิดจากการที่พระนางมหาปชาบดีโคตมีเถรีได้รับการอุปสมบทเป็นภิกษุณีจากพระพุทธองค์ เป็นต้นกำเนิดของภิกษุณีสงฆ์เกิดขึ้นในโลก และได้เผยแผ่พระศาสนา ในการทำให้สตรีทั้งหลายเลื่อมใสศรัทธาในพระพุทธศาสนา

โดยการแสดงชี้แจงพระธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้าให้เหล่าสตรีที่มาเข้าเฝ้าได้รู้แจ้งเห็นจริง การมีปฏิปทาอันน่าเลื่อมใสของพระเถรี การแสดงอิทธิฤทธิ์ต่าง ๆ ของภิกษุณี ซึ่งทำให้ประชาชนทั้งหลายเลื่อมใสศรัทธาและออกบวชในพระพุทธศาสนา

ผลสัมฤทธิ์ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระนางมหาปชาบดีโคตมีเถรีนั้น เกิดจากการนำหลักการ วิธีการ ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนานั้นมาประยุกต์ใช้ให้เข้ากับ บุคคล สถานที่ เหตุการณ์ต่าง ๆ เป็นต้น ที่พระพุทธองค์ทรงแนะนำ อาทิเช่น ในหลักของ พุทธลีลาในการสอนหรือแม้แต่การแสดงอิทธิฤทธิ์ต่าง ๆ การปฏิบัติตนให้เป็นแบบอย่างที่ดี การมีปฏิปทาน่าเลื่อมใส เพื่อให้บุคคลที่ยังไม่เลื่อมใสในพระพุทธศาสนาให้มีความเลื่อมใส และคนที่เลื่อมใสอยู่แล้วก็มั่นคงถาวรสืบต่อไป

คำสำคัญ: บทบาท, วิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนา, พระนางมหาปชาบดีโคตมีเถรี

Abstract

The research on “The Study of Role and Method in the Propagation of Buddhism of Mahāpajāpatigotamī Therī” have three objectives; 1) to study the propagation of Buddhism and the role of ladies in Theravada Buddhism, 2) to study the life and the role of Mahāpajāpatigotamī Therī in the propagation of Buddhism, 3) to study of achievement of propagation of Buddhism by Mahāpajāpatigotamī Therī.

The result of research found that:

The propagation of Buddhism are to bring a noble doctrine which being purity by nature spring from the wisdom and enlightenment of the Buddha to transfer to people to have leaned and bring a Buddhist principles to practice. Then they will be good person and have a molarity such as Principle of three Benefits (Attha), the Three Principle of Education (Tisikkha) and so on. The follower in both man and women has brought the Buddha teaching to spread to all Buddhist by principles of the Buddha’s style or manner of teaching. But it can be change the way which something must be adapts to person, geography, state of social, state of various environments. The role of ladies as Buddhist follower and the role in spreading of Buddhism are very important in procedure of Buddhism.

The role in the forming of Bhikkhuni as a result of Mahāpajāpatigotamī Therī being ordained as Bhikkhuni by the Buddha, which is the origin of Bhikkhuni in the world and propagate Buddhism. In the helping women faithful in Buddhism by showing a clear explanation of the teachings of the Buddha to women who came to see him enlightened. The glorious behavior of the Therī and supernatural powers that make people believe and ordain in Buddhism

The achievement in the propagation of Buddhism of Mahāpajāpatigotamī Therī caused by applying the principles, methods of propagation of Buddhism to people, places, events, etc. which suggested by the Buddha, such as the principles of Buddhist style in teaching or even performing various supernatural power, practices to be a good model, venerable behavior in order to give people who are not yet faithful to Buddhism to have faith, and those who are already faithful are stable.

Keywords: Role, Method in Propagation of Buddhism, Mahāpajāpatigotamī Therī

1. บทนำ

การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของภิกษุณีนั้น นับได้ว่ามีความสำคัญเป็นอย่างมาก พระสาวกและพระสาวิกานั้น เป็นผู้มีความสำคัญและเป็นผู้มีบทบาทอย่างมากในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา (เสฐียร พันธรั้ง, 2516: 11) ในสมัยพุทธกาลทั้งภิกษุและภิกษุณีนั้น ส่วนใหญ่เป็นผู้ปฏิบัติดี ปฏิบัติชอบ ปฏิบัติตรง และเป็นผู้ปฏิบัติสมควร ยึดมั่นในคุณธรรมของผู้แสดงธรรมและเคารพนอบน้อมในพระธรรม จนสามารถเผยแผ่พระพุทธศาสนาได้อย่างถูกต้องและมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ภิกษุณีนั้นมีความสำคัญในฐานะที่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงบัญญัติให้เป็นส่วนหนึ่งของพุทธบริษัท 4 และในการเกิดขึ้นของภิกษุณีนั้น ทำให้การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระพุทธเจ้ามีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น อาทิเช่น ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระนางมหาปชาบดีโคตมีเถรีนั้น พระนางได้ประกาศพระพุทธศาสนาไปสู่สตรีได้อย่างมากมาย และได้นำสตรีให้หันมาเลื่อมใสศรัทธาในคำสอนของพระพุทธเจ้า จนกลายเป็นที่มาของการบวชภิกษุณี

ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระนางมหาปชาบดีโคตมีเถรีนั้น มีการเผยแผ่ไปในหลายรูปแบบ อาทิเช่น การชักชวนให้สตรีเข้ามาบวชในพระพุทธศาสนา การปฏิบัติตนให้มีปฏิปทาน่าเลื่อมใส การสนทนาธรรม การแนะนำ การตอบปัญหาในข้อข้องใจ และการแสดงธรรม เป็นต้น โดยพระพุทธองค์ได้ทรงประทานหลักในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้ยึดถือเป็นหลักปฏิบัติในการแสดงธรรม ให้มีเหตุและผลต่อเนื่องกันไปตามลำดับ ชี้แจงแต่ละ

ประเด็นให้เข้าใจอย่างชัดเจนแจ่มแจ้ง แสดงธรรมโดยมีจิตเมตตา มุ่งประโยชน์แก่ผู้ฟังเป็นสำคัญ ไม่แสดงธรรมเพราะเห็นแก่ลาภสักการะ แสดงธรรมไม่ยกตนข่มท่านและไม่เสียดสีผู้อื่น พระมหาปชาบดีโคตมีเถรีนั้น ถือว่าเป็นภิกษุณีรูปหนึ่งซึ่งยึดมั่นอยู่ในหลักการดังกล่าว จึงทำให้ท่านเป็นผู้มีส่วนสำคัญอย่างยิ่งในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

บทบาทสตรีในพระพุทธศาสนาเถรวาท ถือว่ามีบทบาทและความสำคัญต่อพระพุทธศาสนาเป็นอย่างมาก กล่าวคือสตรีนั้น เป็นทั้งผู้สนับสนุนอุปถัมภ์บำรุงพระภิกษุสามเณรมาโดยตลอด ซึ่งในสมัยพุทธกาลก็มีนางวิสาขาอุบาสิกาและนางสุชาดา เป็นต้น ที่ได้ช่วยกันทำนุบำรุงพระพุทธศาสนา ถวายทั้งวัตถุและจตุปัจจัยเป็นจำนวนมากแก่พระภิกษุสงฆ์ จนได้รับการสรรเสริญจากพระพุทธเจ้าว่าเป็นเลิศกว่าอุบาสิกาทั้งหลายในฝ่าย ผู้เป็นทายิกาซึ่งบทบาทของสตรีในพระพุทธศาสนานั้นยังมีอีกมากมาย อาทิเช่น บทบาทในความเป็นพุทธมารดา บทบาทในความเป็นภรรยา บทบาทในความเป็นพุทธมามกะ และบทบาทในการประกาศพระพุทธศาสนา ในที่นี้ผู้วิจัยจะได้กล่าวถึงสตรีผู้ที่มีบทบาทในการประกาศพระพุทธศาสนา คือพระนางมหาปชาบดีโคตมีเถรี ซึ่งเป็นภิกษุณีรูปแรกและมีบทบาทในการเผยแผ่หรือประกาศพระพุทธศาสนาให้เจริญรุ่งเรือง โดยการชักชวนให้สตรีทั้งหลายหันมานับถือพระพุทธศาสนา ซึ่งพระพุทธองค์ทรงให้เกียรติสตรีอย่างมาก เห็นได้ชัดเจนจากการที่พระองค์ทรงตรัสกับพระเจ้าปเสนทิโกศลในอิติสุต (สง.ส. 15/127/150) นั้นว่า “มหาปติตร ผู้เป็นใหญ่กว่าปวงชน แท้จริงแม้หญิงบางคนก็ยิ่งดีกว่า ขอพระองค์จงชุบเลี้ยงไว้เถิด หญิงผู้มีปัญญา มีศีล บำรุงแม่ฟัวพ่อฟัวดุจเทวดา จงรักภักดีต่อสามียังมีอยู่ บุรุษที่เกิดจากหญิงนั้นย่อมแก่ล้ากลายเป็นใหญ่ในทิศได้ บุตรของภรรยาดีเช่นนั้นก็ครองราชสมบัติได้” อย่างนี้ เป็นต้น

ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาสมัยพุทธกาลนั้น เป็นไปด้วยความยากลำบากมาก เพราะบริษัททั้ง 4 ยังไม่ครบสมบูรณ์ดี ซึ่งยังขาดภิกษุณี แต่ในเวลาไม่นานภิกษุณีสงฆ์ก็ได้กำเนิดขึ้น นั่นก็คือพระนางมหาปชาบดีโคตมีเถรี จึงทำให้บริษัททั้ง 4 ครบสมบูรณ์และทำให้การเผยแผ่พระพุทธศาสนานั้นง่ายขึ้น และแผ่ขยายไปได้อย่างรวดเร็ว ถึงแม้ว่าช่วงแรกอาจจะมีปัญหาและอุปสรรคอยู่มาก แต่ก็ไม่สามารถที่จะหยุดการเผยแผ่ศาสนาได้ ในปัจจุบันพุทธบริษัทในประเทศไทยนั้นเห็นว่า ภิกษุณีในพระพุทธศาสนาเถรวาทนั้นได้ขาดสูญไปแล้ว แต่ก็มีบางกลุ่มต้องการรื้อฟื้นให้มีการบวชภิกษุณีเกิดขึ้นในประเทศไทยเพื่อให้บริษัททั้ง 4 ครบสมบูรณ์อีกครั้ง (ฉัตรสุมาล กบิลสิงห์, 2532: 54-98) มีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาไปสู่สตรีจำนวนมากเหมือนกับในครั้งอดีตกาล แต่ต่างกันคือปัจจุบันนี้ไม่ได้เป็นภิกษุณี เพียงแต่ได้รับอิทธิพลจากการเผยแผ่ของ พระนางมหาปชาบดีโคตมีเถรี มาเป็นแบบอย่างในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาโดยมีการปฏิบัติธรรม รักษาศีล เจริญจิตภาวนา มีการสนทนาธรรมกัน และการปฏิบัติตนให้เป็นแบบอย่างที่ดี ตามรูปแบบและวิธีการเผยแผ่ของพระนางมหาปชาบดีโคตมีเถรี ให้มีความเจริญรุ่งเรืองมั่นคงสืบต่อไป

ผลงานทางด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระนางมหาปชาบดีโคตมีเถรีนั้น มีการจัดกระจายมากมายอยู่ทั่วไปในคัมภีร์พระไตรปิฎก อรรถกถา และฎีกา จึงเป็นการยากที่จะหาตำราที่เกี่ยวข้องกับภิกษุณีที่มีเนื้อหาครบถ้วนสมบูรณ์มาศึกษาได้ การที่เรื่องราวของท่านจัดกระจายอยู่ในคัมภีร์ต่าง ๆ นั้น เป็นอุปสรรคอย่างมากสำหรับผู้สนใจจะศึกษา ไม่ว่าจะเป็นรูปแบบในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระนางมหาปชาบดีโคตมีเถรีก็ดี วิธีการในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาที่ดี ดังนั้น ผู้วิจัยจึงพยายามที่จะค้นคว้าและเรียบเรียงเรื่องราวของพระนางมาไว้ในนี้ เพื่อเป็นประโยชน์แก่ผู้สนใจจะศึกษาการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระนาง

ด้วยเหตุผลดังกล่าวนี้ จึงทำให้ผู้วิจัยสนใจที่จะทำงานวิจัยเรื่องบทบาทและวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระนางมหาปชาบดีโคตมีเถรี เพื่อนำเอาบทบาทและวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระนางมหาปชาบดีโคตมีเถรี ไปเป็นแบบอย่างในการประกาศพระศาสนาของภิกษุณีรูปอื่น ๆ เพื่อนำเสนอเป็นข้อมูลสารสนเทศและเป็นผลงานทางวิชาการด้านพระพุทธศาสนาต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาหลักการเผยแผ่ของพระพุทธศาสนาเถรวาทและบทบาทของสตรี
2. เพื่อศึกษาบทบาทและวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระนางมหาปชาบดีโคตมีเถรี
3. เพื่อศึกษาผลสัมฤทธิ์ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระนางมหาปชาบดีโคตมีเถรี

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) ซึ่งผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัย (Research Process) ตามขั้นตอนต่าง ๆ โดยมีขอบเขตดังนี้

3.1 ขอบเขตด้านเอกสาร

1. ข้อมูลปฐมภูมิ ได้แก่ คัมภีร์พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย 2539
2. ข้อมูลทุติยภูมิ ได้แก่ หนังสือ บทความวิชาการ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับบทบาทและวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนา และข้อมูลทางอินเทอร์เน็ต

3.2 ขอบเขตด้านเนื้อหา

การวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยมุ่งศึกษาเกี่ยวกับหลักการเผยแผ่ในพระพุทธศาสนาเถรวาท บทบาทและวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระนางมหาปชาบดีโคตมีเถรี ตลอดทั้งแนวทางในการเผยแผ่และธำรงรักษาพระพุทธศาสนาของภิกษุณี

ซึ่งผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัย (Research Process) ตามขั้นตอนต่าง ๆ ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาเกี่ยวกับการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระนางมหาปชาบดีโคตมีเถรี ผู้วิจัยดำเนินการ ศึกษาบทบาทและวิธีการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระนางมหาปชาบดีโคตมีเถรี จากพระไตรปิฎก หนังสือ เอกสาร บทความวิชาการต่าง ๆ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เป็นต้น

ขั้นตอนที่ 2 ศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับ บทบาท และวิธีการในการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระนางมหาปชาบดีโคตมีเถรี จากพระไตรปิฎก เอกสารงานวิชาการต่าง ๆ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องว่า มีบทบาทอย่างไรในการเผยแพร่ มีวิธีการอย่างไร และได้ผลสำเร็จจากการเผยแพร่อย่างไร

ขั้นตอนที่ 3 ศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับบทบาท และวิธีการในการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระนางมหาปชาบดีโคตมีเถรี จากพระไตรปิฎก เอกสารงานวิชาการต่าง ๆ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องว่า จากการศึกษาข้อมูลนั้นทำให้ได้ประโยชน์หรือผลสำเร็จของการเผยแพร่พระพุทธศาสนา โดยวิธีการหรือรูปแบบนั้น ๆ อย่างไร

ขั้นตอนที่ 4 ผู้วิจัยนำเสนออาจารย์ที่ปรึกษา และกรรมการควบคุมตรวจสอบวิทยานิพนธ์ หลังจากนั้นผู้วิจัยจึงนำเสนอต่อคณะกรรมการควบคุมตรวจสอบวิทยานิพนธ์ เพื่อความถูกต้องของข้อมูลและเพิ่มเติมเนื้อหาจากข้อเสนอแนะของคณะกรรมการ และนำเสนอเป็นผลงานทางวิชาการต่อไป

4. สรุปผลการวิจัย

4.1 หลักการเผยแพร่ของพระพุทธศาสนาเถรวาทและบทบาทของสตรี

การเผยแพร่พระพุทธศาสนา เป็นการนำเอาหลักธรรมคำสอนอันประเสริฐ อันเป็นธรรมชาติบริสุทธิ์ที่เกิดจากพระปัญญาตรัสรู้ขององค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้า ไปถ่ายทอดให้ประชาชนได้รับการเรียนรู้ และน้อมนำเอาหลักธรรมคำสั่งสอนเหล่านั้น ไปประพฤติปฏิบัติ ตาม เพื่อให้เป็นคนดีมีศีลธรรม ประกอบด้วยคุณธรรมมีเมตตา เป็นต้น อย่างไรก็ตามการที่จะทำให้คนที่ยังไม่นับถือให้หันมานับถือพระพุทธศาสนา หรือทำคนที่นับถืออยู่แล้วให้มีความศรัทธาเลื่อมใสมั่นคงยิ่งขึ้น จะต้องคงหลักการเผยแพร่ไว้ให้เป็นเอกลักษณ์เฉพาะของพระพุทธศาสนา แต่อาจเปลี่ยนวิธีการปลีกย่อย ๆ บางอย่างให้เหมาะสมกับบุคคล ภูมิประเทศ สภาพสังคม และสภาพแวดล้อมต่าง ๆ

การเผยแพร่พระพุทธศาสนาจึงมีความสำคัญยิ่งต่อความดำรงมั่นแห่งพระพุทธศาสนา และนับเป็นภารกิจโดยตรงของพระภิกษุพุทธสาวกในพระพุทธศาสนาในการทำหน้าที่ของตนให้บริบูรณ์ ด้วยการศึกษเล่าเรียนพระธรรมวินัยจนแตกฉาน และประพฤติ

ปฏิบัติตามหลักพระธรรมวินัยที่ศึกษามาแล้วนั้น จนมีภูมิรู้ภูมิธรรมเข้มแข็ง แล้วต้องอุทิศตนทำหน้าที่เผยแผ่พระพุทธศาสนาด้วยรูปแบบวิธีการต่าง ๆ โดยการแสดงธรรม การบรรยายธรรม การสนทนาธรรม ตลอดจนการปฏิบัติธรรม การปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐาน การปฏิบัติตนให้เป็นแบบอย่างที่ดี เป็นต้น ซึ่งสตรีนั้นก็มิบทบาทสำคัญไม่น้อยในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา จะเห็นได้จากการที่พระนางมหาปชาบดีโคตมีเถรี ซึ่งเป็นผู้ให้กำเนิดภิกษุณีสงฆ์จนเป็นที่มาของการบวชภิกษุณี และมีการประกาศพระศาสนาไปสู่สตรีได้อย่างง่ายดาย เพราะเป็นเพศเดียวกัน จึงทำให้ง่ายต่อการเข้าไปเผยแผ่ได้อย่างใกล้ชิด ซึ่งไม่ใช่เพียงพระนางมหาปชาบดีโคตมีเถรีเท่านั้น ภิกษุณีรูปอื่นก็มีบทบาทเหมือนกัน ซึ่งก็เป็นการประกาศพระศาสนาของแต่ละบุคคล จนทำให้ได้รับการสรรเสริญยกย่องจากพระพุทธเจ้าให้เป็นผู้เลิศในด้านต่าง ๆ เช่น พระนางธรรมทินนาเถรี ได้รับยกย่องให้เป็นพระธรรมกถึก พระนางเขมาเถรี ได้รับยกย่องว่าเป็นผู้มีปัญญามาก พระนางปฐาจาราเถรีก็ได้รับยกย่องจากพระพุทธเจ้าว่าเป็นผู้ทรงพระวินัย นี่เป็นแค่ส่วนหนึ่งของสตรีที่มีบทบาทในการเผยแผ่พระศาสนา และจะมีอุบาสกอุบาสิกาที่มีความสำคัญต่อการเผยแผ่ เพราะถ้าไม่มีท่านเหล่านี้ ภิกษุและภิกษุณีก็คงอยู่ไม่ได้ นั่นก็คือนางวิสาขาผู้เป็นมหาอุบาสิกา และนางสุชาดาที่ประกาศตน เป็นพุทธมามกะ และสนับสนุนอุปถัมภ์พระภิกษุสามเณร และได้ถวายวัตถุจตุปัจจัย เป็นจำนวนมากในพระศาสนา จนพระพุทธองค์ทรงยกย่องให้นางเป็นเอตทัคคะในด้านผู้เป็นทายิกา ดังนั้น สตรีทั้งหลายเหล่านี้ ก็มีบทบาทในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา มากมายเช่นเดียวกับพระสงฆ์ ซึ่งมีทั้งบทบาทที่เป็นพุทธมามกะก็ดี บทบาทในการประกาศพระศาสนาที่ดี ทำให้การดำรงอยู่ของพระพุทธศาสนามั่นคงถาวรราบจนถึงบัดนี้

4.2 บทบาทและวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระนางมหาปชาบดีโคตมีเถรี

บทบาทในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระนางมหาปชาบดีโคตมีเถรีนั้น นับว่ามีความสำคัญอย่างยิ่งในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา จากการที่พระนางทรงขอให้พระพุทธเจ้าประทานอนุญาตให้สตรีได้เข้ามาบวชในพระศาสนาของพระองค์ แม้ครั้งแรกพระพุทธเจ้าไม่ทรงอนุญาต แต่พระนางก็ไม่ย่อท้อและถออดพระทัย พระนางยังคงมีจิตตั้งมั่นในการจะออกบวชเป็นอย่างมาก จนในที่สุดพระพุทธองค์ก็ทรงประทานอนุญาตให้สตรีเข้ามาบวชในพระพุทธศาสนาได้ และนั่นก็เป็นจุดเริ่มต้นของการเกิดภิกษุณีสงฆ์ในพระพุทธศาสนา ทำให้พุทธบริษัท 4 สมบูรณ์ คือ ภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก อุบาสิกา ที่พระพุทธเจ้าทรงตรัสไว้แต่ต้นเมื่อคราวที่พระองค์ทรงตรัสรู้ใหม่ ๆ ซึ่งหลังจากที่พระนางมหาปชาบดีโคตมีได้รับการอุปสมบทเป็นภิกษุณีจากพระพุทธเจ้า โดยการถือเอาครุธรรม 8 ประการแล้วนั้น พระนางก็ได้ชักชวนให้สตรีทั้งหลายได้เข้ามาบวชในพระพุทธศาสนา ด้วยการแสดงชี้แจงพระธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้าให้เหล่าสตรีที่มาเข้าเฝ้าได้ชัดแจ้งเห็นจริง การมีปฏิปทาอันน่าเลื่อมใสของพระนาง การแสดงอิทธิฤทธิ์ต่าง ๆ ของภิกษุณี ซึ่งทำให้ประชาชนทั้งหลาย

เลื่อมใสศรัทธาในพระพุทธศาสนา โดยมีภิกษุณีชุดแรกที้ออกบวชพร้อมกันกับพระนางคือ สตรีชาวศากยะที่ติดตามพระนางมาประมาณ 500 นาง และเป็นกำลังสำคัญในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาไปยังแคว้นต่าง ๆ แสดงถึงความบริบูรณ์ความพร้อมเพรียงของพุทธบริษัททั้ง 4 ที่ได้ช่วยกันเผยแผ่พระพุทธศาสนาจนมีคณานับถือเป็นอย่างมาก จากที่มีภิกษุณีเพียงแค่พันกว่ารูปต่อมาไม่นานก็เริ่มมีมากขึ้นเป็นหมื่นเป็นแสนรูป โดยเฉพาะภิกษุณีที่ได้เผยแผ่พระศาสนา จนกระทั่งได้รับการสรรเสริญจากพระพุทธเจ้าให้ดำรงตำแหน่งเอตทัคคะในด้านต่าง ๆ เช่นเดียวกับพระภิกษุสงฆ์ ซึ่งพระนางมหาปชาบดีโคตมีเถรีนั้น ได้รับการสรรเสริญจากพระพุทธเจ้าว่าเป็นผู้เลิศกว่าภิกษุณีทั้งหลายในด้านรัตตัญญู คือ ผู้มีประสบการณ์มาก บวชมานานรู้เรื่องราวมากกว่าภิกษุณีอื่น ๆ และพระนางยังได้เป็นปวัตตินี คือ พระอุปัชฌาย์ฝ่ายภิกษุณี และได้บวชให้แก่ภิกษุณีหลายรูปให้ปฏิบัติตามคำสอนของพระพุทธเจ้าจนได้บรรลุเป็นอรหันต์ทั้งหลายรูปเช่นเดียวกัน

ดังนั้น บทบาทในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระนางมหาปชาบดีโคตมีเถรี ถือว่ามีความสำคัญเป็นอย่างมาก ซึ่งภิกษุณีเกิดขึ้นเป็นลำดับสุดท้าย และพุทธบริษัททั้งหลายเหล่านั้นก็ได้ช่วยกันเผยแผ่พระศาสนาเรื่อยมาจวบจนถึงปัจจุบัน ด้วยความที่พระนางได้รับตำแหน่งเอตทัคคะทางด้านรัตตัญญู คือเป็นผู้บวชมานานกว่าภิกษุณีอื่น จึงทำให้พระนางเป็นที่เคารพของภิกษุณีทั้งหลาย ซึ่งพระนางก็มีบทบาทที่ถนัด และที่เด่นชัดอีกอย่างหนึ่งคือ บทบาทในการปกครองภิกษุณีให้อยู่ในโอวาทของพระนางเอง

4.3 ผลสัมฤทธิ์ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระนางมหาปชาบดีโคตมีเถรี

ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระนางมหาปชาบดีโคตมีเถรีนั้น นับว่าได้ประสบผลสำเร็จเป็นอย่างมาก เพราะว่าพระนางนั้นสามารถทำให้สตรีทั้งหลายได้เข้ามามีบทบาทในทางพระพุทธศาสนาเป็นที่ยอมรับของบริษัททั้งหลาย สามารถทำให้สตรีเข้ามาบวชในพระพุทธศาสนาเป็นจำนวนมาก จนเกิดเป็นภิกษุณีสงฆ์หมู่ใหญ่สามารถเผยแผ่ศาสนาไปยังแคว้นต่าง ๆ จนมีสาวกศรัทธาเลื่อมใสออกบวชประพฤติปฏิบัติตามหลักการที่พระพุทธองค์ทรงวางเอาไว้ และพระนางมหาปชาบดีโคตมีเถรีได้นำมาเผยแผ่ให้แก่สาวกและสาวิกาทั้งหลาย ได้นำไปประพฤติปฏิบัติตาม จนกระทั่งถึงปัจจุบันก็ยังมีการประพฤติปฏิบัติธรรมตามคำสอน และการเผยแผ่ของพระนางมหาปชาบดีโคตมีเถรีที่ทำให้สตรีนั้นเข้ามามีบทบาทในทางพระศาสนา จึงเป็นเหตุให้การช่วยเหลือสังคมของสตรีนั้น ทำได้อย่างง่ายดายสามารถทำให้ทุกคนยอมรับในความสามารถของสตรี และมีบทบาทอย่างมากมาในการช่วยเหลือกันของสังคม ทำให้สังคมมีความน่าอยู่ และเกิดความสามัคคีกันในชุมชนนั้น ๆ สตรีนั้นยังมีบทบาทในด้านของการศึกษาที่สามารถทำให้บุคคลที่ถูกจำกัดสิทธิในการเข้าถึงศาสนานั้นได้เข้าถึง และมีบทบาทสามารถเรียนรู้หลักธรรมต่าง ๆ ของพระพุทธศาสนา และนำไปสอนคนอื่น ๆ ให้รู้ตาม ปฏิบัติตามจนสามารถบรรลุธรรมได้ ที่กล่าวมานั้นนับว่าเป็น

ผลสำเร็จอย่างมากมาของการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ของพระนางมหาปชาบดีโคตมีเถรี ที่ได้อุทิศตนเผยแผ่พระพุทธศาสนาโดยตลอด จนพระเถรีนั้นนิพพานและยังประโยชน์มาจนถึงปัจจุบันนี้

จากผลสัมฤทธิ์ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระนางมหาปชาบดีโคตมีเถรีนั้น ทำให้ได้รับประโยชน์อย่างมากมาในการเผยแผ่ของพระนางเอง นั่นก็คือ พระนางเป็นต้นแบบในการที่จะให้ผู้อื่นได้ปฏิบัติตามจนเห็นผลของการปฏิบัติ และได้วางรูปแบบไว้ให้รุ่นหลังได้ปฏิบัติตาม อาทิเช่น ในปัจจุบันนี้แม้จะไม่มีภิกษุณีอยู่ แต่การวางรากฐานของการปฏิบัติก็ยังคงมีให้ปฏิบัติอยู่ในปัจจุบัน ซึ่งเป็นผลที่ได้รับมาจากการเผยแผ่ของพระนางมหาปชาบดีโคตมีเถรี กล่าวคือ การปฏิบัติตนให้เป็นแบบอย่างที่ดี สามารถสอนให้คนรุ่นหลังได้ปฏิบัติตามและเห็นผลของการปฏิบัตินั้น ๆ การชี้แจง แจกแจงในหัวข้อธรรมะที่ผู้ฟังไม่เข้าใจสามารถอธิบายชี้แจงแสดงให้เขาเข้าใจได้ง่ายและละเอียดอย่างไม่มีที่ติ เหมือนดังเช่นที่พระนางธรรมทินนาเถรีตอบปัญหาวิสาขอุบาสกในสมัยพุทธกาลนั่นเอง และที่สำคัญก็คือในประเทศไทยนั้นก็ได้ได้รับประโยชน์โดยตรง และปฏิบัติตามถึงแม้จะบวชเป็นแม่ชี ไม่ได้บวชเป็นภิกษุณีก็ตาม แต่ก็สามารถที่จะปฏิบัติตามได้ เพราะข้อวัตรปฏิบัตินั้นคล้าย ๆ กัน และสามารถเผยแผ่ให้เข้าไปสู่สตรีได้อย่างยอดเยี่ยมเช่นกัน ด้วยความที่สตรีนั้นเข้าใจซึ่งกันและกัน สามารถพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันได้อย่างตรงไปตรงมา ซึ่งในปัจจุบันก็มีผู้เรียกร้องให้มีการฟื้นฟูการบวชภิกษุณีขึ้นอีกครั้ง ถ้าทำได้ผู้วิจัยเห็นว่าจะมีประโยชน์อย่างมากมามหาศาลต่อพระพุทธศาสนา และเป็นการทำให้พระพุทธศาสนามั่นคงถาวรเป็นปึกแผ่นและเจริญรุ่งเรืองมากยิ่งขึ้นเหมือนดังเช่นในสมัยพุทธกาล

5. ข้อเสนอแนะ

5.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. หน่วยงานภาครัฐควรมีนโยบายในการสนับสนุนการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ทั้งในและต่างประเทศ ตามแนวทางการเผยแผ่ที่ได้นำเสนอไว้ในการวิจัยครั้งนี้
2. หน่วยงานภาครัฐควรมีการกำหนดนโยบายให้การสนับสนุนด้านการศึกษาของคณะสงฆ์ เพื่อสร้างศาสนทายาทที่เพียบพร้อมด้วยความรู้ และความประพฤติดี ปฏิบัติชอบอย่างพระนางมหาปชาบดีโคตมีเถรี
3. หน่วยงานภาครัฐควรให้มีการสนับสนุนการวิจัยเกี่ยวกับพระพุทธศาสนา ทั้งคำสั่งและคำสอนที่ปรากฏในพระไตรปิฎก และการประยุกต์คำสอนไปพัฒนาชีวิต และสังคมต่อไป

5.2 ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาเปรียบเทียบบทบาทของสตรีในสมัยพุทธกาลกับปัจจุบัน

2. ควรศึกษาเปรียบเทียบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของภิกษุณีฝ่ายเถรวาทกับฝ่ายมหายาน

3. ควรศึกษาเปรียบเทียบบทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของนางอุบลวรรณาเถรีกับนางปฐาจาราเถรี ในพระพุทธศาสนาเถรวาท

เอกสารอ้างอิง

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539) พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

ฉัตรสุมาลย์ กบิลสิงห์. (2532). นักบวชหญิงในต่างแดน. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ปัญญา.

_____. (2539). สตรีในสมัยพุทธกาล. กรุงเทพมหานคร: เรือนแก้วการพิมพ์.

_____. (2528). มาตุสตรียุคในพระพุทธศาสนา. กรุงเทพมหานคร: บริษัท สารมวลชน จำกัด.

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต). (2543). พุทธธรรม. พิมพ์ครั้งที่ 9. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

เสฐียร พันธงศรี. (2516). ศาสนาเปรียบเทียบ. กรุงเทพมหานคร: ผดุงวิทยาการพิมพ์.

สุชีพ ปุญญานุภาพ. (2533). พระไตรปิฎก ฉบับสำหรับประชาชน. พิมพ์ครั้งที่ 12. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

สง่า หล่อสำราญ. (2540). มหาสาวิกาสสมัยพุทธกาล. กรุงเทพมหานคร: อักษรสยามการพิมพ์.

การพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ศิลปะแบบบายนในจังหวัดบุรีรัมย์
The Development of Learning Centre of Bayon Art
in Buriram Province

รุ่งสุริยา หอมวัน, พระมหาถนอม อานนุโ, ธนันต์ชัย พัฒนะสิงห์, ทิพย์ ชันแก้ว
Rungsuriya Homwan, Phramaha Thanorm Arnando,
Thananchai Pattanasing, Thip Kunkeaw
วิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Buriram Buddhist College, Mahachulalongkornrajavidyalaya University
E-mail: rus_s11@hotmail.com

ได้รับบทความ: 25 มีนาคม 2563; แก้ไขบทความ: 10 เมษายน 2563; ตอรับตีพิมพ์: 22 เมษายน 2563
Received: March 25, 2020; Revised: April 10, 2020; Accepted: April 22, 2020

บทคัดย่อ

บทความวิจัยเรื่อง “การพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ศิลปะแบบบายนในจังหวัดบุรีรัมย์” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาประวัติศาสตร์และศิลปวัฒนธรรมแบบบายน และพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ศิลปวัฒนธรรมแบบบายนในจังหวัดบุรีรัมย์ กลุ่มตัวอย่างที่ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้คือ ปราสาทขอมที่เป็นศิลปะแบบบายนในเขตจังหวัดบุรีรัมย์ จำนวน 6 แห่ง โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสัมภาษณ์ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเอง โดยการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา ผลการวิจัยปรากฏว่าศิลปะแบบบายนมีพัฒนาการสืบเนื่องมาจากศิลปะแบบบาปวนและศิลปะแบบนครวัด หรือที่เป็นที่รู้จักกันในหมู่นักประวัติศาสตร์และนักโบราณคดีว่า “ศิลปะแบบบายน” พระเจ้าชัยวรมันที่ 7 (1724-1771) ทรงยึดเอาศูนย์กลางแห่งลักษณะเฉพาะดังกล่าวจากพุทธสถานที่สร้างขึ้นในรัชสมัยของพระองค์มาเป็นชื่อเรียกรูปแบบศิลปะ ลักษณะเฉพาะที่สำคัญของศิลปะแบบบายน คือการแสดงความรู้สึกที่เร้นลับและใบหน้าที่อึมครึมของภาพจำหลักบนยอดปราสาท ศิลปะแบบบายนได้เข้ามามีอิทธิพลในประเทศไทยตั้งแต่ครั้งก่อนกรุงสุโขทัย เนื่องจากการแผ่พระราชอำนาจของพระเจ้าชัยวรมันที่ 7 เข้ามาทางแถบภาคอีสานโดยสร้างปราสาทหินพิมาย ที่นครราชสีมา ได้มีการสร้างอโรคยาศาลา หรือสถานพยาบาลเล็กๆ เรียงรายจากนครธมจนถึงพิมาย ในจังหวัดบุรีรัมย์พบว่ามีศิลปะแบบบายนจำนวน 6 แห่ง คือ 1) วิหาร 2 หลังที่ปราสาทพนมรุ้ง คือวิหารใต้ และวิหารเหนือ 2) ปราสาทหนองปล่อง 3) ปราสาทบ้านโคก

ปราสาท (โคกจั่ว) 4) ฤๅษี (ปราสาทบ้านบุ) 5) ปราสาทน้อย (ฤๅษี) และ 6) ปราสาทหินฤๅษี (หนองบัวราย)

คำสำคัญ: ศูนย์การเรียนรู้, ศิลปะแบบบายอน

Abstract

The research article on "The Development of Learning Center of Bayon Art, Buriram Province" aims to study the history and culture of Bayon style, and developing of learning center of Bayon culture in Buriram province. The subjects in study were Khmer castles in Bayon style in the area of Buriram province amount 6 places. The research methodology is qualitative research. The tools used for data collection were interview forms constructed by the researchers which are content analysis. The results revealed that Bayon art has developed as a result of Papuan art and Angkor Wat art. It is known among historians and archaeologists that "Bayon art". The King Jayavarman VII (1724 - 1771) took the center of the characteristic from the Buddhist temple built during his reign to be called the art form. The important characteristics of Bayon art are to show the mysterious feeling and lollipop faces of the images etch at the top of the castle. The Bayon art had an influence in Thailand since Sukhothai period, concerning to the spread of the power of King Jayavarman VII into the North-Eastern region by the construction of Prasat Phimai in Nakhonratchasima. King Jayavarman VII has built Arokayasala or a small hospital lined from the capital city until Phimai. In Buriram province, it is found that there are 6 Bayon art as; 1) 2 sanctuaries at Prasat Phanomrung, namely southern temple and northern temple, 2) Prasat Nongplong, 3) Prasat Bankhokprasat (khok-ngio) 4) Kutirusi (Prasat Banbu), 5) Prasatnoi (kutirusi or hermit house) and 6) Prasat Kutirusi or hermit house (Nongbuarai).

Keywords: Learning Centre, Bayon Art

1. บทนำ

วิวัฒนาการของศิลปะขอมนั้นสืบเนื่องติดต่อกันอย่างชัดเจนโดยเฉพาะงานสถาปัตยกรรม ซึ่งปรากฏอยู่ใน 2 ภูมิภาค ได้แก่ บริเวณรอบทะเลสาบเขมรประเทศกัมพูชา และบริเวณภูมิภาคตะวันออกเฉียงเหนือและภาคตะวันออกของประเทศไทย โดยเฉพาะ

ภูมิภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย พบถึง 182 แห่ง และพบมากที่สุดในเขต จังหวัดบุรีรัมย์ พบถึง 61 แห่ง (กรมศิลปากร, 2531: 6) ปราสาทขอมในประเทศไทยที่มีความสำคัญโดดเด่นของจังหวัดบุรีรัมย์ ได้แก่ ปราสาทเขาพนมรุ้ง ซึ่งเป็นศาสนสถานที่ตั้งอยู่บนยอดภูเขาไฟที่ดับแล้วแห่งเดียวในประเทศไทย และปราสาทเมืองต่ำซึ่งเป็นศาสนสถานที่ การออกแบบผังบริเวณที่มีเอกลักษณ์ต่างจากปราสาทขอมอื่น ๆ ในประเทศไทย โดยปราสาททั้งสองแห่งต่างมีบทบาทสำคัญในอดีต คือเป็นศาสนสถานศูนย์กลางของชุมชน ขนาดใหญ่ ตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ 15 ถึงราวพุทธศตวรรษที่ 18 มีการพัฒนาคู่ขนานมากับ เมืองพระนคร (ประเทศกัมพูชาในปัจจุบัน) เป็นเวลาประมาณ 2 ศตวรรษโดยตลอด (อนวิทย์ เจริญสกุล, 2541: 31)

ในช่วงพุทธศตวรรษที่ 18 ซึ่งตรงกับศิลปะขอมแบบบายน กษัตริย์ขอมที่มีพระราชอำนาจมากคือ พระเจ้าชัยวรมันที่ 7 (พ.ศ. 1724 – 1762) ซึ่งทรงเป็นผู้กอบกู้เอกราชอาณาจักรขอมจากชนชาติจาม และได้สถาปนาเมืองนครธมขึ้นเป็นศูนย์กลางแห่งใหม่ ได้เปลี่ยนศาสนาจากเดิมที่เป็นศาสนาฮินดู มาเป็นพระพุทธศาสนานิกายมหายาน และได้สร้างศาสนสถานเป็นจำนวนมาก เพื่อแสดงให้เห็นถึงพระราชอำนาจของพระองค์ ทั้งทางการเมืองและการพระศาสนา

ปี พ.ศ. 2472 สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ เสด็จตรวจโบราณวัตถุสถานต่าง ๆ ในมณฑลนครราชสีมา ได้ทอดพระเนตรสภาพของปราสาทซึ่งเสื่อมโทรมตามกาลเวลาและผลจากการกระทำของมนุษย์จึงตรัสสั่งให้ผู้ว่าราชการจังหวัดคิดรักษาหินจำหลักกลดลวดลายไว้มิให้เป็นอันตรายและห้ามมิให้ผู้หนึ่งผู้ใดมานำเอาไปจากที่เดิม (มูลนิธิสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพและหม่อมเจ้าจงจิตรถนอม ดิศกุล พระธิดา, 2531: 37) ได้พบหลักฐานปราสาทสำคัญที่จัดเป็นศิลปะแบบบายนอยู่เป็นจำนวนมาก ทั้งที่เป็นศาสนสถานขนาดใหญ่ และเป็นโบราณสถานขนาดเล็ก ในรูปของอโรคยศาลา และธรรมศาลา ตามเส้นทางเดินจากเมืองพระนครมายังเมืองพิมาย และพนมรุ้ง บางแห่งก็เป็นปราสาทที่สร้างเพิ่มเติม ในบริเวณที่เคยเป็นปราสาทอยู่ก่อนแล้ว เช่น ปราสาทพรหมทัต และปราสาทหินแดงในบริเวณปราสาทหินพิมาย ปราสาทสำคัญ ๆ ที่จัดเป็นศิลปะแบบบายน ได้แก่ ปราสาทโคกปราสาท อำเภอนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์ ปราสาทตาเมือนโต้ง อำเภอกาบเชิง จังหวัดสุรินทร์ (ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร, ออนไลน์)

ศิลปะร่วมแบบบายน พุทธศตวรรษที่ 18 หลักฐานสถาปัตยกรรมร่วมสมัยหลายแห่ง เช่น ปราสาทพรหมทัตและปราสาทหินแดง บริเวณปราสาทหินพิมาย บรรณาลัยของปราสาทเขาพนมรุ้ง นอกจากนั้นยังมีโบราณสถานที่เรียกว่า “ธรรมศาลา” เช่น ปราสาทหนองปล่อง อำเภอนางรอง ภูผาศิขิ อำเภอบัวชุม จังหวัดบุรีรัมย์ ส่วนอโรคยศาลาที่พบในจังหวัดบุรีรัมย์ คือ ปราสาทโคกปราสาท และปราสาทน้อย จากหลักฐานทางศิลปกรรม

แสดงให้เห็นว่า ศิลปะแบบบายน ซึ่งเป็นศิลปะรูปแบบใหม่ที่เกิดขึ้นนั้น ได้แพร่กระจายอยู่ทั่วไปในดินแดนไทย ทั้งอีสานเหนือและอีสานใต้ รวมทั้งในภาคกลางซึ่งลงไปใต้สุด และเหนือสุดที่ปราสาทเจ้าจันทร์ อำเภอสหัสขันธ์ จังหวัดสุโขทัย

อย่างไรก็ตาม การศึกษาประวัติศาสตร์ศิลปะแบบบายนที่เป็นลักษณะเฉพาะโดยรวมยังไม่ชัดเจนในจังหวัดบุรีรัมย์ ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาค้นคว้ากลุ่มปราสาทขอมที่เป็นศิลปะแบบบายนที่ปรากฏในจังหวัดบุรีรัมย์ โดยมุ่งศึกษาประวัติศาสตร์ศิลปะบายนในจังหวัดบุรีรัมย์ เพื่อรวบรวมองค์ความรู้ด้านต่าง ๆ ของศิลปะแบบบายนและนำมาพัฒนาเป็นศูนย์การเรียนรู้ศิลปะแบบบายนในจังหวัดบุรีรัมย์ให้สอดคล้องเชื่อมโยงกับประวัติศาสตร์

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาประวัติศาสตร์และศิลปวัฒนธรรมแบบบายน
2. เพื่อพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ศิลปวัฒนธรรมแบบบายนในจังหวัดบุรีรัมย์

3. วิธีดำเนินการวิจัย

1. การศึกษาค้นคว้าจากเอกสาร (Document Study) โดยการศึกษาจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ คัมภีร์ หนังสือ บทความในวารสาร วิทยานิพนธ์ งานวิจัย เอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง และการสืบค้นอินเทอร์เน็ต

2. ศึกษาภาคสนาม (Field Study) หรือการเก็บข้อมูลเชิงปฏิบัติการ (Workshop) เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูล โดยการเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้เชี่ยวชาญที่เกี่ยวข้องกับศิลปะแบบบายน เครื่องมือที่ผู้วิจัยใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้คือ แบบสัมภาษณ์เชิงลึกจากกลุ่มคนที่มีความเชี่ยวชาญในด้านศิลปะแบบบายน การออกแบบศูนย์การเรียนรู้ และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง

4. สรุปผลการวิจัย

4.1 ผลการวิจัยเกี่ยวกับประวัติศาสตร์และศิลปะแบบบายน พบว่า ในจารึกปราสาทบายนพบที่ปราสาทบายน มี 4 หลัก ในจำนวนนั้นมีอยู่ 2 หลักที่มีเนื้อความกล่าวถึงการประดิษฐานพระชัยพุทธมหานาคในเมือง ซึ่งน่าจะหมายถึงชื่อเมืองในภาคกลางของไทย เมืองดังกล่าวยังมีชื่อปรากฏอยู่ในจารึกปราสาทพระขรรค์ด้วย คือ จารึกหลักที่ 293 ที่โคปุระด้านตะวันออก ทิศเหนือกล่าวถึงการประดิษฐานพระชัยพุทธมหานาคในเมืองศรีชัยราชบุรี ซึ่งน่าจะหมายถึงเมืองราชบุรีและยังกล่าวถึงการมีพระโกษชัยคุรุไวฑูรยประภา ณ เมืองนี้ ซึ่งพระโกษชัยคุรุไวฑูรยประภาเป็นเทพเจ้าแห่งการรักษาโรค ซึ่งพระเจ้าชัยวรมันที่ 7 ทรงนิรมสร้างไว้คู่กับโรคยาสาธ เพื่อให้ทรงบำบัดรักษาผู้ป่วย และจารึกหลักที่ 293 ที่โคปุระด้านตะวันออก ทิศเหนือเนื้อความกล่าวถึงการประดิษฐานพระชัยพุทธมหานาคในเมืองศรีชัย

วัชรปุระ ซึ่งน่าจะหมายถึงเมืองเพชรบุรีและยังกล่าวถึงการมีพระโฆษชยคุรุไวฑูรประภา
ณ เมืองนี้ เช่นเดียวกัน

ส่วนศิลปะแบบบายนที่พบในจังหวัดบุรีรัมย์ มี 6 แห่ง ประกอบด้วย

1. วิหาร 2 หลัง ที่ปราสาทพนมรุ้ง คือ วิหารใต้ และวิหารเหนือ
2. ปราสาทหนองปล่อง อยู่ที่ ต.หนองปล่อง อ.ชำนิ
3. ปราสาทบ้านโคกปราสาท (โคกจั่ว) อยู่ที่บ้านโคกจั่ว ต.ปะคำ อ.ปะคำ
4. ฤๅษี (ปราสาทบ้านบุ) อยู่ในเขตโรงเรียนบ้านบุวิทยาสรค์ บ้านบุ หมู่ที่ 5 ต.จระเข้มาก อ.ประโคนชัย
5. ปราสาทน้อย (ฤๅษี) อยู่ที่บ้านโคกเมือง ต.จระเข้มาก อ.ประโคนชัย จ.บุรีรัมย์
6. ปราสาทหินฤๅษี (หนองบัวราย) อยู่ที่บ้านหน้าเขาพนมรุ้ง อ.เฉลิมพระเกียรติ

4.2 ผลการวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ศิลปวัฒนธรรมแบบบายน
ในจังหวัดบุรีรัมย์ พบว่า คุณค่าและอิทธิพลของศูนย์การเรียนรู้ศิลปะแบบบายนที่มีต่อวิถี
ชีวิตของคนในท้องถิ่น ในด้านการผสมผสานองค์ความรู้ ทักษะและเทคโนโลยีด้านการผสมผสาน
เทคโนโลยีในการดำเนินชีวิตและการประกอบอาชีพให้สอดคล้องกับบริบทของท้องถิ่น
มีกฎเกณฑ์การอยู่ร่วมกันในสังคม การรู้จักประยุกต์ใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ มีโรคภัยไข้เจ็บใน
ชุมชน มีการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีกองทุนและธุรกิจชุมชน มีประเพณี
และภูมิปัญญาท้องถิ่น, ศูนย์การเรียนรู้ศิลปะแบบบายนนำไปสู่การส่งเสริมกระบวนการ
เรียนรู้อย่างไม่เป็นทางการ การเรียนรู้ต่อเนื่องตลอดชีวิต ความสามัคคีของคณะกรรมการ
การจัดหางบประมาณเพื่อดูแลและพัฒนา จัดหาบุคลากรผู้ปฏิบัติงาน สนับสนุนการ
ดำเนินงาน การติดตามและประเมินการปฏิบัติงาน, ศูนย์การเรียนรู้ศิลปะแบบบายนเป็น
แหล่งเสริมสร้างโอกาสในการเรียนรู้ให้ชุมชน ด้วยการส่งเสริมและพัฒนาแหล่งเรียนรู้ให้มี
ชีวิต การตอบสนองความต้องการการเรียนรู้ของชุมชน การส่งเสริมให้มีการพัฒนาและนำ
นวัตกรรมมาใช้ การเชื่อมโยงองค์ความรู้จากภายนอก แสวงหาฐานข้อมูลภาคีเครือข่าย สร้าง
แรงจูงใจให้เกิดการร่วม มีการระดมการใช้ทรัพยากรร่วมกัน และมีเครือข่ายสัมพันธ์,
ศูนย์การเรียนรู้ศิลปะแบบบายน เป็นการถ่ายทอดการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ให้เกิด
ประโยชน์ในด้านการพัฒนางาน ด้านการพัฒนาคน ด้านการสร้างองค์ความรู้ และด้านการ
สร้างวัฒนธรรมการมีส่วนร่วม, ศูนย์การเรียนรู้ศิลปะบายนเป็นแหล่งบริการข้อมูล
ประวัติศาสตร์ของศิลปะแบบบายนในจังหวัดบุรีรัมย์ แหล่งบริการข้อมูลประวัติศาสตร์ศิลปะ
แบบบายน ควรประกอบด้วย คน องค์ความรู้ สถานที่ และโครงสร้างพื้นฐานทางเทคโนโลยี

5. อภิปรายผลการวิจัย

งานวิจัยเรื่องการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ศิลปะแบบบายอนในจังหวัดบุรีรัมย์สามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

5.1 ศึกษาประวัติศาสตร์และศิลปวัฒนธรรมแบบบายอน

เรื่องราวเกี่ยวกับศิลปะเขมรแบบบายอนที่พบในประเทศไทยยังไม่มีการศึกษารวบรวมข้อมูลอย่างจริงจัง มีปรากฏในงานของนักวิชาการต่างประเทศบ้าง เช่น การศึกษาเรื่องโรงพยาบาลและที่พักคนเดินทาง และการศึกษาเรื่องธรรมศาลา โดยศึกษาประกอบกับหลักฐานในประเทศกัมพูชา ส่วนนักวิชาการไทยก็มีกล่าวถึงในเรื่องที่เกี่ยวกับการสำรวจโบราณสถานตามที่ตั้งต่าง ๆ ซึ่งเรื่องราวและข้อมูลยังสับสนอยู่บ้าง ซึ่งถ้าได้มีการศึกษารวบรวมหลักฐานทั้งทางจารึก สถาปัตยกรรม และประติมากรรม ในสมัยนี้ นับว่ามีประโยชน์ในการที่จะแสดงถึงขอบเขตอิทธิพลของพระเจ้าชัยวรมันที่ 7 และความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันในสมัยนั้นได้อย่างชัดเจน ซึ่งจะเป็นแนวทางในการศึกษาเรื่องราวเกี่ยวกับวัฒนธรรมเขมรที่ปรากฏในประเทศไทย สอดคล้องกับ หม่อมเจ้าสุภัทรดิศ ดิศกุล (2513: 27) ที่กล่าวว่า ในดินแดนภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทยนั้น ได้ปรากฏหลักฐานที่แสดงถึงความเจริญทางวัฒนธรรม อันเนื่องมาจากอิทธิพลของวัฒนธรรมเขมรติดต่อกันมาเป็นช่วงระยะเวลานับพันปี หลักฐานเหล่านี้ มีทั้งหลักฐานทางสถาปัตยกรรม ประติมากรรม ตลอดจนหลักฐานทางจารึกที่พบในบางสมัย โดยจะมีอายุสมัยต่อเนื่องมาตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ 12 จนถึงพุทธศตวรรษที่ 18 และ อนุวิทย์ เจริญสุขกุล (2541: 45) กล่าวถึงการออกแบบปราสาทขอมคือการจำลองภูมิจักรวาลมาไว้บนพื้นพิภพ ปราสาท (ปรางค์) ประฐาน เปรียบดัง เขาพระสุเมรุ เป็นแกนจักรวาล บาราย เปรียบดัง มหาสมุทรที่รายล้อมเขาพระสุเมรุ กล่าวว่าองค์ปราสาทต่างก็มีมิติของโลกภูมิซ้อนอยู่ในทางดิ่งอยู่อีกมิติหนึ่ง นั่นคือ มิติตามแนวแกนดิ่งขององค์ปราสาทก็ในระดับชั้นดินจะเป็นบาดาล ส่วนกลางจะเป็นสัญลักษณ์ของโลกมนุษย์ และส่วนยอดจะเป็นโลกสวรรค์ของเทพทั้งปวง

ส่วนที่มาของรูปแบบอาคารและคติการสร้างนั้น ได้รับอิทธิพลแนวคิดมาจากชาวอินเดีย ที่ได้สร้างปราสาทขึ้นเพื่อประดิษฐานรูปเคารพทางศาสนาเรียกว่า “เทวาลัย” สอดคล้องกับ ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร, ออนไลน์) ที่กล่าวถึงที่มาของรูปแบบอาคารทรงปราสาทที่ใช้เป็นศาสนสถานในวัฒนธรรมขอมนั้น มีที่มาจากอินเดีย กล่าวคือ ชาวอินเดียได้สร้างปราสาทขึ้น เพื่อประดิษฐานรูปเคารพทางศาสนา เรียกว่า เทวาลัย โดยสร้างเป็นอาคารที่มีหลังคาซ้อนชั้นขึ้นไปหลายชั้น แต่ละชั้นมีการประดับอาคารจำลอง สามารถแยกออกเป็น 2 สายวัฒนธรรม ได้แก่ อินเดียภาคเหนือ เรียกว่า “ทรงศิธร” (สิ-ชะ-ระ) คือ ปราสาทที่มีหลังคารูปโค้งสูง ส่วนในอินเดียภาคใต้ เรียกว่า “ทรงวิมาน” คือ ปราสาทที่มีหลังคาซ้อนเป็นชั้น ๆ แต่ละชั้นมักประดับอาคาร จำลองจากรูปแบบของปราสาท

ขอม ในระยะแรกเชื่อกันว่า ได้รับอิทธิพลของทรงศิขร จากอินเดียภาคเหนือ ส่วนทรงวิมานนั้น ส่งอิทธิพลมายังศิลปะขวาท ต่อมาภายหลังช่างขอมได้นำเอารูปแบบทั้ง 2 สายวัฒนธรรม มาผสมผสานกัน จนกลายเป็นรูปแบบเฉพาะของตัวเองขึ้น ส่วนคติการสร้างอาคารทรงปราสาทมาจากคติความเชื่อของชาวอินเดียที่ว่า เทพเจ้าทั้งหลายสถิตอยู่ ณ เขาพระสุเมรุ อันเป็นแกนกลางของจักรวาล ซึ่งอยู่บนสวรรค์ การสร้างปราสาทจึงเปรียบเสมือนการจำลอง เขาพระสุเมรุมายังโลกมนุษย์ เพื่อเป็นที่สถิตของเทพเจ้า และมีการสร้างรูปเคารพของเทพเจ้าขึ้น เพื่อประดิษฐานไว้ภายใน โดยตัวปราสาทมีสัญลักษณ์ต่าง ๆ ที่ใช้แทนความหมายของ เขาพระสุเมรุ เช่น มีปราสาทประธานตรงกลาง มีปราสาทบริวารล้อมรอบ ถัดออกมามีสระน้ำ และกำแพงล้อมรอบอีกชั้นหนึ่ง การที่ทำหลังคาปราสาทเป็นเรือนซ้อนชั้นก็หมายถึง สวรรค์หรือวิมานของเทพเทวดานั้นเอง ด้วยเหตุที่เป็นการจำลองจักรวาลมาไว้บนโลกมนุษย์ และเป็นที่สถิตของเทพเจ้า จึงต้องมีระเบียบกฎเกณฑ์ ตามที่กำหนดไว้ในคัมภีร์ทางศาสนาอย่างเคร่งครัด ตัวปราสาทจึงมีขนาดใหญ่โต และใช้เวลาก่อสร้างยาวนาน

ปราสาทขอมที่เป็นศิลปะขวาทในจังหวัดบุรีรัมย์นั้น เป็นการจัดการทรัพยากรทางวัฒนธรรมที่สร้างสรรค์และพัฒนาขึ้นถือว่าเป็นทรัพยากรที่สามารถจับต้องได้มี 6 แห่ง คือ

1. วิหาร 2 หลัง คือวิหารใต้ และวิหารเหนือ หรือบรรณาลัย ในปราสาทพนมรุ้ง อยู่บนเขาพนมรุ้ง ต.ตาเป็ก อ.เฉลิมพระเกียรติ ปัจจุบันเป็นอุทยานประวัติศาสตร์พนมรุ้ง
2. ปราสาทหนองปล่อง อยู่ที่ ต.หนองปล่อง อ.ชำนิ
3. ปราสาทบ้านโคกปราสาท (โคกจั่ว) อยู่ที่บ้านโคกจั่ว ต.ปะคำ อ.ปะคำ
4. กุฏิฤาชี (ปราสาทบ้านบุ) อยู่ในเขตโรงเรียนบ้านบุวิทยาสรรค์ หมู่ 5 ต.จระเข้มาก อ.ประโคนชัย
5. ปราสาทน้อย (กุฏิฤาชี) อยู่ที่บ้านโคกเมือง ต.จระเข้มาก อ.ประโคนชัย จ.บุรีรัมย์
6. ปราสาทหินกุฏิฤาชี (หนองบัวราย) อยู่บ้านหน้าเขาพนมรุ้ง อ.เฉลิมพระเกียรติ

ศิลปะขวาททั้ง 6 แห่งในจังหวัดบุรีรัมย์นี้เป็นทรัพยากรทางโบราณคดีที่บอกเล่าถึงคติความเชื่อ ขวาทพันธุ์ และบริหารทรัพยากรทางวัฒนธรรมของมนุษย์ สอดคล้องกับเลวินสัน และ อัมเบอร์ (Levinson and Amber) (Levinson and Amber, 1996. อ้างในปริดา พูลสิน, 2554) ที่กล่าวว่าการจัดการทรัพยากรทางวัฒนธรรมหมายถึงการวางแผนงานและการส่งเสริมสนับสนุนให้มีการอนุรักษ์ดูแลรักษาหรือการจัดการข้อมูลสถานที่พื้นที่และการตรวจสอบเรื่องราวในอดีตของชาติหรือของกลุ่มชนเผ่าพันธุ์ต่าง ๆ หรือสิ่งที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรมของโลก ส่วน สายันต์ ไพเราะญัตติ (2550: 3-6) กล่าวว่าทรัพยากรวัฒนธรรมหลักๆ ทั้งชนิดที่เป็นมรดกและทรัพยากรวัฒนธรรมร่วมสมัยที่สร้างสรรค์และพัฒนาขึ้นใหม่

สามารถพบเห็นและศึกษาในปัจจุบัน 3 กลุ่ม ได้แก่ ทรัพยากรทางโบราณคดี ภูมิปัญญาท้องถิ่น และ ทรัพยากรวัฒนธรรมที่แสดงออก ได้แก่ ศิลปะ ดนตรี การละเล่น การแสดง ปริ๊มปราคติ นิทาน ขนบธรรมเนียม ประเพณี ความเชื่อ พิธีกรรมตามความเชื่อ

5.2 การพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ศิลปะแบบบายนในจังหวัดบุรีรัมย์

การพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ศิลปะแบบบายนในจังหวัดบุรีรัมย์ พบว่าคุณค่าและอิทธิพลของศูนย์การเรียนรู้ศิลปะแบบบายนที่มีต่อวิถีชีวิตของคนในท้องถิ่น ในด้านการผสมผสานองค์ความรู้ ทักษะและเทคนิคด้านการผสมผสานเทคโนโลยีในการดำเนินชีวิตและการประกอบอาชีพให้สอดคล้องกับบริบทของท้องถิ่น มีกฎเกณฑ์การอยู่ร่วมกันในสังคม การรู้จักประยุกต์ใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ มีโรคยาศาลในชุมชน มีการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีกองทุนและธุรกิจชุมชน มีประเพณีและภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งสอดคล้องกับ สายันต์ ไพรัชญกิจ (2550: 3-6) ได้กล่าวถึงมรดกทางวัฒนธรรมว่าเป็นเอกลักษณ์และมีคุณค่าในฐานะที่เป็นเครื่องแสดงออกถึงรากฐานและความเป็นมาของชาติบ้านเมืองซึ่งสมควรที่จะช่วยกันดูแลรักษาไว้ ให้เป็นมรดกของคนในชาติเพื่อนำมาใช้ประโยชน์และให้คนในโลกได้ชื่นชมดังนั้นคุณค่าของมรดกทางวัฒนธรรมจึงไม่ได้อยู่ที่ลักษณะทางกายภาพเท่านั้นแต่อยู่ที่ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับมรดกทางวัฒนธรรมนั้นด้วยโดยเฉพาะความสัมพันธ์กับชุมชนในแง่ของจิตใจและจิตวิญญาณ ซึ่งอาจสรุปลักษณะสำคัญของสิ่งซึ่งสมควรได้รับการยกย่องว่าเป็นมรดกทางวัฒนธรรม ประกอบด้วย 1) ให้คุณค่าทางประวัติศาสตร์วิชาการหรือศิลปะ 2) แสดงให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาการของวิถีชีวิตของกลุ่มชนและสังคมที่ได้มีการสืบทอดกันมา 3) มีรูปแบบดั้งเดิมสามารถสืบค้นถึงที่มาในอดีตได้ 4) มีลักษณะบ่งบอกถึงความเป็นชุมชนหรือท้องถิ่น และ 5) หากไม่มีการอนุรักษ์ไว้จะสูญหายไปในที่สุด

ศูนย์การเรียนรู้ศิลปะแบบบายนนำไปสู่การส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้อย่างไม่เป็นทางการการเรียนรู้ต่อเนื่องตลอดชีวิต ความสามัคคีของคณะกรรมการ การจัดหางบประมาณเพื่อดูแลและพัฒนา จัดหาบุคลากรผู้ปฏิบัติงาน สนับสนุนการดำเนินงาน การติดตามและประเมินการปฏิบัติงาน ซึ่งสอดคล้องกับ บุญส่ง บุญทศ (2543: 2-13) ที่กล่าวว่า ศูนย์การเรียนรู้คือสถานที่ที่มีบรรยากาศแห่งการเรียนรู้ มีบริการสื่อการเรียนการสอนตามความต้องการของผู้เรียน มีการจัดกระบวนการเรียนการสอนและมีบุคลากรอำนวยความสะดวก มีการจัดกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง ทำให้ประชาชนสามารถเรียนรู้ได้ตลอดชีวิตเพื่อกระจายโอกาสทางการศึกษาแก่ประชาชนให้กว้างขวางทั่วถึงและครอบคลุมทุกพื้นที่โดยกิจกรรมต่าง ๆ จะสอดคล้องกับความต้องการของประชาชน กลมกลืนกับวิถีชีวิตของชุมชนและทันต่อความเปลี่ยนแปลงในยุคโลกาภิวัตน์เพื่อให้เกิดสังคมแห่งการเรียนรู้

ศูนย์การเรียนรู้ศิลปะแบบบายอนเป็นแหล่งเสริมสร้างโอกาสในการเรียนรู้ให้ชุมชน ด้วยการส่งเสริมและพัฒนาแหล่งเรียนรู้ให้มีชีวิต การตอบสนองความต้องการการเรียนรู้ของชุมชน การส่งเสริมให้มีการพัฒนาและนำนวัตกรรมมาใช้ การเชื่อมโยงองค์ความรู้จากภายนอก แสวงหาฐานข้อมูลภาคีเครือข่าย สร้างแรงจูงใจให้เกิดการร่วม มีการระดมการใช้ทรัพยากรร่วมกัน และมีเครือข่ายสัมพันธ์ ซึ่งสอดคล้องกับ สุกฤตดา จันทรวิมล (อ้างในวิชัย และสังคม, 2550: 13) ได้ระบุว่าศูนย์การเรียนรู้ชุมชน เป็นแหล่งการจัดกิจกรรมที่ก่อให้เกิดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง ประชาชนสามารถใช้บริการค้นคว้าหาความรู้และยังเป็นสถานที่ที่ประชาชนได้มีโอกาสจัดกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชนตามความต้องการ

ศูนย์การเรียนรู้ศิลปะแบบบายอนเป็นการถ่ายทอดการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ให้เกิดประโยชน์ในด้านการพัฒนางาน ด้านการพัฒนาคน ด้านการสร้างองค์ความรู้ และด้านการสร้างวัฒนธรรมการมีส่วนร่วม ซึ่งสอดคล้องกับ วีระเทพ ปทุมเจริญวัฒนา (2545: 174-175) ได้กล่าวถึงการจัดกิจกรรมเพื่อให้เกิดประโยชน์ในการพัฒนา ควรประกอบด้วย

1. การเรียนรู้จากภูมิปัญญาชาวบ้าน ภูมิปัญญาชาวบ้านเป็นแหล่งการเรียนรู้ที่สำคัญของชุมชน เป็นแหล่งวิทยาการที่มีคุณค่าต่อบุคคลและสังคมเป็นอย่างยิ่ง ภูมิปัญญาชาวบ้านประกอบด้วยภูมิปัญญาของผู้รู้ วัฒนธรรมและความรู้ของชุมชน ซึ่งได้รับการสั่งสมและถ่ายทอดสืบต่อมา
2. การจัดกลุ่มสนใจ เป็นการจัดการศึกษาตามสภาพปัญหา ความต้องการ และความสนใจที่แตกต่างกันของแต่ละบุคคล เพื่อให้สามารถนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวัน และเป็นการยกระดับคุณภาพชีวิตด้วย
3. กลุ่มเสวนาหรืออภิปราย เป็นการรวมกลุ่มคนที่มีความสนใจในเรื่องใดเรื่องหนึ่งเหมือนกัน และต้องการแสดงความคิดเห็นโดยการเปิดเวทีพูดคุย วิพากษ์วิจารณ์ในเรื่องนั้นๆ อย่างเสรี และเป็นประชาธิปไตยต่อสาธารณชน เพื่อให้ได้มาซึ่งคำตอบ
4. กิจกรรมด้านศาสนาและวัฒนธรรม เป็นรูปแบบพิธีการที่กระทำสืบทอดจากบรรพบุรุษมาเป็นเวลานาน จนกลายเป็นจารีตประเพณี และอนุรักษ์ต่อกันไป เช่น การรดน้ำดำหัวในประเพณีสงกรานต์ เป็นต้น
5. พ่อแม่สอนลูก เป็นรูปแบบการเรียนรู้ตามอัธยาศัยที่ชัดเจนที่สุด เกิดขึ้นตามธรรมชาติและจากประสบการณ์ในชีวิตประจำวัน
6. การเรียนรู้จากประสบการณ์ของกลุ่มอาชีพ เช่น การทำขนมพูนสมุนไพรจากผู้ชำนาญการ เป็นต้น
7. การเข้าค่าย เป็นกิจกรรมที่นักเรียน นักศึกษามีความสนใจที่จะเรียนรู้ในศาสตร์แขนงใดแขนงหนึ่งร่วมกัน และมีวัตถุประสงค์เพื่อไปอยู่ร่วมกันและศึกษาในเรื่องนั้น ๆ เช่น การเข้าค่ายวิทยาศาสตร์ เป็นต้น

8. คอมพิวเตอร์และอิเล็กทรอนิกส์ เป็นการสื่อสารที่ให้ความรู้อย่างฉับไว สามารถนำมาใช้ในการถ่ายทอดความรู้ทั้งในการจัดการศึกษาในโรงเรียน การศึกษานอกโรงเรียนและการศึกษาตามอัธยาศัยได้เป็นอย่างดี

ศูนย์การเรียนรู้ศิลปะบายนเป็นแหล่งบริการข้อมูลประวัติศาสตร์ของศิลปะบายน บายนในจังหวัดบุรีรัมย์ แหล่งบริการข้อมูลประวัติศาสตร์ศิลปะบายน ควรประกอบด้วย คน องค์ความรู้ สถานที่ และโครงสร้างพื้นฐานทางเทคโนโลยี ซึ่งสอดคล้องกับ การสร้าง แหล่งเรียนรู้ชุมชน (การสร้างแหล่งเรียนรู้ชุมชน, ออนไลน์: 172) ที่กล่าวถึงรูปแบบการ ให้บริการแหล่งเรียนรู้ ว่าควรมีรูปแบบ ดังนี้

1. อาคาร เป็นเอกเทศ แบ่งสัดส่วนของพื้นที่ทำงาน พื้นที่เก็บข้อมูลข่าวสาร ความรู้ พื้นที่ บริการความรู้ Internet ชุมชน และ Website

2. ปราชญ์ มีการจัดทำทะเบียนปราชญ์ชาวบ้าน มีบทเรียนที่จัดทำไว้เป็นลายลักษณ์อักษร ปราชญ์แสดงตนชัดเจน มีศักยภาพในการถ่ายทอด

3. สารระ มีข้อมูล ข่าวสาร ความรู้ ครอบคลุม หลายรูปแบบ

4. องค์การ มีกรรมการ มีวาระการดำรงตำแหน่ง มีแผนงาน มีระเบียบ กติกา

5. กิจกรรม มีกิจกรรมจัดการความรู้ครบวงจร มีกิจกรรมจัดการเรียนรู้

6. รูปแบบกิจกรรม มีส่วนจัดแสดงความรู้แบบถาวร บางส่วนอาจจัดแสดง ความรู้เป็นครั้ง คราว มีการฝึกอบรม มีการนำทัศนศึกษา มีการเสวนา/อภิปราย/สัมมนา และมีการเรียนทาง อิเล็กทรอนิกส์ ฯลฯ

6. ข้อเสนอแนะ

6.1 ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

ผู้วิจัยขอเสนอแนะเชิงปฏิบัติการเป็นลำดับขั้นตอน เพื่อเป็นแนวทางในการ ดำเนินการอย่างเป็นระบบและสามารถปฏิบัติได้ ดังต่อไปนี้

1. พระสงฆ์และประชาชนในท้องถิ่นควรร่วมมือกันทำการสำรวจและ ช่วยกันอนุรักษ์รักษาโบราณสถาน ปราสาทที่มีอยู่ในชุมชนของตนเป็นลำดับแรก ถ้าหาก ทางกรมศิลปากร เป็นต้น ยังไม่ได้ทำการสำรวจหรือกรณีโบราณสถาน ปราสาท เหล่านั้นตกสำรวจ เพื่อเป็นการช่วยทางการรักษามรดกของชาติไว้ให้อนุชนรุ่นหลังได้ศึกษา ต่อไปและให้อยู่คู่ชุมชนสืบต่อไป จากนั้นแจ้งให้หน่วยงานที่รับผิดชอบได้สำรวจและประกาศขึ้น ทะเบียนเป็นลำดับต่อไป

2. หน่วยงานในท้องถิ่นมีองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) วัฒนธรรม อำเภอบำรุง การสำรวจและช่วยกันอนุรักษ์รักษาโบราณสถาน ปราสาทที่มีอยู่ในชุมชนของตน เพื่อเป็นการช่วยทางการรักษามรดกของชาติไว้ให้อนุชนรุ่นหลังได้ศึกษาประวัติความเป็นมา ต่อไปและให้อยู่คู่ชุมชนสืบต่อไป

3. พระสงฆ์ ประชาชน หน่วยงานราชการในท้องถิ่นทำป้ายประกาศ เช่น องค์การบริหารส่วนตำบลเสม็ด ทำป้ายประกาศมีข้อความดังนี้ “ประกาศ เรื่อง ห้ามบุกรุก เข้าทำประโยชน์หรือสิ่งปลูกสร้างใด ๆ บริเวณที่สาธารณประโยชน์ ผู้ใดฝ่าฝืนจะดำเนินการ ตามกฎหมายที่บัญญัติไว้สูงสุด” แต่ต้องมีการประชุมเพื่อทำความเข้าใจให้เป็นแนวทางเดียวกันก่อน จากนั้นทำเป็นใบปลิวให้ถวายพระสงฆ์ติดที่วัด ผู้ใหญ่บ้านกำนัน หน่วยงาน ราชการท้องถิ่นช่วยกันประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนในท้องถิ่นได้รับทราบและร่วมกันอนุรักษ์ รักษา เพื่อประโยชน์แก่การกันพื้นที่บริเวณโบราณสถาน ปราสาท ที่มีอยู่ในท้องถิ่นของตน

4. สถานศึกษา โรงเรียน ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน วิทยาลัย มหาวิทยาลัย โดยผู้บริหารมีผู้อำนวยการ อธิการบดี ของสถานศึกษา จัดทำเป็นหลักสูตร ท้องถิ่น หลักสูตรเกี่ยวกับประวัติศาสตร์โบราณสถาน ปราสาทขอม เป็นการศึกษาเกี่ยวกับ ประวัติศาสตร์ความเป็นมา วิธีการอนุรักษ์รักษา คุณค่าในด้านอัตลักษณ์ ด้านการศึกษา ด้าน เศรษฐกิจ ด้านสังคม ด้านการเมือง ด้านสุนทรียะ และศึกษาอิทธิพล แนวคิดเรื่องจักรวาล วิทยา แนวคิดเรื่องเทววิทยา แนวความคิดทางด้านสถาปัตยกรรม แนวคิดทางด้าน วรรณกรรม แนวความคิดเรื่องศิลปะการแสดง และอื่น ๆ ที่สถานศึกษาเห็นว่าเป็นประโยชน์ ต่อสังคมประเทศชาติต่อไป

5. หน่วยงานที่รับผิดชอบโดยตรง กรมศิลปากร ร่วมกับพระสงฆ์ ประชาชน หน่วยงานราชการในท้องถิ่น โดยให้หน่วยงานในท้องถิ่น (อบต. และ อบจ.) จัดสรร งบประมาณแต่ละปีเพื่อบูรณะโบราณสถาน ปราสาทขอม

6.2 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. การศึกษาวิเคราะห์เส้นทางการท่องเที่ยวประวัติศาสตร์ศิลปะแบบบายน เชิงอนุรักษ์
2. การศึกษาวิเคราะห์เส้นทางการท่องเที่ยวปราสาทขอมศิลปะแบบบายน เชิงวัฒนธรรมท้องถิ่น
3. บทบาทของประชาชนท้องถิ่นที่มีต่อการอนุรักษ์และส่งเสริมสิ่งแวดล้อม ศิลปกรรม ภูมิศึกษา ศิลปวัฒนธรรมแบบบายนในจังหวัดบุรีรัมย์

เอกสารอ้างอิง

กรมศิลปากร. (2531). **ปราสาทพนมรุ้ง**. กรุงเทพฯ: อมรินทร์ พรินต์ติ้ง กรุ๊ป.
 การสร้างแหล่งเรียนรู้ชุมชน. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://www.wiangphangkham.go.th/images/1206771081/2.pdf>, หน้า 172.
 ฐานข้อมูลแหล่งโบราณคดีที่สำคัญในประเทศไทย ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การ มหาชน). ปราสาทขอมในประเทศไทย. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา:

<http://www.sac.or.th/databases/archaeology/terminology/>ป รา ส า ท
ขอมในประเทศไทย-0. (28 พฤศจิกายน 2561).

ปรีดา พูลสิน. (2554). **การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการความรู้ทางศิลปวัฒนธรรม:
กรณีศึกษาชุมชนวัดโสมนัส**. กรุงเทพฯ: กรมส่งเสริมวัฒนธรรม กระทรวง
วัฒนธรรม.

มุลนิธิสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยาต่อราชูปถัมภ์และสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยาเทวะวงศ์วโรปการ. (2531): 37.

วีระเทพ ปทุมเจริญวัฒนา. (2545). **การพัฒนาทรัพยากรการเรียนรู้ตามอัธยาศัย**.
กรุงเทพมหานคร: ภาควิชาการศึกษาของโรงเรียน คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย.

สายันต์ ไพเราะเจริญ. (2550). **การจัดการทรัพยากรทางโบราณคดีในงานพัฒนาชุมชน**.
พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: ศักดิ์โสภณการพิมพ์.

สุกฤตดา จันทรมล. (2550). **อ้างอิง วิจัย รูปแบบ และสังคม คุณคุณากรสกุล. การประมวล
ความรู้: การสร้างและพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ด้านการพัฒนาสังคมและ
สวัสดิการ**. กรุงเทพมหานคร: กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ.

หม่อมเจ้าสุภัทราดิ ดิศกุล. (2513). **ศิลปะในประเทศไทย**. กรุงเทพฯ: กรุงเทพมหานครการพิมพ์.

อนุวิทย์ เจริญสกุล. (2541). **ปราสาทเมืองต่ำ การศึกษาทางประวัติศาสตร์สถาปัตยกรรม**.
กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

บุญส่ง บุญทศ. (2543). “การมีส่วนร่วมของคณะกรรมการศูนย์การเรียนรู้ชุมชนในการ
ดำเนินงานศูนย์การเรียนรู้ชุมชน: ศึกษาเฉพาะกรณีจังหวัดมุกดาหาร ”.
ภาคนิพนธ์มหาบัณฑิต. สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

ศักยภาพชุมชนในการจัดการปัญหาเสพติด จังหวัดชัยภูมิ
Potential of Community in Narcotics Problem Management in
Chaiyaphum Province

เทอดศักดิ์ ไปจันทิก, สุนทร ปัญญาพงษ์, อัญชลี ชัยศรี, เกศสุดา โภคานิตย์
มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ

Therdsak Pajuntuek, Soonthorn Panyapong,
Anchalee Chaisri, Katesuda Phokanit
Chaiyaphum Rajabhat University

พรสวรรค์ มงคลวรรณศรี
นักวิจัยอิสระ

Ponsawan Mongkonwannasri
Independent Researcher

E-mail: ponsawanmongkon@gmail.com

ได้รับบทความ: 31 มีนาคม 2563; แก้ไขบทความ: 29 เมษายน 2563; ตอรับตีพิมพ์: 29 เมษายน 2563

Received: March 31, 2020; Revised: April 29, 2020; Accepted: April 29, 2020

บทคัดย่อ

บทความวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระดับศักยภาพชุมชนในการจัดการปัญหาเสพติดในชุมชนจังหวัดชัยภูมิ และเพื่อศึกษาแนวทางการปรับใช้ศักยภาพชุมชนในการจัดการปัญหาเสพติดในชุมชนจังหวัดชัยภูมิ การวิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสม เลือกศึกษาแบบเฉพาะเจาะจงชุมชนที่ได้รับรางวัลกองทุนแม่ของแผ่นดินในปี 2561 ในพื้นที่จังหวัดชัยภูมิ คือ 1) บ้านหนองหญ้าร้างกา ต.โพนทอง อ.เมืองชัยภูมิ 2) บ้านหัวขัว ต.บ้านบัว อ.เกษตรสมบูรณ์ 3) บ้านราษฎร์บูรณะ ต.เจาทอง อ.ภักดีชุมพล 4) บ้านโสกคร้อ ต.หนองฉิม อ.เนินสง่า 5) บ้านกุดขอนแก่น ต.บ้านเพชร อ.ภูเขียว เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ 1. แบบสอบถามเพื่อประเมินระดับความคิดเห็นของประชาชนในระดับศักยภาพชุมชนในการจัดการปัญหาเสพติดในชุมชน และ 2. ใช้แนวทางการสัมภาษณ์เพื่อเก็บข้อมูลซึ่งเป็นคำถามปลายเปิดเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพสำหรับแนวทางการปรับใช้ศักยภาพชุมชนในการจัดการปัญหาเสพติดในชุมชน ผู้วิจัยใช้การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณด้วยการแจกแจงความถี่ หาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน วิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพด้วยการวิเคราะห์เนื้อหาผลการวิจัยพบว่า

1. ความคิดเห็นระดับศักยภาพชุมชนในการจัดการปัญหายาเสพติดโดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง คือ ($\bar{X}=3.73$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า อยู่ในระดับปานกลางทุกด้าน ได้แก่ ด้านผู้นำชุมชนกับการแก้ไขปัญหายาเสพติด ด้านศักยภาพชุมชนในการจัดการปัญหาเสพติดในการสร้างทีมงานกับการแก้ไขปัญหายาเสพติด ด้านการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนกับการแก้ไขปัญหายาเสพติด และด้านศักยภาพชุมชนในการจัดการปัญหาเสพติดในความเชื่อ ประเพณี วัฒนธรรมชุมชนและหลักธรรมทางพุทธศาสนา จากผลดังกล่าวจะเห็นว่าศักยภาพชุมชนในการจัดการปัญหาเสพติด ในด้านต่าง ๆ นั้น มีความสอดคล้องกับการพัฒนาความเข้มแข็งของชุมชนในการจัดการปัญหาเสพติดคือชุมชนคือ มีกลไกดูแลชุมชนของตนเองอย่างใกล้ชิดและต่อเนื่อง ซึ่งกลไกที่ดีที่สุด คือ การที่ประชาชนในชุมชนดูแลชุมชนของตนเอง จะเห็นได้ว่าในชุมชนมีผู้นำที่ให้ความสำคัญในการจัดการกับปัญหาเสพติดอย่างเหมาะสมและมีความต่อเนื่องสม่ำเสมอ นอกจากนี้ประชาชนในชุมชนมีการมีส่วนร่วมในการจัดการปัญหาเสพติดของชุมชนตนเอง รวมถึงการมีส่วนร่วมในการทำงานกับภาครัฐด้วย ทำให้ชุมชนสามารถจัดการปัญหาเสพติดได้เป็นอย่างดีเกิดการพัฒนาศักยภาพความเข้มแข็งของชุมชนในการจัดการปัญหาเสพติด

2. แนวทางการปรับใช้ศักยภาพชุมชนทั้ง 5 ชุมชน ซึ่งเป็นชุมชนที่ได้รางวัลจากการประกวดหมู่บ้านกองทุนแม่ของแผ่นดินในระดับจังหวัด คือ การปรับใช้ศักยภาพชุมชนทั้งในระดับชาวบ้าน ระดับแกนนำ โดยการสร้างความเข้าใจกับปัญหาเสพติดของชุมชนตนเอง ใช้แนวทางการสำรวจด้วยวิธีการประชุมประชาคมจำแนกกลุ่มเสี่ยงและเฝ้าสังเกตพฤติกรรม ในขณะเดียวกันนั้นก็ใช้แนวทางในศักยภาพของหมู่บ้าน/ชุมชนที่มีอยู่ คือ ภูมิปัญญาท้องถิ่น ประเพณี วัฒนธรรมมาสร้างกิจกรรมต่าง ๆ ในชุมชน เช่น การรวมกลุ่มวิสาหกิจด้านงานฝีมือเพื่อเพิ่มรายได้และใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ การมีกิจกรรมทางประเพณีวัฒนธรรมร่วมกันของวัดและชุมชนในงานบุญต่าง ๆ เช่น การทำบุญข้าวของบ้านหนองหญ้าร้างกา ต.โพนทอง อ.เมืองชัยภูมิ เป็นต้น การมีแนวทางการวางแผนอย่างมีส่วนร่วม เพื่อแก้ไขปัญหายาเสพติดและแก้ไขปัญหาค่าอื่นที่เกี่ยวข้องที่เป็นเหตุของปัญหายาเสพติด โดยต้องสอดคล้องกับวิถีชีวิต ประเพณี วัฒนธรรม และประยุกต์ใช้ต้นทุน ศักยภาพและภูมิปัญญาที่มีในชุมชนเองชุมชนมีการสร้างแนวทางกำหนดกติกาชุมชนมาตรการทางสังคมร่วมกันฉะนั้นจึงเห็นว่าชุมชนมีการใช้ศักยภาพชุมชนในการจัดการปัญหาเสพติดในชุมชน ทำให้ชุมชนดูแลตนเองได้จากปัญหายาเสพติด ชุมชนพึ่งตนเอง ชุมชนเข้มแข็งอย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: ศักยภาพชุมชน, การจัดการ, ยาเสพติด

Abstract

The purposes of this research article were to study the level of community potential for solving of drug problem in community at Chaiyaphum Province and to study activities for solving of the drug problem in community at Chaiyaphum Province. The study was a mixed method research. The sample was selected from community in purposive sampling where got Land's Mather Fund in 2018 in Chaiyaphum province such as 1) Nongyarungga Village, Ponthong Sub-district, Muaeng District 2) Huakhua Village, Banbua Sub-district, Kasetsoomboon District 3) Ratburana Village, Chaothong Sub-district, Pukdeechumphon District 4) Sokkro Village, Nongchim Sub-district, Noensanga District and 5) Kudkhonkaen Village, Banpetch Sub-district, Phukheaw District. The instruments used were questionnaires for evaluated the opinion level of the community potential for solving of the drug problem and structured interview was open-ended for collected qualitative data about approaches for adaptation community potential to solve the drug problem. The statistics used for quantitative data processing were frequency, percentage, mean and standard deviation. The content analysis method was used to qualitative data.

The results of the research revealed that:

1. The level of community potential for solving of drug problem in community at Chaiyaphum Province was moderate level ($\bar{X}=3.73$). In addition, the results revealed that were moderate level all topic, include community leaders and the potential for solving of drug problem, community's potential in dealing with the drug problems in building a team with the drug solution, the participation of people in the community with solution to the drug and community potentials in the handling of drug issues in beliefs, tradition, culture and Buddhist principles in community for the drug solution. These results be considered that the community potential in the handling of drug problems consistent with the development of the community's strength to eliminate drug problems. The community is an intimate and ongoing community-friendly mechanism for which the best mechanisms are the people in community care for their community be considered that in the community, there is a leader in dealing with appropriate drug problems and consistently continuity. In addition,

the people in the community were participated in the handling of self-community drug issues, as well as participating in government. The community can handle drug problems as well as develop into the community's strength to eliminate drug problems.

2. The five community-based deployment guidelines, which were the community received awards from the Land's Mather Fund contest of the Province were enhancing the community's potential in the locals both people and core leader by understanding the community drug issues itself. Using the surveying approach by the community meeting to recognize the risk groups and observe behavior. At the same time, using a guide in the potential of the village/community as the local wisdom, culture, traditions create a variety of activities in the community, such as the integration of handicraft enterprises to increase revenue and spend time in handy. A tradition of temples and communities in various merit activities such as making merit of the rice soul (Bunkhankhao) of Nongyarungga Village, Muang Chaiyaphum, etc. The participation in the planning approach is involved in solving the drug problems and solving other related problems that are causing the drug problems. It must conform to the lifestyle, tradition, culture and apply the potential capital and wisdom in the community itself. Communities have been creating guidelines for community rules together. Therefore, the community has been using the community's potential to manage drug problems in the community, make the community take care of the drug problems self-reliant community sustainable.

Keywords: Potential of Community, Management, Narcotics

1. บทนำ

ปัญหาเสพติดของประเทศไทยในปัจจุบันจัดได้ว่าอยู่ในขั้นวิกฤต โดยสถานการณ์การแพร่ระบาดของยาเสพติดได้ทวีความรุนแรงขึ้นอย่างรวดเร็ว เพราะมีการผลิตยาเสพติดทั้งภายในประเทศและมีการลักลอบนำเข้ามาจากต่างประเทศมากมายหลายชนิด เช่น เฮโรอีน ยาบ้า ยาไอ้ รัฐบาลปัจจุบันได้ตระหนักถึงปัญหาเสพติดและให้เป็นนโยบายเร่งด่วน เห็นได้จากพลเอก ประยุทธ์ จันทร์โอชา นายกรัฐมนตรี ปราศรัยเนื่องใน “วันต่อต้านยาเสพติดโลก” ประจำปี 2561 วันที่ 26 มิถุนายน 2561 ดังนี้ กำหนดให้การแก้ไขปัญหายาเสพติดเป็น “วาระเร่งด่วน” แห่งชาติ ที่ต้องได้รับการป้องกัน และแก้ไขปัญหายา อย่างเข้มข้น เพื่อลด

ระดับปัญหายาเสพติดในสังคมไทย โดยมีการบังคับใช้กฎหมายที่เข้มงวด และจัดการกับปัญหาอื่น ๆ ที่เชื่อมโยงต่อเนื่อง ให้เบ็ดเสร็จ เพื่อไม่ให้ส่งผลกระทบต่อการดำรงชีพ ความปลอดภัยในชีวิต และทรัพย์สิน ความสงบสุขของประชาชน และสังคม โดยส่วนรวม รวมทั้งได้ขับเคลื่อนแผนประชารัฐร่วมใจ ปลอดภัยยาเสพติด พ.ศ. 2561 โดยมีจุดมุ่งหมาย เพื่อลดปริมาณผู้เข้าสู่การกระทำผิด อีกทั้ง นำคนออกจากวงจรการกระทำผิดอันเกี่ยวกับยาเสพติด ให้เห็นอย่างชัดเจน และ ไม่ส่งผลกระทบต่อประชาชน และสังคม พร้อมทั้ง การขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศตามโครงการไทยนิยมยั่งยืน ร่วมแก้ไขปัญหายาเสพติด ซึ่งเป็นการบูรณาการการดำเนินงานของทุกภาคส่วน ในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด อย่างครบวงจร โดยดำเนินการใน 4 แผนหลัก คือ แผนความร่วมมือระหว่างประเทศ “เชิงรุก” แผนสกัดเครือข่ายยาเสพติด แผนป้องกันแก้ไขปัญหายาเสพติดในหมู่บ้านและชุมชน และแผนการแก้ไขปัญหายาเฉพาะที่มีแนวโน้มการกระจายตัวมากขึ้น

ปัญหายาเสพติดของจังหวัดชัยภูมิยังคงเป็นปัญหาการค้าและแพร่ระบาด ยาเสพติดที่มีการค้าและแพร่ระบาดมากที่สุด คือยาบ้า รองลงมาเป็น กัญชาแห้ง กัญชาสด กระต่อม และสารระเหย ตามลำดับ พื้นที่ที่มีปัญหาการค้าและแพร่ระบาดของยาเสพติดมากที่สุด 3 ลำดับ คือ อำเภอเมืองชัยภูมิ อำเภอกอนสวรรค์ และอำเภอจัตุรัส มีการจับกุมคดียาเสพติด 313 คดี ผู้ต้องหา 315 ราย เพิ่มขึ้นจากเดือน มีนาคม 2560 ร้อยละ 7.15 โดยผู้ค้ามีอายุต่ำสุด 14 ปี สูงสุด 17 ปีส่วนใหญ่การลำเลียงยังปรากฏข้อมูลการจ้างวานจะรับจ้างต่อกันเป็นทอด ๆ โดยใช้ยานพาหนะส่วนตัว รถโดยสารประจำทาง และรถมอเตอร์ไซด์ สำหรับพื้นที่หรือจุดนัดหมายในการส่งยาเสพติด ส่วนหนึ่งมีการนัดหมายตามโรงแรม หอพักหรือสถานที่สาธารณะ และถนนสายต่าง ๆ ทำให้ยากต่อการจับกุม ยังต้องอาศัยข้อมูลการข่าวเชิงลึกในพื้นที่ และการขยายผลจากการจับกุมตัวผู้เสพ หรือการชักทอดของผู้ต้องหา การดำเนินมาตรการด้านการปราบปราม การตั้งจุดสกัดจุดตรวจ การป้องกันและการเฝ้าระวังในพื้นที่ปรากฏข้อมูลข่าวสาร บุคคลที่เป็นกลุ่มเสี่ยง โดยเฉพาะกลุ่มที่มีพฤติการณ์กลับไปใช้ยาเสพติดซ้ำที่มีโอกาสที่จะผันตัวไปเป็นนักค้า ยังต้องมีดำเนินการอย่างต่อเนื่อง โดยเน้นไปที่ กลุ่มผู้เคยมีประวัติเกี่ยวข้องกับยาเสพติด กลุ่มผู้ใช้แรงงานทั้งภาคเกษตรกรรมและโรงงานอุตสาหกรรม ทั้งที่อยู่ในพื้นที่และกลับมาภูมิลำเนาในช่วงเทศกาลต่าง ๆ กลุ่มคนว่างงาน และกลุ่มเยาวชนทั้งในและนอกสถานศึกษา เพื่อควบคุมไม่ให้สถานการณ์เกิดผลกระทบที่เป็นปัญหารุนแรงต่อสังคม (ที่มา: http://pr.prd.go.th/chaiyaphum/ewt_news.php?nid=13156)

ชุมชนในจังหวัดชัยภูมินั้น มีหลายชุมชนที่เป็นชุมชนแพร่ระบาดของยาเสพติด เป็นชุมชนที่มีความเสี่ยงในการเกี่ยวข้องกับปัญหายาเสพติด ดังนั้น แม้ภาครัฐจะเข้ามาช่วยในการป้องกันปัญหายาเสพติดอยู่บ้างแล้ว แต่การจะแก้ไขปัญหายาได้อย่างยั่งยืนต้องอาศัยชุมชนพึ่งตนเอง ซึ่งเป็นศาสตร์ของพระราชาที่จะให้ชุมชนดึงศักยภาพของชุมชนของตน

ออกมาจัดการกับปัญหาเสพติดให้หมดไปอย่างยั่งยืน และเป็นการพัฒนาชุมชนด้วย ในการจัดการกับปัญหาเสพติดของชุมชนในจังหวัดชัยภูมิต้องใช้ศักยภาพ ชุมชน เพื่อเป็นการป้องกันแก้ไขปัญหาเสพติดของชุมชน เป็นสิ่งที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการแก้ไข ปัญหาเสพติดในชุมชนเป็นอย่างมาก ศักยภาพชุมชน คือ ผู้นำ การมีส่วนร่วมของคนใน ชุมชน การสร้างทีมงาน ความเชื่อ ประเพณี วัฒนธรรมชุมชน หลักธรรมทางพุทธศาสนา

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ดังนี้

1. เพื่อศึกษาระดับศักยภาพชุมชนในการจัดการปัญหาเสพติดในชุมชน จังหวัดชัยภูมิ
2. เพื่อศึกษาแนวทางการปรับใช้ศักยภาพชุมชนในการจัดการปัญหาเสพติดใน ชุมชนจังหวัดชัยภูมิ

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องศักยภาพชุมชนในการจัดการปัญหาเสพติด จังหวัดชัยภูมิ คณะผู้วิจัยใช้การสำรวจโดยใช้แบบสอบถาม(Questionnaire) และ กลุ่มตัวอย่างเชิงคุณภาพ (Qualitative Method) ด้วยการเก็บข้อมูลคุณภาพภาคสนามโดยเก็บข้อมูลจำนวน 300 ตัวอย่าง โดยการเลือกหมู่บ้านในจังหวัดชัยภูมิที่ได้รับรางวัลโครงการประกวดหมู่บ้านกองทุน แม่ของแผ่นดินดีเด่นระดับจังหวัดประจำปี 2561 1) บ้านหนองหญ้าร้างกา ต.โพหนอง อ.เมืองชัยภูมิ 2) บ้านหัวขัว ต.บ้านบัว อ.เกษตรสมบูรณ์ 3) บ้านราษฎร์บูรณะ ต.เจ้าทอง อ.ภักดีชุมพล 4) บ้านโสกคร้อ ต.หนองนิมอ.เนินสง่า 5) บ้านกุดขอนแก่น ต.บ้านเพชร อ.ภูเขียว

4. สรุปผลการวิจัย

4.1 ผลการวิเคราะห์ระดับศักยภาพชุมชนในการจัดการปัญหาเสพติดใน ชุมชนจังหวัดชัยภูมิ

จำนวนผู้ที่แบบสอบถามศักยภาพชุมชนในการจัดการปัญหาเสพติด จังหวัด ชัยภูมิ จำนวน 300 คน จำแนกตามเพศ อายุ ระดับการศึกษา ดังนี้ จำแนกตามเพศ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศชาย คิดเป็นร้อยละ 50.30 และเป็นเพศหญิง คิดเป็น ร้อยละ 49.70 จำแนกตามอายุ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ คิดเป็นร้อยละ 41.00 มีอายุ 51 ปีขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 33.70 มีอายุ 41-50 ปี คิดเป็นร้อยละ 12.70 มีอายุ 10-30 ปี และ 31-40 ตามลำดับจำแนกตามระดับการศึกษา พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่คิดเป็นร้อยละ 39.00 มีการศึกษาระดับต่ำกว่ามัธยมศึกษาตอนต้น คิดเป็นร้อยละ 21.00 มีการศึกษาระดับปริญญาตรีหรือสูงกว่าคิดเป็นร้อยละ 19.30 มีการศึกษาระดับ

มัธยมศึกษาตอนต้น คิดเป็นร้อยละ 16.30 มีการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย หรือ ปวช. และคิดเป็นร้อยละ 4.30 มีการศึกษาระดับอนุปริญญา หรือ ปวส. ตามลำดับ

ระดับความคิดเห็นศักยภาพชุมชนในการจัดการปัญหายาเสพติด จังหวัดชัยภูมิ พบว่าด้านศักยภาพชุมชนในการจัดการปัญหายาเสพติดในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=3.73$) เมื่อพิจารณาศักยภาพชุมชนในการจัดการปัญหายาเสพติดพบว่า การสร้างทีมงานกับการแก้ไขปัญหายาเสพติดมีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X}=3.94$) รองลงมาคือผู้นำชุมชนกับการแก้ไขปัญหายาเสพติด ($\bar{X}=3.70$) และการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนกับการแก้ไขปัญหายาเสพติดกับความเชื่อ ประเพณี วัฒนธรรมชุมชนและหลักธรรมทางพุทธศาสนา ด้านการแก้ปัญหายาเสพติด มีค่าเฉลี่ยเท่ากัน ($\bar{X}=3.64$) ตามลำดับ ความคิดเห็นด้านศักยภาพชุมชนในการจัดการปัญหายาเสพติดจังหวัดชัยภูมิในด้านผู้นำชุมชนกับการแก้ไขปัญหายาเสพติดพบว่า มีการจัดรณรงค์ประชาสัมพันธ์ให้ความรู้ความเข้าใจในพิษภัยยาเสพติดมีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X}=4.19$) รองลงมาคือร่วม/รับทราบการรายงานผลการปฏิบัติงานด้านยาเสพติดต่อหน่วยงานของภาครัฐ ($\bar{X}=4.07$) จัดกิจกรรมสร้างความเข้มแข็งชุมชนตามกระบวนการแก้ไขปัญหายาเสพติดตามนโยบายภาครัฐ เช่น ใช้กระบวนการประชาคมหมู่บ้านในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด ($\bar{X}=3.87$) จัดทำข้อตกลงร่วมกับภาครัฐในการแก้ไขปัญหายาเสพติด เช่น กลุ่มอาสาสมัคร, กลุ่มอาสาพัฒนาประชาธิปไตย ($\bar{X}=3.83$) จัดทำแผนปฏิบัติการด้านชุมชนปลอดภัยยาเสพติดและเฝ้าระวังไม่ให้มีการค้ายาเสพติดในชุมชน ($\bar{X}=3.82$) จัดตั้งชุดปฏิบัติการประจำของชุมชน ($\bar{X}=3.78$) จัดทำข้อตกลงร่วมกันในชุมชนเกี่ยวกับการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในลักษณะเป็นลายลักษณ์อักษร เช่น ธรรมนูญหมู่บ้าน และปฏิบัติการด้านการข่าวของชุมชน ($\bar{X}=3.66$) แจ้งเบาะแสของผู้เกี่ยวข้องกับยาเสพติด ($\bar{X}=3.33$) และตรวจตรา ตรวจค้นจับกุมดำเนินคดีกับผู้ค้ายาเสพติด ($\bar{X}=3.15$) ตามลำดับ ความคิดเห็นด้านศักยภาพชุมชนในการจัดการปัญหายาเสพติดจังหวัดชัยภูมิในด้านการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนกับการแก้ไขปัญหายาเสพติดพบว่า ร่วมประเมินหมู่บ้าน/ชุมชนเข้มแข็งเอาชนะยาเสพติดมีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X}=3.91$) รองลงมาคือ ร่วมรณรงค์ประชาสัมพันธ์ให้ความรู้ความเข้าใจในพิษภัยยาเสพติด ($\bar{X}=3.87$) เข้าร่วม/มีส่วนร่วมเป็นอาสาสมัครชุมชนเพื่อเฝ้าระวังปัญหาเสพติด ($\bar{X}=3.79$) สร้างความเข้มแข็งชุมชนตามกระบวนการแก้ไขปัญหายาเสพติดตามนโยบายภาครัฐ เช่น ใช้กระบวนการประชาคมหมู่บ้านในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด ($\bar{X}=3.74$) จัดทำข้อตกลงร่วมกับภาครัฐในการแก้ไขปัญหายาเสพติด เช่น ร่วมเป็นกลุ่มอาสาสมัคร, กลุ่มอาสาพัฒนาประชาธิปไตย ($\bar{X}=3.71$) จัดทำข้อตกลงร่วมกันในชุมชนเกี่ยวกับการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในลักษณะเป็นลายลักษณ์อักษร เช่น ธรรมนูญหมู่บ้าน ($\bar{X}=3.62$) ใช้กระบวนการประชาคมในชุมชน เพื่อค้นหา

ผู้ติดยาเสพติด ($\bar{X}=3.42$) และร่วมแจ้งเบาะแสของผู้เกี่ยวข้องกับยาเสพติด ($\bar{X}=3.33$) ตามลำดับ ความคิดเห็นระดับศักยภาพชุมชนในการจัดการปัญหาเสพติดจังหวัดชัยภูมิในด้านการสร้างทีมงานกับการแก้ไขปัญหาเสพติดพบว่า มีการจัดตั้งกองทุนเกี่ยวกับปัญหาเสพติด เช่น กองทุนแม่ของแผ่นดินมีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X}=4.40$) รองลงมาคือ รวมเป็นกลุ่มอาสาสมัครในการแก้ไขปัญหาเสพติดของชุมชน ($\bar{X}=3.91$) รวมเป็นกลุ่มเพื่อพัฒนาอาชีพเสริมสร้างรายได้ เช่น วิสาหกิจชุมชน ($\bar{X}=3.90$) รวมเป็นกลุ่มอาสาสมัครในการเฝ้าระวังปัญหาเสพติดของชุมชน ($\bar{X}=3.79$) และใช้กระบวนการประชาคมในชุมชน เพื่อค้นหาผู้ติดยาเสพติด ($\bar{X}=3.74$) ตามลำดับ ความคิดเห็นระดับศักยภาพชุมชนในการจัดการปัญหาเสพติดจังหวัดชัยภูมิในด้านความเชื่อ ประเพณี วัฒนธรรมชุมชนและหลักธรรมทางพุทธศาสนาด้านการแก้ปัญหาเสพติดพบว่า มีการเสริมสร้างความเชื่อ ประเพณี วัฒนธรรมชุมชนที่ดีให้กับคนในชุมชนอย่างสม่ำเสมอ ($\bar{X}=3.79$) รองลงมาคือ มีการนำหลักธรรมทางพุทธศาสนาามาปรับใช้ในการแก้ไขปัญหาเสพติดในชุมชน ($\bar{X}=3.71$) มีการดูแลผู้เข้าสู่การบำบัดฟื้นฟูอย่างเหมาะสมโดยการใช้วัด หรือ ศาสนสถานในการฟื้นฟูจิตใจ ($\bar{X}=3.66$) และมีการแก้ไขปัญหาเสพติดที่สอดคล้องตามวิถีชีวิต ความเชื่อ ประเพณี วัฒนธรรมของชุมชน ($\bar{X}=2.42$) ตามลำดับ

4.2 แนวทางการปรับใช้ศักยภาพชุมชนในการจัดการปัญหาเสพติดในชุมชนจังหวัดชัยภูมิ

1. การเตรียมความพร้อมคนในหมู่บ้าน/ชุมชน 2 ระดับ ระดับชาวบ้านทำให้เกิดความตระหนักในโทษและพิษภัยของยาเสพติด มุ่งมั่นมีส่วนร่วมแก้ไขปัญา โดยการประชุมประชาคม การรณรงค์ประชาสัมพันธ์ สร้างเสริมความเข้าใจและปรับทัศนคติ ฯลฯ ระดับแกนนำสรรหาผู้นำ ทั้งทางการและผู้นำธรรมชาติ พัฒนาศักยภาพโดยฝึกอบรม/ศึกษาดูงาน ฯลฯ

2. ทำความเข้าใจกับปัญหาเสพติดในหมู่บ้าน/ชุมชนสำรวจ คัดกรองเพื่อบ่งชี้ปัญหาด้วยวิธีต่าง ๆ เช่น ประชุมประชาคม วิเคราะห์ข้อมูลจำแนกเป็นกลุ่มต่าง ๆ เพื่อหาวิธีแก้ไขปัญาที่เหมาะสมกับแต่ละกลุ่มได้แก่ กลุ่มผู้ค้า ผู้เสพ/ผู้ติด กลุ่มเสี่ยง และกลุ่มปกติวิเคราะห์ศักยภาพของหมู่บ้าน/ชุมชนเพื่อประเมินต้นทุนด้านต่าง ๆ ที่มีอยู่ เช่น ภูมิปัญญาท้องถิ่น ประเพณี วัฒนธรรม เป็นต้น

3. วางแผนงานของหมู่บ้าน/ชุมชน วางแผนอย่างมีส่วนร่วม เพื่อแก้ไขปัญาเสพติดและแก้ไขปัญาอื่นที่เกี่ยวข้องที่เป็นเหตุของปัญาเสพติด โดยต้องสอดคล้องกับวิถีชีวิต ประเพณี วัฒนธรรม และประยุกต์ใช้ต้นทุน ศักยภาพและภูมิปัญญาที่มีในชุมชนเอง ประสานแนวร่วมหาความร่วมมือจากหน่วยงานภายนอกที่เกี่ยวข้อง

4. ลงมือแก้ไขปัญหาอย่างมีส่วนร่วมจากคนในหมู่บ้าน/ชุมชน ทั้งร่วมรับรู้ ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมรับประโยชน์ ในด้านต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของหมู่บ้าน/ชุมชน ดังนี้ กำหนดกติกาชุมชน/มาตรการทางสังคมร่วมกันในการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดในข้อตกลง กติกา ระเบียบ และ/หรือธรรมนูญของชุมชน ตามแนวทางสันติวิธี ดำเนินการป้องกันและเสริมสร้างภูมิคุ้มกันในกลุ่มเป้าหมายต่าง ๆ ทั้งเด็ก เยาวชน ครอบครัว คนทำงาน และประชาชนทั่วไปสอดส่อง ตรวจตรา เฝ้าระวัง เช่น สร้างเครือข่ายแกนนำดูแลเฝ้าระวังในชุมชน จัดอาสาสมัคร เดินเวรยาม แจ้งเบาะแสผู้ค้าแก๊หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เป็นต้นดูแล แก้ไขผู้เสพ/ผู้ติดแก้ไขปัญหายผู้เสพ/ผู้ติด ค้นหา ทำความเข้าใจ เชิญชวน คัดกรอง ช่วยเหลือส่งต่อ ติดตาม ดูแล ช่วยเหลือผู้ผ่านการบำบัดฯ ในด้านต่าง ๆ ทั้งสุขภาพ อาชีพ การศึกษา และการเปิดโอกาสทางสังคมจัดการสภาพแวดล้อม พัฒนาพื้นที่สร้างสรรค์

5. พัฒนาสู่ความยั่งยืนพัฒนาคุณภาพชีวิตคนในชุมชน แก้ไขปัญหาพื้นฐานคุณภาพชีวิตที่เกี่ยวข้อง ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และสุขภาพจัดการองค์ความรู้และเชื่อมโยงเครือข่าย ประเมินผล สรุปบทเรียน แลกเปลี่ยนเรียนรู้ รวมทั้งสนับสนุนส่งเสริมเชื่อมโยงเครือข่ายภายนอกชุมชน เพื่อเพิ่มพลังความเข้มแข็งในการทำงานพัฒนาแกนนำรุ่นต่อไป สร้างจิตอาสา พัฒนาศักยภาพให้กับผู้นำรุ่นสอง เพื่อให้มีแกนนำสืบทอดการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง

5. อภิปรายผลการวิจัย

จากผลดังกล่าวจะเห็นว่าศักยภาพชุมชนในการจัดการปัญหาเสพติดในด้านต่าง ๆ นั้น มีความสอดคล้องกับการพัฒนาความเข้มแข็งของชุมชนในการจัดการปัญหาเสพติดคือ ชุมชน คือ มีกลไกดูแลชุมชนของตนเองอย่างใกล้ชิดและต่อเนื่องซึ่งกลไกที่ดีที่สุด คือ การที่ประชาชนในชุมชนดูแลชุมชนของตนเอง จะเห็นได้ว่าในชุมชนมีผู้นำที่ให้ความสำคัญในการจัดการกับปัญหาเสพติดอย่างเหมาะสมและมีความต่อเนื่องสม่ำเสมอ นอกจากนั้นประชาชนในชุมชนมีการมีส่วนร่วมในการจัดการปัญหาเสพติดของชุมชนตนเอง ทั้งในมาตรการป้องกันปัญหาเสพติด มาตรการด้านการปราบปราม มาตรการการบำบัดรักษาผู้เสพติด รวมถึงการมีส่วนร่วมในการทำงานกับภาครัฐทำให้ชุมชนสามารถจัดการปัญหาเสพติดได้เป็นอย่างดี เกิดการพัฒนาสู่ความเข้มแข็งของชุมชนในการจัดการปัญหาเสพติด และมีแนวทางการปรับใช้ศักยภาพชุมชนในการจัดการปัญหาเสพติดในชุมชนจังหวัดชัยภูมิ พบว่า ชุมชนทั้ง 5 ชุมชนซึ่งเป็นชุมชนที่ได้รางวัลจากการประกวดหมู่บ้านกองทุนแม่ของแผ่นดินดีเด่นระดับจังหวัด ได้แก่ 1) บ้านหนองหญ้ารางกา ต.โพนทอง อ.เมืองชัยภูมิ 2) บ้านหัวขัว ต.บ้านบัว อ.เกษตรสมบูรณ์ 3) บ้านราษฎร์บูรณะ ต.เจ้าทอง อ.ภักดีชุมพล 4) บ้านโสกคร้อ ต.หนองฉิม อ.เนินสง่า 5) บ้านกุดขอนแก่น ต.บ้านเพชร อ.ภูเขียว นั้นมีแนว

ทางการปรับใช้ศักยภาพชุมชนทั้งในระดับชาวบ้าน ระดับแกนนำ โดยการสร้างความเข้าใจกับปัญหาสาเหตุของชุมชนตนเองใช้แนวทางการสำรวจด้วยวิธีการประชุมประชาคม จำแนกกลุ่มเสี่ยงและเฝ้าสังเกตพฤติกรรม ในขณะเดียวกันนั้นก็ใช้แนวทางในศักยภาพของหมู่บ้าน/ชุมชนที่มีอยู่ คือ ภูมิปัญญาท้องถิ่น ประเพณี วัฒนธรรมมาสร้างกิจกรรมต่าง ๆ ในชุมชน เช่น การรวมกลุ่มวิสาหกิจด้านงานฝีมือเพื่อเพิ่มรายได้และใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ การมีกิจกรรมทางประเพณีวัฒนธรรมร่วมกันของวัดและชุมชนในงานบุญต่าง ๆ เช่น การทำบุญข้าวของบ้านหนองหญ้าร้างกา ต.โพนทอง อ.เมืองชัยภูมิ เป็นต้น การมีแนวทางการวางแผนอย่างมีส่วนร่วม เพื่อแก้ไขปัญหายาเสพติดและแก้ไขปัญหาคriminal ที่เกี่ยวข้องที่เป็นเหตุของปัญหายาเสพติด โดยต้องสอดคล้องกับวิถีชีวิต ประเพณี วัฒนธรรม และประยุกต์ใช้ต้นทุน ศักยภาพและภูมิปัญญาที่มีในชุมชนเองชุมชนมีการสร้างแนวทางกำหนดกติกาชุมชนมาตรการทางสังคมร่วมกันในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในข้อตกลง กติกา ระเบียบ และ/หรือธรรมนูญของชุมชน ตามแนวทางสันติวิธีรวมถึงสอดส่องตรวจตรา เฝ้าระวังเช่น สร้างเครือข่ายแกนนำดูแลเฝ้าระวังในชุมชน จัดอาสาสมัครเดินเวรยาม แจ่งเบาะแส ฉะนั้นจึงเห็นว่าชุมชนมีการใช้ศักยภาพชุมชนในการจัดการปัญหายาเสพติดในชุมชนทำให้ชุมชนดูแลตนเองได้จากปัญหายาเสพติด ชุมชนพึ่งตนเอง ชุมชนเข้มแข็งอย่างยั่งยืน

6. ข้อเสนอแนะ

6.1 ข้อเสนอแนะจากแนวทางการปรับใช้ศักยภาพของชุมชนในการจัดการยาเสพติด

1. อยากให้คนที่ได้เกี่ยวข้องกับยาเสพติดแต่ได้รับการบำบัดยาเสพติดแล้วร่วมเป็นวิทยากรในการดำเนินกิจกรรมของชุมชน เพื่อให้สังคมในชุมชนยอมรับ
2. ชุมชนอยากให้ภาครัฐใช้มาตรการการปราบปรามยาเสพติดอย่างต่อเนื่องจริงจัง

6.2 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไปการวิจัยในครั้งต่อไปควรมีการถอดบทเรียนของชุมชนที่มีศักยภาพในการแก้ไขปัญหายาเสพติดได้อย่างดี

เอกสารอ้างอิง

- ศูนย์อำนวยการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด กรมการปกครอง (ศอ.ปส.ปค.). (2557). **คู่มือการประเมินหมู่บ้าน/ชุมชนเข้มแข็งเอาชนะยาเสพติด**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์อสาธาณราชบัณฑิตยสถาน กรมการปกครอง.

สำนักงาน ป.ป.ส. (2559). คู่มือแนวทางการดำเนินงานแผนประชารัฐรวมใจ สร้างหมู่บ้าน
ชุมชนมั่นคง ปลอดภัยยาเสพติด พ.ศ. 2559-2560. (อัดสำเนา).
สำนักงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติดกระทรวงยุติธรรม. (2560). ปราศรัยในโอกาสวัน
ต่อต้านยาเสพติดโลกประจำปีพุทธศักราช 2560 [http://pr.prd.go.th/
chaiyaphum/ewt_nws.php?nid=13156](http://pr.prd.go.th/chaiyaphum/ewt_nws.php?nid=13156).

การประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงระดับครัวเรือนใน
อำเภอเมืองหนองบัวลำภู จังหวัดหนองบัวลำภู
Applied Conduct on Philosophy of Sufficient Economy
for Families of Muang Nongbua Lamphu District in
Nongbua Lamphu Province

ชาญยุทธ์ หาญชนะ

Chanyut Hanchana

หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต วิทยาลัยพินิจบัณฑิต

Master of Public Administration Programme, Pitchayabundit College

E-mail: chanyut1950@gmail.com

ได้รับบทความ: 30 มีนาคม 2563; แก้ไขบทความ: 22 เมษายน 2563; ตอรับตีพิมพ์: 24 เมษายน 2563

Received: March 30, 2020; Revised: April 22, 2020; Accepted: April 24, 2020

บทคัดย่อ

บทความวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาการประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงระดับครัวเรือนในอำเภอเมืองหนองบัวลำภู จังหวัดหนองบัวลำภู 2) เพื่อศึกษาและเปรียบเทียบ การประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงระดับครัวเรือนของหัวหน้าครัวเรือน จำแนกตาม ประเภท อายุ และอาชีพ และ 3) เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะแนวทางการประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงระดับครัวเรือนใน 14 ตำบล จำนวน 28,091 คน กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 400 คนขอบเขตด้านเนื้อหา 5 ด้าน คือ ด้านความพอประมาณ ด้านความมีเหตุผล ด้านการมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี ด้านเงื่อนไขความรู้ และด้านเงื่อนไขคุณธรรม เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็น แบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า และแบบสัมภาษณ์ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ได้แก่ ความถี่ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสถิติที่ใช้ในการทดสอบสมมติฐาน ได้แก่ T-test, F-test (One – way ANOVA) ในกรณีที่มีความแตกต่างก็ทดสอบความแตกต่างโดยวิธีของเชฟเฟ (Scheffe)

ผลการวิจัย พบว่า:

1. การประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงระดับครัวเรือน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านเงื่อนไขคุณธรรม รองลงมาคือด้านการมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ได้แก่ ด้านความพอประมาณ

2. ผลการเปรียบเทียบการประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงระดับครัวเรือน จำแนกตาม ประเภท พบว่า ด้านความพอประมาณ มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จำแนกตามอายุ พบว่าไม่แตกต่างกัน และจำแนกตามอาชีพพบว่า ด้านความพอประมาณด้านความมีเหตุผลแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ผลการทดสอบความแตกต่างรายคู่พบว่า ด้านความพอประมาณอาชีพเกษตรกรรม มีการประยุกต์ใช้แตกต่างกับอาชีพรับจ้างทั่วไป ด้านความมีเหตุผล พบว่าอาชีพเกษตรกรรม มีการประยุกต์ใช้แตกต่างกับอาชีพรับราชการ/รัฐวิสาหกิจ

3. ผลการศึกษาข้อเสนอแนวทางการประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงระดับ ครัวเรือน สรุปได้ คือ ด้านความพอประมาณควรดำเนินชีวิตโดยยึดหลักสายกลาง พึ่งตนเองเป็นหลัก ด้านความมีเหตุผลใช้เหตุผลในการพิจารณาและแก้ไขปัญหาด้วยความรอบคอบ ใช้จ่ายเงินอย่างมีเหตุผล ด้านการมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีหลีกเลี่ยงอบายมุขทั้งปวง มีความอดทน และอดออมให้แก่สมาชิกในครัวเรือนปลูกฝังวินัยในตนเองให้แก่สมาชิกในครัวเรือน ด้านเงื่อนไขความรู้หาความรู้ใหม่ๆในการประกอบอาชีพ และด้านเงื่อนไขคุณธรรมยึดถือการประกอบอาชีพด้วยความถูกต้อง มีความถูกต้องตามกฎหมาย และการประพฤติตนตามหลักศาสนา

คำสำคัญ: ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง, สู่การปฏิบัติ

Abstract

The objectives of this research article were 1) to study of applied conduct on philosophy of sufficient economy for families on conduct in Muang Nongbua Lamphu District of Nongbua Lamphu Province, 2) to study and compare of the applied conduct on philosophy of sufficient economy for families of the chiefs by dividing on kind, age and occupation and 3) to study of the guidelines on applied conduct for the philosophy of sufficient economy for the families in 14 sub-districts for 28,091 persons. The samples were 400 persons. The scopes of contents consisted of 5 aspects as the aspects on sufficiency, reasoning, good resistance and the conditions on knowledge and virtue. The instruments using for data collecting were rating scales questionnaires and interviews. The statistics using for analysis included frequency percentage, mean and standard deviation. The statistics using for testing hypothesis included t-test and F-test (One-Way ANOVA) the testing of variance used regulation of chafe.

The results of findings were as follows:

1. For overall of applied conduct for the philosophy of sufficient economy was in high level. Considering on each aspect, there were founded that the aspect with the highest level was the condition on virtue and the rest was good resistance. But, the aspect with the least level was the efficiency.

2. The results on comparison of applied conduct for the philosophy of sufficient economy in families by dividing on kind for the aspect of efficiency, there was statistical significant on difference for .05 level, on age, there was not different and on occupation for the efficiency and reasoning were statistical significant on difference for .05 level. The results on testing of couple variance, there were founded that the aspect of efficiency for farmers was different from the labours. And the aspect on reasoning for the farmers was different from the officers and the state enterprise officers.

3. The results of study on the guidelines for applied conduct on the philosophy of sufficient economy for families could be on conclusion as follows : the aspect of efficiency should be on livelihood by the middle way of living as living on oneself, the aspect of reasoning should be on good consideration, good problem solving and reasonable payment, the aspect of resistance should be on avoiding all of evil paths being on patience, economizing for all members in families and instilling good character for them, the aspect on condition of knowledge should be on leading new and up-to-date knowledge for earning a living and the condition on virtue should be on good earning a living and on legitimate earning a living and on practice the principle of religion.

Keywords: The Philosophy of Sufficient Economy, on Practice

1. บทนำ

พระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9 เรื่องเศรษฐกิจพอเพียง และทรงพระราชทานพระบรมราชนุญาตให้นำไปเผยแพร่เป็นแนวทางในการปฏิบัติเมื่อวันที่ 21 พฤศจิกายน 2542 ความว่า “เศรษฐกิจพอเพียง เป็นปรัชญาชี้ถึงแนวทางการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของประชาชนในทุกระดับตั้งแต่ระดับครอบครัวระดับชุมชนจนถึงระดับรัฐทั้งในการพัฒนาและการบริหารประเทศให้ดำเนินไปในทางสายกลาง

โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อให้ก้าวทันต่อโลกยุคโลกาภิวัตน์ ความพอเพียงหมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี พอสมควรต่อการมีผลกระทบใด ๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายใน ทั้งนี้ จะต้องอาศัยความรอบรู้ ความรอบคอบและความระมัดระวังอย่างยิ่งในการนำวิชาการต่าง ๆ มาใช้ในการวางแผนและการดำเนินการทุกขั้นตอน และขณะเดียวกันจะต้องเสริมสร้าง พื้นฐานจิตใจของคนในชาติโดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎี และนักธุรกิจทุกระดับให้มี สำนึกในคุณธรรม ความซื่อสัตย์ สุจริตและให้ความรู้ที่เหมาะสมดำเนินชีวิตด้วยความ อดทน ความเพียรมีสติปัญญาและความรอบคอบเพื่อให้สมดุลและพร้อมต่อการรองรับการ เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและกว้างขวาง ทั้งด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมจาก โลกภายนอกได้เป็นอย่างดี ” (กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, 2550 [online] <http://www.idd.go.th>)

ในสภาวะเศรษฐกิจของประเทศปัจจุบันสภาพเศรษฐกิจมีความไม่แน่นอนเกิดการผันแปรอยู่ตลอดเวลาเป็นไปตามกระแสการเปลี่ยนแปลงของกระแสเศรษฐกิจโลก ซึ่งส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจโดยรวมของประเทศไทยอย่างต่อเนื่อง จึงได้มีการรณรงค์ ส่งเสริมให้ประชาชนหันมายึดแนวทางการดำรงชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลที่ 9 ได้ทรงพระราชทานให้พสกนิกร นำไปเป็นแนวทางในการปฏิบัติ จึงได้มีการนำไปปฏิบัติทั้งในระดับครัวเรือนชุมชนและในการ บริหารประเทศของรัฐบาล จะเห็นได้จากการที่หน่วยงานและองค์กรภาครัฐได้มีการรณรงค์ ส่งเสริมให้ชุมชน โดยเฉพาะชุมชนได้มีการบริหารจัดการชุมชนในลักษณะตามแนวทาง ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ตลอดจนหน่วยงานต่าง ๆ เพื่อนำไปเป็นแนวทางในการ บริหารจัดการชุมชนด้านปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ไปสู่การปฏิบัติในแต่ละครัวเรือน จึงกำหนดกลุ่มประชากรเป็นหัวหน้าครัวเรือน เพื่อตอบแบบสอบถามและเสนอแนวทางการ นำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

ในส่วนของอำเภอเมืองหนองบัวลำภูประกอบด้วย 14 ตำบลมีครัวเรือน 28,091 ครัวเรือน (ข้อมูล สิงหาคม 2559) ซึ่งในแต่ละชุมชนประชาชนในทุกครัวเรือนจะมีอาชีพและ รายได้ที่แตกต่างกัน และด้วยภาวะการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจทำให้วิถีชีวิตหรือการ ดำเนินชีวิตของประชาชนในชุมชนประสบปัญหาทางการเงินในหลายด้าน เช่น ค่าครองชีพ การศึกษาบุตร ผ่อนบ้าน ผ่อนรถ เป็นต้น เนื่องจากมีรายได้น้อยไม่เพียงพอจ่าย จากสภาวะเศรษฐกิจภายใต้ระบบทุนนิยม ส่งผลให้ค่าใช้จ่ายภาคครัวเรือนสูงขึ้นในขณะที่ รายรับเท่าเดิม บางครัวเรือนจะหารรายได้เสริมด้วยการค้าขายและประกอบอาชีพเป็น พนักงานเอกชน และได้รับการปรับเงินเดือนและโบนัส ก็ยังประสบปัญหาค่าใช้จ่ายใน

ครัวเรือน เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและค่าครองชีพที่เพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง (สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดหนองบัวลำภู, 2560: ออนไลน์)

จากผลกระทบหลายด้านจากปัญหาทางด้านเศรษฐกิจทำให้ครัวเรือนมีภาวะหนี้สินเพิ่มขึ้น ดังที่ได้กล่าวมาแล้ว ทำให้มีความจำเป็นต้องหาเงินเพื่อมาแก้ไขภาวะหนี้สินต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นหนี้สินในระบบหรือหนี้สินนอกระบบ โดยเฉพาะการกู้เงินนอกระบบซึ่งต้องเสียดอกเบี้ยสูงก็ตาม เพราะความจำเป็นเพื่อนำมาใช้ในชีวิตประจำวัน ทำให้เกิดภาวะหนี้สินผูกพันอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ สภาพการณ์ดังกล่าวทำให้ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตประสิทธิภาพการปฏิบัติงานและการดำเนินชีวิตของทุกครัวเรือน

ด้วยเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยเห็นว่าปัญหานี้ยังคงดำเนินอยู่และลุกลามต่อไป อาจจะมีผลเสียต่อผลการปฏิบัติงานและการดำเนินชีวิตประจำวันในอนาคตได้ จะทำให้ประสิทธิภาพและคุณภาพชีวิตของประชาชนในเขตพื้นที่อำเภอเมืองหนองบัวลำภู จึงได้สนใจศึกษาการประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงระดับครัวเรือนในอำเภอเมืองหนองบัวลำภู จังหวัดหนองบัวลำภู อันเป็นทรัพยากรมนุษย์ที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาชุมชน สังคมและประเทศชาติต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงระดับครัวเรือนในอำเภอเมืองหนองบัวลำภู จังหวัดหนองบัวลำภู
2. เพื่อเปรียบเทียบการประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงระดับครัวเรือนในอำเภอเมืองหนองบัวลำภู จังหวัดหนองบัวลำภู จำแนกตาม ประเภท อายุ และอาชีพ
3. เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะทางการประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงระดับครัวเรือนในอำเภอเมืองหนองบัวลำภู จังหวัดหนองบัวลำภู

3. วิธีดำเนินการวิจัย

3.1 การกำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1. ประชากร ประชากรที่ใช้ในการศึกษาได้แก่หัวหน้าครัวเรือนที่อาศัยอยู่ในอำเภอเมืองหนองบัวลำภู จังหวัดหนองบัวลำภู จำนวน 28,091 คน
2. กลุ่มตัวอย่าง กลุ่มตัวอย่างหัวหน้าครัวเรือนได้แก่หัวหน้าครัวเรือนในอำเภอเมืองหนองบัวลำภู จังหวัดหนองบัวลำภู จำนวน 400 คน กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรของ Taro Yamane (บุญชมศรีสาธาต, 2538: 40) และกำหนดความคลาดเคลื่อน 5% ผู้วิจัยเลือกกลุ่มตัวอย่างในการตอบแบบสอบถามโดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (Simple Random Sampling) โดยให้ทุกหน่วยของประชากรมีโอกาสในการถูกเลือกเท่ากัน

3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย การประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงระดับครัวเรือนในอำเภอเมืองหนองบัวลำภู จังหวัดหนองบัวลำภู ครั้งนี้ได้แก่

1. แบบสอบถามเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น แบ่งเป็น 2 ตอน คือ

ตอนที่ 1 แบบสอบถามการประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงระดับครัวเรือนในอำเภอเมืองหนองบัวลำภู จังหวัดหนองบัวลำภู มีลักษณะเป็นแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ตามรูปแบบของ Likert Scale โดยให้ผู้ตอบคำถามเลือกตอบได้เพียงคำตอบเดียว แบ่งเป็น 5 ระดับ ดังนี้ (บุญชม ศรีสะอาด, 2535 : 111) ได้แก่มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุดมีจำนวน 25 ข้อ แบ่งเป็น 5 ด้านคือ ด้านความพอประมาณ 5 ข้อด้านความมีเหตุผล 5 ข้อด้านการมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี 5 ข้อ ด้านเงื่อนไขความรู้ 5 ข้อ และด้านเงื่อนไขคุณธรรม 5 ข้อ

ตอนที่ 2 แบบสอบถามแนวทางการประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงระดับครัวเรือนในอำเภอเมืองหนองบัวลำภู จังหวัดหนองบัวลำภู มีลักษณะเป็นแบบสอบถามปลายเปิด (Open Ended) ให้ผู้ตอบแบบสอบถามเขียนแสดงความคิดเห็นแนวทางการประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงระดับครัวเรือน 5 ด้านคือ ด้านความพอประมาณ ด้านความมีเหตุผลด้านการมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีด้านเงื่อนไขความรู้และด้านเงื่อนไขคุณธรรม

2. เครื่องมือวิจัยเชิงคุณภาพเป็นแบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) นำเสนอแนวทางการประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงระดับครัวเรือนในอำเภอเมืองหนองบัวลำภู จังหวัดหนองบัวลำภูเพื่อสัมภาษณ์ตัวแทนตำบลละ 2 คน รวม 28 คน

3.3 การสร้างและหาคุณภาพของเครื่องมือ

ผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นสำหรับการวิจัยไปทำการทดสอบคุณภาพเครื่องมือ 2 ส่วน คือ ค่าความเที่ยงตรงของเนื้อหา (Validity) และค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสอบถามดังนี้

1. การหาค่าความเที่ยงตรงของเนื้อหา (Validity)

- 1) ผู้วิจัยได้ศึกษาปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องตลอดจนเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย นำมาปรับปรุงจัดทำร่างแบบสอบถาม
- 2) นำร่างแบบสอบถามเสนอให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) เพื่อหาค่า IOC (Index of Item - Objective Congruence)

และให้ข้อเสนอแนะซึ่งผู้วิจัยนำมาวิเคราะห์เลือกข้อที่ได้ค่า 0.67 ขึ้นไปและนำข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ มาปรับปรุงเป็นแบบสอบถามเพื่อนำไปทดลองใช้

2. การหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแล้วไปทดลองใช้ (Try out) กับประชากรที่มีลักษณะคล้ายกันกับกลุ่มตัวอย่างซึ่งได้แก่หัวหน้าครัวเรือนขององค์การบริหารส่วนตำบลห้วยน้ำอำเภอเมืองหนองบัวลำภู จังหวัดหนองบัวลำภู จำนวน 30 คนต่อจากนั้นนำแบบสอบถามไปหาคุณภาพด้านค่าความเชื่อมั่น (Reliability) เป็นรายด้านและทั้งฉบับโดยการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (alpha coefficient) ของ Cronbach ในการหาความเชื่อมั่นโดยหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Cronbach's alpha coefficient) ที่ค่าระดับความเชื่อมั่นของแบบสอบถามเท่ากับ 0.89

3. แบบสอบถามปลายเปิดกำหนดจากปัญหา แนวทางแก้ไข และข้อเสนอแนะของการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การปฏิบัติระดับครัวเรือนตามกรอบแนวคิด 5 ด้าน ได้แก่ ด้านความพอประมาณ ด้านความมีเหตุผล ด้านการมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี ด้านเงื่อนไขความรู้และ ด้านเงื่อนไขคุณธรรม

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ไปเก็บข้อมูลในพื้นที่วิจัยด้วยตนเองโดยชี้แจงทำความเข้าใจให้ผู้ตอบแบบสอบถามให้ทราบลักษณะของแบบสอบถาม

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยทำการวิเคราะห์ข้อมูลตามแนวทางการวิจัยเชิงปริมาณโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติเพื่อวิเคราะห์หาค่าสถิติ ดังนี้

1) การวิเคราะห์ข้อมูลการประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงระดับครัวเรือนในอำเภอเมืองหนองบัวลำภู จังหวัดหนองบัวลำภูด้วยการวิเคราะห์หาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

2) ข้อมูลจากแบบสอบถามปลายเปิดนำไปวิเคราะห์และนำเสนอการวิเคราะห์เชิงพรรณนา (descriptive analysis) โดยเรียงลำดับตามค่าความถี่ของความถี่เห็นในแต่ละด้าน

6. สถิติที่ใช้ในการวิจัย

1) สถิติหาคุณภาพเครื่องมือ

(1) ค่าอำนาจจำแนกรายข้อใช้ Item – Total Correlation โดยใช้สถิติ Pearson's Simple Correlation

(2) ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามโดยการหา α – Coefficient ตามวิธีการของ Cronbach

2) สถิติพื้นฐานได้แก่ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

3) สถิติที่ใช้ในการทดสอบสมมติฐาน ได้แก่ T-test, F-test (One – way ANOVA) ในกรณีที่ความแตกต่างทดสอบความแตกต่างโดยวิธีของเชฟเฟ (Scheffe)

4. สรุปผลการวิจัย

1. การศึกษาผลการวิจัยพบว่าการประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงระดับครัวเรือน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ด้านเงื่อนไขคุณธรรม รองลงมา คือด้านการมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ได้แก่ ด้านความพอประมาณ

2. ผลการเปรียบเทียบการประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การปฏิบัติระดับครัวเรือน จำแนกตามประเภท โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านความพอประมาณ มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ จำแนกตามอายุ พบว่าไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้และจำแนกตามอาชีพโดยภาพรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ และเมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ด้านความพอประมาณ ด้านความมีเหตุผล ด้านการมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี และด้านเงื่อนไขความรู้แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนด้านเงื่อนไขคุณธรรม ไม่แตกต่างกัน จึงทดสอบความแตกต่างรายคู่โดยใช้วิธีการของเชฟเฟ (Scheffe's Method) ด้านความพอประมาณพบว่าอาชีพเกษตรกรรมมีการประยุกต์ใช้แตกต่างจากอาชีพรับจ้างทั่วไปอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนอาชีพอื่น ๆ ไม่แตกต่างกัน ด้านความมีเหตุผล พบว่าอาชีพเกษตรกรรมแตกต่างจากอาชีพรับราชการ/รัฐวิสาหกิจอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนอาชีพอื่น ๆ ไม่แตกต่างกัน ส่วนด้านการมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี และด้านเงื่อนไขความรู้เมื่อทดสอบความแตกต่างรายคู่ไม่พบว่ามีค่าแตกต่าง

3. ผลการศึกษาข้อเสนอแนวทางการประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การปฏิบัติระดับครัวเรือน สรุปเป็นรายด้านได้ดังนี้ ด้านความพอประมาณ ควรดำเนินชีวิตโดยยึดหลักสายกลาง พึ่งตนเองเป็น ควรตัดทอนค่าใช้จ่ายในทุกด้าน ใช้จ่ายเฉพาะในสิ่งจำเป็น ไม่ก่อหนี้โดยไม่จำเป็น และควรจัดทำบัญชีครัวเรือนและเก็บออมรายได้ส่วนหนึ่งไว้ใช้ในยามจำเป็น ด้านความมีเหตุผล ใช้เหตุผลในการพิจารณาและแก้ไขปัญหาด้วยความรอบคอบ ใช้จ่ายเงินอย่างมีเหตุผล คำนวณและมีความจำเป็น และใจกว้างหนักแน่น รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น ด้านการมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี หลีกเลี่ยงอบายมุขทั้งปวง โดยหัวหน้าครอบครัวเป็นแบบอย่างที่ดี ปลูกฝังความคิดเรื่องความขยัน มีความอดทน และอดออมให้แก่สมาชิกในครัวเรือนปลูกฝังวินัยในตนเองให้แก่สมาชิกในครัวเรือน ด้านเงื่อนไขความรู้ นำความรู้ใหม่ ๆ ในการประกอบอาชีพมาใช้ศึกษาหาความรู้การดำเนินชีวิตแบบพอเพียงเพิ่มเติมอยู่เสมอ เข้าอบรมและศึกษาดูงานอยู่เสมอ ด้านเงื่อนไขคุณธรรมยึดถือการประกอบ

อาชีพด้วยความถูกต้อง ซื่อสัตย์สุจริตละเลิกการแก่งแย่งผลประโยชน์และแข่งขันกันแบบ
ต่อสู้อย่างรุนแรง และปฏิบัติตนในแนวทางที่ดี ถูกกฎหมาย และประพฤติตนตามหลักศาสนา

5. ข้อเสนอแนะ

5.1 ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยในครั้งนี้ไปใช้

1. การนำไปใช้ประโยชน์เชิงนโยบาย

1) องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นในอำเภอเมืองหนองบัวลำภู ควรนำแนว
ทางการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การปฏิบัติ ไปกำหนดเป็นนโยบายในการบริหาร
จัดการองค์กร การจัดทำแผนยุทธศาสตร์ขององค์การบริหารส่วนท้องถิ่น โดยคำนึงถึงความ
แตกต่างของอาชีพที่จะประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การปฏิบัติระดับครัวเรือน
แตกต่างกันเพื่อส่งเสริมการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การปฏิบัติให้ยั่งยืน

2) องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ในอำเภอเมืองหนองบัวลำภู ควรจัด
กิจกรรมส่งเสริมการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การปฏิบัติ โดยการอบรม ศึกษาดูงาน
กำกับติดตาม ประเมินผล และนำผลการประเมินมาปรับปรุงการทำงานให้ดียิ่ง ๆ ขึ้นไป

2. การนำไปใช้ประโยชน์เชิงสาธารณะ

ผู้นำในท้องถิ่นชักชวนคนในชุมชนปฏิบัติตามแนวทางการนำปรัชญา
เศรษฐกิจพอเพียง ดังนี้

1) ด้านความพอประมาณ ควรดำเนินชีวิตโดยยึดหลักสายกลาง

2) ด้านความมีเหตุผล ใช้เหตุผลในการพิจารณาและแก้ไขปัญหาด้วยความ
รอบคอบ ใช้เงินอย่างมีเหตุผล คำนวณและมีความจำเป็น และใจกว้าง หนักแน่น
รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น

3) ด้านการมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี หลีกเลี่ยงอบายมุขทั้งปวง โดยหัวหน้า
ครัวเรือนเป็นแบบอย่างที่ดี ปลูกฝังความคิดเรื่องความขยัน

4) ด้านเงื่อนไขความรู้ นำความรู้ใหม่ ๆ ในการประกอบอาชีพมาใช้
ศึกษาหาความรู้การดำเนินชีวิตแบบพอเพียงเพิ่มเติมอยู่เสมอและเข้าอบรมและศึกษาดูงาน
อยู่เสมอ

5) ด้านเงื่อนไขคุณธรรม ยึดถือการประกอบอาชีพด้วยความถูกต้อง
ซื่อสัตย์สุจริต ประพฤติตนตามหลักศาสนา

5.2 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาการวิจัยการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงระดับหมู่บ้านใน
จังหวัดหนองบัวลำภู ในพื้นที่อื่น ๆ

2. ควรแสวงหาแนวทางที่เป็นรูปธรรมในการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงระดับหมู่บ้านในจังหวัดหนองบัวลำภู ในรูปแบบการวิจัยแบบมีส่วนร่วม

3. ควรศึกษารูปแบบและวิธีการพัฒนาที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของประชาชนในหมู่บ้าน ในรูปแบบการวิจัยและพัฒนาในระดับหมู่บ้าน เพื่อเป็นแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการดำเนินชีวิตต่อไปในอนาคต

6. กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัย เรื่อง การประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงระดับครัวเรือน ในอำเภอเมืองหนองบัวลำภู จังหวัดหนองบัวลำภู สำเร็จลุล่วงได้เนื่องจากการสนับสนุนด้านงบประมาณจากกองทุนวิจัย ผู้วิจัยขอขอบคุณคณะกรรมการทุกท่านเป็นอย่างสูงมา ณ ที่นี้ ขอขอบคุณอาจารย์สุเทพ ภู่มงคลสุริยา ผู้รับใบอนุญาต ที่ปรึกษาโครงการวิจัยในครั้งนี้ และได้เสียสละเวลาให้คำปรึกษาให้คำแนะนำตรวจสอบและแก้ไขข้อบกพร่องต่างๆ ทำให้งานวิจัยครั้งนี้เสร็จสมบูรณ์ได้ด้วยดี

ขอขอบพระคุณรองศาสตราจารย์ ดร.ภมร ชันธหัตต์, รองศาสตราจารย์ ดร.จุลดิษฐ์ อุปฮาด และ ดร.ละดา ดอนหงษา ที่ให้คำปรึกษาและตรวจสอบเครื่องมือการวิจัยตลอดจนแนะนำการวิเคราะห์ข้อมูลงานวิจัยสำเร็จลุล่วงด้วยดี

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงเกษตรและสหกรณ์. (2550). (Online <http://www.idd.go.th>) สืบค้นเมื่อวันที่ 5 มกราคม 2550.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2535). **หลักการวิจัยเบื้องต้น**. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ : สุวีริยาสาสน.
- _____. (2538). **วิธีการทางสถิติสำหรับการวิจัย**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : สุวีริยาสาสน.
- สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดหนองบัวลำภู. (2560). **พืชรักกัน หอยหิน 150 ล้านปี จังหวัดหนองบัวลำภู**. (ออนไลน์). แหล่งที่มา : <http://www.mots.go.th/main.php?filename=index>. 24 มกราคม 2560.

การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในเขตองค์การบริหารส่วนตำบล
โขงเจียม อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี
Political Participation of the People in the Area of Khong Chiam
Sub-district Administrative Organization, Khong Chiam District,
Ubon Ratchathani Province

สุปัน สมสาร

Supan Somsa

วิทยาลัยพินทุบัณฑิต

Pitchayabundit College

E-mail: supansomsa@gmail.com

ได้รับบทความ: 30 มีนาคม 2563; แก้ไขบทความ: 28 เมษายน 2563; ตอรับตีพิมพ์: 30 เมษายน 2563

Received: March 30, 2020; Revised: April 28, 2020; Accepted: April 30, 2020

บทคัดย่อ

บทความวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ ดังนี้ 1) เพื่อศึกษาระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลโขงเจียม อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี 2) เพื่อเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมทางการเมืองในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลโขงเจียม อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานีของประชาชนที่มีเพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพและหมู่บ้านที่อาศัยอยู่ต่างกัน และ 3) เพื่อรวบรวมเป็นข้อเสนอผู้บริหารขององค์การบริหารส่วนตำบลโขงเจียม อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลโขงเจียม อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี จำนวน 374 คน กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรของยามานะ (Yamane) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า มี 5 ระดับ สถิติในการวิเคราะห์ข้อมูลคือสถิติพรรณนา ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (T-test, F-test) และเปรียบเทียบรายคู่ โดยวิธีการของเชฟเฟ (Cheffe)

ผลการศึกษาพบว่า การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลโขงเจียม อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าอยู่ในระดับมาก 1 ด้าน คือ ด้านการไปใช้สิทธิลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง อยู่ในระดับปานกลาง 1 ด้าน คือ ด้านการติดตามรับฟังหรือเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารจากทางราชการ อยู่ในระดับน้อย 2 ด้าน เรียงลำดับจากมากไปน้อย คือ ด้าน

การเข้าร่วมกิจกรรมทางการเมืองและด้านการเรียกร้องสิทธิประโยชน์เพื่อส่วนรวม ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบประชาชนที่มีเพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพและการอาศัยในหมู่บ้าน ที่ต่างกันต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลโขงเจียม อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี พบว่า แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แต่ประชาชนที่มีหมู่บ้านที่อาศัยอยู่ต่างกันพบว่า ไม่มีความแตกต่างกัน

คำสำคัญ: การมีส่วนร่วมทางการเมือง, ประชาชน, องค์การบริหารส่วนตำบลโขงเจียม

Abstract

The objectives of this research article are 1) to study the level on political participation of people in the area of Khong Chiam Sub-District Administrative Organization of Khong Chiam District in UbonRatchathani Province, 2) to compare political participation in the area of Khong Chiam Sub-District Administrative Organization of people with the gender, age, educational levels, occupation and different residing villages and 3) to collect data for proposal and present for Administers of Khong Chiam Sub-District Administrative Organization in Khong Chiam District of Ubon Ratchathani Province. The Samples of this research consist of 374 persons who have rights for election in the area of Khong Chiam Sub-District Administrative Organization in Khong Chiam District of Ubon Ratchathani Province. The limit of samples using regulation of Yamane. The instrument in this research is used 5 rating scales questionnaires. The analysis statistics are descriptive statistics included with percentage, mean and standard deviation. The hypothesis testing included t-test and f-test and the couple testing of variance by regulation of Cheffe.

The result shows as follows: The political participation of people in the area of Khong Chiam Sub-District Administrative Organization in Khong Chiam District of Ubon Ratchathani province is in medium level for overall. Consideration on each aspect, it finds that the aspect on vote is in high level, the aspects on following up or prevailing the state informations are in medium level and the aspects on political participation are in low level for 2 aspects by lining up from high to low for political participation and the rest is demand for public advantage. The results on comparative analysis of people with gender, age, educational levels, occupations and different residing villages are

on statistical significant difference for .05 level. But, the people with different residing villages are not on difference.

Keywords: Political Participation, People, Khong Chiam Sub-District Administrative Organization.

1. บทนำ

นับตั้งแต่คณะราษฎรได้เปลี่ยนแปลงการปกครองประเทศไทยเมื่อวันที่ 24 มิถุนายน 2475 ซึ่งตรงกับรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 7 ถือเป็นปฐมฤกษ์ในการเปลี่ยนการปกครองประเทศจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาเป็นระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข เป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนผู้เป็นเจ้าของประเทศเข้าไปมีบทบาทในการกำหนดทิศทางของประเทศตัวเอง ทั้งทางตรงและทางอ้อม เพื่อให้สอดคล้องกับหลักการปกครองด้วยระบอบประชาธิปไตยที่อำนาจอธิปไตยอันเป็นอำนาจสูงสุดในการปกครองประเทศ โดยประชาชนจะใช้อำนาจอธิปไตยผ่านรัฐสภา อำนาจบริหารผ่านรัฐบาล และใช้อำนาจตุลาการผ่านศาล จนทำให้ระบอบประชาธิปไตยเป็นระบอบการปกครองในอุดมคติของหลาย ๆ ประเทศ ทำให้สะท้อนลักษณะที่เห็นได้อย่างชัดเจนของประชาธิปไตยที่ว่า รัฐบาลได้อำนาจมาจากประชาชน หรือโดยความยินยอมของประชาชน ดังนั้นประชาชนต้องมีส่วนร่วมในการปกครองประเทศ ตลอดเวลาผ่านกลไกต่าง ๆ ที่กำหนดไว้เพื่อให้สิทธิที่จะแสดงบทบาทต่าง ๆ ได้โดยตรง และการกระทำของรัฐบาลทุกอย่างต้องรับผิดชอบต่อประชาชน (อมร รักษาสัตย์ และคณะ, 2543: 36) ปัจจัยต่าง ๆ ที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในทางการเมือง ถือเป็นบริบทที่สำคัญยิ่งในการปกครองแบบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข เป็นการสะท้อนอำนาจอธิปไตยที่เป็นของประชาชนอย่างแท้จริง ในรัฐธรรมนูญฉบับพุทธศักราช 2560 ได้บัญญัติการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนไว้ถึง 20 มาตรา โดยภาพรวมได้กำหนดบทบาทของประชาชนในการมีส่วนร่วมทางการเมืองสนับสนุนให้ภาคประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมในการตัดสินใจเรื่องต่าง ๆ ทางการบริหารจัดการทางการเมือง เพื่อกำหนดความต้องการในชุมชนของตนเองทั้งในระดับชาติและระดับท้องถิ่นโดยผ่านกระบวนการทางการเมืองแบบตัวแทนในรูปแบบต่าง ๆ เช่น การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภาสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น เพื่อไปทำหน้าที่แทนตน รวมถึงการที่ประชาชนเข้าไปช่วยสนับสนุนช่วยเหลืองานซึ่งเป็นหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ของรัฐโดยกระทำการภายในกรอบของกฎหมายหรือนโยบายของรัฐ เช่น การเป็นอาสาสมัครต่าง ๆ เป็นต้น

องค์การบริหารส่วนตำบลโขงเจียม อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี มีผู้มีสิทธิเลือกตั้ง จำนวน 5,687 คน ที่ผ่านมาในการเลือกตั้งแต่ละครั้งพบว่าประชาชนไปใช้สิทธิ

เลือกตั้งไม่เกินร้อยละ 70 ทั้งที่มีหน่วยเลือกตั้งประจำทุกหมู่บ้าน บางหมู่บ้านมีมากกว่า 1 หน่วยเลือกตั้ง และมีการรณรงค์จากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อให้ไปใช้สิทธิในการเลือกตั้ง รวมถึงการเลือกตั้งในระดับท้องถิ่นด้วย และในการเข้าร่วมกิจกรรมทางการเมืองนั้นพบว่า ประชาชนไม่ให้ความสำคัญที่จะไปรับฟังการรณรงค์หาเสียงของผู้สมัครรับเลือกตั้ง ทำให้ไม่มีความเข้าใจและเชื่อมโยงในนโยบายของผู้หาเสียงว่าจะให้ประโยชน์กับประชาชนอย่างไร รวมถึงไม่ตระหนักเห็นความสำคัญของการรับฟังข้อมูลข่าวสารจากทางราชการ ทั้งนี้อาจเป็นไปได้ว่าสังคมในปัจจุบันเป็นสังคมที่มีความสลับซับซ้อนเป็นสังคมของการแข่งขันทุกคนต้องดิ้นรนต่อสู้เพื่อสร้างฐานะและความมั่นคงของชีวิต ทำให้มีการกิจและความจำเป็นด้านเศรษฐกิจ มีการเคลื่อนย้ายที่อยู่อาศัยทั้งในแบบถาวรและชั่วคราวหรือการไปทำงานห่างไกลจากท้องถิ่นที่ตัวเองมีสิทธิเลือกตั้ง เหตุผลเหล่านี้อาจมีส่วนทำให้ประชาชนขาดความสนใจขาดความตระหนักและขาดโอกาสด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองขณะที่การประชาสัมพันธ์ของภาครัฐ เพื่อปลูกฝังให้ประชาชนเกิดความตระหนักและสำนึกเห็นความสำคัญของการมีส่วนร่วมทางการเมืองก็ดำเนินไปอย่างไม่เป็นระบบและขาดความต่อเนื่อง ความเข้าใจทางการเมืองของภาคประชาชนจึงพัฒนาไปค่อนข้างล่าช้า

จากปรากฏการณ์ดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาวิจัยการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลโขงเจียม อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี เพื่อนำผลที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้เสนอต่อผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องได้ใช้เป็นข้อมูลในการสร้างความเข้าใจให้ประชาชนเกิดความตระหนัก มีจิตสำนึกและตื่นตัวที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองให้มากยิ่งขึ้น

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน ในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลโขงเจียม อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี
2. เพื่อเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน ในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลโขงเจียม อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี โดยแบ่งตามเพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพและหมู่บ้านที่อาศัยอยู่
3. เพื่อรวบรวมข้อเสนอแนะแนวทางการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน ในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลโขงเจียม อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลโขงเจียม อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี” ได้กำหนดขั้นตอนในการศึกษาดังต่อไปนี้

3.1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1. ประชากร ได้แก่ ประชาชนที่มีสิทธิเลือกตั้งที่อาศัยอยู่ในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลโขงเจียม อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานีจำนวน 5,687 คน (องค์การบริหารส่วนตำบลโขงเจียม ข้อมูลฐานทะเบียนราษฎร พ.ศ. 2562)

2. กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ประชาชนที่มีสิทธิเลือกตั้งที่อาศัยอยู่ในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลโขงเจียม อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี จำนวน 374 คน ซึ่งกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรของยามาเน่ (Yamane, 1967) โดยกำหนดระดับค่าความเชื่อมั่นที่ 95% และได้ทำการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้นภูมิ (Stratified Random Sampling) แบบเป็นสัดส่วนแต่ละหมู่บ้านหลังจากได้กลุ่มตัวอย่างแต่ละหมู่บ้าน

3. กลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ประชาชนและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในองค์การบริหารส่วนตำบลโขงเจียม อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี จำนวน 30 คน ประกอบด้วยผู้แทนจากนักการเมือง 4 คน ผู้นำหมู่บ้าน จำนวน 13 คน ผู้แทนจากประชาชนที่มีสิทธิลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง จำนวน 13 คน

3.2. ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตด้านตัวแปร ตัวแปรอิสระ ได้แก่ ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามประกอบด้วย เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพและหมู่บ้านที่อาศัยอยู่ ตัวแปรตาม ได้แก่ การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลโขงเจียม อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานีใน 4 ด้าน ประกอบด้วย 1) ด้านการไปใช้สิทธิลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง 2) ด้านการรับฟังและเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารจากทางราชการ 3) ด้านการเข้าร่วมกิจกรรมทางการเมือง และ 4) ด้านการเรียกร้องสิทธิประโยชน์เพื่อส่วนรวม

2. ขอบเขตด้านเนื้อหา แบ่งออกเป็น 4 ด้าน ดังนี้ 1) ด้านการไปใช้สิทธิเลือกตั้ง 2) ด้านการติดตามรับฟังหรือเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารจากทางราชการ 3) ด้านการเข้าร่วมกิจกรรมทางการเมือง และ 4) ด้านการเรียกร้องสิทธิประโยชน์เพื่อส่วนรวม

3. ขอบเขตด้านพื้นที่ หมายถึง องค์การบริหารส่วนตำบลโขงเจียม อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี

4. ขอบเขตด้านระยะเวลา ระหว่างเดือนตุลาคม 2562 – มกราคม 2563

3.3. เครื่องมือที่ใช้ในวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ใช้ข้อมูลทุติยภูมิ ได้แก่ กฎหมาย ระเบียบเอกสารงานทางวิชาการ เพื่อนำมาเป็นการวิเคราะห์ และข้อมูลปฐมภูมิซึ่งได้จากการสอบถามกลุ่มตัวอย่าง และกลุ่มเป้าหมายที่เกี่ยวข้อง โดยจำแนกเป็นแบบสอบถามเพื่อศึกษาพฤติกรรมมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลโขงเจียม อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี และแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง

(Semi-structured Interview) เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะแนวการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน โดยการจัดเวทีประชาคม (The Community forum)

3.4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 และข้อ 2 โดยใช้แบบสอบถามกับกลุ่มตัวอย่างจำนวน 374 ฉบับ จากนั้นนำแบบสอบถามมาตรวจสอบความครบถ้วนสมบูรณ์ และเก็บรวบรวมเพื่อนำมาวิเคราะห์ข้อมูล ส่วนการเก็บรวบรวมข้อมูลตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 เป็นการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) มีขั้นตอนการดำเนินงานออกเป็น 2 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 เป็นการศึกษาเอกสารต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง อาทิ วรรณกรรม ตำรา หนังสือ บทความวิชาการ ข้อกฎหมาย ผลการวิจัย และสื่อสิ่งพิมพ์จากนั้นลงพื้นที่การวิจัยเพื่อสำรวจข้อมูลบริบทของพื้นที่ และศึกษาสภาพการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลโขงเจียม อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี ตามกระบวนการ (Process) ติดต่อดำเนินการผู้นำชุมชนและประชาชนในพื้นที่ เพื่อชี้แจงวัตถุประสงค์ของการวิจัยเพื่อสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน เตรียมคนสร้างเครือข่ายและจัดเวทีประชาคมครั้งที่ 1 (The Community Forum)

ระยะที่ 2 ค้นหาข้อเสนอแนะแนวการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในเขตพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลโขงเจียม อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี โดยกระบวนการจัดเวทีประชาคมครั้งที่ 2 (The Community Forum) เป็นการเปิดโอกาสหรือเวทีเพื่อให้ประชาชนในชุมชนหรือกลุ่มเป้าหมายได้ร่วมประชุม แลกเปลี่ยนเรียนรู้ แลกเปลี่ยนถกแถลงแสดงความคิดเห็น เพื่อค้นหาข้อเสนอแนะแนวการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในเขตพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลโขงเจียม อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี

3.5. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้วิเคราะห์และแปลความหมายของข้อมูลการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในเขตพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลโขงเจียม อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี โดยแบ่งการวิเคราะห์ข้อมูลออกเป็น 4 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 ผลการศึกษาข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ส่วนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในเขตพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลโขงเจียม อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี

ส่วนที่ 3 ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนเขตในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลโขงเจียม อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี จำแนกตามเพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และหมู่บ้านที่อยู่อาศัย

ส่วนที่ 4 ผลการศึกษาการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนเขตพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลโขงเจียม อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี

3.6. สถิติที่ใช้ในการวิจัย

การวิเคราะห์ข้อมูลในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ใช้การวิเคราะห์ด้วยสถิติ ดังนี้

1. การวิเคราะห์สถิติพรรณนา (Descriptive Statistics) หรือค่าสถิติพื้นฐาน ได้แก่

- 1) ร้อยละ (Percentage) (บุญชม ศรีสะอาด, 2542: 101)
- 2) ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) (บุญชม ศรีสะอาด, 2542: 102)
- 3) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) (บุญชม ศรีสะอาด, 2542: 106)

2. สถิติเชิงอนุมาน (Inferential Statistic) ได้แก่

- 1) T-test (Independent Sample)
- 2) F-test (หรือ One Way ANOVA) และเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีของเชฟเฟ (Sheffe's Method)

4. สรุปผลการวิจัย

การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลโขงเจียม อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 2.83$, S.D. = 0.59) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าการมีส่วนร่วมทางการเมืองอยู่ในระดับมากอันดับหนึ่ง คือ ด้านการไปใช้สิทธิลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง ($\bar{X} = 3.61$, S.D. = 0.63) อยู่ในระดับปานกลาง คือ ด้านการติดตามรับฟังหรือเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารจากทางราชการ ($\bar{X} = 3.11$, S.D. = 0.54) อยู่ในระดับน้อย 2 ด้าน เรียงลำดับจากมากไปน้อยคือ ด้านการเข้าร่วมกิจกรรมทางการเมือง ($\bar{X} = 2.59$, S.D. = 0.53) น้อยที่สุดด้านการเรียกร้องสิทธิประโยชน์เพื่อส่วนรวม ($\bar{X} = 1.99$, S.D. = 0.65) ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบประชาชนที่มีเพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และหมู่บ้านที่อาศัยอยู่ต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในเขตองค์การบริหาร ส่วนตำบลโขงเจียม อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี พบว่าประชาชนที่มีเพศ อายุ อาชีพ และระดับการศึกษา มีส่วนร่วมทางการเมืองแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ประชาชนที่มีหมู่บ้านที่อาศัยอยู่แตกต่างกันมีส่วนร่วมทางการเมืองไม่แตกต่างกัน แนวทางการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลโขงเจียม อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี ด้านการไปใช้สิทธิลงคะแนนเสียง

เลือกตั้ง พบว่า ประชาชนบางส่วน ยังขาดความรู้ความเข้าใจถึงสิทธิ หน้าที่ทางการเมืองของตนเอง ด้านการติดตามรับฟังหรือเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารจากทางราชการพบว่า ประชาชนยังไม่ทราบช่องทางการรับรู้ข้อมูลข่าวสารจากทางราชการที่ประชาชนสามารถติดตามได้สะดวก เช่น การประชาสัมพันธ์ในสื่อโซเชียลมีเดีย (Social Media) ซึ่งเป็นพื้นที่สื่อสารสาธารณะและเป็นสื่อกระแสหลักของประชาชนในยุคปัจจุบัน ด้านการเข้าร่วมกิจกรรมทางการเมือง พบว่า ยังขาดการส่งเสริมสนับสนุนให้เข้าไปมีส่วนในการเสนอปัญหาต่าง ๆ โดยเฉพาะการมีส่วนร่วมในการกระบวนการดำเนินงานทางการเมืองของหน่วยงานภาครัฐ และด้านการเรียกร้องสิทธิประโยชน์เพื่อมีส่วนร่วมพบว่าประชาชนไม่ทราบข้อกำหนดและขั้นตอนในกระบวนการดำเนินการเรียกร้องสิทธิประโยชน์เพื่อส่วนรวม

5. อภิปรายผลการวิจัย

5.1 สมมุติฐานที่ 1 การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลโขงเจียม อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี อยู่ในระดับปานกลาง

จากผลการวิจัย พบว่า การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลโขงเจียม อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี เป็นไปตามสมมุติฐานที่ตั้งไว้ซึ่งน่าจะเป็นผลมาจากหลายปัจจัย เช่น การย้ายที่อยู่อาศัย มีภาระจากการหารเลี้ยงครอบครัว การมีอคติกับนักการเมือง การเสื่อมศรัทธาการเมือง การขาดความต่อเนื่องในการประชาสัมพันธ์ของภาครัฐ ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของกฤติยา พลະสุ (กฤติยา พลະสุ, 2555: 123) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในเขตพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลโพธิ์ชัย อำเภอศรีสมเด็จ จังหวัดร้อยเอ็ด จากผลการวิจัยพบว่า กลุ่มตัวอย่างมีระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง และสอดคล้องกับการวิจัยของบุศรา โพธิ์สุด (บุศรา โพธิ์สุด, 2558: 107) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่นของประชาชน: ศึกษาเฉพาะกรณีตำบลช้างเผือก อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ พบว่าระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนตำบลช้างเผือก อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง และสอดคล้องกับงานวิจัยของ โชคชัย สกุลชัยแก้ว (โชคชัย สกุลชัยแก้ว, 2553: 112) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในการปกครองท้องถิ่นกรณีศึกษาเทศบาลเมืองเบตง อำเภอเบตง จังหวัดยะลา โดยผลการศึกษาพบว่าระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน อยู่ในระดับปานกลาง แต่ไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของเยาวลักษณ์ จักรคำ (เยาวลักษณ์ จักรคำ, 2556: 98) ที่ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนตำบลชมพู อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ พบว่าประชาชนตำบลชมพูมีส่วนร่วมทางการเมืองอยู่ในระดับมาก

5.2 สมมุติฐานที่ 2 ประชาชนที่มีเพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพและหมู่บ้านที่อาศัยอยู่ต่างกัน มีส่วนร่วมทางการเมืองที่แตกต่างกัน

ผลการเปรียบเทียบทางสถิติพบว่าประชาชนที่มีเพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ ต่างกัน มีส่วนร่วมทางการเมืองที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.5 ขณะที่หมู่บ้านที่อาศัยต่างกัน มีส่วนร่วมทางการเมืองไม่แตกต่างกัน เป็นไปตามสมมุติฐานที่ตั้งไว้ผลการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้นำมาอภิปรายผลได้ ดังนี้

ประชาชนที่มีเพศต่างกัน มีส่วนร่วมทางการเมืองแตกต่างกันซึ่งสอดคล้องกับ อุสนา สิมหฺล้า (อุสนา สิมหฺล้า, 2553: 101) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลบรบือ อำเภอบรบือ จังหวัดมหาสารคาม จำแนกตามเพศ พบว่าแตกต่างกันประชาชนที่มีอายุต่างกัน มีส่วนร่วมทางการเมืองแตกต่างกันสอดคล้องกับ งานวิจัยของปิยาณี กปิตถย์ (ปิยาณี กปิตถย์, 2554: 103) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในเขตพื้นที่เทศบาลตำบลนาสาร อำเภอนาสาร จังหวัดสุราษฎร์ธานี จากผลการวิจัยพบว่ากลุ่มตัวอย่างที่มีอายุต่างกัน มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมทางการเมืองมีความแตกต่างกันประชาชนที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีส่วนร่วมทางการเมืองแตกต่างกัน สอดคล้องกับงานวิจัยของประสงค์ สาวเสม (ประสงค์ สาวเสม, 2551: 99) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลหลักเมือง อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี ผลการศึกษารายงานพบว่าระดับการศึกษามีผลทำให้ประชาชนในเขตเทศบาลตำบลหลักเมืองมีส่วนร่วมทางการเมืองแตกต่างกันประชาชนที่มีอาชีพที่ต่างกัน มีส่วนร่วมทางการเมืองแตกต่างกัน สอดคล้องกับงานวิจัยของภูสิทธ์ ชันติกุล (ภูสิทธ์ ชันติกุล, 2553: 123) ที่ได้ศึกษารูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร พบว่าประชาชนที่มีอาชีพแตกต่างกันมีส่วนร่วมทางการเมืองแตกต่างกัน ขณะที่ประชาชนที่อาศัยในหมู่บ้านที่อาศัยอยู่ต่างกัน มีส่วนร่วมทางการเมืองไม่แตกต่างกัน ไม่เป็นไปตามสมมุติฐานที่ตั้งไว้ ซึ่งสอดคล้องกับ สุริพร ขวัญทองห้าว (สุริพร ขวัญทองห้าว, 2551: 105) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในองค์การบริหารส่วนตำบลสว่าง อำเภอโพธารอง จังหวัดร้อยเอ็ด พบว่าประชาชนที่อยู่ต่างหมู่บ้านที่อยู่อาศัย มีระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองไม่แตกต่างกัน

6. ข้อเสนอแนะ

1. ภาครัฐทุกหน่วยงาน และพรรคการเมืองควรจัดกิจกรรมส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองในทุก ๆ ด้าน โดยเฉพาะด้านการเข้าร่วมทำกิจกรรมทางการเมืองกับพรรคการเมืองและกลุ่มทางการเมืองต่าง ๆ รวมทั้งการเรียกร้องสิทธิประโยชน์เพื่อส่วนรวมของประชาชน เพราะทั้งสองด้านมีระดับการมีส่วนร่วมอยู่ในระดับน้อยทุกภาคส่วนต้อง

ประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนเข้าถึงช่องทางการมีส่วนร่วมทางการเมือง เพื่อให้สามารถรักษาสิทธิประโยชน์ทางการเมืองของตนเอง ชุมชนสามารถวิเคราะห์และรู้เท่าทันการเมืองได้

2. นักการเมืองทั้งระดับท้องถิ่นและระดับชาติ หรือผู้นำชุมชนต้องตระหนักและให้ความสำคัญกับการรับฟังปัญหาของประชาชนอย่างทั่วถึง และนำไปปฏิบัติจริง มิใช่รับแล้วไม่ปฏิบัติให้บรรลุผล ทำให้ประชาชนเบื่อหน่ายการเมืองเพิ่มขึ้น จากการสัมภาษณ์ผู้นำชุมชนและประชาชน พบว่า นักการเมืองจะมาก็คต่อเมื่อมาหาเสียงเท่านั้น ไม่เคยมารับฟังปัญหาของชาวบ้านจริง ๆ และไม่เคยทำให้สำเร็จได้เลย จึงส่งผลต่อการไม่ยอมมีส่วนร่วมทางการเมืองและทำให้เสียเวลาด้วย

3. นักการเมืองต้องเป็นแบบอย่างในเรื่องความซื่อสัตย์สุจริต จากการสัมภาษณ์ตัวแทนผู้นำชุมชนและประชาชนที่สะท้อนความรู้สึกที่มีต่อนักการเมือง พบว่า ประชาชนมองนักการเมืองส่วนใหญ่ทั้งระดับท้องถิ่นและระดับประเทศไม่มีความซื่อสัตย์สุจริต มักฉกฉวยประโยชน์จากตำแหน่งหน้าที่ทางการเมืองให้ตัวเองและพวกพ้องอย่างไม่ถูกต้อง เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตัวมากกว่าประโยชน์ของประชาชน มีการทุจริตและแฝงผลประโยชน์ในเชิงนโยบาย ทำให้ประชาชนเสื่อมศรัทธาต่อการเมือง ขณะที่ตัวแทนนักการเมืองก็ยอมรับว่ามีนักการเมืองบางส่วนเป็นอย่างนั้นจริง

เอกสารอ้างอิง

- กฤติยา พลสุ. (2555). การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในเขตพื้นที่องค์กรบริหารส่วนตำบลโพธิสัย อำเภอสรีสมเด็จ จังหวัดร้อยเอ็ด. **วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต**, มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- โชคชัย สกุลชัยแก้ว. (2553). การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในการปกครองท้องถิ่น: กรณีศึกษาเทศบาลเมืองเบตง อำเภอเบตง จังหวัดยะลา. **วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต**, มหาวิทยาลัยบูรพา.
- ประสงค์ สาวเสม. (2551). การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลหลักเมือง อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี. **วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต**, มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.
- บุศรา โพธิ์สุด. (2558). การมีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่นของประชาชน: ศึกษาเฉพาะกรณีตำบลช้างเผือกอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่. **งานวิจัยอิสระ**. วิทยาเขตเชียงใหม่, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ปิยาณี กปิตถย์. (2554). การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในเขตพื้นที่เทศบาลเมืองนาสาร อำเภอนาสาร จังหวัดสุราษฎร์ธานี. **วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต**, มหาวิทยาลัยนเรศวร.

- ภูสิทธิ์ ชันติกุล. (2553). รูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร. **วิทยานิพนธ์คณะมนุษยศาสตร์, มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา.**
- เยาวลักษณ์ จักรคำ. (2556). การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนตำบลชมพู อำเภอสарภี จังหวัดเชียงใหม่. **วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.**
- สุริพร ขวัญทองห้าว. (2551). การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลปอภาร อำเภอมือง จังหวัดร้อยเอ็ด. **วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.**
- องค์การบริหารส่วนตำบลโขงเจียม. (2562). **แผนพัฒนาแผนสามปี พ.ศ. 2561 – 2563, อุบลราชธานี.**
- อุสนา สิมหล้า. (2553). การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลบรือ อำเภอบรือ จังหวัดมหาสารคาม. **วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.**
- อมร รักษาสัตย์ และคณะ. (2543). **ประชาธิปไตย อุดมการณ์ หลักการ และแบบอย่างการปกครองหลายประเทศ.** กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

วจนลีลาในประโยคที่ปรากฏคำเลียนเสียงธรรมชาติ
ในชุดนิทานสำหรับเด็กของตุ๊ปอง
Stylistic Attributes in Sentences with Onomatopoeic Words in
Children's Book Series by Tuppong

มาลีษา ยอดประดิษฐ์, จอมขวัญ สุทธินนท์
Malisa Yodpradit, Jomkwan Sudhinont
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่
Prince of Songkla University, Hat Yai Campus
E-mail: yodpradit.a@gmail.com

ได้รับบทความ: 30 มีนาคม 2563; แก้ไขบทความ: 28 เมษายน 2563; ตอรับตีพิมพ์: 30 เมษายน 2563
Received: March 30, 2020; Revised: April 28, 2020; Accepted: April 30, 2020

บทคัดย่อ

บทความวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอผลการวิเคราะห์วจนลีลาในประโยคที่ปรากฏคำเลียนเสียงธรรมชาติในชุดนิทานสำหรับเด็กของตุ๊ปอง โดยรวบรวมข้อมูลจากแหล่งข้อมูล 2 ประเภท คือ ข้อมูลเชิงประโยคบรรยาย พบประโยคในชุดนิทานทั้งหมด 466 ประโยค และข้อมูลเชิงบทสนทนา พบบทสนทนาทั้งสิ้น 164 ประโยค ผลการศึกษาพบว่า วจนลีลาในประโยคที่ปรากฏคำเลียนเสียงธรรมชาติในชุดนิทานสำหรับเด็กของตุ๊ปอง ซึ่งประกอบด้วยวจนลีลา 2 คุณลักษณะ คือ เรียบง่ายและดึงดูดความสนใจ คุณลักษณะแรก คือ “เรียบง่าย” แสดงออกด้วยการใช้หน่วยข้อมูลขนาดสั้นและการหลีกเลี่ยงการใช้ คำสรรพนาม มีความชัดเจน ไม่กำกวม และคุณลักษณะที่สองคือ “ดึงดูดความสนใจ” ประกอบด้วยการใช้บทสนทนา การใช้ภาษาพูด และการใช้คำเลียนเสียงธรรมชาติที่หลากหลาย เป็นการเพิ่มรรถรสให้กับเรื่อง ซึ่งทำหน้าที่เป็นเหมือนต้นแบบในการเรียนรู้ของเด็ก และเป็นการเรียนรู้รูปภาษาที่เด็กสามารถเข้าใจได้ง่าย เพราะเป็นคำที่คุ้นเคยและใกล้ตัว ทั้งนี้การใช้บทสนทนาเป็นส่วนช่วยให้เด็กเกิดความคิดหรือการตอบโต้กับตัวละครเสริมสร้างจินตนาการให้กับเด็ก ดังนั้น การเรียนรู้คำเลียนเสียงธรรมชาติที่หลากหลายจึงเป็นการส่งเสริมพัฒนาการทางภาษาของเด็กได้อีกทางหนึ่งนั่นเอง

คำสำคัญ: วจนลีลา, คำเลียนเสียงธรรมชาติ, นิทานสำหรับเด็ก, ตุ๊ปอง

Abstract

The objective of this research article is to present results of an analysis of stylistic attributes in sentences with onomatopoeic words in children's book series authored by Tuppong. Data were collected from two types of data sources: descriptive sentences and conversational sentences. Four hundred and sixty-six (466) descriptive sentences with onomatopoeic words and 164 conversational sentences with onomatopoeic words were found. These sentences were analyzed based on a concept of language styles. Two characteristics of stylistic attributes were found: simple and attractive. "Simple" refers to features of sentences expressed using short information units, avoiding the use of pronouns, but clear and unambiguous. "Attractive" refers to features of sentences used in conversations, verbal language and imitating various natural sounds to add aesthetic quality to the story. These sentences function as language models for children as they are easy to understand because of the use of familiar words that are around them. Conversations help children to think and respond to the characters, and to be imaginative. Thus, learning from words that imitate various natural sounds is one method of language development for children.

Keywords: Style, Onomatopoeic Words, Children's Book, Tuppong

1. บทนำ

นิทาน (Tale) เป็นเรื่องเล่าที่เรียบง่าย ตรงไปตรงมา สนุกสนาน เนื้อหาของนิทานอาจมีทั้งเรื่องจริงหรือเรื่องที่แต่งขึ้น ส่วนรูปแบบของนิทาน อาจอยู่ในรูปแบบร้อยแก้ว ร้อยกรอง หรืออาจเล่าด้วยวาจา (นิตยา วรณิกิตร์, 2559: 37)

นิทานสำหรับเด็กมีลักษณะด้านภาษาอย่างเฉพาะเจาะจง (ภาษาเด็ก) ทั้งภาษาที่แสดงให้เห็นคำประเภทคำคล้องจอง หรือภาษาที่มีลักษณะเป็นบทกลอนเพื่อช่วยในการออกเสียงที่ง่ายต่อการเรียนรู้และจดจำ ซึ่งภาษาดังกล่าวเป็นองค์ประกอบสำคัญที่เสริมการเรียนรู้ภาษา (บังอร พานทอง, 2549: 94-95 อ้างถึงใน Cameron, 2001) นอกจากนี้ยังมีการเลือกใช้คำในนิทานที่หลากหลายสำหรับเด็ก เช่น การใช้คำซ้ำ ๆ (parallelism) การใช้คำศัพท์ที่หลากหลายและสนุกสนาน (rich vocabulary) การใช้คำที่มีเสียงพยัญชนะเสียงเดียวกัน (alliteration) ความแตกต่าง (contrast) การเปรียบเทียบโดยใช้คำสื่อความหมาย

(metaphor) ซึ่งการเลือกใช้คำเหล่านี้ ล้วนเป็นวจนลีลาทางภาษาที่ผู้ประพันธ์ใช้ ประสพการณ์ของตัวเองสร้างสรรค์ออกมาเป็นนิทานสำหรับเด็ก

การเลือกใช้คำในนิทานเป็นสิ่งสำคัญเพราะเป็นส่วนที่ช่วยดึงดูดให้เด็กสนใจ นิทาน และมีส่วนช่วยส่งเสริมพัฒนาการในด้านต่าง ๆ เช่น ด้านความคิด ด้านสติปัญญา และ ด้านอารมณ์ ผู้เขียนส่วนใหญ่เลือกใช้คำเลียนเสียงธรรมชาติ เพราะเป็นคำที่เหมือนจริง เมื่อ เด็กได้ยินทำให้ตื่นตา ตื่นใจ เกิดความสนใจมากขึ้น จึงไม่แปลกที่พบคำเลียนเสียงธรรมชาติ ได้บ่อยในนิทานสำหรับเด็ก

คำเลียนเสียงธรรมชาติ เป็นคำที่ให้ความรู้สึกสมจริง ช่วยให้เกิดความรู้สึกนึกคิด และกระตุ้นให้เกิดจินตภาพ (image) เช่น หวือ หวอ ปึง ปัง เพี้ยง เปรี๊ยะ โพละ ผัวะ ฉับ ฯลฯ (ชำนาญ รอดเหตุภัย, 2519: 72) นิทานสำหรับเด็กที่มีการคัดสรรจากผู้เขียนมักมีการ ใช้คำเลียนเสียงธรรมชาติ เพื่อดึงดูดให้เด็กสนใจนิทานนั้น เพราะเสียงของคำเลียนเสียง ธรรมชาติทำให้เกิดความสนุกสนาน มีส่วนช่วยให้เด็กจดจ่ออยู่กับนิทานเพิ่มมากขึ้น

วจนลีลา (style) หมายถึง รูปแบบการใช้ภาษาแบบใดแบบหนึ่ง โดยมีบริบทหรือ สถานการณ์การใช้ภาษา รวมถึงตัวบุคคลเป็นตัวแปรสำคัญในการใช้ภาษา วจนลีลาสามารถ จัดแบ่งออกเป็น 2 ระดับ คือ วจนลีลาเป็นทางการ และวจนลีลาแบบไม่เป็นทางการ ซึ่งการ จำแนกภาษาเป็นวจนลีลา เป็นการมองภาษาจากมุมมองของรูปแบบทางภาษา แต่ความ แตกต่างของรูปแบบขึ้นอยู่กับปัจจัยการใช้ภาษาในสังคม (อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์, 2556: 148-149) ทั้งนี้วจนลีลาเป็นแนวคิดที่ใช้ในการวิเคราะห์รูปภาษาที่สะท้อนคุณลักษณะต่าง ๆ ซึ่งเป็นองค์ประกอบที่เป็นลักษณะเฉพาะที่ตอบสนองของการใช้ภาษานั้นเพื่อวัตถุประสงค์ เฉพาะต่าง ๆ เช่น “ความแจ่มชัด” เป็นการแสดงออกจากการใช้รูปแบบการอ้างอิงแบบซ้ำ การใช้นามวลีที่มีส่วนขยายคุณานุประโยค ทำให้ผู้อ่านเข้าใจไม่ผิดพลาดหรือคลาดเคลื่อน จากการตีความ วจนลีลาและการใช้คำในนิทานจึงเป็นสิ่งสำคัญที่จะช่วยพัฒนาศักยภาพทาง ภาษาของเด็กได้เป็นอย่างดี การเลือกนิทานให้เหมาะสมกับเด็กในวัยต่าง ๆ จึงเป็นสิ่งสำคัญ ซึ่งผู้วิจัยได้คัดเลือกนิทานที่มีรางวัลการ์ตูนดีเด่น เป็นที่ยอมรับในสังคมเป็นเครื่องมือใน การวิจัยนี้

นิทานที่มีคุณภาพและได้รับรางวัลรับรองคุณภาพ เหมาะสมกับการเรียนรู้ของ เด็กนั้นสร้างสรรค์ขึ้นจากหลากหลายผู้ประพันธ์หนึ่งในนั้น คือ ตูบปอง (นามปากกา) ซึ่งเป็น ผู้ประพันธ์นิทานที่มีผลงานเป็นที่ยอมรับในฐานะหนังสือดีสำหรับเด็ก จากคณะกรรมการ 7 สถาบันหรือองค์กร ทั้งได้รับการพิจารณาให้เป็นหนังสือที่ใช้ในโครงการหนังสือเล่มแรก Bookstart ประเทศไทย และมีผลงานได้รับการตีพิมพ์มากกว่า 50 ครั้ง ทั้งนี้นิทาน สำหรับเด็กของตูบปองใช้วจนลีลาแบบไม่เป็นทางการเพื่อสร้างความเป็นกันเอง กล่าวคือ

รูปแบบภาษามีความเรียบง่าย ไม่ซับซ้อน โดยการเว้นวรรคคำให้มีขนาดสั้น มีการใช้คำที่หลากหลาย เพื่อให้เด็กสามารถทำความเข้าใจได้ง่าย อีกทั้งรูปแบบเฉพาะตัวของตัวประกอบที่ใช้ คำคล้องจอง ด้วยรูปแบบภาษาที่เน้นเสียงและจังหวะของคำ คล้ายภาษาดนตรี คำบางคำจึงออกเสียงใกล้เคียงกับเสียงพูด เป็นการเพิ่มอรรถรสในการเล่านิทานและอ่านหนังสืออย่างมีชีวิตชีวา เวลาอ่านออกเสียงจึงสนุก มีส่วนทำให้เด็กเกิดความชอบในการอ่านนิทานนั่นเอง

นิทานสำหรับเด็กของตุ๊ปองเป็นผลงานที่มีหลากหลายชุด เช่น ชุดนิทานเพื่อนรัก ชุดนิทานอีสปคำกลอน ชุดพ่อแม่ลูกผูกพัน ชุดขนมไทยอร่อยจัง ชุดห่วยไยเยาว์วัย ฯลฯ ซึ่งล้วนได้รับรางวัลรับรองคุณภาพนิทานทั้งสิ้น ด้วยความน่าสนใจของคำเลียนเสียงธรรมชาติ และคำแสดงอารมณ์ผลงานชุดนิทานสำหรับเด็กของตุ๊ปองดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาวิจัยลีลาของบริบทที่ปรากฏคำเลียนเสียงธรรมชาติในชุดนิทานสำหรับเด็กของตุ๊ปอง เพื่อนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ต่อพัฒนาการทางภาษาของเด็กได้

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อวิเคราะห์ลีลาในประโยคที่ปรากฏคำเลียนเสียงธรรมชาติในชุดนิทานสำหรับเด็กของตุ๊ปอง

3. วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ลีลาในประโยคที่ปรากฏคำเลียนเสียงธรรมชาติในชุดนิทานสำหรับเด็กของตุ๊ปอง โดยแบ่งวิธีดำเนินการวิจัย ออกเป็น 3 ประเด็น คือ 1. ข้อมูล 2. ขอบเขตแนวคิด 3. การวิเคราะห์ มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. ข้อมูล

ข้อมูลในการศึกษานี้คือ ชุดนิทานสำหรับเด็กของตุ๊ปองที่ได้รับรางวัลระหว่างปี พ.ศ. 2547-2560 จำนวนทั้งสิ้น 22 ชุด ซึ่งประกอบด้วยหนังสือนิทาน 97 เรื่อง การกำหนดจำนวนนิทานสำหรับเด็กดังกล่าว ผู้วิจัยรวบรวมนิทานสำหรับเด็กขึ้นเพื่อการศึกษา โดยกำหนดหลักเกณฑ์ในการคัดเลือกไว้ดังต่อไปนี้

1.1 ชุดนิทานสำหรับเด็กของตุ๊ปอง ที่มีการระบุความเหมาะสมไว้สำหรับเด็กช่วงอายุระหว่าง 0-5 ปี หรือสำหรับเด็กระดับปฐมศึกษา

1.2 ชุดนิทานสำหรับเด็กของตุ๊ปอง ที่ได้รับรางวัล และสามารถหาซื้อได้ทั่วไปในท้องตลาด

1.3 ชุดนิทานสำหรับเด็กของตุ๊ปองทั้ง 97 เรื่องได้ถูกนำมาจัดพิมพ์และเก็บไว้ในระบบคอมพิวเตอร์ บนพื้นฐานโปรแกรม Microsoft Word

1.4 ผู้วิจัยได้จัดแบ่งเนื้อเรื่องเป็นประโยค โดยคัดเลือกเนื้อเรื่องเฉพาะประโยคที่มีคำเลียนเสียงธรรมชาติ (1 ประโยค เท่ากับ 4 บรรทัด) โดยผู้วิจัยรวบรวมข้อมูล 2 ประเภท ได้แก่ ข้อมูลเชิงประโยคบรรยาย และข้อมูลเชิงบทสนทนา ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1) ข้อมูลเชิงประโยคบรรยาย ดังแสดงข้อมูลในตารางที่ 1 ต่อไปนี้

ตารางที่ 1 ปริมาณหน่วยข้อมูลขนาดสั้นในประโยคที่ปรากฏคำเลียนเสียงธรรมชาติในชุดนิทานสำหรับเด็กของตุ๊ปอง (ความยาว 15,103 คำ)

ข้อมูล	จำนวน
1. จำนวนประโยคทั้งหมด	466
1.1 จำนวนหน่วยข้อมูลขนาดสั้นทั้งหมด	4,847
1.1.1 จำนวนหน่วยข้อมูลขนาดสั้นต่อ 1 ประโยค	10.4
1.1.2 จำนวนคำเฉลี่ยต่อ 1 หน่วยข้อมูลขนาดสั้น	3.11

ตารางที่ 1 ปริมาณหน่วยข้อมูลขนาดสั้นในประโยคที่ปรากฏคำเลียนเสียงธรรมชาติในชุดนิทานสำหรับเด็กของตุ๊ปองข้างต้น แสดงให้เห็นได้ว่า จากประโยคของคำเลียนเสียงธรรมชาติในชุดนิทานสำหรับเด็กของตุ๊ปองทั้งหมด 466 ประโยค พบการแบ่งเป็นข้อมูลขนาดสั้น 4,847 หน่วย เฉลี่ยเป็นร้อยละ 10.4 หน่วยข้อมูลต่อ 1 ประโยค และคิดเป็น 3.11 คำต่อ 1 หน่วยข้อมูลขนาดสั้น

2) ข้อมูลเชิงบทสนทนา ดังแสดงข้อมูลในตารางที่ 2 ต่อไปนี้

ตารางที่ 2 สัดส่วนของการปรากฏของบทสนทนา 2 รูปแบบ

บทสนทนาที่ไม่ปรากฏ ส่วนเติมเต็มของกริยา	บทสนทนาเป็นส่วน เติมเต็มของกริยา	รวม (ประโยค)
จำนวนประโยค	2	162
สัดส่วนต่อข้อความยาว 1000 คำ (ประโยค)	0.13	10.7
ร้อยละ	1.22	98.78
		100

ตารางที่ 2 สัดส่วนของการปรากฏของบทสนทนา 2 รูปแบบข้างต้น แสดงให้เห็นได้ว่า ในฐานข้อมูลหากคิดต่อความยาวของเนื้อหาประโยคของคำเลียนเสียงธรรมชาติในชุดนิทานสำหรับเด็กของตุ๊ปองประมาณ 1,000 คำ หรือประมาณ 7 หน้ากระดาษขนาด A4 พบประโยคที่ประกอบด้วยบทสนทนาทั้งสิ้น 164 ประโยค (จาก 466 ประโยค) ซึ่งพบการใช้บทสนทนามาก 10.86 ประโยค โดยแบ่งเป็นบทสนทนาที่ไม่ปรากฏส่วนเติมเต็มของกริยา 0.13 ประโยคและบทสนทนาที่เป็นส่วนหนึ่งของประโยค (เป็นส่วนเติมเต็มของกริยา) 10.7 ประโยค

1.5 ผู้วิจัยได้คงรูปแบบการสะกดคำและการเว้นวรรคไว้ตามที่ปรากฏในต้นฉบับ ข้อมูลดังกล่าวใช้เป็นฐานข้อมูลสำหรับการศึกษานี้ ผู้วิจัยใช้ชื่อข้อมูลว่า ฐานข้อมูลประโยคของคำเลียนเสียงธรรมชาติในชุดนิทานสำหรับเด็กของตุ๊บอง

2. ขอบเขตแนวคิด

ผู้วิจัยได้รวบรวมคำเลียนเสียงธรรมชาติตามขอบเขตนิยามของ ชำนาญ รอดเหตุภัย (2519: 72) แล้วนำมาวิเคราะห์ตามแนวคิดวัจนลีลา (อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์, 2556: 148-149; สรบุศย์ รุ่งโรจน์สุวรรณ และคณะ, 2558: 92-109)

3. การวิเคราะห์

การวิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ คือ การวิเคราะห์วัจนลีลาในประโยคที่ปรากฏคำเลียนเสียงธรรมชาติในชุดนิทานสำหรับเด็กของตุ๊บอง

3.1 พิจารณาจากวัจนลีลาในประโยคที่ปรากฏในบริบทของคำเลียนเสียงธรรมชาติในชุดนิทานสำหรับเด็กของตุ๊บอง และนำมากำหนดเป็นลักษณะของวัจนลีลา (อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์, 2556: 148-149; สรบุศย์ รุ่งโรจน์สุวรรณ และคณะ, 2558: 92-109) พร้อมยกตัวอย่างประกอบ

3.2 คำนวณข้อมูลที่ได้จากการศึกษาในเชิงปริมาณ ทำให้เห็นแนวโน้มของพัฒนาการใช้ภาษาที่เหมาะสมกับวัยของเด็ก โดยมีขั้นตอนดังนี้

1) นับจำนวนประโยคและจำนวนหน่วยข้อมูลขนาดสั้นที่ปรากฏคำเลียนเสียงธรรมชาติในชุดนิทานสำหรับเด็กของตุ๊บอง และนำข้อมูลที่ได้มาคิดเป็นค่าเฉลี่ยร้อยละ

2) นับจำนวนประโยคบทสนทนาที่ปรากฏโดยแบ่งข้อมูลเป็น 2 ส่วน คือ บทสนทนาที่ไม่ปรากฏส่วนเติมเต็มของกริยา และบทสนทนาที่เป็นส่วนเติมเต็มของกริยา เมื่อทราบจำนวนจึงนำมาคำนวณค่าเฉลี่ยร้อยละ

3) แสดงผลการศึกษาเกี่ยวลักษณะของวัจนลีลาในเชิงคุณภาพ โดยอธิบายบทบาทของวัจนลีลาดังกล่าวประกอบตัวอย่างของภาษาที่จะนำไปสู่พัฒนาการทางภาษา ซึ่งมีอิทธิพลต่อการรู้ภาษาของเด็กเป็นพื้นฐาน

4. สรุปผลการวิจัย

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์วัจนลีลาในประโยคที่ปรากฏคำเลียนเสียงธรรมชาติในชุดนิทานสำหรับเด็กของตุ๊บองโดยใช้กรอบแนวคิดวัจนลีลา (อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์, 2556: 148-149; สรบุศย์ รุ่งโรจน์สุวรรณ, 2559: 92-109) เป็นแนวทางในการศึกษา ซึ่งบทความเรื่องวัจนลีลาในเรื่องเล่าสำหรับเด็กไทย: นัยสำคัญต่อการส่งเสริมพัฒนาการทางภาษา (สรบุศย์ รุ่งโรจน์สุวรรณ, 2559: 92-109) พบว่า การวิเคราะห์ข้อมูลในฐานข้อมูลชุดนิทานสำหรับเด็กของตุ๊บองพบวัจนลีลาที่โดดเด่นอยู่ 2 คุณลักษณะ ได้แก่

1. เรียบง่าย (Simple) และ 2. ดึงดูดความสนใจ (Attractive) โดยแต่ละคุณลักษณะมีวิธีการนำเสนอรูปภาพแตกต่างกันออกไป ดังนี้

1. เรียบง่าย (Simple)

ความเรียบง่าย หมายถึง การใช้รูปแบบที่ไม่มีความซับซ้อน ง่ายต่อความเข้าใจ จากการวิเคราะห์ชุดนิทานสำหรับเด็กของตูปอง พบการใช้รูปภาพที่แสดงคุณลักษณะเรียบง่าย 2 ประเภท ได้แก่ การใช้หน่วยข้อมูลขนาดสั้น และการหลีกเลี่ยงคำสรพนามดังรายละเอียด ต่อไปนี้

1.1 การใช้หน่วยข้อมูลขนาดสั้น

ผู้วิจัยพิจารณาหน่วยข้อมูลในชุดนิทานสำหรับเด็กของตูปองพบว่า มีการแบ่งวรรคข้อความหรือประโยคในชุดนิทานออกเป็นกลุ่มคำสั้น ๆ ที่มีลักษณะทางวากยสัมพันธ์ที่หลากหลาย ได้แก่ คำ วลี และอนุประโยค ดังแสดงในตัวอย่างที่ 1-3

1) [(กระ) โดด] [ชนโพละ] [แตกเพ็ล้ง] (อุ้ง ก้อย, 2557: 12-13)

กริยา กริยาวลี กริยาวลี

2) [พ่อแม่พาลูกผึ่งน้อย] [บินลิว ตัวลอย] [หึ่งหึ่ง หึ่งหึ่ง] (ครอบครัวหึ่งหึ่ง, 2560ค: 21-22)

อนุประโยค กริยาวลี วิเศษณ์

3) [ทันใดได้ยินเสียงกบ] [อบอ๊อบ อบอ๊อบ] [มาจากริมบึง] (เจ้าชายกบ, 2559ก: 5)

วิเศษณานุประโยค วิเศษณ์ บุพบทวลี

จากตัวอย่างที่ 1-3 ข้างต้น เห็นได้ว่า ผู้เขียนได้ใช้คำเลียนเสียงธรรมชาติ คือ [-โพละ] [-pho⁰] คือ คำเลียนเสียงวัตถุชนกันและ [-เพ็ล้ง] [-phleen³] คือ คำเลียนเสียงสิ่งของตกแตก [หึ่งหึ่ง หึ่งหึ่ง] [hwn¹ han¹ hwn¹ han¹] คือ คำเลียนเสียงของผึ้งที่มีการเคลื่อนไหวหรือบินตลอดเวลา และ [อบอ๊อบ อบอ๊อบ] [ʔop¹ ʔop³ ʔop¹ ʔop³] คือ คำเลียนเสียงร้องของกบ เพื่อวัตถุประสงค์บางประการในการดำเนินเรื่อง เช่น เพื่อบรรณสนในการดำเนินเรื่อง สร้างความสมจริงให้กับเนื้อเรื่อง หรือดึงดูดเด็กให้เกิดความสนใจในนิทาน นอกจากนี้ ผู้เขียนยังมีการใช้คำเลียนเสียงธรรมชาติที่หลากหลาย แปลกใหม่ ไม่จำเจ ให้เข้ากับยุคสมัยปัจจุบัน จึงสามารถพบคำเลียนเสียงธรรมชาติในชุดนิทานสำหรับเด็กของตูปองอย่างต่อเนื่อง เช่น [หึ่งหึ่ง หึ่งหึ่ง] [hwn¹ han¹ hwn¹ han¹] และ [อบอ๊อบ อบอ๊อบ] [ʔop¹ ʔop³ ʔop¹ ʔop³]

ทั้งนี้ ผู้เขียนได้ใช้หน่วยทางวากยสัมพันธ์ที่หลากหลาย เห็นได้ว่าประโยคส่วนหนึ่งเป็นประโยคความซ้อนที่มีความยาว แต่ผู้เขียนได้นำเสนอโดยการแบ่งวรรคตอน

เนื้อหาให้มีความสั้น ช่วยให้เด็กเข้าใจเนื้อหาเป็นส่วนย่อย ๆ สามารถทำความเข้าใจได้ง่าย
เอื้อประโยชน์ในการรับรู้และสื่อสารไปยังเด็ก

1.2 การหลีกเลี่ยงคำสรรพนาม

ผู้วิจัยพิจารณาคำสรรพนามในชุดนิทานสำหรับเด็กของตุ๊บองพบว่าการใช้
คำสรรพนามมากทำให้เด็กเกิดความสับสนในการทำความเข้าใจต่อเนื้อเรื่องได้ ผู้เขียนจึงมี
การหลีกเลี่ยงคำสรรพนาม มีการใช้คำสรรพนามที่น้อย ทั้งยังมีการใช้หน่วยที่อ้างถึง
องค์ประกอบของเรื่องซ้ำกัน เพื่อให้เด็กเข้าใจได้ทันทีที่กำลังพูดถึงอะไร จึงมีลักษณะทางภาษา
ที่แสดงความชัดเจนไม่กำกวม ไม่เข้าใจผิดพลาดและคลาดเคลื่อน ดังตัวอย่างที่ 4 ต่อไปนี้

4) ไก่น้อย กระต๊าก กระต๊าก	นกน้อยอยาก กระต๊ากเหมือนไก่
เพื่อนเพื่อนหัวเราะชอบใจ	ร้องไม่เหมือนไก่.จิบต๊าก จิบต๊าก
ไก่น้อย กระต๊าก กระต๊าก	ผีน้อยอยาก กระต๊ากเหมือนไก่
เพื่อนเพื่อนหัวเราะชอบใจ	ร้องไม่เหมือนไก่.หึ่งต๊าก หึ่งต๊าก
- (เรื่องกระต๊าก กระต๊าก, 2560: 4-9)

จากตัวอย่างที่ 4 ข้างต้น จะเห็นได้ว่า วัจนลีลา “ไก่น้อย” ในประโยคเป็น
การอ้างถึงตัวละครหลักโดยใช้คำซ้ำตลอดทั้งเรื่อง เป็นการหลีกเลี่ยงคำสรรพนาม ทั้งยังช่วย
ให้ตัวละครโดดเด่นขึ้นมา รวมถึงการปรากฏการใช้คำเลียนเสียงร้องของไก่ [กระต๊าก]
[kra¹taak³] ที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัวของสัตว์ชนิดนี้ จากตัวอย่างข้างต้นเห็นได้อีกว่าสัตว์
ต่าง ๆ อย่างก็มีเสียงร้องเหมือนไก่ “นกน้อยอยาก กระต๊ากเหมือนไก่” กับ “ผีน้อยอยาก
กระต๊ากเหมือนไก่” หากแต่เมื่อร้องแล้วเสียงไม่เหมือนไก่ ซึ่งผู้เขียนได้เพิ่มความแปลกใหม่
ของคำ โดยนำเสียงร้องของสัตว์แต่ละตัวมาผสมกับเสียงร้องของไก่ [จิบต๊าก] [cip³taak³]
[หึ่งต๊าก] [hun¹taak³] ความคิดสร้างสรรค์ของผู้เขียนนี้ช่วยเพิ่มอรรถรสของเรื่อง เป็นการ
สร้างความสนุกสนานและดึงดูดความสนใจได้เป็นอย่างดี ถึงแม้ว่าวิธีการดังกล่าวทำให้เกิด
ความซ้ำซ้อนในแง่ของเนื้อหา แต่การซ้ำดังกล่าวก็สามารถใช้เป็นเครื่องมือในการการติดตาม
เนื้อหาของเรื่องได้อย่างถูกต้อง และสามารถมองเห็นภาพของเรื่องได้แจ่มชัดขึ้น ซึ่งผู้วิจัยมอง
ว่าเป็นการซ้ำเพื่อเป็นกลไกอย่างหนึ่งในการพัฒนาทางภาษาของเด็กนั่นเอง

2. ดึงดูดความสนใจ (Attractive)

ข้อจำกัดของชุดนิทานที่สื่อเป็นตัวเขียน ทำให้ไม่สามารถใช้เสียงที่หลากหลาย
ดึงดูดความสนใจผู้อ่าน อย่างไรก็ตามผู้เขียนพยายามใช้กลวิธีที่ใกล้เคียงภาษาพูดในการดึงดูด
ความสนใจ ทำให้เรื่องน่าอ่านโดยใช้กลวิธีทางภาษา 3 กลวิธี ได้แก่ การใช้บทสนทนา การใช้
ภาษาพูด และการใช้คำเลียนเสียงธรรมชาติที่หลากหลาย ดังรายละเอียดต่อไปนี้

2.1 การใช้บทสนทนา

ลักษณะเฉพาะพิเศษในนิทานที่สังเกตได้ง่ายที่สุดอย่างหนึ่งคือ การใช้บทสนทนา ผู้เขียนแสดงการสื่อสารของตัวละครในนิทานผ่านบทสนทนา ด้วยการใช้เครื่องหมายอัญประกาศ “ ... ” แสดงขอบเขตบทสนทนาที่พบมี 2 ลักษณะดังนี้

2.1.1 บทสนทนาที่ไม่ปรากฏส่วนเติมเต็มของกริยา

บทสนทนาที่ไม่ปรากฏส่วนเติมเต็มของกริยาเป็นการแสดงบทสนทนาที่ไม่ได้ทำหน้าที่เป็นส่วนเติมเต็มของกริยาและไม่มีหน่วยใดปรากฏข้าง ๆ เป็นส่วนหนึ่งของบทสนทนา แต่เป็นหน่วยอิสระที่ปรากฏโดยลำพัง ผู้เขียนตั้งใจใช้บทสนทนาเป็นตัวเล่าเรื่องไปโดยปริยาย ดังตัวอย่างที่ 3 ต่อไปนี้

5) “เราอยู่กับพ่อ แต่พ่อป่วยหนัก ไม่มีแรงเลี้ยงเรา”

“พ่อเราเมาแอ๋ เดินโซเซมาชนเรากระเด็น ปากเราไปกระแทกขอบโต๊ะ ปากฉีก เลือดไหลโจ๊ก ๆ” (เรื่องเมื่อไร หนูจะได้กลับบ้าน, 2556ก: 6)

จากตัวอย่างที่ 5 ข้างต้น แสดงให้เห็นว่า วจนลีลาที่บทสนทนามีการใช้เครื่องหมายอัญประกาศ “ ... ” ปรากฏเพียงลำพัง ซึ่งไม่มีหน่วยใด ๆ ปรากฏข้าง ๆ บทสนทนาข้างต้นจึงทำหน้าที่เป็นตัวเล่าเรื่อง ซึ่งมีลักษณะเป็นประโยคบอกเล่า รวมถึงการปรากฏการใช้คำเลียนเสียงธรรมชาติอยู่ด้วย ในที่นี้ คือคำว่า [โจ๊ก] [cook³] เป็นคำเลียนเสียงการไหลของเลือด ซึ่งจากประโยคผู้เขียนกล่าวไว้ว่า “...ปากเราไปกระแทกขอบโต๊ะ ปากฉีก เลือดไหลโจ๊ก ๆ” คำว่า ปากฉีก ผู้เขียนได้ใช้คำว่า “ฉีก” สามารถเทียบเคียงกับศัพท์ทางการแพทย์ได้ว่า แผลฉีกขาด เป็นลักษณะการฉีกขาดของแผล ส่งผลให้มีเลือดไหลออกมาอย่างต่อเนื่อง ดังนั้นคำว่า “เลือดไหลโจ๊ก ๆ” เป็นลักษณะของเลือดที่ไหลในปริมาณเยอะ การใช้คำเลียนเสียงธรรมชาตินี้ช่วยเพิ่มอรรถรสในเรื่องมากขึ้น ทั้งยังทำให้เด็กเห็นภาพได้ชัดเจนขึ้น

2.1.2 บทสนทนาที่เป็นส่วนเติมเต็มของกริยา

เป็นการใช้บทสนทนาที่เป็นส่วนเติมเต็มของกริยาที่อาจมีหรือไม่มีตัวนำส่วนเติมเต็ม (complementize) ก็ได้ ดังตัวอย่างที่ 4 ต่อไปนี้

6) แอบอยู่ เพื่อนบอกให้หยุด ก็พูด พูด พูด ก้าบ ก้าบ ก้าบ ก้าบ

นก หนู แมว หมู มองหน้า ตะโกน ก้องว่า “ก้าบ ก้าบ ก้าบ ก้าบ”

(เรื่องก้าบ ก้าบ ก้าบ ก้าบ, 2560ก: 4-10)

จากตัวอย่างที่ 6 ข้างต้น จะเห็นได้ว่า วจนลีลาที่ปรากฏบทสนทนาที่มีการใช้เครื่องหมายอัญประกาศในประโยค คือ “ก้าบ ก้าบ ก้าบ ก้าบ” ทำหน้าที่เป็นส่วนเติมเต็มคำกริยาที่ผู้เขียนขีดเส้นใต้ไว้ของคำว่า “ตะโกน” ซึ่งเป็นกริยาหลักในประโยคนั้นเอง โดยมีนามวลี “นก หนู แมว หมู” ทำหน้าที่เป็นประธานของประโยค รวมทั้งปรากฏคำเลียนเสียงธรรมชาติในเครื่องหมายอัญประกาศ คือ [ก้าบ] [kaap³] เป็นคำเลียนเสียงร้องของเป็ด ซึ่ง

การใช้คำเลียนเสียงร้องของเปิดแทนคำเรียก เป็นการตอกย้ำถึงเปิดได้ชัดเจน แม่นยำ ลักษณะการร้องของเปิดมีลักษณะการร้องที่ต่อเนื่องยาว ๆ การใช้คำเลียนเสียงจึงมีลักษณะการซ้ำกันเพื่อความต่อเนื่อง และเพื่อความสมจริง ทำให้เด็กสนุกสนานกับนิทานมากขึ้น

การวิเคราะห์ในเชิงปริมาณพบว่า ประโยคของคำเลียนเสียงธรรมชาติในชุดนิทานสำหรับเด็กของตุบปองมีประโยคที่ประกอบด้วยบทสนทนาทั้งสิ้น 164 ประโยค (จาก 446 ประโยค) คิดเป็นร้อยละ 36.77 โดยเฉลี่ยต่อประโยคของคำเลียนเสียงธรรมชาติในนิทาน 1 เรื่องจะประกอบด้วยประมาณ 4.41 ประโยค คิดเป็นประโยคที่มีบทสนทนา 1.6 ประโยค จะเห็นได้ว่า บทสนทนามีความสำคัญในการดำเนินเรื่องในนิทานไม่น้อย หากวิเคราะห์แยกประเภทของการใช้บทสนทนา จะพบว่า บทสนทนาส่วนใหญ่มากกว่าร้อยละ 98.78 เป็นบทสนทนาที่ปรากฏเป็นส่วนเติมเต็มของกริยา ดังปรากฏในตารางที่ 2 ข้างต้น

2.2 การใช้ภาษาพูด

นอกจากบทสนทนาแล้ว ยังพบการใช้รูปตัวเขียนที่เขียนเป็นภาษาพูด กล่าวคือ เป็นรูปภาษาที่ไม่พบในการเขียนโดยทั่วไป เป็นรูปภาษาที่ไม่เป็นทางการ ในที่นี้ผู้วิจัย ขอกล่าวถึงเฉพาะบริบทของคำเลียนเสียงธรรมชาติในชุดนิทานสำหรับเด็กของตุบปอง ในส่วนของคำอุทานจะกล่าวในส่วนของบทความต่อไป ลักษณะภาษาพูดที่พบในชุดนิทานมี 3 ประเภท ได้แก่ คำลงท้าย คำที่มีรูปเบี่ยงเบนไปจากรูปเขียนปกติ และภาษาปาก ดังต่อไปนี้

2.2.1 คำลงท้าย เป็นคำที่ใช้แสดงลักษณะ มุมมองหรือทัศนคติของผู้พูด เช่น บอกเพศ แสดงความเคารพ สุภาพ รวมถึงวัตถุประสงค์บางอย่าง เช่น เชิญ สั่ง ห้าม ถาม ดังตัวอย่างที่ 7 ต่อไปนี้

7) แม่นก กกลูกในรัง “อย่าส่งเสียงดัง หยุดเดี๋ยวนี้ละ เหมียว”

แม่ไก่ กกไข่ในเล้า “ไม่เอา ไม่เอา หยุดเดี๋ยวนี้ละ เหมียว”

(เรื่องเหมียวเหมียวไม่อยากเหมียว, 2560ข: 6-7)

จากตัวอย่างที่ 7 ข้างต้น จะเห็นได้ว่า วจนลีลา “อย่า” และ “หยุดเดี๋ยวนี้ละ” ในประโยค เป็นคำลงท้ายเพื่อต้องการสั่งให้แมวหยุดส่งเสียงร้องที่รบกวนสัตว์ตัวอื่น ๆ ดังนั้น คำลงท้ายในที่นี้มีจุดประสงค์เพื่อต้องการสั่ง รวมทั้งปรากฏคำเลียนเสียงธรรมชาติเป็นคำลงท้ายประโยคด้วย คือคำว่า [เหมียว] [miaw⁴] เป็นคำเลียนเสียงร้องของแมว ในที่นี้ใช้เป็นคำเรียกแทนแมว ที่ส่งเสียงร้องตลอดนั่นเอง ทั้งนี้วจนลีลาคำลงท้ายที่เป็นคำสั่งมีนัยเพื่อควบคุมพฤติกรรมเด็กได้ด้วย และเป็นการทำให้เด็กเกิดการเรียนรู้คำศัพท์ใหม่ ๆ ที่สามารถนำมาใช้ได้หลากหลาย

คำที่มีรูปเบี่ยงเบนไปจากรูปเขียนปกติ คือ ใช้การสะกดคำตามการออกเสียงจริง โดยไม่คำนึงถึงอักขรวิธีไทย ดังตัวอย่างที่ 8 ต่อไปนี้

- 8) ผีน้อยหึ่งหึ่งไถยีน กระรอกอยากบิน แต่ “ไม่มีปีกคร้าบ” (ครับ)
ข้างใหญ่เบ้อเริ่ม ยืนเก็ก คุ่ม้าตัวเล็ก กระซิบกระซาบ
(เรื่องก็ ... รักกันได้นะ, 2556, น. 4-5)

จากตัวอย่างที่ 8 ข้างต้น จะเห็นได้ว่า วาจาสีลา “คร้าบ” คือคำลงท้ายที่เบี่ยงเบนมาจากคำว่า “ครับ” แสดงถึงเพศสภาพของผีน้อย ซึ่งมีคำเลียนเสียงธรรมชาติปรากฏอยู่ในประโยค คือ [หึ่งหึ่ง] [hɯŋ¹ haŋ¹] เป็นคำเลียนเสียงบินของผี เนื่องจากผู้เขียนต้องการสร้างอรรถรส และต้องการสร้างความสมจริงให้กับตัวละครมากที่สุด ทั้งนี้คำลงท้ายช่วยให้เด็กเกิดการเรียนรู้ และนำมาใช้ในชีวิตประจำวันได้ เพราะคำลงท้ายที่สุภาพช่วยให้เด็กมีวาจาที่ไพเราะขึ้น

2.2.2 การใช้คำที่เป็นภาษาปาก เป็นภาษาที่ใช้ในการพูด ไม่นิยมเขียนดังตัวอย่างที่ 9 ต่อไปนี้

- 9) เข้า สาย ปาย เย็น หลั่นล้า “หะฮ้า...หะฮ้า...เหมียว เหมียว เหมียว เหมียว”

เพื่อนบ้านระอาน่าดู หลายตัวอุดหู หลายคู่จุนเฉียว
(เรื่องเหมียวเหมียวไม่ยอมเหมียว, 2560ชม: 4)

จากตัวอย่างที่ 9 ข้างต้น จะเห็นได้ว่า วาจาสีลา “หลั่นล้า” คือคำที่เป็นภาษาปาก ซึ่งเป็นที่นิยมใช้พูดกันโดยทั่วไป มีความหมายได้ว่า ไม่เอาการ เองาน หรือเที่ยวเตร่ไปวัน ๆ ซึ่งมีคำเลียนเสียงธรรมชาติปรากฏอยู่ในประโยค คือ [เหมียว] [miaw⁴] เป็นคำเลียนเสียงร้องของแมว ที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัวซึ่งเป็นตัวละครหลักในเรื่อง โดยที่ผู้เขียนมีลักษณะการใช้คำเลียนเสียงร้องของแมวที่ซ้ำกันถึง 4 ครั้ง แสดงถึงลักษณะการร้องของแมวที่ยาวต่อเนื่อง จึงเป็นสาเหตุที่ทำให้ตัวละครอื่น ๆ แสดงถึงความระอาต่อแมว เห็นได้จากประโยคที่ว่า “เพื่อนบ้านระอาน่าดู หลายตัวอุดหู หลายคู่จุนเฉียว” นั่นเอง เป็นส่วนช่วยสร้างความสมจริงให้กับนิทาน และสร้างจุดเด่นให้กับแมว ทั้งนี้การใช้คำที่เป็นภาษาปากยังเป็นส่วนที่ช่วยให้เด็กเกิดการเรียนรู้ที่หลากหลาย สามารถนำมาใช้ในชีวิตประจำวันได้จริง

การใช้บทสนทนาและภาษาพูดจะช่วยเพิ่มอรรถรสให้กับนิทานมากขึ้น เนื่องจากมีความใกล้เคียงกับภาษาพูด ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับเทคนิคการเล่านิทานของผู้เล่าด้วยว่าสามารถถ่ายทอดตัวอักษรเป็นเสียงอย่างไรให้เด็กเกิดความประทับใจและสนใจที่จะติดตามตั้งแต่ต้นจนจบ

2.3 การใช้คำเลียนเสียงธรรมชาติที่หลากหลาย

การดึงดูดความสนใจในชุดนิทานสำหรับเด็กของต๊อบปองนั้น ยังรวมไปถึงการใช้ศัพท์ที่หลากหลาย เปิดโอกาสให้เด็กได้เรียนรู้คำศัพท์ใหม่ ๆ จากการศึกษาข้อมูล

พบว่า ผู้เขียนใช้คำเลียนเสียงธรรมชาติที่หลากหลาย เช่น คำเลียนเสียงสิ่งมีชีวิต คำเลียนเสียงสิ่งที่ไม่มีชีวิต ดังตัวอย่างต่อไปนี้

10) มดแดงเป่าปี

จิงโจ้เป่าแตร

อีแอ อีแอ

แป้น แป้น ดังท้าว

(เรื่องเจ้าป่าปวดหัว, 2560ค: 7-8)

จากตัวอย่างที่ 10 ข้างต้น แสดงให้เห็นว่า ประโยคข้างต้นปรากฏคำเลียนเสียงของเครื่องดนตรีไทย ได้แก่ เสียงปี [อีแอ อีแอ] [ʔii³ʔeɛ¹ ʔii³ʔeɛ⁰] และเสียงแตร [แป้น แป้น] [peɛn³ peɛn³] ทำหน้าที่เป็นคำวิเศษณ์ โดยมีมดแดง และจิงโจ้ เป็นนามวลีทำหน้าที่เป็นประธานของประโยค และมีกริยาที่เหมือนกัน คือ “เป่า” โดยที่ผู้เขียนมีลักษณะการใช้คำเลียนเสียงปี และเสียงแตร ซ้ำกัน 2 ครั้ง แสดงถึงลักษณะของเสียงที่ต่อเนื่องเป็นส่วนช่วยสร้างความสมจริงให้กับนิทาน ทั้งนี้ผู้เขียนได้สอดแทรกเครื่องดนตรีไทยไว้ในเรื่อง เพื่อต้องการให้เด็กได้เรียนรู้หรือทำความรู้จักกับเครื่องดนตรีไทย ทั้งยังเป็นการปลูกฝังทัศนคติที่ดีต่อวัฒนธรรมอันดีงามของไทยให้แก่เด็ก

สรุป เรื่องเล่าสำหรับเด็กไทยประกอบด้วย 4 คุณลักษณะ ได้แก่ 1. “เรียบง่าย” 2. “ดึงดูดความสนใจ” 3. “แจ่มชัด” และ 4. “เป็นต้นแบบ” มีความสอดคล้องกับผลการศึกษาที่พบว่า วจนลีลาที่ใช้ในชุดนิทานสำหรับเด็กของต๊อบปอง 2 คุณลักษณะ เนื่องจากเป็นแหล่งข้อมูลสำหรับเด็กช่วงอายุระหว่าง 0-5 ปี หรือสำหรับเด็กระดับปฐมศึกษา ธรรมชาติภาษาของบริบทที่ปรากฏคำเลียนเสียงธรรมชาติจึงเป็นข้อจำกัด ทำให้ปรากฏวจนลีลาในรูปแบบที่เฉพาะเจาะจง คือ 1. “เรียบง่าย” แสดงออกด้วยการใช้หน่วยข้อมูลขนาดสั้น และการหลีกเลี่ยงการใช้คำสรรพนาม มีการใช้คำสรรพนามที่น้อย ทั้งยังมีการใช้หน่วยที่อ้างถึงองค์ประกอบของเรื่องซ้ำกัน เพื่อให้ผู้รับเข้าได้ทันที่กำลังพูดถึงอะไร ซึ่งมีความชัดเจน ไม่กำกวม และ 2. “ดึงดูดความสนใจ” ประกอบด้วยการใช้บทสนทนา และภาษาพูด เป็นการเพิ่มอรรถรสให้กับเรื่อง หรือมีจุดประสงค์บางอย่างแฝงไว้ เช่น คำลงท้ายคำเลียนเสียงธรรมชาติ เป็นต้น ความหลากหลายของคำเลียนเสียงธรรมชาติ ทำหน้าที่เป็นเหมือนต้นแบบในการเรียนรู้ของเด็ก และเป็นการเรียนรู้รูปภาษาที่เด็กสามารถเข้าใจได้ง่าย เพราะเป็นคำที่คุ้นเคย และใกล้ตัวนั่นเอง

นิทานสำหรับเด็กดึงดูดเด็กด้วยบทสนทนาและภาษาพูดที่ต้องได้รับการนำไปถ่ายทอดต่อโดยผู้อ่าน และยังมีการเอื้อต่อการทำความเข้าใจของผู้ฟังโดยการแบ่งหน่วยของรูปภาพออกเป็นหน่วยเล็ก ๆ ในปริมาณมาก เพื่อการทำความเข้าใจที่ง่ายต่อเด็ก การใช้คำที่หลากหลาย มีรูปแบบวจนลีลาที่หลากหลายช่วยให้เด็กเกิดการเรียนรู้ได้กว้างขึ้น ส่งผลต่อพัฒนาการทางภาษาของเด็กได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งสอดคล้องกับบทความเรื่อง การกระตุ้นพัฒนาการวัย 4 ปี 4 เดือน (มัต จอห์นสัน ประเทศไทย, 2561) ที่กล่าวไว้ว่า

การ “อ่านนิทาน” หมายถึง การที่คุณแม่อ่านข้อความในหนังสือให้ลูกฟัง อาจใช้เสียงดัง-เบา สูง-ต่ำ เพื่อให้เรื่องที่น่าสนใจยิ่งขึ้น แต่ที่สำคัญจะต้องอ่านโดยไม่เพิ่มเติมคำพูดของตัวเองเข้าไป การฟังคุณแม่ อ่านนิทาน ยิ่งถ้าได้เห็นตัวหนังสือ ภาพ และมองตามการชี้ตัวหนังสือที่กำลังอ่านไปด้วย จะมีประโยชน์อย่างยิ่งต่อการพัฒนาการของเด็กในด้านการอ่าน-เขียน จะช่วยให้เด็กเรียนรู้ว่า ตัวหนังสือหน้าตาแปลก ๆ เหล่านี้เป็นสัญลักษณ์ที่แทนเสียงที่เปล่งออกมาเป็นคำต่าง ๆ เด็กจะเริ่มสังเกตว่าตัวอักษรใดหรือคำใดแทนเสียงอะไร และเริ่มจำคำเหล่านั้นได้ ซึ่งความรู้และความเข้าใจในเรื่องนี้คือพื้นฐานของการอ่านเป็นคำ และการรู้จักตัวพยัญชนะ สระ ตัวสะกดและวรรณยุกต์ เพื่อประสมคำต่อไป

5. ข้อเสนอแนะ

1. ควรศึกษาวิจัยลีลาในประโยคที่ปรากฏคำเลียนเสียงธรรมชาติในชุดนิทานสำหรับเด็กของตุบปอง เป็นการศึกษาเพื่อเป็นแนวทางในการส่งเสริมพัฒนาการทางภาษาของเด็กต่อไป
2. ควรศึกษาชุดนิทานสำหรับเด็กของตุบปองเพิ่มเติมในประเด็นอื่น ๆ เช่น ศึกษาคำแสดงอารมณ์ ลักษณะของคำที่เกิดขึ้นใหม่

6. กิตติกรรมประกาศ

บทความวิจัยฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์ เรื่อง การศึกษาคำเลียนเสียงธรรมชาติและคำแสดงอารมณ์ ในชุดนิทานสำหรับเด็กของตุบปอง ผู้วิจัยขอขอบพระคุณ ดร.จอมขวัญ สุทธิพันธ์ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ที่ได้ให้คำแนะนำในการทำวิจัยตลอดมา ขอขอบพระคุณผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่านที่ได้ชี้แนะในการทำวิจัยครั้งนี้

เอกสารอ้างอิง

- ชำนาญ รอดเหตุภัย. (2519). สัมมนาการใช้ภาษาไทยปัจจุบัน (ปัญหาการใช้ภาษาไทยในปัจจุบัน). พิมพ์ครั้งที่ 3 กรุงเทพฯ: กรู๋สยาม.
- ตุบปอง (นามปากกา). (2556). ก็ ... รักกันได้นะ. กรุงเทพฯ: แพลน ฟอว์ คิตส์.
- _____. (2556ก). เมื่อไร หนูจะได้กลับบ้าน. กรุงเทพฯ: แพลน ฟอว์ คิตส์.
- _____. (2557). อู๊อู๊ ก็อาย. กรุงเทพฯ: แพลน ฟอว์ คิตส์.
- _____. (2559). อยากเป็นอะไร. กรุงเทพฯ: แพลน ฟอว์ คิตส์.
- _____. (2560). กระต๊าก กระต๊าก. กรุงเทพฯ: แพลน ฟอว์ คิตส์.
- _____. (2560ก). ก๊าบ ก๊าบ ก๊าบ ก๊าบ. กรุงเทพฯ: แพลน ฟอว์ คิตส์.
- _____. (2560ค). ครอบครัวหึ่งหึ่ง. กรุงเทพฯ: แพลน ฟอว์ คิตส์.
- _____. (2560ข). เจ้าป่าปวดหัว. กรุงเทพฯ: แพลน ฟอว์ คิตส์.

- _____ . (2560ง). **เหมียวเหมียวไม่อยากเหมียว**. กรุงเทพฯ: แพลน ฟอว์ คัดส์.
- นิตยา วรรณกิตร์. (2559). **วรรณกรรมสำหรับเด็ก**. นนทบุรี: อินทนิล.
- บ้งอร พานทอง. (2549). **ภาษาเพื่อพัฒนาปัญญา**. กรุงเทพฯ: ภาควิชาหลักสูตรและการสอนมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- มี๊ด จอห์นสัน ประเทศไทย. (2561). **การกระตุ้นพัฒนาการ วัย 4 ปี 4 เดือน**. จาก <https://www.enfababy.com/>. (28 มิถุนายน 2561).
- อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์. (2556). **ภาษาในสังคมไทย: ความหลากหลาย การเปลี่ยนแปลง และการพัฒนา**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ และคณะ. (2558). **ภาษาแห่งอำนาจ: การวิเคราะห์ วจนลีลาของ ภาษา กฎหมาย ภาษาการเมือง ภาษาสื่อ และภาษาวิชาการของสังคมไทย. รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์**. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- สรบุศย์ รุ่งโรจน์สุวรรณ. (2559). **วจนลีลาในเรื่องเล่าสำหรับเด็กไทย: นัยสำคัญต่อการส่งเสริมพัฒนาการทางภาษา**. **วารสารนิดาภาษาและการสื่อสาร**. 21(29). 92-109.

ปัจจัยที่มีผลต่อการบริหารการปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดนนทบุรี Factors Affecting Local Administration in Nonthaburi Province

พีรพงศ์ กนกเลิศวงศ์, ธนสุวิทย์ ทับทิมรัษฎ์
Perapong Kanoklertwonges, Thanasuwit Thabhiranrak
มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา
Suan Sunandha Rajabhat University
E-mail: Bluediamondgold@gmail.com, Thanasuwit.th@ssru.ac.th

ได้รับบทความ: 3 เมษายน 2563; แก้ไขบทความ: 8 พฤษภาคม 2563; ตอรับตีพิมพ์: 13 พฤษภาคม 2563
Received: April 3, 2020; Revised: May 8, 2020; Accepted: May 13, 2020

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) ทิศทาง และแนวโน้มในการบริหารปกครองท้องถิ่นในอนาคต 2) ปัจจัยต่าง ๆ ในการบริหารปกครองท้องถิ่น 3) ระดับการบริหารปกครองท้องถิ่น โดยทำการศึกษากองการปกครองท้องถิ่น ในจังหวัดนนทบุรี เป็นการวิจัยแบบผสม โดย 1) การศึกษาเชิงปริมาณ เก็บข้อมูลจากแบบสอบถามกับกลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้บริหารและบุคลากรองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น 400 คน วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติวิจัยเชิงพรรณนา 2) การวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้บริหารโดยใช้คำถามปลายเปิดที่มีโครงสร้างกับกลุ่มตัวอย่างผู้บริหารองค์กร จำนวน 5 ท่าน วิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหาโดยนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์มาประมวลและนำเสนอข้อมูลในเชิงพรรณนา ผลการศึกษาพบว่า 1. ทิศทาง และแนวโน้มในการบริหารปกครองท้องถิ่นในอนาคต ควรมีลักษณะดังนี้ 1) มีการกระจายอำนาจและการพัฒนาระบบบริหารของการปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีความก้าวหน้าอย่างต่อเนื่อง 2) รูปแบบและโครงสร้างขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรมีความยืดหยุ่น 3) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรมีรายได้เพิ่มขึ้น 4) มีระบบบริหารงานบุคคลส่วนท้องถิ่นที่เป็นอิสระร่วมกับมีมาตรฐาน 5) หน่วยงานภาครัฐควรให้การสนับสนุนและส่งเสริมศักยภาพให้กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและมีส่วนร่วมในการพัฒนาภาคประชาสังคมให้มีความเข้มแข็ง 6) เปิดโอกาสให้ประชาชนในพื้นที่สามารถเสนอข้อบัญญัติท้องถิ่น 7) มีเครือข่ายองค์กรบริหารส่วนท้องถิ่นในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพของการบริหารจัดการท้องถิ่น (8) มีความร่วมมือกันระหว่างภาคส่วนต่าง ๆ ในการบริหารจัดการองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น 2. ปัจจัยต่าง ๆ ในการบริหารปกครองท้องถิ่น พบว่า ปัจจัยในภาพรวมมีความสำคัญต่อการบริหารอยู่ระดับมาก เมื่อพิจารณาปัจจัยรายด้านพบว่า ทุกปัจจัยมีความสำคัญต่อการบริหารงานองค์กรในระดับ

มากทุกปัจจัย เรียงลำดับตามระดับความสำคัญที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด 3 ลำดับแรก พบว่า ปัจจัยด้านภาวะผู้นำ มีค่าระดับความสำคัญมากที่สุด 4.02 รองลงมาได้แก่ ปัจจัยด้านการวางแผน มีค่าระดับความสำคัญ 3.98 และปัจจัยด้านงบประมาณ มีค่าระดับความสำคัญ 3.90 และ 3. ระดับการบริหารปกครองท้องถิ่น พบว่าระดับการบริหารตามหลักการบริหาร การจัดการของ McKinsey 7-S Framework ในองค์กรปกครองท้องถิ่น จังหวัดนนทบุรี โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้าน กลยุทธ์ และรองลงมาตามลำดับ คือ ด้านบุคลากร ด้านทักษะ ด้านโครงสร้าง ด้านรูปแบบการ บริหาร ด้านระบบ และด้านค่านิยมร่วม ตามลำดับ

คำสำคัญ: การบริหาร, ปัจจัย, การปกครองส่วนท้องถิ่น

Abstract

The purpose of this research article was to study 1) Direction and tendency for local government administration in the future 2) Various factors in local government administration 3) Local administrative level by conducting the study of local administration organization in Nonthaburi Province. This research uses mixed methods comprise of 1) quantitative study which data were collected from questionnaires with a sample of 400 administrators and personnel of the local government organizations. Data were analyzed using descriptive research statistics. 2) Qualitative research: Data were collected from executive interviews using open-ended, semi-structured questions with a sample of 5 organizational executives. Analyze and synthesize the content by taking the data from the interview to compile and present the data in a descriptive. The results of the study revealed that: 1. Directions and trends in the future of local administration should have the following characteristics: 1) There is a decentralization and development of the administrative system of the local administrative organization that has continuous progress; 2) the form and structure of the local government organization should be flexible; 3) Local government organizations should increase their income; 4) There is an independent local administration system together with standards; 5) Government agencies should support and enhance the potential of local government organizations and have participate in the development of a strong civil society; 6) Providing opportunities for people in the area to propose local ordinances; 7) There are networks of local administrative organizations in various forms to

increase the efficiency of local management; and 8) There is cooperation between various sectors in the administration of local government organizations. 2. Various factors in the local administration, it is found that the overall factors are important to the administration at a high level. Considering each factor, it was found that every factor is important to the organization management at a high level. Every factor Ranked according to the level of importance with the highest average value of the first top 3 found that leadership factors was highest priority with mean score 4.02; followed by Planning factors which has importance level with the mean score 3.98 and budget factor with importance level mean score 3.90; and 3. Local administrative level found that the management level according to the management principles of McKinsey 7-S Framework in local government Nonthaburi Province, in overall, is in a high level. When considered in each aspect, the aspect with the highest average value was strategic aspect; followed by the aspect of personnel; skills; structure; style of administration; system aspect; and common values respectively.

Keywords: Administration, Factors, Local Administration

1. บทนำ

การปกครองส่วนท้องถิ่นถือว่าเป็นรากฐานของการปกครองในระบอบประชาธิปไตย เนื่องจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะเป็นหน่วยงานที่ใกล้ชิดกับประชาชน นอกจากนั้นยังทำหน้าที่ในการส่งเสริมและฝึกฝนประชาชนในด้านการเมือง โดยให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมกับองค์กรปกครองท้องถิ่นในการปกครองตนเอง เพื่อให้ประชาชนเห็นความสำคัญในการใช้สิทธิทางการเมือง เพื่อให้เกิดความเข้าใจในระบอบประชาธิปไตยอย่างลึกซึ้ง เนื่องจากประเทศไทยได้เผชิญกับวิกฤติทางการเมืองระดับประเทศหลายครั้ง ทำให้รัฐบาลส่วนกลางทำงานไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร แต่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้กลายมาเป็นกลไกที่สำคัญในการพัฒนาในระดับท้องถิ่นที่สามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนและชุมชนในท้องถิ่นได้ในระดับหนึ่ง นำมาสู่การเปลี่ยนแปลงจากที่ก่อนหน้านี้ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมักจะรับนโยบายจากส่วนกลางมาดำเนินงานและความสัมพันธ์ จึงมีการเปลี่ยนแปลงจากเชิงอำนาจสั่งการมาเป็นในลักษณะ “ท้องถิ่นกำหนดตนเอง” โดยมีการกำหนดบทบาทและนโยบายด้วยตนเองขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อส่งเสริมให้ประชาชนและชุมชนในท้องถิ่นมีคุณภาพชีวิตที่ดี องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจึงมีความสำคัญ

เนื่องจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถพัฒนา กำหนดทิศทางของตนเองเพื่อให้เป็นองค์กรที่เป็นประโยชน์อย่างสูงสุดแก่ประชาชนในท้องถิ่นเป็นหลัก

เพื่อให้การปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นประโยชน์อย่างสูงสุดแก่ประชาชน การปกครองท้องถิ่นที่ดีจึงจะต้องมีความเหมาะสมและสอดคล้องกับบริบททางสังคมด้วย ทั้งนี้ จากลักษณะการกระจายอำนาจในประเทศไทยที่มีวิวัฒนาการสู่การกระจายอำนาจให้กับท้องถิ่น และประชาชนให้ได้บริหารจัดการชีวิตความเป็นอยู่ของคนในท้องถิ่นด้วยคนท้องถิ่นเองได้มากขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งภายหลังการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 ซึ่งได้กำหนดแนวทางเกี่ยวกับการปกครองท้องถิ่นเอาไว้อย่างชัดเจนเป็นรูปธรรม โดยมีสาระสำคัญของรัฐธรรมนูญต่อการปกครองในท้องถิ่น คือ การกระจายอำนาจ การมีส่วนร่วมของประชาชนตลอดจนความเป็นอิสระขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามหลักสากล โดยรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 นำไปสู่การยกเลิกหรือการปรับปรุงแก้ไขกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการปกครองท้องถิ่นแต่ละรูปแบบ สอดคล้องกับบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ โดยเฉพาะอย่างยิ่งหลัง พ.ศ. 2542 ซึ่งบทเฉพาะกาลของรัฐธรรมนูญสิ้นสุดลง จะพบว่ารูปแบบและกฎหมายเกี่ยวกับการปกครองท้องถิ่นได้เปลี่ยนแปลงไปอย่างมาก นักวิชาการหลายท่านจึงถือว่ารัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 คือต้นกำเนิดของการปฏิรูปการปกครองท้องถิ่นไทย ยุคปัจจุบันอย่างแท้จริง (ปิ่นนคร เจริญชัยพฤกษ์, 2561) ซึ่งในปัจจุบันมีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 แต่หลักการสำคัญของการปกครองท้องถิ่นไม่ได้เปลี่ยนแปลงไป

การบริหารการปกครองส่วนท้องถิ่นจึงมีความสำคัญต่อการพัฒนาระบบการปกครองแบบประชาธิปไตยดังกล่าวข้างต้น และมีความสำคัญทางด้านเศรษฐกิจและสังคม ซึ่งมีแนวคิดว่าการมีส่วนร่วมของประชาชนจะช่วยพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศให้เจริญก้าวหน้าได้ (กิตติระวี เลขากุล, 2561) ทั้งนี้ การปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดนนทบุรี เป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ที่มีทรัพยากรบุคคล ทั้งผู้บริหาร และเจ้าหน้าที่ในการปฏิบัติงาน ซึ่งการบริหารงานยังอยู่ภายใต้ทรัพยากรอันมีอยู่อย่างจำกัดเช่นเดียวกันกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดอื่น ๆ อีกหลายจังหวัด ทั้งนี้ เพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชนในพื้นที่ให้ได้อย่างสูงสุดและมีประโยชน์ การบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจึงมีความสำคัญอย่างมาก และต้องมีความระมัดระวังในการบริหารงานให้เกิดการมีส่วนร่วมของประชาชน เพื่อให้เกิดความเชื่อมั่นขึ้นกับทุกฝ่ายในชุมชน การปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดนนทบุรี มีหน้าที่ในการให้บริการสาธารณะตามความต้องการของประชาชนในท้องถิ่น เช่น การซ่อมบำรุงถนน และทางเดินเท้าให้อยู่ในสภาพที่ใช้งานได้โดยสะดวก การเชื่อมโยงการให้บริการของระบบไฟฟ้า และระบบน้ำประปาให้ทั่วถึงพร้อม

ทุกครัวเรือน การพัฒนาแหล่งน้ำสาธารณะไม่ให้ตื้นเขิน เพื่อให้สามารถใช้ประโยชน์จากแหล่งน้ำที่มีอยู่ได้อย่างเต็มที่ เป็นต้น อย่างไรก็ตาม ยังคงพบว่ามีปัญหาด้านการบริหารจัดการองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในหัวที่ผ่านมา ซึ่งสามารถนำมาสรุปและจัดเป็นกลุ่มของปัญหาได้ดังนี้ (ปณณธร เจริญชัยพฤกษ์, 2561) 1) ปัญหาทางด้านการบริหารงาน 2) ปัญหาด้านการบริหารการเงินการคลัง 3) ปัญหาทางด้านการบริหารทรัพยากรมนุษย์ 4) ปัญหาทางด้านการมีส่วนร่วมของประชาชน ตามหลักการปกครองตนเองของประชาชน โดยประชาชน และเพื่อประชาชนในท้องถิ่นนั้น ๆ 5) การทับซ้อนของอำนาจ การที่มีรูปแบบการปกครองส่วนภูมิภาค มีส่วนในการบริหารงาน และแม้แต่ท้องถิ่นเองยังมีการทับซ้อนกันอยู่ และ 6) ความล่าช้าในการกระจายอำนาจ โดยเฉพาะด้านการศึกษาและด้านสาธารณสุข เนื่องจากหน่วยงานราชการส่วนกลางและส่วนภูมิภาคยังดำเนินการด้านนี้อยู่ ส่วนหนึ่งเกิดจากข้าราชการเกิดการต่อต้านที่จะย้ายไปสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ส่วนในด้านทิศทางการและแนวโน้มของการปกครองส่วนท้องถิ่นในอนาคต วีระศักดิ์ เครือเทพ (2558) เสนอแนวทางเพื่อส่งเสริมด้านการกระจายอำนาจ ดังนี้ 1) การผลักดันเรื่องการถ่ายโอนภารกิจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งส่วนราชการยังต้องการที่จะรักษาสถานภาพของตนโดยการไม่สนับสนุนการถ่ายโอนภารกิจตามแผนการกระจายอำนาจ 2) การปรับปรุงระบบบริหารงานบุคคลท้องถิ่น บุคลากรเหล่านี้ขาดความมั่นใจว่าจะได้รับการดูแลภายใต้ระบบคุณธรรม ข้าราชการที่ถ่ายโอนไปสามารถปฏิบัติหน้าที่โดยมิได้ถูกกลั่นแกล้งจากนักการเมืองท้องถิ่น ได้รับความก้าวหน้าในหน้าที่การงานตามความรู้ความสามารถ ได้รับค่าตอบแทนและสวัสดิการเหมาะสมกับหน้าที่ 3) การพัฒนาขีดความสามารถทางการคลังขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ที่ต้องเร่งพัฒนาขีดความสามารถในการจัดเก็บภาษีท้องถิ่นให้ได้อย่างเต็มเม็ดเต็มหน่วย ปรับปรุงประสิทธิภาพของการใช้จ่ายและการบริหารโครงการต่าง ๆ เพื่อให้เกิดความประหยัดและคุ้มค่า

จากที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยเห็นความสำคัญของบริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งเป็นองค์กรที่มีส่วนสำคัญอย่างมากต่อคุณภาพชีวิตของชุมชนและประชาชน จึงมีความสนใจว่ามีปัจจัยใดบ้างที่เกี่ยวข้องกับการบริหารการปกครองส่วนท้องถิ่นที่ทำให้เกิดความสำเร็จ ทำให้ประชาชนมีความเป็นอยู่ มีคุณภาพชีวิตของชุมชนและประชาชนที่ดี ผู้วิจัยจึงทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “ปัจจัยที่มีผลต่อการบริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดนนทบุรี” เพื่อที่จะได้เข้าใจถึงสถานการณ์ในการบริหารการปกครองท้องถิ่นในปัจจุบัน สามารถคาดการณ์ทิศทางและแนวโน้มในการบริหารปกครองท้องถิ่นในอนาคตว่าควรจะเป็นอย่างไรจึงจะมีความเหมาะสม ปัจจัยต่าง ๆ ในการบริหารการปกครองท้องถิ่นให้เกิดผลสำเร็จ และทำให้ทราบถึงระดับการบริหารการปกครองท้องถิ่นในจังหวัดนนทบุรีในปัจจุบัน ทั้งนี้ผลของการศึกษาวิจัยสามารถนำมาเป็นแนวทางและข้อเสนอแนะต่อการ

ปรับปรุงแก้ไขปัญหาการบริหารงานการปกครองท้องถิ่นในปัจจุบัน และให้ข้อเสนอต่อทิศทางและแนวโน้มในการบริหารการปกครองส่วนท้องถิ่นในอนาคตที่เหมาะสม เพื่อนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนและประชาชนให้เพิ่มขึ้น เหมาะสมกับบริบทของท้องถิ่นในแต่ละพื้นที่ที่มีความแตกต่างกัน

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษา ทิศทาง และ แนวโน้ม ในการบริหารปกครองท้องถิ่นในอนาคต
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการบริหารปกครองท้องถิ่น
3. เพื่อศึกษาระดับการบริหารปกครองท้องถิ่น

3. วิธีดำเนินการวิจัย

ใช้วิธีการศึกษาวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Method) คือ การศึกษาวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Researcher) และการศึกษาเชิงคุณภาพ (Qualitative research) ผู้วิจัยได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลมาจากแหล่งข้อมูล 2 แหล่งด้วยกัน คือ

1. ข้อมูลปฐมภูมิ ได้มาจาก 1) การสัมภาษณ์โดยใช้แบบสัมภาษณ์กึ่งมีโครงสร้างกับผู้บริหารองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น 5 ท่าน ในเรื่องทิศทางและแนวโน้มในการบริหารปกครองท้องถิ่นในอนาคต 2) โดยใช้แบบสอบถามสำรวจความคิดเห็นกับผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดนนทบุรี จำนวน 400 คน

2. ข้อมูลทุติยภูมิ เป็นการศึกษาเอกสาร คำสั่งต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง หนังสืองานวิจัยขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดนนทบุรีที่ได้มีการเก็บรวบรวมไว้เป็นหลักฐานต่าง ๆ เพื่อนำมาสังเคราะห์เชิงเนื้อหาประกอบ

3. ระยะเวลาดำเนินการ กำหนดระยะเวลาของการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร งานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยศึกษาและรวบรวมข้อมูลระหว่างเดือนพฤษภาคม ปี 2562 – เดือนมกราคม ปี 2563

3.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1. ประชากรที่ใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้คือ ผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดนนทบุรี รวมจำนวนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น 47 แห่ง (กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น, 2562) บุคลากรองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น รวมผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ทั้งสิ้น 7,231 คน

2. กลุ่มตัวอย่างของการวิจัย 2.1) กลุ่มตัวอย่างเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่างรวมทั้งสิ้นจำนวน 400 คน โดยดำเนินการสุ่มแบบง่าย (Simple Random Sampling Technique) กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมา 5 แห่ง (จากทั้งหมด 47 องค์กร) และทำการเก็บข้อมูลตามสัดส่วนขององค์กร โดยมีตัวแทนประชากรตัวอย่างรวม 5 องค์กร จำนวน 400

ราย และ 2.2) กลุ่มตัวอย่างเชิงคุณภาพ โดยสัมภาษณ์กับผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยเลือกแบบเฉพาะเจาะจง (purposive sampling) เป็นผู้บริหารองค์กรแห่งละ 1 ท่าน รวมจำนวน 5 ท่าน 2.3) การศึกษาวิจัยเอกสาร โดยการรวบรวมเอกสาร งานวิจัย ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับเรื่อง ทิศทางและแนวโน้มในการบริหารปกครองท้องถิ่นในอนาคต ปัจจัยต่าง ๆ ในการบริหารปกครองท้องถิ่น และความคิดเห็นต่อการบริหารปกครองท้องถิ่น

3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. วิธีการศึกษาเชิงปริมาณ โดยใช้แบบสอบถามเพื่อสำรวจความคิดเห็นของผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดนนทบุรี
2. วิธีการศึกษาเชิงคุณภาพ โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามแนวทางคำถามปลายเปิดกึ่งมีโครงสร้างที่กำหนดไว้ (Semi-Structure Interview)

3.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. ข้อมูลปฐมภูมิ (primary data) เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ผู้บริหารท้องถิ่นโดยใช้แบบสัมภาษณ์กึ่งมีโครงสร้าง (Semi-Structure Questions) ตามแนวทางคำถามกว้าง ๆ ปลายเปิด จำนวน 5 ท่าน และสำรวจความคิดเห็นกับผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ที่ทำงานในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดนนทบุรี จำนวน 400 คน
2. ข้อมูลทุติยภูมิ (secondary data) เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารทางวิชาการที่มีการเก็บรวบรวมไว้แล้ว รวมทั้งหนังสือ คำสั่งต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับทิศทางและแนวโน้มในการบริหารปกครองท้องถิ่นในอนาคต ปัจจัยต่าง ๆ ในการบริหารปกครองท้องถิ่น และความคิดเห็นต่อการบริหารปกครองท้องถิ่นที่มีการทำไว้ก่อนหน้านี้

3.4 การวิเคราะห์และการสังเคราะห์ข้อมูล

1. การศึกษาเชิงปริมาณ วิเคราะห์ข้อมูลโดยสถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistic) แจกแจงเป็นค่าเฉลี่ย (Mean Score) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) และใช้สถิติอ้างอิง (Inferential Statistic) ด้วยการทดสอบสมมติฐานความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยการบริหารมีอิทธิพลเชิงบวกต่อภาพรวมระดับการบริหารปกครองท้องถิ่นตามหลักการบริหารของ McKinsey 7-S Framework 7 ด้าน ทดสอบโดยใช้การวิเคราะห์สหสัมพันธ์เพียร์สัน (Pearson Correlation Coefficient)
2. การศึกษาเชิงคุณภาพ ใช้วิธีการวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา (content analysis) โดยนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ผู้บริหารโดยแบบสัมภาษณ์กึ่งมีโครงสร้าง และข้อมูลทุติยภูมิที่รวบรวมไว้ มาวิเคราะห์ สังเคราะห์ ประมวลผลและนำเสนอข้อมูลในเชิงพรรณนาความ

4. สรุปผลการวิจัย

4.1 เพื่อศึกษา ทิศทาง และแนวโน้ม ในการบริหารปกครองท้องถิ่นในอนาคต

จากการสัมภาษณ์ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ให้ความเห็นในทิศทางคล้ายคลึงกัน สรุปเป็นผลการวิจัยได้ว่า ในการสร้างระบบบริหารจัดการท้องถิ่นที่ดี ทิศทาง และแนวโน้มของระบบการบริหารจัดการการปกครองท้องถิ่นในอนาคต ควรมีลักษณะดังนี้ 1) มีการกระจายอำนาจและการพัฒนาระบบบริหารขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีความก้าวหน้าอย่างต่อเนื่อง 2) รูปแบบและโครงสร้างขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรมีความยืดหยุ่นตามความต้องการของประชาชนในพื้นที่ 3) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรมีรายได้เพิ่มขึ้น ทั้งจากรายได้ที่เกิดขึ้นในท้องถิ่น เงินอุดหนุน และงบประมาณที่จะถ่ายโอนตามภารกิจที่เพิ่มขึ้น 4) มีระบบบริหารงานบุคคลส่วนท้องถิ่นที่เป็นอิสระร่วมกับมีมาตรฐานในการบริหารงานบุคคลกำหนดโดยคณะกรรมการจากผู้แทนภาครัฐ ผู้แทนจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และนักวิชาการผู้ทรงคุณวุฒิ และผู้ทรงคุณวุฒิจากชุมชน 5) หน่วยงานภาครัฐควรให้การสนับสนุนและส่งเสริมศักยภาพให้กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น รวมทั้งเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาภาคประชาสังคมให้มีความเข้มแข็ง 6) เปิดโอกาสให้ประชาชนในพื้นที่สามารถเสนอข้อบัญญัติท้องถิ่นได้ 7) มีเครือข่ายองค์การบริหารส่วนท้องถิ่นในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพของการบริหารจัดการท้องถิ่น 8) ควรมีความร่วมมือระหว่างภาคส่วนต่าง ๆ ในการบริหารจัดการองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในอนาคต

4.2 เพื่อศึกษาปัจจัยในการบริหารปกครองท้องถิ่น

1. ข้อมูลด้านประชากร พบว่า ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง ร้อยละ 57.80 อายุระหว่าง 31 – 45 ปี ร้อยละ 70.60 จบการศึกษาระดับปริญญาตรี ร้อยละ 59.20 ปฏิบัติงานสำนักงานปลัด ร้อยละ 39.20 มีประสบการณ์ทำงานที่องค์กรระหว่าง 6–10 ปี ร้อยละ 52.60 ดำรงตำแหน่งระดับ 5 ร้อยละ 23.20 มีเงินเดือนระหว่าง 15,001 – 20,000 บาท ร้อยละ 35.70 เคยเข้ารับการฝึกอบรมเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงาน ร้อยละ 88.30 มีความรู้ความเข้าใจในด้านการวางแผนงานระดับดี ร้อยละ 66.50 มีความรู้ความเข้าใจในการดำเนินงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ระดับดี ร้อยละ 63.70 มีการประเมินผลการทำงาน ระดับดี ร้อยละ 62.70 มีภาวะความเป็นผู้นำระดับดี ร้อยละ 47.20

2. ความคิดเห็นของผู้บริหารและบุคลากรองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดนนทบุรี พบว่า ปัจจัยมีผลต่อการบริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในภาพรวมอยู่อยู่ระดับมาก ($\bar{x} = 3.84$, S.D. = 0.79) เมื่อพิจารณาปัจจัยรายด้านพบว่า ทุกปัจจัยมีผลต่อการบริหารงานองค์กรในระดับมากทุกปัจจัย เมื่อเรียงลำดับปัจจัยสำคัญที่มีระดับความสำคัญต่อการบริหารจัดการองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด 3 ลำดับแรก พบว่า ปัจจัยด้านภาวะผู้นำ มีค่าระดับความสำคัญมากที่สุด 4.02 รองลงมาได้แก่ ปัจจัยด้านการ

วางแผน โดยมิตำระดับความสำคัญ 3.98 และปัจจัยด้านงบประมาณ โดยมิตำระดับความสำคัญ 3.90 ดังแสดงไว้ในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ความคิดเห็นต่อปัจจัยที่มีผลต่อการบริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดนนทบุรี ตามความคิดเห็นของผู้บริหารและบุคลากรในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

ปัจจัยที่มีผลต่อการบริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น	$\bar{x}$	S.D.	แปลผล
1. ด้านภาวะผู้นำ	4.02	0.77	มีผลต่อการบริหารมาก
2. ปัจจัยด้านการวางแผน	3.98	0.79	มีผลต่อการบริหารมาก
3. ด้านงบประมาณ	3.90	0.79	มีผลต่อการบริหารมาก
4. ด้านวิธีปฏิบัติงาน	3.84	0.82	มีผลต่อการบริหารมาก
5. ด้านการประเมินผล	3.76	0.87	มีผลต่อการบริหารมาก
6. ด้านบุคลากร	3.69	0.73	มีผลต่อการบริหารมาก
7. ด้านวัสดุอุปกรณ์	3.67	0.76	มีผลต่อการบริหารมาก
รวม	3.84	0.79	มีผลต่อการบริหารมาก

4.3. เพื่อศึกษาระดับการบริหารปกครองท้องถิ่น

ตารางที่ 2 ระดับการบริหารองค์กรปกครองท้องถิ่นตามหลักการบริหารจัดการโดยใช้หลักการบริหารของ McKinsey 7-S Framework ตามความคิดเห็นของบุคลากรภายในองค์กรปกครองท้องถิ่น จังหวัดนนทบุรี

หลักการบริหารของ McKinsey 7-S Framework	$\bar{x}$	S.D.	แปลผล
1. ด้านกลยุทธ์	4.27	0.75	ระดับมาก
2. ด้านบุคลากร	4.19	0.82	ระดับมาก
3. ด้านทักษะ	4.12	0.80	ระดับมาก
4. ด้านโครงสร้าง	3.99	0.78	ระดับมาก
5. ด้านรูปแบบการบริหาร	3.42	0.85	ระดับปานกลาง
6. ด้านระบบ	3.36	0.79	ระดับปานกลาง
7. ด้านค่านิยมร่วม	3.08	0.86	ระดับปานกลาง
รวม	3.78	0.81	ระดับมาก

จากตารางที่ 2 พบว่าระดับการบริหารตามหลักการบริหารจัดการของ McKinsey 7-S Framework ในองค์กรปกครองท้องถิ่น จังหวัดนนทบุรี โดยภาพรวม อยู่ใน

ระดับมาก ($\bar{x} = 3.78$, S.D. = .81) และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านกลยุทธ์ ($\bar{x} = 4.27$, S.D. = .82) และรองลงมาตามลำดับ คือ ด้านบุคลากร ($\bar{x} = 4.19$, S.D. = .75) ด้านทักษะ ($\bar{x} = 4.12$, S.D. = .80) ด้านโครงสร้าง ($\bar{x} = 3.99$, S.D. = .78) ด้านรูปแบบการบริหาร ($\bar{x} = 3.42$, S.D. = .85) ด้านระบบ ($\bar{x} = 3.36$, S.D. = .79) และด้านค่านิยมร่วม ($\bar{x} = 3.08$, S.D. = .86) ตามลำดับ

4.4 ผลการทดสอบสมมติฐานปัจจัยการบริหารมีผลต่อระดับการบริหารปกครองท้องถิ่นตามหลักการบริหารของ McKinsey 7-S Framework จังหวัดนนทบุรี

ปัจจัยการบริหารด้านภาวะผู้นำ ด้านการวางแผน ด้านงบประมาณ ด้านวิธีปฏิบัติงาน ด้านการประเมินผล ด้านบุคลากร และด้านวัสดุอุปกรณ์ มีอิทธิพลเชิงบวกต่อภาพรวมระดับการบริหารการปกครองท้องถิ่นตามหลักการบริหารของ McKinsey 7-S Framework 7 ด้าน ทดสอบโดยใช้การวิเคราะห์สหสัมพันธ์เพียร์สัน (Pearson Correlation Coefficient) ซึ่งปรากฏผลการวิเคราะห์ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ความสัมพันธ์ระหว่าง ปัจจัยการบริหารมีอิทธิพลเชิงบวกต่อระดับการบริหารการปกครองท้องถิ่นตามหลักการบริหารของ McKinsey 7-S Framework โดยภาพรวม

ความสัมพันธ์ของตัวแปร ปัจจัยการบริหารมีผลต่อระดับการบริหารการปกครองท้องถิ่นตามหลักการบริหารของ McKinsey 7-S Framework	ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (r)	p
1.ด้านภาวะผู้นำ	.923**	.000
2.ปัจจัยด้านการวางแผน	.920**	.000
3.ด้านงบประมาณ	.909**	.000
4.ด้านวิธีปฏิบัติงาน	.895**	.000
5.ด้านการประเมินผล	.893**	.000
6.ด้านบุคลากร	.890**	.000
7.ด้านวัสดุอุปกรณ์	.890**	.000
ภาพรวม ปัจจัยการบริหาร 7 ด้าน	.942**	.000

** . Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

หมายเหตุ การแปลผลค่าความสัมพันธ์ (ทั้งเชิงบวก และเชิงลบ) ของค่าสหสัมพันธ์ (r)

(ค่า r = .01-.09 หมายถึง มีความสัมพันธ์เล็กน้อย, ค่า r = .10-.29 หมายถึง มีความสัมพันธ์ต่ำถึงปานกลาง, ค่า r = .30-.49 หมายถึง มีความสัมพันธ์ปานกลางถึงสูง, ค่า r = .50-.69 หมายถึง มีความสัมพันธ์สูงถึงสูงมาก, ค่า r = .70-.89 หมายถึง มีความสัมพันธ์สูงมาก, ค่า r = .90-.99 หมายถึง มีความสัมพันธ์เกือบสมบูรณ์)

ในภาพรวม พบว่า มีความสัมพันธ์ระหว่าง ปัจจัยการบริหาร 7 ด้าน มีผลต่อระดับการบริหารปกครองท้องถิ่นตามหลักการบริหารของ McKinsey 7-S Framework อยู่ในระดับเกือบสมบูรณ์ ในทิศทางบวก ($r = .942^{**}$, $p = .000$) หมายถึง เมื่อมีปัจจัยการบริหารเพิ่มขึ้น ระดับการบริหารปกครองท้องถิ่นตามหลักการบริหารของ McKinsey 7-S Framework จะสูงขึ้น เมื่อพิจารณารายด้านของปัจจัยการบริหาร 7 ด้าน พบว่ามีความสัมพันธ์กับระดับการบริหารปกครองท้องถิ่นตามหลักการบริหารของ McKinsey 7-S Framework อยู่ในระดับเกือบสมบูรณ์ทุกด้าน ในทิศทางบวก ดังนี้

1) ด้านภาวะผู้นำ มีความสัมพันธ์ กับ ระดับการบริหารปกครองท้องถิ่นตามหลักการบริหารของ McKinsey 7-S Framework อยู่ในระดับเกือบสมบูรณ์ ในทิศทางบวก ($r = .923^{**}$, $p = .000$)

2) ปัจจัยด้านการวางแผน มีความสัมพันธ์ กับ ระดับการบริหารปกครองท้องถิ่นตามหลักการบริหารของ McKinsey 7-S Framework อยู่ในระดับเกือบสมบูรณ์ ในทิศทางบวก ($r = .920^{**}$, $p = .000$)

3) ด้านงบประมาณ มีความสัมพันธ์ กับ ระดับการบริหารปกครองท้องถิ่นตามหลักการบริหารของ McKinsey 7-S Framework อยู่ในระดับเกือบสมบูรณ์ ในทิศทางบวก ($r = .909^{**}$, $p = .000$)

4) ด้านวิธีปฏิบัติงาน มีความสัมพันธ์ กับ ระดับการบริหารปกครองท้องถิ่นตามหลักการบริหารของ McKinsey 7-S Framework อยู่ในระดับเกือบสมบูรณ์ ในทิศทางบวก ($r = .895^{**}$, $p = .000$)

5) ด้านการประเมินผล มีความสัมพันธ์ กับ ระดับการบริหารปกครองท้องถิ่นตามหลักการบริหารของ McKinsey 7-S Framework อยู่ในระดับเกือบสมบูรณ์ ในทิศทางบวก ($r = .893^{**}$, $p = .000$)

6) ด้านบุคลากร มีความสัมพันธ์ กับ ระดับการบริหารปกครองท้องถิ่นตามหลักการบริหารของ McKinsey 7-S Framework อยู่ในระดับเกือบสมบูรณ์ ในทิศทางบวก ($r = .890^{**}$, $p = .000$)

7) ด้านวัสดุอุปกรณ์ มีความสัมพันธ์ กับ ระดับการบริหารปกครองท้องถิ่นตามหลักการบริหารของ McKinsey 7-S Framework อยู่ในระดับเกือบสมบูรณ์ ในทิศทางบวก ($r = .890^{**}$, $p = .000$)

5. อภิปรายผลการวิจัย

5.1. ปัจจัยในการบริหารปกครองท้องถิ่นจังหวัดนนทบุรี

1. ปัจจัยด้านภาวะผู้นำ พบว่ามีความสำคัญต่อการบริหารจัดการองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น อันเนื่องจากเมื่อผู้บริหารมีความสัมพันธ์อันดีต่อบุคลากรในหน่วยงาน

จะทำให้ผู้ใต้บังคับบัญชามีความเคารพเชื่อฟัง พร้อมรับฟังและให้ความสำคัญต่อความคิดเห็นของผู้ใต้บังคับบัญชา รวมถึงพิจารณานโยบายของส่วน/กองต่าง ๆ ภายในหน่วยงาน โดยการนำไปปฏิบัติควบคุมดูแลอย่างใกล้ชิดเพื่อมิให้เกิดข้อผิดพลาดขึ้นในองค์กร

2. ปัจจัยด้านการวางแผนงาน โดยต้องมีการจัดทำแผนในการปฏิบัติงาน เพื่อให้บรรลุตามวัตถุประสงค์พร้อมประสานสัมพันธ์ถึงภารกิจหลักขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้ประชาชนได้รับทราบ เพื่อให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการจัดทำแผนงาน มีการมอบหมายหน้าที่ความรับผิดชอบในการดำเนินงานแก่บุคลากรให้ปฏิบัติตามแผนงาน และนโยบายที่วางไว้

3. ปัจจัยด้านงบประมาณ ซึ่งการใช้จ่ายงบประมาณควรเป็นไปตามระเบียบและกฎหมายที่เกี่ยวข้องโดยมีการจัดทำแผนการใช้จ่ายงบประมาณและแผนการจัดซื้อจัดจ้างที่ชัดเจน ตลอดจนการจัดสรรงบประมาณเพื่อการบริหารงานในแต่ละส่วนงานควรมีระเบียบปฏิบัติที่ชัดเจน และเพียงพอต่อการบริหารงาน

5.2. ระดับการบริหารงานของการปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดนนทบุรี

ตามหลักการบริหารจัดการ McKinsey 7-S Framework พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านกลยุทธ์ และรองลงมาตามลำดับ คือ ด้านบุคลากร ด้านทักษะ ด้านโครงสร้าง ด้านรูปแบบการบริหาร ด้านระบบ และด้านค่านิยมร่วม สอดคล้องกับผลการวิจัยของ พวงผกา มะเสนา และประณต นันทิยะกุล (2557) ซึ่งศึกษาวิจัยเรื่อง “การบริหารจัดการการบริการที่มีคุณภาพในโรงพยาบาล สังกัดกระทรวงสาธารณสุข” ผลการวิจัยพบว่า ผู้บริหารในโรงพยาบาลศูนย์และโรงพยาบาลทั่วไปให้ความสำคัญในด้านกลยุทธ์องค์กรเป็นอันดับแรก ส่วนผู้บริหารใน โรงพยาบาลชุมชนให้ความสำคัญการบริหารจัดการทั้ง 7 ด้าน แต่จะเน้นด้านกลยุทธ์ขององค์กรสำคัญเป็น อันดับแรก ส่วนผู้บริหารในโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพ ตำบลให้ความสำคัญการบริหารจัดการทั้ง 7 ด้าน แต่จะเน้นด้านกลยุทธ์ขององค์กรสำคัญเป็นอันดับแรกเช่นกัน ซึ่งตรงกับกรอบแนวคิด McKinsey 7-S Framework และสอดคล้องกับผลการวิจัยนี้

6. อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการศึกษา ได้รับองค์ความรู้ใหม่ที่สามารถยืนยันได้ว่า ปัจจัยในด้านการบริหารงาน ประกอบด้วย ภาวะผู้นำ การวางแผน งบประมาณ วิธีปฏิบัติงาน การประเมินผล บุคลากร และวัสดุอุปกรณ์ ล้วนมีอิทธิพลและส่งผลต่อระดับการบริหารงานขององค์กรปกครองท้องถิ่นตามหลักการบริหารจัดการโดยใช้หลักการบริหารของ McKinsey 7-S Framework ซึ่งสามารถนำผลการวิจัยไปประยุกต์ใช้ในการบริหารการปกครองท้องถิ่นให้ประสบความสำเร็จได้ต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- กิตต์ระวี เลขากุล. (2561). ธรรมนูญการปกครองส่วนท้องถิ่นที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการ
ของเทศบาลในเขตภาคใต้ของประเทศไทย. **ดัชนีนิพนธ์รัฐประศาสนศาสตร์
ดุสิตบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการภาครัฐและภาคเอกชน**. มหาวิทยาลัย
หาดใหญ่.
- ปิ่นธรณิ์ เขียวชัยพฤษ. (2561). ทิศทางองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไทยในอนาคต. **วารสาร
มจร พุทธปัญญาปริทรรศน์**, 3(2): 183-196.
- วีระศักดิ์ เครือเทพ. (2558). ทิศทางการปกครองท้องถิ่นไทย (ระบบออนไลน์). แหล่งที่มา:
<http://www.trf.or.th>.
- สาโรจน์ โอพิทักษ์ชีวิน. (2554). **การจัดการและพฤติกรรมองค์กร: เพื่อสร้างและรักษาความ
ได้เปรียบแข่งขันไว้ให้ยั่งยืนในโอบอลโลเซชั่น**. กรุงเทพฯ: ซีวีแอลการพิมพ์.
- Baron, A. R. & Greenberg, J. (2003). **Organizational Behaviour in Organization,
Understanding and Managing the Human Side of Work**. Canada:
Prentice Hall.
- Ben M. Harris. (1985). **Supervision Behavior in Education**. Englewood Cliffs:
Prentice-Hall, Inc.
- Cohen, J.M., & Uphoff, N.T. (1980). **Participations Place in Rural Development:
Seeking Clarity Through Specificity**. New York: World Developments.
- Drucker. Peter F. (1979). **The Effective Executive**. New York: Harper and Row.
- Harris, B.M. (1985). **Supervision Behavior in Education**. (2 nd ed). Englewood
Cliffs: Prentice-Hall.
- Harold D. Koontz and Cyril O'Donnell. (1972). **Principles of Management: An
Analysis of Managerial Funtions**. Newyork: McGraw – Hill Book Co.
- Katz. Robert L. (1974, September-October). "Skill of AN Effective Administrator."
Harward Business Review.
- Koontz and Donell. (1959). **Principles of Management**. New York: McGraw – Hill.
- Likert, S. (1961). **New Patterns of Management**. New York: McGraw-Hill.
- Peter F. Drucker. (1979). **Management: Tasks. Responsibility. Practices**.
London: PanBook Ltd.

การศึกษาเปรียบเทียบคำสมาสในคัมภีร์ปทรูปลัทธิและลขุสัทธานตเกมุที
A Comparative Study of Compound Formation in the
Padarupasiddhi and the Laghusiddhantakaumudi

พระมหาประดิษฐ์ บ่อชน

Phramaha Pradit Borchon

คณะโบราณคดี, มหาวิทยาลัยศิลปากร

Faculty of Archaeology, Silpakorn University

E-mail: Pradit_molee@hotmail.com

ได้รับบทความ: 10 เมษายน 2563; แก้ไขบทความ: 29 เมษายน 2563; ตอรับตีพิมพ์: 29 เมษายน 2563

Received: April 10, 2020; Revised: April 29, 2020; Accepted: April 29, 2020

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีจุดประสงค์ 3 ประการ คือ 1. เพื่อศึกษารูปแบบการสร้างคำสมาสด้วยกฎไวยากรณ์ในคัมภีร์ปทรูปลัทธิ 2. เพื่อศึกษารูปแบบการสร้างคำสมาสด้วยกฎไวยากรณ์ในคัมภีร์ลขุสัทธานตเกมุที 3. เพื่อเปรียบเทียบรูปแบบการสร้างคำสมาสด้วยกฎไวยากรณ์ในคัมภีร์ปทรูปลัทธิกับคัมภีร์ลขุสัทธานตเกมุที

ผลการวิจัยพบว่า คัมภีร์ปทรูปลัทธิแต่งโดยพระพุทธรูปยยะ ในราวปลายพุทธศตวรรษที่ 15 ถึงต้นพุทธศตวรรษที่ 16 คัมภีร์ลขุสัทธานตเกมุทีแต่งโดยวราหในราวคริสต์ศตวรรษที่ 17 ในคัมภีร์ปทรูปลัทธิใช้สูตรทั้งหมด 28 สูตร ส่วนในการสร้างคำสมาสด้วยสูตรคัมภีร์ลขุสัทธานตเกมุทีใช้สูตรทั้งหมด 79 สูตร

คัมภีร์ปทรูปลัทธิเป็นคัมภีร์ที่ได้นำเอาสูตรมาจากคัมภีร์กัจจายณะมาเรียงลำดับใหม่ แต่งอธิบายเพิ่มเติม และได้นำอุทาหรณ์มาจากคัมภีร์ต่าง ๆ ส่วนใหญ่มาจากพระไตรปิฎก

ลขุสัทธานตเกมุทีเป็นคัมภีร์ที่ได้นำสูตรจากคัมภีร์ลขุสัทธานตเกมุทีอันเป็นคัมภีร์ที่ปรับปรุงลำดับสูตรในคัมภีร์อักษฎายาของปาณินิมาเรียบเรียงใหม่ตามลำดับการสำเร็จรูปของคำด้วยวิธีการที่สั้นและกะทัดรัด

คัมภีร์ปทรูปลัทธิแสดงสมาสโดยชื่อ มี 6 คือ 1. อัพยยิภาวสมาส 2. กัมมธารยสมาส 3. ทิคุสมาส 4. ตัปปริสมาส 5. พหุพพิหสสมาส 6. ทวันทสมาส, คัมภีร์ลขุสัทธานตเกมุที

แสดงสมาสโดยลักษณะตามตัวประธานว่ามีอยู่ 5 สมาส คือ 1. เกวลสมาส 2. อ้วยยิภาวสมาส 3. ตัตปุรุษสมาส 4. พหุวิหิตสมาส 5. ทวันทสมาส

ความหมายของสมาสในคัมภีร์ปทรูปสัทธา คือ 1. อ้วยยิภาวสมาส สมาสที่มีบทหน้าเป็นประธาน 2. กัมมธารสมาส สมาสที่มีบทหลังเป็นประธาน และบทหน้าบทหลังมีวิภัตติเสมอกัน 3. ทิคุสมาส สมาสที่มีสังขยาเป็นบทหน้าและบทหน้ากับบทหลังมีวิภัตติเสมอกัน 4. ตัตปุริสสมาส สมาสที่มีบทหลังเป็นประธาน เหมือนกัมมธารสมาส แต่บทหน้ากับบทหลังมีวิภัตติไม่เสมอกัน 5. พหุพพิหิตสมาส สมาสที่มีบทอื่นเป็นประธาน 6. ทวันทสมาส สมาสที่มีบททั้งสองเป็นประธาน

ความหมายของสมาสในคัมภีร์ลขุสัทธานตเกมุที คือ 1. เกวลสมาส สมาสที่บทตัวประธานไม่ชัดเจน 2. อ้วยยิภาวสมาส สมาสที่มีบทหน้าเป็นประธาน 3. ตัตปุรุษสมาส สมาสที่มีบทหลังเป็นประธาน 4. พหุวิหิตสมาส สมาสที่มีบทอื่นเป็นประธาน 5. ทวันทสมาส สมาสที่มีบททั้งสองเป็นประธาน

คำสำคัญ: สมาส, ปทรูปสัทธา, ลขุสัทธานตเกมุที, อัษฎาจารย์, กัจจายนะ

Abstract

This research article has 3 objectives as follows: 1) to study the forms of compound word creation with rules of grammar that appear in the Padarūpasiddhi in Pali, 2) to study the forms of compound word that created with the rules of grammar that appear in the Laghusiddhāntakaumudī in Sanskrit, 3) to compare the forms of compound word that created with the rules of grammar that appear in the in Pali and in the Laghusiddhāntakaumudī in Sanskrit.

The results of the research showed are as follows; it is evident that rules of grammar of Pali that appear in the Padarūpasiddhi was written by the Bhuddhappiya in the late 15th century to the beginning of the 16th century whereas and rules of grammar of Sanskrit that appear in the Laghusiddhāntakaumudī was written by Varadarāj in the 17th century. In the late 15th century, the creation of compound words with rules of grammar in the Padarūpasiddhi all 28 rules are used, in the same manner all 79 rules are used in Laghusiddhāntakaumudī.

The Padarūpasiddhi text is a scripture that has rearranged the formulas from the Kaccāyana scripture and Tipitakas with more details, and brought an example from Tipitakas and other significant texts.

The Laghusiddhāntakaumudī is a text that has abridged the formulas from Siddhāntakaumudī, a text that has improved the order formulas in Panini text, compiled them in succession of words with a short and compact method.

The Padarūpasiddhi text showing Samāsa by the six names, namely 1. Abhayayībhāvasamāsa 2. kammadhārayasamāsa 3. Digusamāsa 4. Tappurisasamāsa 5. Bahubbīhisamāsa 6. Dvandasamāsa. The Laghusiddhāntakaumudī text shows that there are 5 Samāsa, which are 1. kevalasamāsa 2. Ayyayībhāvasamāsa 3. Tatpūrushasamāsa 4. Bhahuvārīhisamāsa 5. Dvandvasamāsa.

The meanings of each Samās in the Padarūpasiddhi text are as follows;

1. That called Ayyayībhāvasamāsa in which, for the most part, the sense of the first of its elements is the main one (or the independent one on which the other depends), is the 1st kind.

2. That called Tappurisasamāsa in which, for the most part, the sense of the last of its elements is the main one, is the 2nd kind.

3. A subdivision of the Tappurisasamāsa class is called Kammadhārayasamāsa 3th kind,

4. A subdivision of the Kammadhārayasamāsa class is called Dvīgusamāsa 4th kind.

5. That called Bahubbīhisamāsa in respect whereof, for the most part, the sense of a different word is the main one (to which the sense of the compound epithet is subordinate) is the 5th kind.

6. That called Dvandasamāsa in which, for the most part, the sense of both the one and the other of its elements is a main one (neither being subordinate to the other), is the 6th kind.

The meanings of each Samāsa in the Laghusiddhāntakaumudī text are as follows;

1. Here a compound means an aggregation. That which is destitute of any peculiar name, being “merely a compound,” is the 1st kind.

2. That called Avyayībhāvasamāsa in which, for the most part, the sense of the first of its elements is the main one (or the independent one on which the other depends), is the 2nd kind.

3. That called Tatpurushasamāsa in which, for the most part, the sense of the last of its elements is the main one, is the 3rd kind. A subdivision of the Tatpurushasamāsa class is called Karmadharayasamāsa, A subdivision of the Karmadhārayasamāsa class is called Dviguṣamāsa.

4. That called Bahuvrīhisamāsa in respect whereof, for the most part, the sense of a different word is the main one (to which the sense of the compound epithet is subordinate) is the 4th kind.

5. That called Dvandwasamāsa in which, for the most part, the sense of both the one and the other of its elements is a main one (neither being subordinate to the other), is the 5th kind.

Keywords: Samāsa, Padarūpasiddhi, Laghusiddhāntakaumudī, Ashthādhyāyī, kaccāyana

1. บทนำ

วยากรณ์ หรือ ไวยากรณ์ เป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่สุดของเวททั้งหลาย เป็นศาสตร์หนึ่งในแนวทางคเวยากรณ์เป็นสิ่งสำคัญสำหรับการศึกษา ไวยากรณ์ได้พัฒนามาเป็นแขนงการศึกษาแขนงหนึ่งต่างหากในสมัยหลังพระเวท (จำลอง สารพัดนึก, 2546: 121)

ไวยากรณ์สันสกฤตเป็นเครื่องมือช่วยให้เข้าใจคัมภีร์พระเวท ซึ่งเป็นคัมภีร์ในศาสนาพราหมณ์-ฮินดู ให้เข้าใจตำราประเภทวรรณคดีพระเวท วรรณคดีฮินดู ไวยากรณ์สันสกฤตจึงมีความสำคัญที่ผู้ต้องการศึกษาคัมภีร์พระเวทจะต้องศึกษาก่อน ส่วนไวยากรณ์บาลีเป็นเครื่องมือช่วยให้เข้าใจภาษาบาลีอันเป็นภาษาสื่อสารธรรมความเป็นจริงของชีวิตตามการตรัสรู้ของพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า ไวยากรณ์บาลีจึงมีความสำคัญที่ผู้ต้องการจะศึกษาพระไตรปิฎก

อนึ่ง วรรณคดีประเภทไวยากรณ์ของภาษาบาลี และสันสกฤตถือว่ามีความสำคัญไม่น้อยกว่าวรรณคดีประเภทอื่น ๆ เพราะไวยากรณ์เป็นศาสตร์อย่างแรกที่มีความสำคัญที่สุดก่อนที่จะเข้าไปสู่ศาสตร์อื่น ๆ ปटัญชลี กล่าวว่า ความรู้ทางไวยากรณ์เป็นสิ่งสำคัญที่สุดในแนวทางคศาสตร์ โดยก่อนที่จะศึกษาศาสตร์ต่าง ๆ ได้นั้น จำเป็นต้องศึกษาไวยากรณ์นานถึง 12 ปี (M. Winternitz, 1985: 458)

นักไวยากรณ์ของอินเดียคนสำคัญคือปาณินิ (พุทธศตวรรษที่ 1) ได้กำหนดกฎเกณฑ์ในภาษาพระเวททำให้เกิดข้อบังคับที่ไม่อาจเปลี่ยนแปลงได้ ตำราไวยากรณ์ของปาณินิชื่ออักษฎาธยายี (อักษฎาธยายี) อักษฎาธยายีนี้มีจำนวนสูตรประมาณ 4,000 สูตร (รวมคิวยสูตร 14 สูตร) แบ่งเป็นแปดบทหรือเรียกว่าอธยายะ (อธยาย) (A.A. Macdonell, 1972: 435) หลังจากปาณินิแล้วยังพบว่ามีนักไวยากรณ์สันสกฤตอีกจำนวนมากที่ได้เพิ่มเติมหรือแต่งตำราอธิบายระบบไวยากรณ์ของปาณินิ เป็นต้นว่า ปตัญชลี ได้แต่งคัมภีร์มหาภาษายะ (มหาภาษายะ) อธิบายสูตรจำนวน 1,713 สูตรของปาณินิ ภารตฤหิ (ภารตฤหิ) แต่งคัมภีร์วากยปทียะ (วากยปทียะ) ไกยฎะ (ไกยฎ) ชยาทิตยะ (วามนะ) (วามน) แต่งคัมภีร์กาติกาฤตติ (กาติกาฤตติ) และรามจันทร (รามจันทร) แต่งคัมภีร์ประกิริยาเกามุที (ประกิริยาเกามุที) ตำราไวยากรณ์เหล่านี้ล้วนแต่งขึ้นเพื่อขยายความในคัมภีร์ไวยากรณ์ของปาณินิให้ง่ายขึ้นต่อมา ภักฏโฏชี ทิกษิตะ (Bhaghoji Diksita) ผู้เรียบเรียงไวยากรณ์สันสกฤตใหม่เพื่อให้สะดวกต่อการศึกษา เรียกคัมภีร์ว่า “สิทธานตเกามุที (สิทธานตเกามุที)” เป็นคัมภีร์ที่เปรียบเหมือนแสงจันทร์ส่องมติความเห็นของนักไวยากรณ์ที่ง่ายต่อการศึกษา ต่อมา “วรทราช (Varadaraja)” ได้ย่อเนื้อหาในคัมภีร์สิทธานตเกามุทีให้สั้นลงอีก โดยตั้งชื่อว่า “ลขุสิทธานตเกามุที (ลขุสิทธานตเกามุที)” คัมภีร์นี้อาจเรียกได้ว่าเป็นตำราไวยากรณ์สันสกฤตเบื้องต้นภายหลังเป็นที่นิยมใช้เป็นตำราเรียน ลขุสิทธานตเกามุทีนี้ แบ่งเนื้อหาออกเป็น 11 อย่าง คือ 1. สัญญาปรกรณ์ะ มี 14 สูตร 2. สนธิปรกรณ์ะ มี 101 สูตร 3. สุปันตปรกรณ์ะ มี 251 4. อวยยะ มี 5 สูตร 5. ดิงันตปรกรณ์ะ มี 326 6. ประกริยา มี 69 สูตร 7. กฤทินปรกรณ์ะ มี 122 สูตร 8. การกปรกรณ์ะ มี 16 สูตร 9. สมาสปรกรณ์ะ มี 93 สูตร 10. ตัทธิตปรกรณ์ะ มี 251 สูตร 11. สตรีปรกรณ์ะ มี 29 สูตร (Kapiladeva Dvivedi, 1983: 43) ในสูตรมีลักษณะของสูตร โดยแบ่งตามลักษณะมี 6 คือ สัษญาสูตร ปริภาษาสูตร วิธสูตร นิยมสูตร อติเทศสูตร และอธิการสูตร (สถาบันวิจัย โกลกาตา, 2018: 13) ท่านวรทราชผู้แต่งคัมภีร์ลขุสิทธานตเกามุที สันนิษฐานว่าท่านผู้แต่งมีชีวิตอยู่ในราวคริสต์ศตวรรษที่ 17

ส่วน ภาษาบาลีมีคัมภีร์ไวยากรณ์ที่เก่าแก่ที่ปรากฏอยู่จนถึงปัจจุบันนี้ คือคัมภีร์ไวยากรณ์กัจจายณะซึ่งพระกัจจายณะได้แต่งเป็นสูตรไว้จำนวน 673 สูตร ตามแนวคัมภีร์ไวยากรณ์สันสกฤต เป็นคัมภีร์ที่ยากสำหรับผู้เริ่มศึกษา การศึกษาตามลำดับสูตรในคัมภีร์กัจจายณะอาจทำให้สับสนและเข้าใจยากแต่เป็นวิธีการจัดเนื้อหาอีกแบบหนึ่ง ด้วยเหตุนี้จึงมีผู้เรียบเรียงเนื้อหาใหม่เพื่อให้สะดวกต่อการศึกษาและอธิบายคัมภีร์กัจจายณะ ชื่อว่า นยาสะ (ขุมทรัพย์) หรือ มุขมัตตทีปนี (คัมภีร์อธิบายพอเป็นตัวอย่าง) แต่งโดยพระวชิรพุทธิในราวก่อนพุทธศตวรรษที่ 15 คัมภีร์นยาสะนี้อธิบายข้อความของกัจจายณะ และแสดงวิธีประกอบรูปศัพท์ไว้โดยละเอียด จึงเป็นตำราทรงคุณค่าที่สืบทอดมาถึงปัจจุบัน อย่างไรก็ตามกัจจายณะที่นิยมใช้เรียนกันมาช้านานนั้น ขาดสัมพันธภาพในการประกอบรูปศัพท์

ทำให้ผู้เรียนไม่อาจเข้าใจการประกอบรูปศัพท์โดยสะดวก แม้จะอาศัยคัมภีร์นยาสะเป็นอุปกรณ์ในการศึกษาก็ช่วยได้ในระดับหนึ่งเท่านั้น ด้วยเหตุนี้ พระพุทธรูปปิยะจึงแต่งปทฺรฺปสฺถิธิปฺรณ “ปทฺรฺปสฺถิ (ปทฺรฺปสฺถิ)” เป็นคัมภีร์ที่แสดงวิธีการสร้างคำศัพท์ต่าง ๆ ได้นำสูตรจากคัมภีร์กัจจายณะมาเรียบเรียงใหม่ตามลำดับการสร้างคำศัพท์ต่าง ๆ ในภาษาบาลี พระพุทธรูปปิยะเป็นชาวอินเดียตอนใต้มีสมณนามอีกชื่อหนึ่งว่า พระทีปังกร ท่านเป็นศิษย์ของพระอานันทะผู้แต่งคัมภีร์มูลฎีกาแม้ไม่อาจทราบได้แน่ชัดว่าพระพุทธรูปปิยะเกิดในสมัยใด เนื่องจากไม่ปรากฏหลักฐานที่ท่านกล่าวไว้ด้วยตนเอง แต่นักวิชาการสันนิษฐานจากที่ท่านกล่าวไว้ในนิคมคาถาว่า ท่านเป็นศิษย์ของพระอานันทเถระผู้มีชื่อเสียงในขณะนั้น พระอานันทเถระนั้น เป็นผู้แต่งคัมภีร์มูลฎีกาและได้มีชีวิตอยู่ในราวพุทธศตวรรษที่ 15 เพราะคำลงท้ายของคัมภีร์มูลฎีกาได้กล่าวถึงผู้อรรถาธิบายให้แต่งคัมภีร์คือพระธรรมมิตตะ (ธมมมิตต) ซึ่งน่าจะเป็นบุคคลเดียวกับที่กล่าวถึงในคัมภีร์มหาวงศ์ (มหาวงศ์ปรีจเฉทที่ 53 คาถา 35) ว่า “พระธรรมมิตตะพักอยู่ ณ วัดสิทธคาม ในรัชสมัยพระเจ้ามหินทหะผู้ครองราชย์ระหว่างพุทธศักราช 1499-1519” จึงพอสรุปว่า พระพุทธรูปปิยะคงเกิดในราวปลายพุทธศตวรรษที่ 15 ถึงต้นพุทธศตวรรษที่ 16 Malalasekara กล่าวว่า “พระอานันทะผู้แต่งมูลฎีกาเป็นชาวอินเดีย ท่านไปเรียน พระปริยัติธรรม แล้วพักอยู่ในลังกาเป็นเวลานาน ต่อมาเป็นเจ้าคณะปกครองภิกษุสงฆ์ฝ่ายวนวาสี คงมีชีวิตอยู่ระหว่างคริสต์ศตวรรษที่ 8 หรือ 9 (ราวพุทธศตวรรษที่ 14 หรือ 15)” คัมภีร์ปทฺรฺปสฺถิธิปฺรณ แบ่งเนื้อหาออกเป็น 7 กัณฑ์ คือ 1. สนธิกัณฑ์ มี 59 สูตร 2. นามกัณฑ์ มี 223 สูตร 3. การกัณฑ์ มี 47 สูตร 4. สมาสกัณฑ์ มี 31 สูตร 5. ตัทธิธกัณฑ์ มี 63 สูตร 6. อาขยัตกัณฑ์ มี 121 สูตร 7. กิตกัณฑ์ มี 140 สูตร (พระพุทธรูปปิยะเถระ, 2526: จ-ฉ) การแต่งคัมภีร์นี้ได้อาศัยไวยากรณ์สันสกฤตคือ ปาณินิ, กาศิกา, และมหาภษยะ กาดันตระเป็นต้น เป็นแนวทาง

ภาษาบาลีและภาษาสันสกฤตมีโครงสร้างทางไวยากรณ์และรูปแบบการสร้างคำที่เหมือนกัน นักภาษาศาสตร์ของอินเดียบางคน จึงเปรียบเทียบภาษาบาลีเสมือนหนึ่งกระแสน้ำที่ไหลมาตั้งแต่สมัยพระเวทจนถึงปัจจุบัน ส่วนภาษาสันสกฤตนั้นได้รับการอุปมาให้เป็นบึงใหญ่ ซึ่งถึงแม้ว่า จะมีน้ำขังอยู่มากมาย แต่ก็ไม่มีน้ำไหลถ่ายเทไปที่ไหน หรือมีฉนวนกั้นก็เปรียบภาษาสันสกฤตกับภาษาบาลีให้เป็นสองสาวลูกพ่อแม่เดียวกัน ภาษาบาลีนั้นพอเติบโตขึ้นก็มีเหย้ามีเรือนได้ลูกได้หลานสืบตระกูลกันไป ส่วนสันสกฤตพอใจที่จะดำรงตนเป็นสาวแก่ตลอดมา ด้วยเหตุที่เป็นพี่น้องท้องเดียวกันเช่นนี้ สันสกฤตกับบาลีจึงมีรูปโฉมหน้าตาละม้ายคล้ายคลึงกันถึงแม้ว่าเมื่อพูดถึงการตกแต่งร่างกายแล้ว ทั้งสองอาจจะมีการและระสนิยมแตกต่างกันอยู่บ้าง” (เอกสารประกอบการสัมมนาเรื่องอิทธิพลของภาษาบาลีและสันสกฤตที่มีต่อภาษาไทย, 2522: 7)

ยิ่งถ้าจะศึกษาภาษาอินเดียสมัยปัจจุบันคือภาษาฮินดีแล้วยังจำเป็นต้องมีความรู้ด้านภาษาสันสกฤตและภาษาบาลีภาษาใดภาษาหนึ่ง เพราะคำบางคำภาษาฮินดีกลับไปใช้ภาษาบาลี บางคำก็ใช้สันสกฤต ส่วนใหญ่ภาษาฮินดีใช้ภาษาสันสกฤต คนอินเดียปัจจุบันมีความภาคภูมิใจภาษาสันสกฤตมากกว่า คนอินเดียถือว่าภาษาสันสกฤตเป็นภาษาเก่าภาษาแม่ของเขา “มาตาภาษา” (นเรศ ณา, 2017: 3) คนอินเดียเรียนภาษาสันสกฤตตั้งแต่ชั้นประถม ถ้าเดินตามถนนหนทาง ห้างร้านต่าง ๆ ก็จะพบภาษาเขียนตามป้ายต่าง ๆ ว่ามาจากคำสันสกฤตเต็มไปหมด เช่นคำว่า ร้านเสื้อผ้า วัสดุสวย เอาสถพร ร้านขายยา เสาจาลัย ห้องส้วม สนานฆร ห้องอาบน้ำ เป็นต้น

คำพูดในภาษาหนึ่ง ๆ มีทั้งคำพูดพิสดาร คือพูดอย่างเต็มความ มีทั้งคำพูดย่อ คือพูดอย่างสั้น แต่เข้าใจความหมายกันได้เนื้อความเป็นอย่างดี (พระธรรมวราลังการ (จับ จิตฺตมโม, ป.ศ.9), 2554: 1) และชัดเจน มีทั้งในสำนวนไทยบาลีและสันสกฤต การย่อนามศัพท์ตั้งแต่ชั้น 2 ศัพท์ขึ้นไป ให้เข้าเป็นบทเดียวกันเช่นนี้ เรียกว่า สมาส (โควินทาทจารย์, 2018: 336) แปลว่า ศัพท์ที่ย่อเข้า เช่นคำว่า 'สุกรเปโต' แปลเป็นสมาสไทยว่า 'เปรตหมู' ซึ่งมีความหมายก่อนที่จะเป็นคำสมาสว่า เปรต-เหมือน-หมู, เปรต-มีหัวเหมือน-หมู หรือหัวของเปรต เหมือนหัวของหมู ในภาษาไทยก็มีคำว่า หมีหมู นกเค้าแมว ลูกเศรษฐี ไปบ้าน ดังนี้ เป็นต้น คำสมาสนี้ เพื่อจะให้ความหมายที่เข้ากันในทางสัมพันธ คือ ไม่ให้เข้าใจเขวไปว่า เนื้อความนั้น ๆ แยกไปเข้ากับบทอื่น ทั้งได้ทำความเข้าใจแน่นอนลงไปว่าศัพท์นั้นเป็นอันเดียวกัน จะแยกจากกันไปเป็นอย่างอื่นไม่ได้ และบางครั้งให้มีเนื้อความพิเศษขึ้น เพราะเมื่อนำศัพท์มาสมาสกันแล้ว บางคำเกิดความหมายใหม่ (กัมเสน ศาสตรี, 2018: 2) บางคำคงความหมายเดิมไว้ ลักษณะการแปลบางคำแปลหน้าไปหลัง บางคำแปลหลังไปหน้า ฉะนั้น การเรียนรู้ว่าสมาสคืออะไร คำไหนเป็นสมาสอะไร ซ่อนความหมายอะไรไว้ ก่อนที่จะย่อเข้าเป็นสมาสใช้วิธีการอย่างไร เป็นสิ่งสำคัญ

ผู้วิจัยเห็นว่า หากเข้าใจโครงสร้างหรือรูปแบบการสร้างคำสมาสของทั้งสองภาษาก็จะทำให้เข้าใจทั้งสองภาษานี้ดียิ่งขึ้น โดยการเปรียบเทียบยุคของการแต่งคัมภีร์ปทรูปสิทธิไวยากรณ์บาลีกับคัมภีร์ลลิตธานตเกมุทีไวยากรณ์สันสกฤต ลำดับสูตร ชื่อของสมาส และความหมายของชื่อสมาส วิธีการใช้สูตรในการสร้างคำสมาส เป็นการหาข้อเท็จจริงความเหมือนและความต่างของสองภาษานี้ ซึ่งสมาสในคัมภีร์ปทรูปสิทธิอยู่ในกณฑ์ที่ 4 ส่วนในคัมภีร์ลลิตธานตเกมุทีอยู่ในอรรถาธิบายที่ 9 จะเป็นการเชื่อมต่อทักษะของการเรียนภาษาทั้งสองนี้ให้เข้าใจได้ง่ายขึ้น ผู้ที่รู้ภาษาบาลีเป็นอย่างดี หากได้เปรียบเทียบวิธีการในสันสกฤตก็อาจจะทำให้เข้าใจภาษาบาลีได้ดียิ่งขึ้น ผู้ที่รู้ภาษาสันสกฤตเป็นอย่างดี หากได้เปรียบเทียบวิธีการในภาษาบาลี ก็อาจจะทำให้เข้าใจภาษาสันสกฤตได้ดียิ่งขึ้น จักเป็นประโยชน์ต่อ

การศึกษาไวยากรณ์บาลีและไวยากรณ์สันสกฤต และจักเป็นประโยชน์ต่อครูสอนและนักเรียน ตลอดถึงผู้สนใจศึกษาภาษาบาลีและภาษาสันสกฤต ต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมาของคัมภีร์ปทฺฐปสฺสตีและลลฺหฺสตีชานตเกมฺมตี
2. เพื่อศึกษารูปแบบการนำเสนอวิธีการสร้างคำและส่วนประกอบของคำสมาสในคัมภีร์ปทฺฐปสฺสตีและลลฺหฺสตีชานตเกมฺมตี
3. เพื่อศึกษาเปรียบเทียบความต่างความหมายและชื่อสมาสในคัมภีร์ปทฺฐปสฺสตีและลลฺหฺสตีชานตเกมฺมตี

3. วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้ศึกษาเฉพาะเนื้อหาไวยากรณ์เรื่องคำสมาสตอนสมาสกันท์ในคัมภีร์ปทฺฐปสฺสตีซึ่งแต่ง โดยท่านพุทธปยิเยระ ราว พ.ศ. 1600 จากต้นฉบับคัมภีร์ปทฺฐปสฺสตีฉบับวัดท่ามะโอ จังหวัดลำปาง จัดพิมพ์เมื่อ พ.ศ. 2526 และเนื้อหาคำสมาสตอนสมาสกันท์ในคัมภีร์ลลฺหฺสตีชานตเกมฺมตี ซึ่งแต่งโดยท่านวรทราช ราว ค.ศ. 1700 จากต้นฉบับคัมภีร์ลลฺหฺสตีชานตเกมฺมตี ฉบับภาษาฮินดี จัดพิมพ์ที่วราณสี เมื่อ พ.ศ. 2526 (ค.ศ. 1983)

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาค้นคว้าทางเอกสาร (Documentary Investigation) ซึ่งมีลำดับขั้นตอนดังนี้

1. รวบรวมเอกสารข้อมูลชั้นปฐมภูมิและทุติยภูมิที่เป็นภาษาบาลีภาษาสันสกฤต ภาษาไทยและภาษาอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย
2. แปลคัมภีร์ปทฺฐปสฺสตีและลลฺหฺสตีชานตเกมฺมตีตอนสมาสกันท์เป็นภาษาไทย
3. ศึกษาเปรียบเทียบให้เห็นข้อที่เหมือนกันและต่างกัน พร้อมทั้งสรุปข้อมูลทั้งหมดที่ได้จากการค้นคว้าแล้วเปรียบเทียบเรียบเรียงเสนอผลงานการวิจัย

4. สรุปผลการวิจัย

การศึกษาเปรียบเทียบการสร้างคำสมาสในคัมภีร์ลลฺหฺสตีชานตเกมฺมตีกับการสร้างคำสมาสในคัมภีร์ปทฺฐปสฺสตี เพื่อศึกษาความเหมือนและความต่าง ในหลายประเด็นเป็นต้นว่า ประวัติความเป็นมาของทั้งสองคัมภีร์ จำนวนสูตรที่ใช้ ชื่อสมาส การจัดลำดับสมาส วิธีการใช้สูตรสร้างคำสมาส ความหมายของชื่อสมาสในคัมภีร์ปทฺฐปสฺสตีไวยากรณ์บาลีและลลฺหฺสตีชานตเกมฺมตีไวยากรณ์สันสกฤต

คัมภีร์ปทฺฐปสฺสตีแต่งโดยพระพุทธปยิเย ในราวปลายพุทธศตวรรษที่ 15 ถึงต้นพุทธศตวรรษที่ 16 คัมภีร์ลลฺหฺสตีชานตเกมฺมตีแต่งโดยวรทราชในราวคริสต์ศตวรรษที่ 17

ในคัมภีร์ปทฺฐปสฺสใช้สูตรทั้งหมด 28 สูตร ส่วนในการสร้างคำสมาสด้วยสูตรคัมภีร์
ลขฺสฺสิทธานตเกมฺที่ใช้สูตรทั้งหมด 79 สูตร

คัมภีร์ปทฺฐปสฺสประกอบด้วย สูตรจากกัจจยณะ วุตติ คำอธิบายสูตร และ
อุทาหรณ์ ตัวอย่าง สูตรที่ใช้นำเอาสูตรมาจากคัมภีร์กัจจยณะมาเรียงลำดับใหม่ แต่งอธิบาย
เพิ่มเติม และได้นำอุทาหรณ์มาจากคัมภีร์ต่าง ๆ ส่วนใหญ่มาจากพระไตรปิฎก

ลขฺสฺสิทธานตเกมฺที่ประกอบด้วยสูตรจากอชฺฐาธยายี วุตติ คำอธิบาย และ
อุทาหรณ์ ตัวอย่างสูตรที่ได้นำสูตรจากคัมภีร์ลขฺสฺสิทธานตเกมฺที่อื่นเป็นคัมภีร์ที่ปรับปรุงลำดับ
สูตรในคัมภีร์อชฺฐาธยายีของปาณินิมารียบเรียงใหม่ตามลำดับการสำเร็จรูปของคำด้วย
วิธีการที่สั้นและกะทัดรัด

ในการสร้างคำสมาสด้วยสูตรคัมภีร์ลขฺสฺสิทธานตเกมฺที่ใช้สูตรทั้งหมด 79 สูตร
ส่วนในคัมภีร์ปทฺฐปสฺสใช้สูตรทั้งหมด 28 สูตร สมาสในคัมภีร์ลขฺสฺสิทธานตเกมฺที่อยู่ในกณฑ์ที่
7 ส่วนสมาสในคัมภีร์ปทฺฐปสฺสอยู่ในกณฑ์ที่ 4

ในคัมภีร์ลขฺสฺสิทธานตเกมฺที่แสดงสมาสโดยลักษณะตามตัวประธานว่ามีอยู่
5 สมาส คือ 1. เกวลสมาส 2. อวัยยิภาวสมาส 3. ตตฺปุรุษสมาส 4. พหุวิหิสมาส
5. ทวันทสมาส ส่วนในคัมภีร์ปทฺฐปสฺสแสดงสมาสโดยชื่อ มี 6 คือ 1. อวัยยิภาวสมาส
2. กัมมธารยสมาส 3. ทิคุสมาส 4. ตตฺปุริสสมาส 5. พหุพพิหิสมาส 6. ทวันทสมาส

ในคัมภีร์ลขฺสฺสิทธานตเกมฺที่แสดงลักษณะของสมาสไว้ 5 ประเภทก็จริง แต่ได้จัด
อีกสองสมาส คือ ทวิคุสมาส กับ กรมธารยสมาสไว้ในตตฺปุรุษสมาส ฉะนั้น สมาสในคัมภีร์ลขฺ
สฺสิทธานตเกมฺที่จึงมี 6 เหมือนกับสมาสในคัมภีร์ปทฺฐปสฺส

ลขฺสฺสิทธานตเกมฺที่จัดกรมธารยสมาสและทวิคุสมาสอยู่ในตตฺปุรุษสมาส
กรมธารยสมาสและทวิคุสมาสเป็นส่วนหนึ่งของตตฺปุรุษสมาส แต่ในคัมภีร์ปทฺฐปสฺสจัดตตฺปุ
ริสสมาสและทิคุสมาสแยกออกจากกัมมธารยสมาส หมายความว่า ตตฺปุริสสมาสและทิคุสมาส
เป็นส่วนหนึ่งของกัมมธารยสมาส

ในความต่างกันของชื่อสมาสในสองคัมภีร์ คือ มภีร์ลขฺสฺสิทธานตเกมฺที่ใช้ชื่อว่า
อวัยยิภาวสมาส ส่วนปทฺฐปสฺสใช้ชื่อว่า อวัยยิภาวสมาส ลขฺสฺสิทธานตเกมฺที่ใช้ชื่อว่า
ตตฺปุรุษสมาส ส่วนปทฺฐปสฺสใช้ชื่อว่า ตตฺปุริสสมาส ลขฺสฺสิทธานตเกมฺที่ใช้ชื่อว่า ทวิคุสมาส
ส่วนปทฺฐปสฺสใช้ชื่อว่า ทิคุสมาส ลขฺสฺสิทธานตเกมฺที่ใช้ชื่อว่า กรมธารยสมาส ส่วนปทฺฐ
ปสฺสใช้ชื่อว่า กัมมธารยสมาส ลขฺสฺสิทธานตเกมฺที่ใช้ชื่อว่า พหุวิหิสมาส ส่วนปทฺฐปสฺสใช้ช
ื่อว่า พหุพพิหิสมาส ลขฺสฺสิทธานตเกมฺที่ใช้ชื่อว่า ทวันทสมาส ส่วนปทฺฐปสฺสใช้ชื่อว่า ทวันทสมาส

ในคัมภีร์ลลิตธานตเกมุทีได้แสดง เกวลสมาสไว้ว่าเป็นสมาสประเภทหนึ่ง ส่วนในคัมภีร์ปทรูปสิทธิไม่ได้จัดไว้ แต่เมื่อดูตามอุทาหรณ์ที่แสดงไว้ อาจเปรียบเทียบได้ดังนี้ ลลิตธานตเกมุทีแสดงอุทาหรณ์ของเกวลสมาสว่า “ปุรวุ ภูตะ ภูตปุรวม”, ปทรูปสิทธิได้แสดงอุทาหรณ์ไว้ว่า “ทิฏฐุ ปุพพนติ ทิฏฐุพุโพ ตถาคต” ลลิตธานตเกมุทีแสดงอุทาหรณ์ของสมาสที่ประกอบนิบาตเป็นบทหลังไว้ว่า “วาคเรถา อิว วาคเรถาวิว” อุทาหรณ์นี้อาจเปรียบเทียบได้กับคำสมาสบาลีว่า “ปาสาทสส อูปริ ปาสาทูปริ”

ลลิตธานตเกมุทีมีสูตรสำหรับทำคำสมาสที่มีพยัญชนะการันต์ให้เป็นคำสมาสที่เป็นสระการันต์ เช่น “ทวนทววจุทษหานตาต สมานาเร” ลง ภูจ ปรัตยย หลังจาก สมานาเร ทวันทวสมาส ที่มีพยัญชนะวรรค จ, ท, ษ, และ ห เป็นการันต์ ส่วนคัมภีร์ปทรูปสิทธิไม่มีสูตรลักษณะแบบนี้

ความหมายของสมาสในคัมภีร์ปทรูปสิทธิ คือ 1. อัพยยิภาวสมาส สมาสที่มีบทหน้าเป็นประธาน 2. กัมมธารสมาส สมาสที่มีบทหลังเป็นประธาน และบทหน้าบทหลังมีวิภัติเสมอกัน 3. ทิคุสมาส สมาสที่มีสังขยาเป็นบทหน้าและบทหน้ากับบทหลังมีวิภัติเสมอกัน 4. ตัปปุริสสมาส สมาสที่มีบทหลังเป็นประธาน เหมือนกัมมธารยสมาส แต่บทหน้ากับบทหลังมีวิภัติไม่เสมอกัน 5. พหุพพิหสมาส สมาสที่มีบทอื่นเป็นประธาน 6. ทวันทวสมาส สมาสที่มีบททั้งสองเป็นประธาน

ความหมายของสมาสในคัมภีร์ลลิตธานตเกมุที คือ 1. เกวลสมาส สมาสที่บทตัวประธานไม่ชัดเจน ต่างจากสมาสลำดับที่สอง สาม สี่ และห้า 2. อัพยยิภาวสมาส สมาสที่มีบทหน้าเป็นประธาน 3. ตัปปุริสสมาส สมาสที่มีบทหลังเป็นประธาน 4. พหุพพิหสมาส สมาสที่มีบทอื่นเป็นประธาน 5. ทวันทวสมาส สมาสที่มีบททั้งสองเป็นประธาน

เอกสารอ้างอิง

- นเรศ ณา. (2017). **ศานติ สันสกฤตอินดิยาชยาวิชิตา**. ซีลักส อามเสฏฐ พรินตัง.
- โควินทอาจารย์. (2018). **สันสกฤตวยาकरणายันม**. ซีลักส อามเสฏฐ พรินตัง เดลี.
- กิมเสน ศาสตรี. (2018). **ลลิตธานตเกมุที ไกมีวยาชยา**. เล่ม 4. อชัย พรินตัง ศาหตรา เดลี.
- มฤชิปาณินิ. (2017). **อัสฎาธายี**. เจ้าซิมพา สันสกฤต ปรัดิษฐาน. พาราณสี.
- วรทราชาจารย์. (2018). **ลลิตธานตเกมุที**. คีตาเปรส โครขปุร.
- จำลอง สารพัฒน์ก. (2546). **ประวัติวรรณคดีสันสกฤต 1**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- พระพุทธรูปยเถระ. (2526). **ปทรูปสิทธิ**. กรุงเทพฯ : เฉลิมชาญการพิมพ์.

- พระมหาปฐมพงษ์ งามล้วน. (2534). **ประวัติภาษาบาลีความเป็นมาและที่สัมพันธ์กับภาษา
ปรากฏและสันสกฤต**. มุลินนิมิตามกุฏราชวิทยาลัย ในพระบรมราชูปถัมภ์.
- มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. (2522). **เอกสารประกอบการสัมมนาเรื่องอิทธิพลของภาษาบาลี
และสันสกฤตที่มีต่อภาษาไทย ฯ** มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- พระธรรมวราลังการ (จ๊ับ จิตฺตมโ). (2554). **อธิบายบาลีไวยากรณ์สมาสและทัทธิติ**. มหาม
กุฏราชวิทยาลัย ในพระบรมราชูปถัมภ์.
- M. Winternitz. (1985). **History of Indian Literature Vol.** Delhi: Motilal
Banarsidass.
- A.A. Macdonell. (1972). **A History of Sanskrit Literature**. Delhi: Munshiram.
- Kapiladeva Dvivedi. (1983). **Laghusiddhantakaumudi**. Varamasi: n.p.

การเสริมสร้างสุขภาวะและเครือข่ายทางสังคมเพื่อลดเหล้า บุหรี่
เชิงพุทธบูรณาการ ในจังหวัดขอนแก่น
A Promoting of the Well-being and Social Networks of Buddhist
Integrated for Liquor and Smoking Reduction in Khon Kaen Province

พระมหาดาวสยาม วชิรปัญโญ, สุรพล พรหมกุล
Phramaha Daosayam Vajirapanyo, Suraphon Promgun
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น
Mahachulalongkornrajavidyalaya University Khon Kaen Campus
ชาญชัย เพ็งแก้ว, ทรงวุฒิ ประสานวงศ์, พิพัฒน์ คันทธา
Chanchai Paingkaw, Songwut Prasanwong, Pipath Kunthara
วิทยาลัยสงฆ์มหาสารคาม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Mahasarakam Buddhist Collage Mahachulalongkomrajavidyalaya University
ภาสกร ดอกจันทร์
Phasakorn Dokjantr
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
Mahamakut Buddhist University
E-mail: promgun@gmail.com

ได้รับบทความ: 13 พฤษภาคม 2563; แก้ไขบทความ: 26 พฤษภาคม 2563; ตอรับตีพิมพ์: 26 พฤษภาคม 2563
Received: May 13, 2020; Revised: May 26, 2020; Accepted: May 26, 2020

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์คือ 1) เพื่อศึกษาสถานการณ์การดื่มเหล้า การสูบบุหรี่ในจังหวัดขอนแก่น 2) เพื่อส่งเสริมการลด ละ เลิก การดื่มเหล้า การสูบบุหรี่ในจังหวัดขอนแก่น 3) เพื่อประเมินผลกิจกรรมที่ส่งเสริมการลด ละ เลิก การดื่มเหล้า การสูบบุหรี่ในจังหวัดขอนแก่น ประชากรที่ใช้ในการวิจัยคือ พระสงฆ์และเจ้าหน้าที่ของรัฐ จำนวน 32 รูป/คน เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสัมภาษณ์ แบบสนทนากลุ่มเฉพาะ และแบบสังเกต การวิเคราะห์ข้อมูลใช้การวิเคราะห์เนื้อหาประกอบบริบท

ผลการวิจัย พบว่า

1) สถานการณ์การดื่มเหล้า การสูบบุหรี่ในจังหวัดขอนแก่นได้ลดลง สาเหตุเนื่องมาจากการจัดสถานที่ให้ประชาชนสามารถร่วมลงนามปฏิญาณตนงดเหล้า

เข้าพรรษา โดย ลด ละ เลิกเหล้า ให้ครบพรรษาหรือตลอดไปที่ศาลากลางจังหวัดและสำนักงานสาธารณสุขจังหวัด นอกจากนี้มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติจังหวัดขอนแก่น สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดขอนแก่น ศูนย์แก้ไขปัญหามลพิษทางอากาศจังหวัดขอนแก่น และสำนักงานเครือข่ายองค์กรงดเหล้า ภาคอีสานตอนบน ได้ดำเนินงานเพื่อลดการดื่มเหล้าคือ การจัดงานสวดมนต์ข้ามปี การอบรมชุมชนต้นแบบลดละ เลิก แอลกอฮอล์ การจัดกิจกรรมที่ถนนข้าวเหนียวในช่วงเทศกาลสงกรานต์ทำให้สถิติการดื่มเหล้าลดลงได้จริง

2) การส่งเสริมการลด ละ เลิก การดื่มเหล้า การสูบบุหรี่ ได้ดำเนิน 6 กิจกรรม คือ (1) งานแถลงข่าวสวดมนต์ข้ามปี (2) งานบันทึกความร่วมมือทางวิชาการและการวิจัย (3) งานสวดมนต์ข้ามปี 2562 (4) งานวัยใสห่างไกลบุหรี่ เหล้า (5) การเดินรณรงค์ต่อต้านยาเสพติด (6) การอบรม “ชุมชนต้นแบบ ลด ละ เลิก บริโภคแอลกอฮอล์”

3) ผลการประเมินกิจกรรมที่ส่งเสริมการลด ละ เลิก การดื่มเหล้า การสูบบุหรี่ ในจังหวัดขอนแก่น โดยภาพรวมการจัดกิจกรรมมีความเหมาะสมในระดับมาก

คำสำคัญ: สุขภาวะ, เครือข่ายทางสังคม, การลดเหล้าบุหรี่เชิงพุทธบูรณาการ

Abstract

The objectives of this research article were 1) to study of situation of drinking and smoking in Khon Kaen province, 2) to promote the reduction and cessation of liquor drinking, smoking in Khon Kaen province, 3) to evaluate the activities that promote the reduction and cessation of drinking and smoking in Khon Kaen province. The population used in the research was monks, and government officials around 32 persons. The instrument was an interview form and the forms of focus group discussion and observation which were used for data analysis.

The results of the research;

1) The situation of drinking and smoking in Khon Kaen province has decreased. There are many reason as; there is a place where people can sign their names, declare to abstain from lent by reducing or stop drinking to complete the rainy season or at the provincial town hall and the provincial public health office. In addition, Mahachulalongkorn -rajavidyalaya University Khon Kaen Campus, Khon Kaen Provincial Buddhism Office, Khon Kaen Cultural Office, the center for resolving the problem of alcohol consumption,

and the office network organization abstaining from liquor in the northeast has been working to reduce drinking, namely organizing the project “Cross-year Prayers”, “Model Community Training in Alcohol Abatement” and “Activity Management at Khao Niao Road during Songkran Festival” can actually reduce drinking statistics.

2) Promoting the reduction, abstinence from drinking, smoking, conducted 6 activities which are (1) Cross-year Prayer Press Conference. (2) Memorandum of Academic Cooperation and Research. (3) Cross-Prayer Event Year 2019. (4) Youth Event Clear away from cigarettes and alcohol. (5) Campaigning against drugs. (6) Training "Model communities to reduce and stop drinking alcohol".

3) Evaluation results of activities that promote reduction, stop drinking, smoking in Khon Kaen Province. In general, the activities are suitable at a high level.

Keywords: Well-being, Social Networks, Buddhist Intergraded Reduction of the Liquor and Smoking

1. บทนำ

องค์การอนามัยโลกได้อันดับปริมาณการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของประเทศต่าง ๆ เพื่อเปรียบเทียบกับอันดับโลก ปรากฏว่าประเทศไทยถูกจัดอันดับการดื่มในภาพรวม เครื่องดื่มแอลกอฮอล์ทุกประเภทที่อันดับ 40 ในปี พ.ศ. 2544 (ค.ศ. 2001) โดยมีปริมาณการบริโภคแอลกอฮอล์บริสุทธิ์ 8.47 ลิตรต่อคนต่อปี ซึ่งหากแยกประเภทแล้วพบว่าคนไทย บริโภคเหล้ากลั่น (Spirit) มากกว่าเบียร์และไวน์ โดยบริโภคเหล้ากลั่น 7.13 ลิตร แอลกอฮอล์บริสุทธิ์ต่อคนต่อปี จัดอยู่อันดับที่ 5 ของโลก, บริโภคเบียร์ 1.31 ลิตร แอลกอฮอล์บริสุทธิ์ต่อคนต่อปี จัดอยู่อันดับที่ 85 ของโลก และบริโภคไวน์ 0.04 ลิตร แอลกอฮอล์บริสุทธิ์ต่อคนต่อปี จัดอยู่อันดับที่ 124 ของโลก (บัณฑิต ศรไพศาล และคณะ, 2549: 3)

สถานการณ์ในภาพรวม ความชุกของการดื่มแอลกอฮอล์ในประชากรไทย เท่ากับร้อยละ 28.6 ซึ่งหมายความว่าประมาณเกือบ 3 ใน 10 ของประชากรไทยอายุ 15 ปีขึ้นไปเคยดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ ใน 12 เดือนที่ผ่านมา โดยความชุกของการดื่มแอลกอฮอล์ในกลุ่มวัยรุ่นที่มีอายุ 15-19 ปี ซึ่งเป็นช่วงอายุที่ต่ำกว่าอายุที่สามารถเข้าถึงเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ได้ตามกฎหมายมีความชุกของนักดื่มเท่ากับร้อยละ 13.6 ซึ่งหมายความว่า 1 ใน 7 ของวัยรุ่นไทยเข้าถึงเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ได้ก่อนอายุตามที่

กฎหมายกำหนด จากจำนวนนักดื่มทั้งหมด ร้อยละ 43.9 เป็นนักดื่มประจำ ร้อยละ 41.9 มีการดื่มหนักใน 12 เดือนที่ผ่านมา และร้อยละ 40.6 เคยประสบขณะที่เพิ่งดื่มแอลกอฮอล์ สำหรับความชุกของปัญหาที่เกิดจากการดื่มแอลกอฮอล์ไม่ว่าจะของตนเองหรือผู้อื่นใน 12 เดือนที่ผ่านมา ประมาณร้อยละ 2 ถึง 4 ของประชากร ไทยทั้งหมดเคยประสบปัญหาด้านการทำงาน ปัญหาในครัวเรือน ปัญหานอกครัวเรือน หรือปัญหาการเงินที่มีสาเหตุจากการดื่มแอลกอฮอล์ของตนเองหรือผู้อื่น เมื่อจำแนกรายภูมิภาค ภูมิภาคที่มีความชุกของนักดื่มทั้งในกลุ่มผู้ใหญ่ทั่วไปและกลุ่มวัยรุ่นสูง มากกว่าพื้นที่ อื่น ๆ ได้แก่ ภาคเหนือ และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (ร้อยละ 35.4 และ 32.8 สำหรับความชุกของนักดื่มในประชากรผู้ใหญ่ และร้อยละ 19.0 และ 16.8 สำหรับความชุกของนักดื่มในประชากรวัยรุ่นตามลำดับ) อย่างไรก็ตาม ภูมิภาคที่มีสัดส่วนของการดื่มประจำ และการดื่มหนักในนักดื่มสูงกว่าภาคอื่น ๆ ได้แก่ ภาคกลาง และภาคใต้ ส่วนความชุกของผลกระทบต่อการทำงาน การเกิดปัญหาในครัวเรือน การเกิดปัญหานอกครัวเรือน และการเกิดปัญหาการเงินจากการดื่มแอลกอฮอล์ของตนเองหรือผู้อื่น ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือสูงกว่าภูมิภาคอื่น ๆ โดยสูงมากกว่าภาพรวมของประเทศ (พลเทพ วิจิตรคุณากร และอธิป ต้นอารีย์, 2560: 8)

สอดคล้องกับกนกวรรณ จังอินทร์และสมเดช พินิจสุนทร ได้ศึกษาพบว่า ครอบครัวได้รับผลกระทบจากการดื่มแอลกอฮอล์ของผู้ป่วยที่ดื่มแอลกอฮอล์ในด้านเศรษฐกิจมากที่สุด ร้อยละ 84.8 โดยร้อยละ 37.0 ขาดคนทำงานช่วยครอบครัวและร้อยละ 27.8 พบปัญหาทางการเงินของครอบครัว รองลงมาคือผลกระทบด้านร่างกาย และจิตใจของคนในครอบครัวร้อยละ 74.6 โดยร้อยละ 33.3 เกิดความเครียดและปัญหาสุขภาพจากการดูแลผู้ที่ดื่มแอลกอฮอล์ รองลงมาคือร้อยละ 31.5 การมีปัญหายาในครอบครัวหรือมีปัญหาชีวิตสมรสและการเป็นโรควิตกกังวลหรือซึมเศร้า รู้สึกไม่สบายใจจากการดื่มแอลกอฮอล์ของสมาชิกในครอบครัว และผลกระทบด้านสังคมพบร้อยละ 61.7 โดยการเป็นคู่กรณีของอุบัติเหตุทางจราจรร้อยละ 15.7 การดื่มแอลกอฮอล์ก่อให้เกิดปัญหาต่อครอบครัว จึงควรมีการพัฒนาระบบการให้บริการ เช่น ควรมีแบบประเมินผลกระทบจากการดื่มที่มีต่อครอบครัวผู้ดื่มที่เป็นมาตรฐานและเป็นที่ยอมรับในการให้บริการสุขภาพ รวมทั้งการช่วยเหลือเยียวยาผู้ที่ได้รับผลกระทบอย่างเหมาะสมกับความต้องการและครอบคลุมทุกปัญหา เพื่อให้สามารถดูแลทั้งผู้ดื่มและผู้ได้รับผลกระทบอย่างมีคุณภาพ (กนกวรรณ จังอินทร์และสมเดช พินิจสุนทร, 2560:487–501)

ในส่วนของจังหวัดขอนแก่นนั้น ความชุกของนักเรียนที่เคยดื่มแอลกอฮอล์เป็นร้อยละ 50 ความชุกของนักเรียนที่ดื่มในช่วง 1 ปี เป็นร้อยละ 32.5 (95%CI: 28.3,38.0) และความชุกของนักเรียนที่ดื่มในช่วง 1 เดือน เป็นร้อยละ 18.3 อายุเฉลี่ยที่เริ่มดื่มคือ 11 ปี (S.D 2.75) ทั้งนี้ เพศชายเริ่มดื่มที่อายุ 10.2 ปี ขณะที่เพศหญิงมีอายุที่ เริ่มดื่มคือ 12.7 ปี

เหตุผลส่วนใหญ่ที่เริ่มดื่มคืออยากทดลอง (ร้อยละ 57.9) อย่างไรก็ตามจากการประเมินพบว่าความรุนแรงในการดื่มแอลกอฮอล์ในระดับไม่เสี่ยงมากที่สุด (ร้อยละ 92.1) ยังพบอีกว่าความชุกนักเรียนที่ดื่มภายใน 1 ปี เป็นร้อยละ 32.5 เหตุผลส่วนใหญ่ที่เริ่มดื่มคือ อยากทดลองและพบว่านักเรียนชั้นมัธยมต้นดื่มมากกว่าชั้นประถมศึกษา ซึ่งถือว่าเป็นพฤติกรรม การดื่มในวัยที่ไม่สมควร และเนื่องจากเป็นกลุ่มอายุเริ่มต้นในการดื่ม (มนัสวี โกวิททวีเกียรติ และคณะ, 2557) นอกจากนี้ ปัญหาพฤติกรรมกรรมการดื่มสุราของประชาชนในเขตเทศบาล นครขอนแก่น มีความชุกที่ต่ำกว่า การสำรวจของกรมสุขภาพจิต ปี 2551 เล็กน้อย ทีมสุขภาพจิตควรจัดบริการดูแลปัญหานี้เป็นพิเศษให้แก่กลุ่มประชากรเพศชาย และ ดำเนินการหาข้อมูลจากชุมชนเพื่อค้นหากลุ่มคนที่ไม่มีคู่สมรส หรือผู้ที่แก้ไขปัญหาดังกล่าว ด้วยตนเอง โดยไม่ปรึกษาใคร แล้วจัดบริการดูแลปัญหานี้ให้แก่บุคคลเหล่านี้ต่อไป (จิราพร เขียวอยู่ และคณะ, 2556) ส่วนปัญหาการสูบบุหรี่ในจังหวัดขอนแก่น พฤติกรรม การสูบบุหรี่ของนักเรียนเคยสูบบุหรี่ ร้อยละ 29.1 (95% CI: 23.91 to 34.77) มีการสูบบุหรี่ในปัจจุบัน ร้อยละ 18.2 (95% CI: 13.93 to 23.22) มีความรู้เรื่องบุหรี่อยู่ในระดับ ปานกลาง มีทัศนคติเกี่ยวกับการสูบบุหรี่ อยู่ในระดับสูง และปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับ พฤติกรรมการสูบบุหรี่ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ได้แก่ อายุมากกว่า 15 ปี (อิติ บุคตาน้อย สุทิน ชนะบุญ เบญญาภา กาลเซว้า, 2562)

จากปัญหาดังกล่าวข้างต้นนั้น ทำให้คณะผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาเกี่ยวกับ “การเสริมสร้างสุขภาวะและเครือข่ายทางสังคมเพื่อลดเหล้า บุหรี่ เชิงพุทธบูรณาการใน จังหวัดขอนแก่น” ผู้วิจัยเชื่อว่าการศึกษานี้ จะทำให้เกิดการดำเนินกิจกรรมลดเหล้า ลดบุหรี่ ขยายเครือข่ายไปยังเครือข่ายอื่น ๆ ให้นำไปปฏิบัติ เพื่อเป็นการส่งเสริมคุณภาพ ชีวิตของประชากรของไทยให้ก้าวข้ามยาเสพติด มุ่งพัฒนาประเทศให้เจริญก้าวหน้าต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสถานการณ์การดื่มเหล้า การสูบบุหรี่ในจังหวัดขอนแก่น
2. เพื่อส่งเสริมการลด ละ เลิก การดื่มเหล้า การสูบบุหรี่ในจังหวัดขอนแก่น
3. เพื่อประเมินผลกิจกรรมที่ส่งเสริมการลด ละ เลิก การดื่มเหล้า การสูบบุหรี่ ในจังหวัดขอนแก่น

3. วิธีดำเนินการวิจัย

3.1 พื้นที่และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant)

3.1.1 การศึกษาครั้งนี้ ได้ทำการศึกษาสถานที่ได้จัดกิจกรรมการ เสริมสร้างสุขภาวะและเครือข่ายทางสังคมเพื่อลดเหล้า บุหรี่ เชิงพุทธบูรณาการในจังหวัด ขอนแก่น

3.1.2 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) ที่เป็นประชากรกลุ่มเป้าหมายในการวิจัยครั้งนี้ ได้ใช้การสุ่มแบบเจาะจงตัวแทนพระสงฆ์ ประชาชน เจ้าหน้าที่ของรัฐ จำนวน 20 คน โดยการสุ่มแบบเจาะจงพระสงฆ์ประชาชน เจ้าหน้าที่ของรัฐ ที่มีผลงานปรากฏชัดเจนเป็นที่ยอมรับของท้องถิ่น และสังคม ได้ดำเนินงานโครงการหรือกิจกรรมเกี่ยวกับการป้องกันแก้ไขปัญหายาเสพติดมาตลอด ถือเป็นบุคคลต้นแบบในกิจกรรมด้านนี้ เช่น ได้รับรางวัลเกี่ยวกับกิจกรรมการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดระดับจังหวัด หรือระดับประเทศ เป็นต้น และเจ้าหน้าที่ของรัฐที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด

3.1.3 ผู้ให้ข้อมูลการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) จำนวน 12 รูป/คน ผู้มีคุณสมบัติเช่นเดียวกัน 3.1.2

3.2 เครื่องมือและการพัฒนาเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้เครื่องมือการวิจัยดังนี้

3.2.1 เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาวิจัย

1. แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview Form) และแบบสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Groups Form)

เครื่องมือการวิจัยในครั้งนี้คือ แบบสัมภาษณ์เชิงลึกแบบมีโครงสร้าง และแบบสนทนากลุ่มเฉพาะ ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อสัมภาษณ์พระสงฆ์ เจ้าหน้าที่ของรัฐ ในประเด็นเกี่ยวกับสถานการณ์ยาเสพติด การป้องกันยาเสพติดตามหลักพระพุทธศาสนา ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จและปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการจัดการความรู้ในการป้องกันยาเสพติดตามหลักพระพุทธศาสนา

2. แบบสังเกตการณ์ (Observation Form)

แบบสังเกตการณ์มีวัตถุประสงค์เพื่อสำรวจข้อมูลพื้นฐานของพื้นที่ที่ศึกษาในจังหวัดขอนแก่นโดยมีลักษณะเป็นการสังเกตโดยเข้าร่วมเป็นสมาชิก (Participant Observation)

3.3.2 การสร้างและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือการวิจัย

1. การสร้างเครื่องมือการวิจัย การสร้างเครื่องมือวิจัย คณะผู้วิจัยได้ร่วมกันสร้างโดยดำเนินการดังนี้

1) ศึกษาเอกสาร บทความ งานวิจัยที่เกี่ยวกับการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด

2) สร้างแบบสัมภาษณ์เชิงลึกตามกรอบแนวคิดและวัตถุประสงค์

3) สร้างแบบสนทนากลุ่มเฉพาะตามกรอบแนวคิดและวัตถุประสงค์

4) สร้างแบบสังเกตตามกรอบแนวคิดและวัตถุประสงค์

2. การตรวจสอบเครื่องมือวิจัย

ผู้วิจัยนำเครื่องมือที่สร้างขึ้น ไปให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน พิจารณาความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) ประกอบด้วย

1) ผู้วิจัยนำเครื่องมือที่ผู้เชี่ยวชาญได้ตรวจสอบไปปรึกษากับที่ปรึกษาโครงการวิจัย

2) ปรับปรุงให้เป็นเครื่องมือฉบับสมบูรณ์ แล้วนำไปเก็บข้อมูลในการวิจัยต่อไป

3.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บข้อมูลภาคสนามนั้นได้ใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการดังนี้

3.3.1 การเตรียมการก่อนการดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล

1. ขออนุญาตจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น ถึงกลุ่มประชากรที่ต้องการเก็บข้อมูล เพื่อชี้แจงวัตถุประสงค์และประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

2. นำแบบบันทึกการสนทนากลุ่มให้กับผู้ช่วยนักวิจัย ซึ่งทำหน้าที่เป็นผู้จัดบันทึกข้อมูล พร้อมทั้งชี้แจงรายละเอียดการจดบันทึก

3.3.2 การลงพื้นที่เพื่อเก็บข้อมูลภาคสนาม

1. เข้าพบกลุ่มประชากรเพื่อแนะนำตนเอง และชี้แจงวัตถุประสงค์ของการวิจัยและขอความร่วมมือ พร้อมทั้งชี้แจงรายละเอียดในการตอบคำถาม

2. การสัมภาษณ์ (Interview) ที่ผู้วิจัยเลือกใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเพราะเป็นวิธีการเก็บข้อมูลที่มีความยืดหยุ่น ซึ่งในการสัมภาษณ์นั้นได้ใช้วิธีการ 2 วิธีดังนี้คือ

1) การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) การสัมภาษณ์เชิงลึกเป็นการสัมภาษณ์หรือสนทนาตัวต่อตัวหรือแบบเผชิญหน้า ซึ่งในการสัมภาษณ์นั้นได้เลือกสถานที่ที่จะสัมภาษณ์ โดยเลือกสถานที่ที่เงียบสงบ ปราศจากสิ่งรบกวนใด ๆ เพื่อให้การสัมภาษณ์เป็นไปอย่างต่อเนื่องและได้รายละเอียดที่ต้องการมากที่สุด

2) การสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) เป็นการรวบรวมข้อมูลเพื่อต้องการวัดความรู้ ทักษะ และพฤติกรรมของมนุษย์ รวมทั้งปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรม คำตอบที่ได้เป็นคำตอบในเชิงเหตุผลที่ได้จากการถกแถลงจากสมาชิกในวงสนทนา คำถามจะถามถึงความรู้สึก การให้เหตุผล แรงจูงใจ ตลอดจนการตัดสินใจของบุคคลและรวมถึงทัศนคติต่อปรากฏการณ์หรือสิ่งต่าง ๆ ที่ศึกษาโดยเน้นให้ผู้เข้าร่วมสนทนาได้มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นมากที่สุด

3) การสังเกตการณ์ (Observation) ผู้วิจัยจะใช้วิธีการสังเกตการณ์โดยเข้าร่วม (Participation Observation) ได้ลงพื้นที่เพื่อจะเก็บรวบรวมข้อมูลในพื้นที่การวิจัย การสังเกตการณ์ของผู้วิจัยนั้น ได้ใช้การสังเกตการณ์ 2 ระยะ คือ ระยะแรกก่อนการวิจัย และระยะที่ 2 ในระหว่างทำวิจัย หรือการเก็บรวบรวมข้อมูลในพื้นที่ที่เกี่ยวข้องกับการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด ตลอดจนจนถึงการดำเนินชีวิตของชุมชน โดยใช้การสังเกตการณ์อย่างมีโครงสร้าง (Structures Observation) เป็นวิธีการสังเกตที่ผู้วิจัยได้กำหนดหัวข้อประเด็นที่จะสังเกตไว้อย่างชัดเจนและแน่นอน แล้วบันทึกเฉพาะประเด็นที่ต้องการทราบ

3.4 การวิเคราะห์ข้อมูล

3.4.1 การวิเคราะห์แบบอุปนัย (Analytical Induction) คณะผู้วิจัยได้สรุปปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นและสรุปประเด็นต่าง ๆ ที่กำหนดไว้ ตามประเด็นคำถามที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการตามแนวพุทธ

3.4.2 การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) เป็นการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงบรรยายเช่นเดียวกับวิธีแรก แต่เป็นการประมวลและสรุปข้อมูลที่ได้จากเอกสารและข้อมูลเทคโนโลยีสารสนเทศรวมทั้งจากการสัมภาษณ์สนทนากลุ่มเฉพาะ และจากการสังเกต

4. สรุปผลการวิจัย

4.1 สถานการณ์การดื่มเหล้า การสูบบุหรี่ในจังหวัดขอนแก่น

ผลการศึกษาในจังหวัดขอนแก่นเกี่ยวกับการดื่มสุรา การสูบบุหรี่ พบว่าในปัจจุบันวัยรุ่นและเยาวชนมีพฤติกรรมการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์เพิ่มขึ้น โดยข้อมูลสำนักงานสถิติแห่งชาติพบว่า ประชากรอายุ 15 – 24 ปี เป็นกลุ่มที่มีการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์สูงเป็นอันดับ 1 กระทรวงสาธารณสุขจึงได้บูรณาการแผนงานและความร่วมมือจากทุกภาคส่วน ดำเนินการรณรงค์ประชาสัมพันธ์ในเรื่องนี้มาอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งบังคับใช้มาตรการควบคุมการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ตามกฎหมาย อนุญาตให้ร้านค้าขายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ได้ตามเวลาที่กฎหมายกำหนด คือ ช่วงเช้าเวลา 11.00 - 14.00 น. และช่วงเย็นเวลา 17.00 - 24.00 น. เท่านั้น ห้ามขายในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา ได้แก่ วันมาฆบูชา วันวิสาขบูชา วันอาสาฬหบูชา วันเข้าพรรษา วันออกพรรษา ห้ามขายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ให้กับบุคคลอายุต่ำกว่า 20 ปี ห้ามขายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ให้ผู้ที่มีอาการมึนเมา หากฝ่าฝืนมีโทษสูงสุด จำคุกไม่เกิน 1 ปี ปรับไม่เกิน 20,000 บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ รวมถึงการรณรงค์การขายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ และการขายโดยวิธีอื่น ๆ ซึ่งหากพบว่ามีการทำผิดจะดำเนินคดีตามกฎหมายทันที

นอกจากนั้นสำนักงานควบคุมโรคที่ 7 (สคร.7) จังหวัดขอนแก่น เชิญชวนประชาชนงดเหล้าเข้าพรรษา ภายใต้แนวคิด “ห่างไกลสุรา ประชาเป็นสุข ปลอดภัย พาชาติไทยเจริญ” ประชาชนสามารถร่วมลงนามปฏิญาณตนงดเหล้าเข้าพรรษา โดย ลด เลิกเหล้า ให้ครบพรรษาหรือตลอดไป ได้ที่ศาลากลางจังหวัด สำนักงานสาธารณสุข จังหวัดทั่วประเทศ โรงพยาบาล หน่วยงานราชการ รัฐวิสาหกิจ ทั้งนี้ ผู้ที่ต้องการเลิกเหล้า สามารถปรึกษาได้ที่สายด่วนเลิกเหล้า 1413 หรือสถานบริการสาธารณสุขทุกแห่ง

ศูนย์แก้ไขปัญหามลพิษทางอากาศของกรมควบคุมมลพิษ สำนักงานเครือข่ายองค์กรงดเหล้าภาคอีสานตอนบน สรุปถนนข้าวเหนียว 2560 14 ปี สงกรานต์ถนนข้าวเหนียว สนุกปลอดภัยไร้แอลกอฮอล์ สร้างการเปลี่ยนแปลงสังคมได้จริง นวัตกรรมคลื่นมนุษย์ไร้แอลกอฮอล์ ลดนักดื่มหน้าใหม่ลง 10 เท่าตัว จากร้อยละ 47.1 เหลือเพียง ร้อยละ 4.7 ในปัจจุบัน เมื่อวันที่ 15 เม.ย. 2560 นายนิรุจน์ อุทธา ผู้อำนวยการศูนย์แก้ไขปัญหามลพิษทางอากาศของกรมควบคุมมลพิษ สำนักงานเครือข่ายองค์กรงดเหล้าภาคอีสานตอนบน ได้เปิดเผยผลการประเมินการจัดงานสงกรานต์ถนนข้าวเหนียว ปี 2560 ว่า การจัดงานสงกรานต์ถนนข้าวเหนียว สนุกปลอดภัยไร้แอลกอฮอล์ ต้นแบบสงกรานต์ปลอดเหล้า ตระกูลข้าวแห่งแรกของประเทศไทย ผลการประเมินงานสงกรานต์ถนนข้าวเหนียว สนุกปลอดภัยไร้แอลกอฮอล์ ปี 2560 ของศูนย์แก้ไขปัญหามลพิษทางอากาศของกรมควบคุมมลพิษ พบว่า 1) สามารถลดนักดื่มหน้าใหม่ลงได้ 10 เท่าตัวในรอบ 14 ปีที่ผ่านมา 2) ประชาชนปฏิบัติตามกติกาหมั่นไม่ดื่ม ไม่เมา ไม่ทะเลาะวิวาท 3) ถนนข้าวเหนียว กลายเป็นพื้นที่กลางของคนขอนแก่น ทำหน้าที่เสมือนเป็นแม่เหล็กดึงดูดความร่วมมือจากทุกภาคส่วนมาร่วมเป็นเจ้าของอย่างภาคภูมิใจ

4.2 การส่งเสริมการลด ละ เลิก การดื่มเหล้า การสูบบุหรี่ในจังหวัดขอนแก่น

กิจกรรมการส่งเสริมการลด ละ เลิก การดื่มเหล้า การสูบบุหรี่ ได้ดำเนิน 6 กิจกรรม คือ

1. งานแถลงข่าวสวดมนต์ข้ามปี ได้จัดที่วัดหนองแขวงพระอารามหลวง อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น มีสื่อมวลชนเข้าร่วม คือ NBT ข่าวทางเว็บไซต์ของสำนักงาน จังหวัดขอนแก่น หนังสือพิมพ์ท้องถิ่น เป็นต้น
2. งานบันทึกความร่วมมือทางวิชาการและการวิจัยเพื่อลดปัจจัยเสี่ยง เมืองโคราชเข้าร่วมเป็นเครือข่ายทางสังคม 10 องค์กร กล่าวคือ 1) คณะสงฆ์จังหวัดขอนแก่น 2) สำนักงานจังหวัดขอนแก่น 3) สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดขอนแก่น 4) สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดขอนแก่น 5) เทศบาลนครขอนแก่น 6) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น 7) มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน

8) สำนักงานควบคุมโรคที่ 7 จังหวัดขอนแก่น(สคร.7) 9) ศูนย์แก้ไขปัญหามลพิษทางอากาศ
เครื่องดีเซลแอลกอฮอล์ 10) สำนักงานเครือข่ายองค์กรงดเหล้าภาคอีสานตอนบน

3. งานสวดมนต์ข้ามปี 2562 ได้จัดที่วัดหนองแขวงพระอารามหลวง อำเภอเมือง
จังหวัดขอนแก่น พบว่า 1) ผู้นำระดับจังหวัดให้ความสนใจและให้ความอุปถัมภ์ในการ
ดำเนินงาน คือ ฝ่ายสงฆ์มีพระธรรมวิสุทธิธาราจารย์ เจ้าอาวาสวัดหนองแขวงพระอารามหลวง
ที่ปรึกษาเจ้าคณะภาค 9 เป็นประธาน ฝ่ายฆราวาส มีนายสมศักดิ์ จังตระกุล ผู้ว่าราชการ
จังหวัดขอนแก่น เป็นประธาน และมีผู้เข้าร่วมงานสวดมนต์ข้ามปีที่เป็ตัวแทนข้าราชการ
จากหน่วยงานต่าง ๆ ตลอดจน พระภิกษุ สามเณร พ่อค้า ประชาชนทั่วไป จำนวน 5,500
รูป/คน 2) ผู้เข้าร่วมงานได้ร่วมกันสวดมนต์ ทำสมาธิ ภาวนา ไม่ยุ่งเกี่ยวกับสิ่งเสพติด
3) เป็นการฉลองปีใหม่วิถีพุทธ ทำให้สถิติการดื่มแอลกอฮอล์ในช่วงเทศกาลปีใหม่ลดลง
อย่างชัดเจน 4) ผู้เข้าร่วมงานได้รับเอกสารการลดปัจจัยเสี่ยงเหล้า บุหรี่ เพื่อนำไปศึกษา
ถึงโทษภัยของสิ่งเสพติดและอาจนำไปสู่การลด ละ เลิก ในอนาคต 5) สื่อมวลชนได้นำ
ข่าวไปประชาสัมพันธ์ในโทรทัศน์ช่อง NBT, ข่าวทางเว็บไซต์ของสำนักงานจังหวัด
ขอนแก่น เว็บไซต์ของสื่อมวลชนทั่วไป และทางหนังสือพิมพ์ท้องถิ่น

4. งานวัยใสห่างไกลบุหรี่ เหล้า พบว่า 1) ได้จัดกิจกรรมการอบรมเชิง
ปฏิบัติการให้กับ เด็ก เยาวชน บ้านหนองแขวง ตำบลท่าพระ อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น
มีผู้เข้าร่วมงาน จำนวน 200 รูป/คน 2) ได้รับความร่วมมือในการดำเนินงานโดยการจัดหา
สถานที่ และคัดเลือกเด็ก และเยาวชนจากองค์การบริหารส่วนตำบลท่าพระ อำเภอเมือง
จังหวัดขอนแก่น และจากคณะครูโรงเรียนต่าง ๆ ในเขตตำบลท่าพระ อำเภอเมือง
จังหวัดขอนแก่น 3) ผู้เข้าอบรมได้รับความรู้เกี่ยวกับยาเสพติดอย่างละเอียดชัดเจนจาก
วิทยากรที่มีความรู้ ความสามารถ และมีประสบการณ์การอบรมที่หลากหลาย 4) ผู้เข้า
อบรมได้ระดมสมองแลกเปลี่ยนความรู้เพื่อถ่ายทอดสู่แนวทางแก้ไขปัญหายาเสพติดอย่าง
สร้างสรรค์ 5) ผู้เข้าร่วมงานได้รับเอกสารการลดปัจจัยเสี่ยงเหล้า บุหรี่ เพื่อนำไปศึกษาถึง
โทษภัยของสิ่งเสพติดและอาจนำไปสู่การลด ละ เลิก ในอนาคต

5. การเดินรณรงค์ต่อต้านยาเสพติด พบว่า 1) คณะผู้บริหารขององค์การ
บริหารส่วนตำบล และผู้บริหารโรงเรียนบ้านหนองไฮ ได้ให้การสนับสนุนเด็ก เยาวชนได้
แสดงออกถึงความสำคัญเนื่องในวันต่อต้านยาเสพติดโลก มีผู้เข้าร่วมงาน จำนวน 107 คน
2) ผู้เข้าร่วมงานได้เดินขบวนไปตามถนนรอบหมู่บ้าน พร้อมกับชูป้ายเพื่อแสดงออกถึงการ
รณรงค์ต่อต้านยาเสพติด 3) เป็นการชักชวนให้ผู้หลงผิดได้กลับตัวกลับใจไม่เกี่ยวข้องกับ
ยาเสพติดอีกต่อไป 4) ผู้เข้าร่วมงานได้รับเอกสารการลดปัจจัยเสี่ยงเหล้า บุหรี่ เพื่อนำไป
ศึกษาถึงโทษภัยของสิ่งเสพติดและอาจนำไปสู่การลด ละ เลิก ในอนาคต

6. การอบรม “ชุมชนต้นแบบ ลด ละ เลิก บริโภคแอลกอฮอล์” พบว่า
1) ผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

ให้ความร่วมมือในการส่งเสริมการตลาด ละ เลิก ยาเสพติดเป็นอย่างดี 2) ประธานหลักสูตร รัฐศาสตรบัณฑิต ผู้อำนวยการหลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิตได้นำนิสิตเข้าร่วมกิจกรรม จำนวน 157 รูป/คน 3) ผู้เข้าอบรมได้รับความรู้เกี่ยวกับโทษภัยของยาเสพติดอย่างละเอียดชัดเจน 4) ผู้เข้าอบรมได้นำองค์ความรู้ไปถ่ายทอดให้กับประชาชนในชุมชนที่อยู่อาศัย 5) ผู้เข้าอบรมได้รับป้ายรณรงค์ ไม่ซื้อ ไม่ขายเหล้าเพื่อนำไปติดไว้วัดและรอบ ๆ วัด

4.3 ผลการประเมินกิจกรรมที่ส่งเสริมการตลาด ละ เลิก การดื่มเหล้า การสูบบุหรี่ในจังหวัดขอนแก่น โดยภาพรวมการจัดกิจกรรมมีความเหมาะสมในระดับมาก เมื่อพิจารณาตามรายการกิจกรรม พบว่า

1. งานแถลงข่าวสวดมนต์ข้ามปี มีผลการประเมินอยู่ในระดับมากทุกข้อ โดยที่ ระยะเวลาที่จัดกิจกรรม ลำดับพิธีการการจัดกิจกรรม เอกสารประกอบ มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด รองลงมาคือ สถานที่จัดกิจกรรม ส่วนโสตทัศนูปกรณ์มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด
2. งานบันทึกความร่วมมือทางวิชาการและการวิจัย มีผลการประเมินอยู่ในระดับมากทุกข้อ โดยที่สถานที่จัดกิจกรรม ระยะเวลาที่จัดกิจกรรม ลำดับพิธีการการจัดกิจกรรม มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด รองลงมาคือ เอกสารประกอบ และโสตทัศนูปกรณ์
3. งานสวดมนต์ข้ามปี 2562 มีผลการประเมินอยู่ในระดับมากทุกข้อ โดยที่ลำดับพิธีการการจัดกิจกรรม เอกสารประกอบ และโสตทัศนูปกรณ์มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด รองลงมาคือสถานที่จัดกิจกรรม ระยะเวลาที่จัดกิจกรรม
4. งานวัยใสห่างไกลบุหรี่เหล้า มีผลการประเมินอยู่ในระดับมากและมากที่สุด โดยที่ ระยะเวลาที่จัดกิจกรรม ลำดับพิธีการการจัดกิจกรรม และโสตทัศนูปกรณ์มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด รองลงมาคือสถานที่จัดกิจกรรม เอกสารประกอบ
5. การเดินรณรงค์ต่อต้านยาเสพติด มีผลการประเมินอยู่ในระดับมากและมากที่สุด โดยที่ระยะเวลาที่จัดกิจกรรม ลำดับพิธีการการจัดกิจกรรมมีค่าเฉลี่ยมากที่สุด รองลงมาคือสถานที่จัดกิจกรรม เอกสารประกอบ และโสตทัศนูปกรณ์
6. การอบรม “ชุมชนต้นแบบ ลด ละ เลิก บริโภคแอลกอฮอล์” มีผลการประเมินอยู่ในระดับมากและมากที่สุด โดยที่เอกสารประกอบ และโสตทัศนูปกรณ์มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด รองลงมาคือสถานที่จัดกิจกรรม ระยะเวลาที่จัดกิจกรรม ลำดับพิธีการการจัดกิจกรรม

5. อภิปรายผลการวิจัย

การศึกษาเรื่องการเสริมสร้างสุขภาวะและเครือข่ายทางสังคมเพื่อลดเหล้า บุหรี่ เชิงพหุบูรณาการในจังหวัดขอนแก่นมีประเด็นที่ต้องนำมาอภิปรายผล ดังนี้

1. การศึกษาผลการประเมินกิจกรรมที่ส่งเสริมการตลาด ละ เลิก การดื่มเหล้า การสูบบุหรี่ในจังหวัดขอนแก่น โดยภาพรวมการจัดกิจกรรมมีความเหมาะสมในระดับมาก

ที่เป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะว่า การดำเนินกิจกรรมเพื่อลดปัจจัยเสี่ยงคือ บุหรี่ เหล้า หลายหน่วยงานได้ช่วยดำเนินการให้เกิดรูปธรรมอย่างชัดเจน ประชาชนในชุมชนได้พบเห็นและเกิดจิตสำนึกที่ดี แล้วเห็นคุณค่าหรือเห็นความสำคัญของการจัดกิจกรรมดังกล่าว จึงทำให้ผลการประเมินอยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับพุทธชาติ คำสำโรง (2549: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเกี่ยวกับพระสงฆ์กับการส่งเสริมเยาวชนและประชาชนในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด ผลการวิจัย พบว่า สภาพการส่งเสริมเยาวชน และประชาชนในการป้องกัน และแก้ไขปัญหายาเสพติดโดยภาพรวมและรายด้าน มีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมากทุกด้าน

2. งานสวดมนต์ข้ามปี มีผลการประเมินอยู่ในระดับมากทุกข้อ ที่เป็นเช่นอาจเป็นเพราะว่า งานสวดมนต์ข้ามปีเป็นการเฉลิมฉลองเทศกาลปีใหม่ตามแบบวิถีพุทธ คือให้งดดื่มเหล้า งดการสังสรรค์ด้วยแอลกอฮอล์ เปลี่ยนเป็นการฉลองปีใหม่ด้วยการทำความดี คือการสวดมนต์เพื่อความเป็นสิริมงคลแก่ชีวิต การสวดมนต์เป็นกุศโลบายที่ช่วยให้คนมีจิตใจที่ดี ทำให้เกิดความมีพลังในจิตใจ สามารถทำให้บุคคลมีแรงพลังทางจิตใจขับเคลื่อนกำลังกายไปสู่การทำงานให้ดีขึ้น การสวดมนต์ข้ามปีนับเป็นการเริ่มต้นชีวิตใหม่ในวันสุดท้ายของปี และวันเริ่มต้นปีใหม่ จึงนับเป็นสิ่งที่ดีทำให้ประชาชนส่วนหนึ่งสนใจได้เข้าร่วมงานฉลองปีใหม่แบบวิถีพุทธนั่นเอง สอดคล้องกับอุดมศิลป์ ศรีแสงนาม (<https://www.thaihealth.or.th/Content/>) ได้กล่าวว่า การสวดมนต์ได้อานิสงส์คือ 1) เกิดสมาธิ เพราะการสวดมนต์นั้นทำให้จิตใจนิ่งเช่นเดียวกับการนั่งสมาธิ 2) เกิดความสุข เพราะจิตใจสงบจะลดการคิดถึงสิ่งที่ทำให้เกิดทุกข์ 3) ได้รับอานิสงส์จากการสวดมนต์ต่อทั้งตนเองและครอบครัว 4) เกิดความมั่นคงทางจิตใจ มีเหตุผลในการใช้ชีวิต 5) สืบต่อคำสอนและหลักธรรมศาสนา 6) ลดความกระวนกระวาย จึงทำสิ่งต่าง ๆ ด้วยความรอบคอบ

3. งานอบรมวัยใสห่างไกลบุหรี่ยาเสพติด มีผลการประเมินอยู่ในระดับมากและมากที่สุด สอดคล้องกับการศึกษาของจุฑารัตน์ เอี่ยมสมบัติ (2551: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม เรื่อง เยาวชนห่างไกลยาเสพติดสำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนที่เข้าฝึกอบรมหลักสูตรการฝึกอบรมเรื่องเยาวชนห่างไกลยาเสพติดมีความรู้เรื่องยาเสพติดหลังฝึกอบรมสูงกว่าก่อนฝึกอบรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 นักเรียนที่เข้าฝึกอบรมหลักสูตรการฝึกอบรมเรื่องเยาวชนห่างไกลยาเสพติดมีความสามารถในการปฏิบัติตัวให้ห่างไกลยาเสพติดอยู่ในระดับดี นักเรียนที่เข้าฝึกอบรมหลักสูตรการฝึกอบรมเรื่องเยาวชนห่างไกลยาเสพติดมีความพึงพอใจต่อหลักสูตรการฝึกอบรมอยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับเจริญ แฉกพิมาย และปนัดดา ศรีธนสาร (2555: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาพฤติกรรมป้องกันตนเองจากยาเสพติดของนักศึกษามหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ พบว่า ส่วนมากมีระดับพฤติกรรมที่มีต่อการป้องกันยาเสพติดในภาพรวมอยู่ในระดับมาก

4. การเดินรณรงค์ต่อต้านยาเสพติด มีผลการประเมินอยู่ในระดับมากและมากที่สุด ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า องค์การภาครัฐและเครือข่ายได้ทำการสกัดกั้นไม่ให้ยาเสพติดทุกชนิดเข้าไปแพร่ระบาดตามสถานศึกษา สถานประกอบการ หน่วยงาน และชุมชนต่าง ๆ ในพื้นที่ จึงจำเป็นต้องแสวงหาความร่วมมือกับประชาชนทุกรูปแบบ เพื่อดำเนินการแก้ไขปัญหาการแพร่ระบาดของยาเสพติดให้หมดสิ้นไป การเดินรณรงค์จึงเป็นอีกช่องทางหนึ่งของการต่อต้านยาเสพติด สอดคล้องรังสี พจน์ธนาศ (2559: บทคัดย่อ) ที่ได้ศึกษาเกี่ยวกับการนำนโยบายการปราบปรามยาเสพติดในสถานศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการไปปฏิบัติ กรณีศึกษา วิทยาลัยเทคโนโลยีช่างฝีมือปัญญวิทยา ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยการจูงใจ ภาวะผู้นำ ความผูกพันและการยอมรับของสมาชิกในองค์กร การมีส่วนร่วม และการทำงานเป็นทีม เป็นปัจจัยที่สามารถแสดงถึงความสำเร็จหรือไม่สำเร็จของกระบวนการนำนโยบายการปราบปรามยาเสพติดในสถานศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการไปปฏิบัติได้ โดยปัจจัยด้านการจูงใจ สามารถแบ่งออกได้ เป็น 2 ด้านคือ การจูงใจภายใน (Intrinsic Motivation) และแรงจูงใจภายนอก (Extrinsic Motivation)

5. การอบรม “ชุมชนต้นแบบ ลด ละ เลิก บริโภคแอลกอฮอล์” มีผลการประเมินอยู่ในระดับมากและมากที่สุด ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า มนุษย์เป็นทรัพยากรที่สำคัญที่สุดในการพัฒนาประเทศ ดังนั้นการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ หรือ พัฒนา “คน” ต้องทำเป็นกระบวนการต่อเนื่องตลอดชีวิต สอดคล้องกับบรรลือศักดิ์ มวงนาค ได้ศึกษาการแก้ไขปัญหายาเสพติดขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กรณีศึกษา องค์การบริหารส่วนตำบลบางโฉลง จังหวัดสมุทรปราการ พบว่า แนวทางสกัดกั้นการแพร่ระบาดของยาเสพติดนั้น ควรจัดตั้งหน่วยเฉพาะกิจสำหรับติดตามกลุ่มเป้าหมายผู้ที่เสพยาเสพติด และแจ้งเบาะแสเกี่ยวกับผู้เสพยาเสพติด ผู้ค้าและแหล่งค้ายาเสพติดในชุมชนให้เจ้าหน้าที่ตำรวจทราบ ตลอดจนควรตั้งด่านตรวจเพื่อสกัดกั้นยาเสพติดที่จะเข้าสู่ชุมชน รวมทั้งรณรงค์ป้องกันต่อต้านยาเสพติดในชุมชน ด้วยการจัดกิจกรรมฝึกอบรมให้ความรู้แก่เด็กและเยาวชนเกี่ยวกับโทษและพิษภัยของยาเสพติด (บรรลือศักดิ์ มวงนาค, 2557:15-30)

6. ข้อเสนอแนะ

6.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

การศึกษาครั้งนี้พบว่า การจัดงานสวดมนต์ข้ามปีเป็นกิจกรรมที่ช่วยให้ประชาชนทุกระดับได้เข้าร่วมฉลองปีใหม่ ด้วยการเข้าวัดไม่เสเพลสิ่งเสพติด เป็นการเริ่มต้นชีวิตใหม่ด้วยการทำความดี จากสถิติที่พบในจังหวัดขอนแก่นมีผู้เข้าร่วมเป็นจำนวนมาก ดังนั้น หน่วยงานที่เกี่ยวข้องระดับจังหวัดกล่าวคือกระทรวงมหาดไทย โดยผู้ว่าราชการจังหวัด และสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ควรให้ความสำคัญกับการจัดกิจกรรมสวด

มนต์ข้ามปี ด้วยการสนับสนุนให้แต่ละวัดจัดงาน และส่งเสริมให้ประชาชนเข้าร่วมมากที่สุด และควรส่งเสริมให้จัดกิจกรรมนี้ตลอดไป

6.2 ข้อเสนอแนะเพื่อปฏิบัติ

การศึกษาครั้งนี้พบว่า การเดินรณรงค์เพื่อต่อต้านยาเสพติดเป็นกิจกรรมหนึ่งที่ช่วยจรรโลงสังคมให้ยุติการซื้อ การเสพยาเสพติดโดยเฉพาะยาบ้า บุหรี่ เหล้า ได้ระดับหนึ่ง ดังนั้น หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรสนับสนุนให้แต่ละแห่งได้เห็นความสำคัญและร่วมกันรณรงค์ให้มากที่สุดเพื่อสกัดกั้นการแพร่ระบาดของยาเสพติดในชุมชนของตนเอง เพื่อให้สังคมมีความสงบสุขอย่างยั่งยืน

6.3 ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยต่อไป

1. ควรทำการศึกษาเกี่ยวกับแนวทางการหาความร่วมมือจากองค์กรเครือข่ายในการป้องกันแก้ไขปัญหายาเสพติด
2. ควรทำการศึกษาเกี่ยวกับแนวทางแก้ไขปัญหายาปัจจัยเสี่ยงของบุหรี่ เหล้า ที่มีต่อครอบครัว ชุมชน สังคม อย่างยั่งยืน

เอกสารอ้างอิง

- กนกวรรณ จังอินทร์ และสมเดช พินิจสุนทร. (2560). พฤติกรรมการดื่มแอลกอฮอล์และผลกระทบต่อครอบครัวของผู้ดื่มแอลกอฮอล์ที่เข้าบำบัดในโรงพยาบาลธัญญารักษ์อุดรธานี. วารสารการพัฒนาศักยภาพชุมชน มหาวิทยาลัยขอนแก่น. 5(3).
- จิราพร เขียวอยู่ และคณะ. (2556). ความชุกและปัจจัยสัมพันธ์กับปัญหาพฤติกรรมกรรมการดื่มสุราของประชาชน ในเขตเทศบาลนครขอนแก่น. วารสารวิจัยสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น. 6(1).
- จุฑารัตน์ เอี่ยมสมบัติ. (2551). การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม เรื่อง เยาวชนห่างไกลยาเสพติดสำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 3. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน. มหาวิทยาลัยทักษิณ.
- จุฬาลักษณ์ ศรีคงอยู่. (2546). พฤติกรรมการป้องกันยาเสพติดของเยาวชนในศูนย์เยาวชนตำบล อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- เจริญ แฉกพิมาย และปนัดดา ศรีธนะสาร. (2555). พฤติกรรมการป้องกันตนเองจากยาเสพติดของนักศึกษามหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ. งานวิจัยและพัฒนานักศึกษากองกิจการนักศึกษา. มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ.

- ธิตี บุศดาน้อย สุทิน ชนะบุญ เบญญาภา กาลเข้ว่า. (2562). พฤติกรรมการสูบบุหรี่ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น กรณีศึกษาโรงเรียนแห่งหนึ่ง ในเขตเทศบาลนครขอนแก่น อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น. **วารสารวิทยาศาสตร์สุขภาพ และการสาธารณสุขชุมชน**. 2(1).
- บัณฑิต ศรีไพศาล และคณะ. (2549). **รายงานสถานการณ์สุรา ประจำปี พ.ศ. 2549.** (ศูนย์วิจัยปัญหาสุรา (ควส.) กรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข).
- บรรลือศักดิ์ มวงนาค. (2557). “ศึกษาการแก้ไขปัญหายาเสพติดขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กรณีศึกษา องค์การบริหารส่วนตำบลบางไผ่ จังหวัดสมุทรปราการ”, **วารสาร มจร. วิชาการ**. 17(34).
- พลเทพ วิจิตรคุณากร และอชิบ ต้นอารีย์. (2560). **รายงานสถานการณ์การบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์รายจังหวัด พ.ศ. 2560.** ศูนย์วิจัยปัญหาสุรา (ควส.) หน่วยระบาดวิทยา คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- พุทธชาติ คำสำโรง. (2549). พระสงฆ์กับการส่งเสริมเยาวชนและประชาชนในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด. **รายงานการวิจัย.** สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มนัสวี โกวิททวีเกียรติ และคณะ. (2557). ความชุกของการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ในนักเรียน ชั้นประถมศึกษาตอนปลายและชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ของโรงเรียนแห่งหนึ่งในจังหวัดขอนแก่น. **วารสารการพัฒนาสุขภาพชุมชน มหาวิทยาลัยขอนแก่น**. 2(4).
- รังสี พจน์ธนาศ. (2559). การนำนโยบายการปราบปรามยาเสพติดในสถานศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการไปปฏิบัติ กรณีศึกษา วิทยาลัยเทคโนโลยีช่างฝีมือปัญจวิทยา. **การค้นคว้าอิสระรัฐศาสตรมหาบัณฑิต.** มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- รุจิระ บุณนาค. <http://www.thaihealth.or.th/>.
- อุดมศิลป์ ศรีแสงนาม. “สวดมนต์ข้ามปี” ปี 4 คนรวมกว่า 150,000 คน <https://www.thaihealth.or.th/Content/>.

รูปแบบการพัฒนาภูมิปัญญาและประเพณีเชิงพุทธกับการส่งเสริม
การเรียนรู้ของประชาชนในเขตอีสานใต้

The Developmental Model of Buddhist Wisdom and Tradition and
Promotion of Learning of People in the Southern Isan Region

สิรภพ สวนดง, พระยุทธนา อธิจิตโต

Siraphop Suandong, Phrayutthana Athicitto

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครราชสีมา

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Nakonratchasima Campus

สงวน หล้าโพนทัน

Sanguan Laphontan

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด

Mahamakut Buddhist University, Roi Et Campus

E-mail: siraphop096@gmail.com

ได้รับบทความ: 8 พฤษภาคม 2563; แก้ไขบทความ: 26 พฤษภาคม 2563; ตอรับตีพิมพ์: 26 พฤษภาคม 2563

Received: May 8, 2020; Revised: May 26, 2020; Accepted: May 26, 2020

บทคัดย่อ

บทความวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อศึกษาบริบทของภูมิปัญญาและประเพณีทางพระพุทธศาสนาของประชาชนในเขตอีสานใต้ 2) เพื่อศึกษาภูมิปัญญาด้านประเพณีและการเรียนรู้ทางพระพุทธศาสนาของประชาชนที่ปรากฏอยู่ในเขตอีสานใต้ และ 3) เพื่อศึกษารูปแบบการพัฒนาภูมิปัญญาและประเพณีเชิงพุทธกับการส่งเสริมการเรียนรู้ของประชาชนในเขตอีสานใต้

ผลการวิจัยพบว่า

ภูมิปัญญาเป็นองค์ความรู้ของคนในชุมชนท้องถิ่น โดยมีการสั่งสมกันมาจากระสับการณ ระยะเวลาของการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง เป็นการดำรงชีวิตให้เข้ากับธรรมชาติแล้วสืบทอดกันมาจนเป็นภูมิปัญญาประเพณีท้องถิ่นของประชาชนในอีสานใต้

ภูมิปัญญาประเพณีของประชาชนที่ปรากฏอยู่ในเขตอีสานใต้มีดังต่อไปนี้ คือ (1) อำเภอโชคชัย จังหวัดนครราชสีมา ได้จัดกิจกรรมทำเทียนพรรษา เป็นการสร้างความสามัคคีทั้งบ้าน วัด โรงเรียน (บวร) ซึ่งจัดขึ้นเป็นประจำทุกปี (2) อำเภอหนองหงส์ จังหวัดบุรีรัมย์ มีการจัดกิจกรรมบุญบั้งไฟ ซึ่งแสดงออกถึงการสักการบูชาจากความเชื่อเกี่ยวกับพิธีขอฝน

หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้ประกอบพิธีกรรมขึ้น (3) อำเภอหนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ มีกิจกรรมบุญกระฐูป ชุมชนจัดกิจกรรมร่วมกันแสดงออกความเคารพศรัทธาต่อพระรัตนตรัย และ (4) อำเภอท่าตูม จังหวัดสุรินทร์ มีการจัดกิจกรรมการบวชนาคช้างถือเป็นการสืบต่ออายุพระพุทธศาสนา

รูปแบบการพัฒนาภูมิปัญญาและประเพณีเชิงพุทธกับการส่งเสริมการเรียนรู้ของประชาชนในเขตอีสานใต้ มี 4 รูปแบบ คือ (1) รูปแบบการส่งเสริมและการพัฒนาองค์ความรู้ของภูมิปัญญาและประเพณีเชิงพุทธ มีการกำหนดสิ่งที่ต้องเรียนรู้ด้านประเพณี วัฒนธรรม และพิธีกรรม มีการสร้างและแสวงหาความรู้ มีกระบวนการทางความรู้ มีความคิดสร้างสรรค์ มีการจัดทำเป็นหนังสือเพื่อเป็นการพัฒนาให้เป็นลายลักษณ์อักษร เพื่อเป็นต้นแบบหรือต้นฉบับองค์ความรู้ เพื่อใช้ในการศึกษาค้นคว้าเป็นรูปแบบเดียวกันในห้องถิ่น (2) รูปแบบการส่งเสริมและการพัฒนาการถ่ายทอดภูมิปัญญาตามหลักศาสตร์สมัยใหม่ ซึ่งเป็นข้อมูลข่าวสารในชุมชน เพื่อการสร้างความรู้ความเข้าใจหรือสร้างองค์ความรู้สมัยใหม่ให้แก่ชุมชน ให้ได้รับข้อมูลข่าวสารอย่างทั่วถึงรวดเร็ว การช่วยประสานงานที่เป็นประโยชน์ของความรู้ภูมิปัญญาประเพณีเชิงพุทธทั้งความรู้ดั้งเดิมและความรู้สมัยใหม่ในปัจจุบัน เพื่อผสมผสานให้ทันสมัย (3) รูปแบบการส่งเสริมและการพัฒนาการสร้างเครือข่ายหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง มีการฝึกอบรม เป็นการสร้างกระบวนการเรียนรู้ตามหลักการ วิธีการและได้มีความรู้เพิ่มเติม สร้างความรู้ความเข้าใจ มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ประสานงานที่ให้มีประสิทธิภาพ สามารถสร้างสรรค์ความรู้ ความคิดเห็นให้เป็นไปตามแบบอย่างจะเป็นแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ และประสบการณ์ และหน่วยงานภายในองค์กร (4) รูปแบบการส่งเสริมและการพัฒนาการสร้างจิตสำนึกอนุรักษ์ประเพณีทางพุทธศาสนา ต้องปฏิบัติตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา เพื่อสอดคล้องกับการดำเนินชีวิตที่ติงาม เป็นการสร้างความเจริญและความสุขให้ทั้งตนเองและสังคม อีกอย่างหนึ่งก็เป็นการการสร้างอาสาสมัครเพื่อนำไปสู่สังคมความร่วมมือในชุมชนและพัฒนาตามกระบวนการไปสู่ถึงเป้าหมายโดยการใช้ความรู้ความเข้าใจ สร้างความตระหนักและความสำนึกในการเข้ามามีส่วนร่วม

คำสำคัญ: รูปแบบการพัฒนา, ภูมิปัญญาและประเพณีเชิงพุทธ, การส่งเสริมการเรียนรู้, ประชาชนในเขตอีสานใต้

Abstract

This research article has the objectives 1) to study of the Buddhist wisdom and tradition of the people in the Southern-Isan region, 2) to study the Buddhist traditional wisdom and learning of the people that appears in the Southern-Isan region and 3) to study of the model for developing Buddhist

wisdom and traditions with the promotion of learning of people in the Southern-Isan region.

The result of the research found that

Wisdom is the knowledge of the people in the local community with accumulation from experience. The duration of continuous learning is living in harmony with nature, then passed on to the local traditions of the people in the Southern-Isan region.

The wisdom and tradition of the people that appear in the Southern-Isan region are as follows: (1) Chokchai District, Nakhon Ratchasima Province organized activities to make candles. It is to create unity in all houses, temples, schools (Bowon), which is organized annually, (2) Nong Hong District, Buri Ram Province has activity for fireballs which demonstrate the worship of beliefs about the ceremony for rain or related agencies have performed the ritual, (3) Nong Bua Daeng District, Chaiyaphum Province has activity of tradition of merit making, incense sticks. The community organized activities to show respect and respect for the Triple Gem and (4) Tha Tum District, Surin Province. There is activity with the ordination of elephants to ordain as a means to renew age of Buddhism.

The developmental model of Buddhist wisdom and tradition and promotion of learning of people in the Southern-Isan region have 4 types which are (1) the form of promotion and development of knowledge of Buddhist wisdom and traditions. There are stipulations that must be learned about traditions, cultures and rituals, there is creating and seeking knowledge, there is a knowledge process, there is creative thinking, there has been written book in order to be a written development to be a prototype or original knowledge to be used in the study of the same form in the locality, (2) the form of promotion and development of wisdom transfer according to modern science which is information in the community for creating unity or creating new knowledge for the community to receive information and information quickly helping to coordinate the benefits of knowledge and traditional Buddhist wisdom, both traditional knowledge and modern knowledge today in order to integrate modernly, (3) the form of promotion and development for the

creation of a network of related agencies, with training to create learning processes based on principles, methods, and additional knowledge, there is create unity, there is exchange of knowledge. Coordinate for efficiency able to create knowledge and opinions according to the model, will exchange knowledge and experience and departments within the organization (4) the form of promotion and development of awareness raising, preservation of Buddhist traditions must follow the Buddhist principles in accordance with a good life , it is building prosperity and happiness for both ourselves and society, on the other hand, it is volunteer creation to contribute to society, community cooperation and it is development according to the process to reach the goal by using knowledge, understanding, creating awareness and awareness of participation.

Keywords: The Model of Development, The Buddhist Wisdom and Tradition, The Promotion of Learning, The People in Southern-Isan Region

1. บทนำ

ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นรากฐานสำคัญในวิถีการดำรงชีวิตของสังคมไทยตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ภูมิปัญญาท้องถิ่นในแต่ละชุมชน มีรูปแบบ มีเอกลักษณ์ที่แตกต่างกัน ซึ่งสามารถสะท้อนให้เห็นถึงฐานะความเป็นอยู่ทางเศรษฐกิจ สังคมของท้องถิ่นนั้น ๆ เป็นอย่างดี การนำเอาภูมิปัญญาท้องถิ่นมาเป็นองค์ประกอบในการจัดกิจกรรมในชุมชนมีความสำคัญกับกรรมวิธีการในท้องถิ่นนั้น การสืบทอดภูมิปัญญามาแต่ครั้งอดีตกาล ถือเป็นองค์ความรู้ที่ผ่านกิจกรรมที่เชื่อมโยงทางความเชื่อพระพุทธศาสนา และสืบทอดกันมาจนปัจจุบัน พระพุทธศาสนาและวิถีชีวิตของคนไทยมีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันและกันมาอย่างแนบแน่นทุกยุค ทุกสมัยพระพุทธศาสนา มีบทบาทในการอบรมสั่งสอน ศีลธรรม ปลุกฝังคุณธรรม จริยธรรม พัฒนา กล่อมเกลাজิตใจ สร้างทัศนคติ และค่านิยมที่ดีต่อวัฒนธรรมไทยให้เกิดแก่ประชาชนพลเมืองด้วยดี ตลอดมา มีหลักธรรมที่มุ่งเน้นสอนให้ผู้ประพฤติปฏิบัติตามเป็นคนดีสามารถควบคุมกายวาจาใจได้อย่างดีงาม ในทาง “ประวัติศาสตร์ชาวไทยได้นับถือศาสนาพุทธต่อเนื่องตลอดมา ในด้านวัฒนธรรม วิถีชีวิต ของคนไทยได้ผูกพัน กลมกลืนกับหลักความเชื่อ และหลักปฏิบัติในพระพุทธศาสนา” (กรมวิชาการกระทรวงศึกษาธิการ, 2541) วัฒนธรรม พิธีกรรม และประเพณีของชาวอีสานใต้ เกิดจากความเชื่อทางพระพุทธศาสนา โดยยึดหลักการปฏิบัติตาม และการบูชาเพื่อให้เห็นถึงคุณค่า และการสืบเนื่องของความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งได้สร้างสรรค์ผลงานที่สวยงามออกมาเป็นศาสตร์

และศิลปินตามชุมชนนั้น ๆ โดยชุมชนมีความเกี่ยวเนื่องของการมีส่วนร่วมซึ่งกันและกัน ทุกหน่วยงานจะสร้างสมประสบการณ์ของภูมิปัญญาท้องถิ่น และแสดงออกมาเพื่อให้ผู้สนใจได้เห็น ถือเป็นสร้างสมประสบการณ์ ตามความเชื่อ อาทิเช่น การประดิษฐ์เทียนพรรษาของอำเภอโชคชัย การสร้างบุญกระฐูปของอำเภอหนองบัวแดง การทำบั้งไฟของอำเภอหนองหงส์ และการบวชนาคช้างของอำเภอดำรงวิทยะ ซึ่งถือว่าเป็นงานประเพณีที่ต้องอาศัยความรู้ ความชำนาญ เชี่ยวชาญ ในการประดิษฐ์ตกแต่งให้เกิดความสวยงาม และอาศัยความรู้ทางพระพุทธศาสนาเป็นพื้นฐานของภูมิปัญญานั้น ๆ ถ่ายทอดออกมาได้อย่างภาคภูมิใจของชาวอีสานได้ และยังเป็นการอนุรักษ์ประเพณีวัฒนธรรม เพื่อให้เห็นการสั่งสมความรู้กันมาตั้งแต่อดีตจนถึงทุกวันนี้

ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีความสนใจเรื่อง “รูปแบบการพัฒนาภูมิปัญญาและประเพณีเชิงพุทธกับการส่งเสริมการเรียนรู้ของประชาชนในเขตอีสานใต้” เพื่อศึกษาบริบทของภูมิปัญญา ประเพณีทางพระพุทธศาสนาของประชาชนในเขตอีสานใต้ และเพื่อภูมิปัญญาประเพณีและการเรียนรู้ทางพระพุทธศาสนาของประชาชนที่ปรากฏอยู่ในเขตอีสานใต้ และเพื่อศึกษารูปแบบการพัฒนาภูมิปัญญาและประเพณีเชิงพุทธกับการส่งเสริมการเรียนรู้ของประชาชนในเขตอีสานใต้ ซึ่งเป็นภูมิปัญญาประเพณีเชิงพุทธในทางพระพุทธศาสนาเขตอีสานใต้สืบไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาบริบทของภูมิปัญญาและประเพณีทางพระพุทธศาสนาของประชาชนในเขตอีสานใต้
2. เพื่อศึกษาภูมิปัญญาด้านประเพณีและการเรียนรู้ทางพระพุทธศาสนาของประชาชนที่ปรากฏอยู่ในเขตอีสานใต้
3. เพื่อศึกษารูปแบบการพัฒนาภูมิปัญญาและประเพณีเชิงพุทธกับการส่งเสริมการเรียนรู้ของประชาชนในเขตอีสานใต้

3. วิธีดำเนินการวิจัย

3.1 รูปแบบการวิจัย

1. การศึกษาในเชิงเอกสาร

1) สำนักรวบรวมข้อมูลประกอบด้วย (1). ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Source) ได้แก่ พระไตรปิฎกบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2500 พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, พ.ศ. 2539 (2). ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Source) ได้แก่ หนังสือ ตำรา วิทยานิพนธ์ ภาควิชาการ รายงานการวิจัย บทความทางวิชาการ และเอกสารทางวิชาการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องงานวิจัยกรอบแนวคิดของกระบวนการวิจัย สัมภาษณ์ประเด็นที่สำคัญ และวิเคราะห์สรุปข้อมูล

2) วิธีการวิจัย ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลจัดหมวดหมู่ในการศึกษาให้เห็นขั้นตอนการจัดกระบวนการรูปแบบการพัฒนาภูมิปัญญาและประเพณีเชิงพุทธกับการส่งเสริมการเรียนรู้ของประชาชนในเขตอีสานใต้ โดยการสนทนากลุ่ม และสัมภาษณ์ แบบกลุ่มตามประเด็นที่ตั้งไว้ และสัมภาษณ์แบบเจาะลึก ผู้วิจัยสัมภาษณ์แบบเจาะลึก ในประเด็นที่สำคัญ ต่อเนื่องจากการสนทนากลุ่มเพื่อศึกษาความเห็นในระดับลึกของแต่ละบุคคล

3) คัดเลือกกลุ่มเป้าหมาย โดยคัดเลือกเป็นแบบเจาะจง (1) กลุ่มพระสงฆ์/ปราชญ์ จำนวน 40 รูป/คน (2) กลุ่มผู้นำ/นักวิชาการ จำนวน 40 รูป/คน และ (3) กลุ่มผู้เรียนรู้ จำนวน 40 รูป/คนรวมกลุ่มเป้าหมายทั้งหมด 120 รูป/คน

2. การศึกษาภาคสนาม โดยมีขั้นตอนการศึกษา ดังนี้ 1.ทำการศึกษาและคัดเลือกพื้นที่วัด พระสงฆ์ผู้รู้ ผู้นำชุมชน กลุ่มผู้เรียนรู้ โดยสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ตามความสำคัญของเรื่อง 2.ศึกษาข้อมูลในเชิงคุณภาพโดยการสัมภาษณ์กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key-informant) ประกอบด้วยประชากร จำนวน 4 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดชัยภูมิ นครราชสีมา บุรีรัมย์ และสุรินทร์ 3.ดำเนินการศึกษาวิเคราะห์ สังเคราะห์ แนวคิด รูปแบบ การพัฒนา การส่งเสริมการเรียนรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาและประเพณีเชิงพุทธกับการส่งเสริมการเรียนรู้ของประชาชนในเขตอีสานใต้ในลักษณะของการวิเคราะห์เชิงลึก 4.สรุปและนำเสนอผลการศึกษาที่ได้ทั้งจากการศึกษาในเชิงเอกสารและภาคสนามโดยนำมาวิเคราะห์ตามประเด็นที่ 5.วิเคราะห์การพัฒนาการศึกษาภูมิปัญญาและประเพณีเชิงพุทธกับการส่งเสริมการเรียนรู้ของประชาชนในเขตอีสานใต้ เพื่อจะได้ส่งเสริมการเรียนรู้ทั้งกระบวนการ แนวคิด ลักษณะ และวิธีการส่งเสริมการเรียนรู้ภูมิปัญญาประเพณีเชิงพุทธซึ่งเป็นการสร้างองค์ความรู้ในเชิงวิชาการ และผู้ที่เกี่ยวข้อง และ 6.สรุปผลการศึกษาวิจัยและข้อเสนอแนะทั้งในระดับพระสงฆ์ ปราชญ์ ผู้นำชุมชน พร้อมทั้งผู้เรียนรู้ของประชาชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

3.2 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยได้เลือกพื้นที่ทำการศึกษาวิจัย 4 จังหวัดในเขตอีสานใต้ มีกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 120 รูป/คน ใน จังหวัดชัยภูมิ นครราชสีมา บุรีรัมย์ และสุรินทร์ โดยเจาะจง 4 อำเภอ ได้แก่ อำเภอหนองบัวแดง โขดชัย หนองหงส์ และอำเภอนำตาม ซึ่งเป็นพื้นที่มีการจัดงานภูมิปัญญาและประเพณีเชิงพุทธกับการส่งเสริมการเรียนรู้ของประชาชนในเขตอีสานใต้ คือ ประเพณีบุญกระรูป ประเพณีแห่เทียนพรรษา ประเพณีบุญบั้งไฟ และประเพณีงานบวชนาคช้าง เพื่อให้ได้ประชากรที่มีความเกี่ยวข้อง และได้ข้อมูลครบถ้วน

3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1) การสัมภาษณ์ ผู้วิจัยให้การสัมภาษณ์กลุ่มพระสงฆ์ผู้รู้/ปราชญ์ กลุ่มผู้นำ/นักวิชาการ และกลุ่มผู้เรียนรู้ ที่เกี่ยวกับภูมิปัญญาด้านประเพณีทางพระพุทธศาสนาของประชาชนที่ปรากฏในเขตอีสานใต้ทั้ง 4 จังหวัด 2) แบบสังเกต ผู้วิจัยใช้พื้นที่จริงในการสังเกตของการจัดงานประเพณี โดยลงพื้นที่จริง เพื่อให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม ผู้ที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้เห็นการจัดงานกิจกรรมประเพณีของแต่ละจังหวัดเพื่อให้เห็นกิจกรรมเชิงประจักษ์ และ 3) แบบสนทนากลุ่ม ผู้วิจัยจะใช้แบบสนทนากลุ่มเกี่ยวกับกลุ่มผู้ให้สัมภาษณ์ โดยสอบถามแบบก่อนการจัดกิจกรรม สอบถามหลังจากรวมการจัดกิจกรรม เพื่อให้ความแตกต่างในกิจกรรมการส่งเสริมการเรียนรู้ของกลุ่มผู้ให้สัมภาษณ์ในแต่ละประเพณีทั้ง 4 จังหวัด

3.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล 1) ข้อมูลปฐมภูมิ โดยการเก็บรวบรวมขึ้นมาจากหนังสืออ้างอิงทางพระพุทธศาสนาต่าง ๆ จากพระไตรปิฎก (ภาษาบาลี) ฉบับมหาจุฬาลงกรณ 2500 พระไตรปิฎก (ภาษาไทย) ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์พระบรมราชินีนาถ 2) ข้อมูลทุติยภูมิ โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลจากหนังสือ วารสาร ตำรา บทความงานวิจัยที่เกี่ยวกับการศึกษาเครื่องสักการะและเครื่องประกอบพิธีทางพระพุทธศาสนาในเขตอีสานใต้ 3) ข้อมูลเชิงคุณภาพ การสัมภาษณ์ การวิจัยครั้งนี้ใช้การสัมภาษณ์ได้แก่ แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างตามแบบสัมภาษณ์เพื่อยืนยันข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูล แบบเป็นทางการ ดำเนินการสัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ซึ่งมีขั้นตอนการดำเนินงาน ดังนี้ (1) ขั้นเตรียมการ (2) ขั้นดำเนินการสัมภาษณ์

3.5 การวิเคราะห์ข้อมูล 1) วิเคราะห์กระบวนการ การบูรณาการเกี่ยวกับแนวคิด หลักการ ความเป็นมา โดยอาศัยแนวคิดและทฤษฎีในบริบทภูมิปัญญาและประเพณีเชิงพุทธกับการส่งเสริมการเรียนรู้ของประชาชนในเขตอีสานใต้ 2) สรุปและนำผลการศึกษาที่ได้ทั้งจากการศึกษาในเชิงเอกสารและภาคสนาม โดยนำมาวิเคราะห์ตามประเด็นที่สำคัญ 3) การนำเสนอการศึกษารูปแบบการพัฒนาภูมิปัญญาและประเพณีเชิงพุทธกับการส่งเสริมการเรียนรู้ของประชาชนในเขตอีสานใต้ และ 4) การวิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูลโดยการเชื่อมโยงแนวคิดทฤษฎีที่ได้กล่าวแล้ว เพื่อให้ชุดองค์ความรู้ กระบวนการ และรูปแบบการพัฒนาภูมิปัญญาและประเพณีเชิงพุทธกับการส่งเสริมการเรียนรู้ของประชาชนในเขตอีสานใต้ เพื่อเผยแพร่ให้กับกลุ่มผู้ที่เกี่ยวข้อง

3.6 การนำเสนอผลการศึกษาวิจัย การนำเสนอข้อมูลในลักษณะการพัฒนาความ (Descriptive Presentation) ประกอบภาพถ่ายและการพรรณนาความประกอบการบรรยายเหตุการณ์ที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบการพัฒนาภูมิปัญญาและประเพณีเชิงพุทธกับการส่งเสริมการเรียนรู้ของประชาชนในเขตอีสานใต้ เพื่อเผยแพร่ให้กับกลุ่มผู้ที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับ

บุญกระฐูป ประเพณีแห่เทียนพรรษา ประเพณีบุญบั้งไฟ และประเพณีงานบวชนาคช้างในพื้นที่ที่ไม่ใช่กลุ่มเป้าหมายและหน่วยงานภาครัฐหรือเอกชนที่เกี่ยวข้อง

4. สรุปผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “รูปแบบการพัฒนาภูมิปัญญาและประเพณีเชิงพุทธกับการส่งเสริมการเรียนรู้ของประชาชนในเขตอีสานใต้” สรุปผลการวิจัยได้ ดังนี้

1. บริบทภูมิปัญญาประเพณีทางพระพุทธศาสนาของประชาชนในเขตอีสานใต้ พบว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นความรู้ความสามารถของคนในท้องถิ่นมีการสั่งสมขึ้นมาจากประสบการณ์การเรียนรู้และมีระยะเวลายาวนาน ใช้เป็นแนวทางในการแก้ปัญหาปรับตัวและดำรงชีวิตให้เข้ากับสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติมีการ ผสมผสาน สอดคล้องกับวิถีของกลุ่มชนแล้วถ่ายทอดสืบต่อกันมาจนเป็นวัฒนธรรมภูมิปัญญา การถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นทางพระพุทธศาสนาของสังคมอีสานใต้ จะเกี่ยวเนื่องด้วยวัฒนธรรมที่ปฏิบัติกันมา “ภูมิปัญญาหรือผู้ที่มีความรู้ความสามารถประสบการณ์ในด้านต่อไปนี้ ด้านพิธีกรรมต่าง ๆ ได้แก่ ผู้ที่มีความรู้ความสามารถประสบการณ์มีผลงานเกี่ยวกับการประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ เช่น หมอสูชัญญ์ ด้านโหราศาสตร์ ได้แก่ ผู้ที่มีความรู้ความสามารถประสบการณ์และมีผลงานด้านโหราศาสตร์หรือหมอดูด้านขนบธรรมเนียมประเพณี ได้แก่ ผู้ที่มีความรู้ความสามารถประสบการณ์ในการปฏิบัติตามขนบประเพณีของท้องถิ่นนั้น ๆ” (อบเชย แก้วสุข, 2548) ด้วยความเป็นอยู่ของคนพื้นเมืองอีสานจากวิถีชีวิตการปฏิบัติ การดำเนินชีวิต ความเป็นอยู่ มีระเบียบแบบแผนในการปฏิบัติ โดยมีหลักปฏิบัติทางความเชื่อ ที่ยึดเหนี่ยวจิตใจ ทางสังคมที่ผูกพันอยู่ร่วมกันมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

2. ภูมิปัญญาด้านประเพณีและการเรียนรู้ทางพระพุทธศาสนาของประชาชนที่ปรากฏอยู่ในเขตอีสานใต้ พบว่า 4 จังหวัด มีประเพณีเชิงพุทธและรูปแบบของการจัดกิจกรรมที่แตกต่างกันออกไปตามท้องถิ่นชุมชนนั้น ๆ

1) จังหวัดนครราชสีมา ภูมิปัญญาประเพณีเชิงพุทธได้ปรากฏอยู่ที่อำเภอโชคชัย มีกิจกรรมภูมิปัญญาด้านประเพณีเชิงพุทธเกี่ยวกับการแห่เทียนพรรษา ซึ่งชาวบ้านชุมชนของหมู่บ้านในอำเภอโชคชัยนั้น ได้จัดกิจกรรมประดิษฐ์เทียนพรรษา เพื่อที่จะเข้าประกวดแข่งขัน ทั้งนี้ด้วยความร่วมมือกับทางพระสงฆ์วัดในอำเภอโชคชัย พระครูพิทักษ์ปทุมมากร เจ้าคณะอำเภอโชคชัย กล่าวว่า “การเห็นคุณค่าของการประดิษฐ์ทางศิลปะทางพระพุทธศาสนา และสร้างผลงานทางศาสตร์ที่สืบสานต่อกันมาเป็นการรักษาประเพณีของชุมชน อันเกิดจากฝีมือหรือความคิดสร้างสรรค์ เพราะจะต้องใช้ความอดทน มานะ และความเพียรควบคู่ โดยเฉพาะเกี่ยวกับประเพณีทางวัดจะส่งขบวนแห่เทียนเข้าพรรษาทุกปี และก็ได้รับคำชมว่าสวยงาม มีความคิดสร้างสรรค์ และประดับตกแต่งเพื่อให้เข้ากับสถานการณ์ในปัจจุบัน” (สัมภาษณ์ พระครูพิทักษ์ปทุมมากร เจ้าคณะอำเภอโชคชัย, 4 ธันวาคม 2561) โดยมีวัดใหม่สระปทุมที่

สร้างเทียนพรรษาประจำปี โดยพระสงฆ์ ชาวบ้าน ผู้นำชุมชนก็ให้ความร่วมมือซึ่งกันและกัน เพื่อสร้างประติมากรรมเทียนพรรษาแต่ละวัดในอำเภอโขงเจียม เป็นการรักษาประเพณีความรู้ภูมิปัญญาที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา

2) จังหวัดบุรีรัมย์ ภูมิปัญญาด้านประเพณีแข่งฟุตบอล ได้ปรากฏอยู่ที่อำเภอนางรอง โดยมีประเพณีบุญบั้งไฟ ณ วัดเวฬุวนาราม ซึ่งเป็นความเชื่อของชุมชนบ้านหนองบัวลี โดยมีกิจกรรมประเพณีบุญบั้งไฟตามความเชื่อ ในกิจกรรมนั้นมีงานจัดขึ้นเป็นประจำทุกปี ในเดือน 6 ชาวบ้านและพระสงฆ์ทั้งผู้นำชุมชน ผู้ใหญ่บ้าน กำนัน สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลไทยสามัคคี นายกสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลไทยสามัคคี และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้จัดกิจกรรมบุญบั้งไฟ “ประเพณีบั้งไฟของชาวบ้านนั้น เดิมใช้ความรู้ของการประดิษฐ์บั้งไฟ เพื่อแข่งขันกันสนุกสนานของชุมชน แต่ช่วงหลัง ๆ มามีการทำบั้งไฟนั้นใหญ่ขึ้น ประดับด้วยความสวยงาม เพื่อเข้าประกวดตามขบวนแห่ สร้างความสวยงามทางศิลปภูมิปัญญาประเพณีแข่งฟุตบอลที่เรามีวัฒนธรรมอันล้ำค่าและสวยงามสืบมาถึงทุกวันนี้” (สัมภาษณ์ นายสมศักดิ์ สุพิศ ปราชญ์ชาวบ้านหนองบัวลี, 5 ธันวาคม 2561) โดยจะเห็นได้จากการร่วมแรงร่วมใจ อาศัยความเชื่อเกี่ยวกับการบูชาพญานาค เพื่อดลบันดาลให้ฝนตกตามฤดูกาลให้ข้าวน้ำอาหารอุดมสมบูรณ์ ตามความเชื่อของชุมชน ในส่วนกิจกรรมก็ได้จัดงานตามขั้นตอน

3) จังหวัดชัยภูมิ ภูมิปัญญาด้านประเพณีแข่งฟุตบอล ได้ปรากฏอยู่ที่อำเภอนางรอง บัวแดง จังหวัดชัยภูมิ รูปแบบการจัดกิจกรรมประเพณีแข่งฟุตบอล ได้แก่ การทำบุญกระฐูปเป็นสัญลักษณ์แทนต้นหญ้า ตามความเชื่อ เป็นการถวายสักการะองค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่จะเสด็จลงมาจากสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ ในช่วงระหว่างออกพรรษา ซึ่งมีหนึ่งเดียวในเขตอีสานใต้ “ชาวบ้านจะมาพร้อมเพียงในสำหรับทำกระฐูป โดยผู้นำชุมชนแต่ชุมชนจะประชาสัมพันธ์ประกาศเพื่อสื่อสาร ให้พี่น้องได้รับทราบ และได้นัดหมายวันที่จะทำกระฐูป เพื่อที่จะตกแต่งหัวเสา อุปกรณ์ในการตกแต่งให้สวยงามตามที่มีอยู่ในท้องถิ่นนั้น ๆ เพื่อเป็นการแจ้งข่าวสารและเตรียมความพร้อมให้เกิดขึ้น” (สัมภาษณ์ นายวิทยา เคชเจริญ ปราชญ์บ้านลาดวังม่วง, 10 กุมภาพันธ์ 2562) ประเพณีทำบุญกระฐูปนี้ ได้วิวัฒนาการมาจากการบูชาด้วยของหอมคือ ธูป เพื่อจุดถวายสักการบูชาพระพุทธเจ้า ซึ่งประเพณีที่เกิดขึ้นจากความเชื่อความต้องการคำนึงความสามัคคีความร่วมมือกันของประชาชนชาวอำเภอนางรองบัวแดงส่งผลให้ประชาชนนักท่องเที่ยวผู้ที่มีความเชื่อ และความศรัทธาต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ตามหลักพุทธศาสนาที่ตนนับถืออยู่

4) จังหวัดสุรินทร์ ภูมิปัญญาด้านประเพณีแข่งฟุตบอล ได้ปรากฏอยู่ที่อำเภอนาท่าตูม จังหวัดสุรินทร์ โดยมีกิจกรรมประเพณีบวชนาคช้าง ซึ่งจัดขึ้นเป็นประจำทุกปีก่อนจะเข้าพรรษา หรือเรียกอีกอย่างบุญเดือนหกของชุมชนชาวกูย บ้านตากกลาง อำเภอนาท่าตูม

จังหวัดสุรินทร์ ซึ่งชาวกูยหรือชุมชนหมู่บ้านดากลางนั้นเป็นชุมชนที่ได้เลี้ยงช้างเป็นจำนวนมาก “การจัดงานบวชก็จัดในรูปแบบที่เคยทำมา ที่ปู่ย่าตายายปฏิบัติกันมา แม้แต่พิธีกรรมก็อาศัยความรู้ที่เคยจัดแต่ละปี แต่ที่โดดเด่นคือ มีช้างมาร่วม เวลาแห่ก็จัดกันเป็นขบวนยาวเรียงกันเป็นแถว ส่วนอุปกรณ์ที่เกี่ยวข้องกับการบวชก็คือ อัฐบริวารที่เกี่ยวกับพระภิกษุเหมือนทั่วไป แต่ช้างก็ประดับอุปกรณ์ให้สวยงาม เพื่อสร้างความตื่นตา และเป็นที่ชื่นชอบของผู้เข้าร่วมงาน” (สัมภาษณ์ นายสิงห์ ศาลางาม ทายกวัดแจ้งสว่าง, 21 ธันวาคม 2561) อาศัยช้างในการสร้างสรรคให้เกิดภูมิปัญญาประเพณีเชิงพุทธ และแสดงออกถึงความกตัญญู กตเวทีของผู้มีจิตศรัทธาเลื่อมใสในทางพระพุทธศาสนา

3. รูปแบบการพัฒนาภูมิปัญญาและประเพณีเชิงพุทธกับการส่งเสริมการเรียนรู้ของประชาชนในเขตอีสานใต้ พบว่า ทั้ง 4 จังหวัด คือ นครราชสีมา ชัยภูมิ บุรีรัมย์ และสุรินทร์ มีรูปแบบการพัฒนาภูมิปัญญาและประเพณีเชิงพุทธในการส่งเสริมการเรียนรู้ได้ 4 รูปแบบ ดังนี้

1) รูปแบบการส่งเสริมพัฒนาองค์ความรู้ของภูมิปัญญาด้านประเพณีเชิงพุทธ เป็นการพัฒนาองค์ความรู้ของประเพณีเชิงพุทธในชุมชน โดยกำหนดสิ่งที่ต้องเรียนรู้ ซึ่งเกี่ยวข้องกับการจัดกิจกรรมที่เกี่ยวกับพระพุทธศาสนาในด้านประเพณี วัฒนธรรม และพิธีกรรม โดยมีข้อมูลเนื้อหาองค์ความรู้ที่ชัดเจน เพราะการกำหนดจะเป็นแนวทางในการเรียนรู้เพื่อไปสู่เป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ การจัดทำหนังสือคู่มือจะเป็นประโยชน์ต่อข้อมูลที่ได้นำบันทึกเอาไว้ และนำมาจัดเก็บในคอมพิวเตอร์ จะทำให้มีความสะดวก รวดเร็ว พร้อมทั้งเป็นข้อมูลทางเทคโนโลยีสารสนเทศ “การจัดระบบความคิดของบุคคลให้ตรงกับความเป็นจริงของสิ่งนั้น โดยไม่นำเอาความรู้สึกหรืออารมณ์ของตนเองเข้าไปเกี่ยวข้อง และในความคิดเห็นนั้นต้องต่อเนื่องเป็นลำดับขั้นตอนไม่ยุ่งเหยิงสับสนเป็นไปตามเหตุและผลสามารถคิดสืบสาวหาเหตุของปัญหานั้นได้อย่างถูกต้อง พร้อมเสนอแนวทางแก้ไขปัญหาได้อย่างเหมาะสม ซึ่งในการคิดแต่ละครั้งนั้นต้องมีการกำหนดเป้าหมายในการคิดไว้อย่างชัดเจนว่าต้องการคิดเพื่ออะไร” (พจนารถ บัวเขียว, 2535) เพื่อจัดทำในการเผยแพร่ในส่วนต่าง ๆ ด้วยความแม่นยำ สามารถเก็บข้อมูลได้ปริมาณมาก มีการสื่อสารเชื่อมโยงเครือข่ายที่ทันสมัยและยังสามารถเก็บข้อมูลที่สำคัญของกิจกรรมภูมิปัญญาประเพณีเชิงพุทธ ไม่ว่าจะเป็นการบันทึกลายลักษณ์อักษร รูปภาพ ขั้นตอนกิจกรรม ในแต่ละปีเอาไว้ เพื่อสามารถพัฒนาปรับปรุงแก้ไขในปีต่อไป

2) รูปแบบการส่งเสริมพัฒนาการถ่ายทอดภูมิปัญญาตามหลักสูตรสมัยใหม่ ซึ่งเป็นข้อมูลข่าวสารในชุมชนเป็นการสร้างความสามัคคีหรือสร้างความรู้ให้แก่ประชาชนในชุมชน ได้รับข้อมูลข่าวสารอย่างทั่วถึง และเป็นการช่วยประสานงานทางข้อมูลที่เป็นประโยชน์ของความรู้ภูมิปัญญาด้านประเพณีเชิงพุทธทั้งความรู้ดั้งเดิมและความรู้สมัยใหม่ในปัจจุบัน

เพื่อผสมผสานให้ทันสมัย การจัดเก็บข้อมูลเป็นการพัฒนาเนื้อหาสาระของความรู้ที่เกิดขึ้นจากประสบการณ์ “การจัดเก็บข้อมูล จะเป็นเรื่องที่ดี เพราะทำให้เกิดการจัดเก็บให้เกิดความเป็นระเบียบ เมื่อต้องการค้นคว้า ปรับปรุงแก้ไขก็หาง่าย และอีกอย่างก็สามารถรวบรวมข้อมูลของภูมิปัญญาประเพณีเชิงพุทธจัดไว้เป็นระบบฐานข้อมูลจริง” (สัมภาษณ์ นางดวงใจ ปะผลา ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านไทยสามัคคี, 4 ธันวาคม 2562)

3) รูปแบบส่งเสริมการพัฒนาการสร้างเครือข่ายหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยส่งเสริมการฝึกอบรมการจัดการฝึกอบรมเป็นการสร้างกระบวนการความรู้ตามหลักการวิธีการ เพื่อให้เกิดความถูกต้องตามกระบวนการ ได้ความรู้เพิ่มเติม สร้างความสามัคคีในหมู่คณะ เพราะมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ พูดคุย คำแนะนำ ประสานงานที่ให้มีประสิทธิภาพสามารถสร้างสรรค์ ความรู้ ความคิดเห็นให้เป็นไปตามแบบอย่างของภูมิปัญญาประเพณีเชิงพุทธ “เมื่อรับฟังคำแนะนำสั่งสอนจากการอบรมจะทำให้ได้ฟังสิ่งที่ยังไม่เคยฟัง เข้าใจสิ่งที่ได้ฟังแล้ว บรรเทาความสงสัย ทำความเห็นให้ตรง และจิตของผู้ฟังย่อมเลื่อมใส ซึ่งจะไปสู่ความเข้าใจหรือปัญญาที่เพิ่มเติม ดังนี้ (1) สุตมยปัญญา คือ ปัญญาที่เกิดจากการฟัง (2) จินตมยปัญญา คือ ปัญญาที่เกิดจากการคิด ปัญญาที่เกิดจากการคิด พิจารณา และ (3) ภวานามยปัญญา คือ ปัญญาที่เกิดจากการฝึกฝนอบรม” (สัมภาษณ์ พระครูวิมลธรรมาวุธ, 20 ธันวาคม 2561) ความสำคัญของการจัดอบรมความรู้ภูมิปัญญาประเพณีเชิงพุทธ ส่งเสริมกลุ่มการเรียนรู้จะเป็นความแตกต่างทางความรู้ และประสบการณ์บ้าง โดยมาจากคนละส่วนงาน/หน่วยงานภายในองค์กร ซึ่งควรมีทักษะฝีมือ ที่เสริมกัน เป็นผู้รู้ ผู้สนใจ มีอำนาจเกี่ยวข้อง ในประเด็นปัญหาที่กลุ่มสนใจเป็นหลักเพื่อทำให้มี แนวคิดที่หลากหลาย ส่งเสริมการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง การเรียนรู้

4) รูปแบบส่งเสริมการพัฒนาการสร้างจิตสำนึกอนุรักษ์ภูมิปัญญาประเพณีเชิงพุทธ โดยยึดหลักปฏิบัติตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา การสร้างอาสาสมัครเพื่อนำไปสู่สังคมที่พัฒนาของภูมิปัญญาท้องถิ่นเชิงพุทธ ตลอดจนเป็นสังคมที่วัฒนธรรม พิธีกรรม และประเพณีนั้นสิ่งสำคัญอีกประการหนึ่งคือ กระบวนการในการไปถึงเป้าหมายซึ่งต้องอาศัยการเสริมสร้างความรู้ ความเข้าใจ สร้างความตระหนักและความสำนึกในการเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนา มีความเสียสละ “อาสาสมัคร (Volunteer) หมายถึง ผู้ที่สมัครใจและอาสาเข้ามาเพื่อช่วยเหลือ เยียวยา และทำงานที่เป็นประโยชน์แก่ประชาชนและสังคม โดยสมัครใจเพื่อการดูแล ป้องกัน แก้ปัญหาเพื่อพัฒนาสังคม โดย ไม่หวังผลตอบแทนเป็นเงิน หรือสิ่งอื่นใด ผลตอบแทนที่อาสาสมัครได้รับคือ ความสุข ความภาคภูมิใจที่ได้ปฏิบัติงานที่เป็นประโยชน์แก่ประชาชน สังคม และประเทศชาติ (สำนักงานกรศึกษาเอกชนกระบะและการศึกษาตามอัธยาศัย, 2552) “บทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบของอาสาสมัคร ต้องการเป็นผู้แทนเสนอความต้องการ ในการเรียนรู้ของประชาชน โดยประสานงานกับครูประจำศูนย์การเรียนรู้

ชุมชน ประชาสัมพันธ์ สื่อสาร เผยแพร่ข้อมูลเพื่อสร้างโอกาสการเข้าถึงการเรียนรู้ของประชาชน ในขณะเดียวกันก็ร่วมส่งเสริม สนับสนุน และร่วมจัดกิจกรรมภูมิปัญญาประเพณี เชิงพุทธประจำศูนย์การเรียนรู้ชุมชนในการติดตามผล และดูแลการจัดกิจกรรมศึกษาในชุมชน ตลอดจนส่งเสริม สนับสนุน การรวบรวมข้อมูลพื้นฐานด้านการศึกษาเรียนรู้ของประชาชนในชุมชนด้วย” (สัมภาษณ์ นายสมบัติ หงวนกระโทก ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน, 11 ธันวาคม 2561) ถือเป็นการช่วยเหลือและสนับสนุนเพื่อให้เกิดความสำเร็จของงาน ความสำคัญของพิธีกรรมสามารถให้ผู้ที่เกี่ยวข้องนั้น แสดงออกถึงการมีความร่วมมือทั้งการดำเนินงาน วางแผนงาน เพื่อให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ และการสมัคสมานสามัคคี การเข้าร่วมประกอบพิธีกรรมที่จัดขึ้นของภูมิปัญญาประเพณีเชิงพุทธนั้น

5. อภิปรายผลการวิจัย

1. บริบทของภูมิปัญญาด้านประเพณีทางพระพุทธศาสนาของประชาชนในเขตอีสานใต้ ส่วนใหญ่ที่เกี่ยวกับความเชื่อและประเพณีจะไม่แยกว่าอะไรเป็นพุทธ เป็นผี นั่นคือจะเชื่อถือให้ความเคารพและประกอบพิธีกรรมตามจารีตประเพณี แม้แต่พระภิกษุที่เป็นคนในท้องถิ่นเอง (ที่ไม่ได้ศึกษาปริยัติสมัยใหม่) ก็ไม่นิยมชี้ให้ชาวบ้านเห็นว่า พิธีกรรมใดเป็นพิธีเนื่องด้วยผีสงฆ์ หรือพิธีกรรมใดเป็นพิธีของชาวพุทธ และโดยปกติแล้วสังคมอีสานใต้ ก็ไม่ได้ใส่ใจที่จะแยก กลับเห็นว่าพิธีกรรมเหล่านั้นเป็นพิธีกรรมที่นำมาเพื่อสันติสุขเป็นสิริมงคลแก่ครอบครัวและสังคม การแสดงออกด้วยการยึดเหนี่ยวทางจิตใจ พร้อมทั้งจัดกิจกรรมต่าง ๆ ด้วยความรักเคารพศรัทธาในทางพระพุทธศาสนา ภูมิปัญญาและประเพณีทางพระพุทธศาสนาจึงเป็นหนึ่งในอัตลักษณ์ชุมชนที่ได้รับการผลิตซ้ำตลอดเวลาเพื่อสืบทอดโดยมีหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนา จึงเป็นกระบวนการที่รองรับความยั่งยืนของวัฒนธรรมหนึ่ง ๆ และเป็นหลักประกันความต่อเนื่องยืนยาวของวัฒนธรรมนั้น ๆ สอดคล้องกับ “ทฤษฎีศักยภาพการพัฒนาและการแพร่กระจาย (Development Potential Diffusion Theory) ประกอบด้วย 2 ส่วน คือ ศักยภาพการพัฒนา มีองค์ประกอบ 4 ตัว คือ ทรัพยากรธรรมชาติ ทรัพยากรมนุษย์ องค์การสังคม และภาวะผู้นำ 4 สิ่งนี้เป็นเหตุให้เกิดการพัฒนาสังคม อีกส่วนคือทฤษฎีการแพร่กระจายนวัตกรรม (Diffusion Theory) มีองค์ประกอบ คือ การติดต่อกับโลกภายนอก (contact) โดยเฉพาะสังคมด้อยพัฒนาที่ติดต่อกับสังคมพัฒนา จะทำให้สังคมด้อยพัฒนามีระดับการพัฒนาสูงขึ้น ทฤษฎีศักยภาพและการแพร่กระจายมีตัวเชื่อม คือ การจัดอบรม (training) ซึ่งเรียกว่า ตัวแปรแทรก (intervening variable)” (สัญญา สัญญาวิวัฒน์, 2551)

2. ภูมิปัญญาด้านประเพณีทางพระพุทธศาสนาของประชาชนที่ปรากฏในเขตอีสานใต้ เป็นการสืบสานความรู้และการถ่ายทอดความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในสังคมอีสาน การถ่ายทอดจะออกมาในรูปลักษณะด้านความรู้ โดยอาศัยความเชื่อ ความศรัทธา เป็นจุด

ขับเคลื่อนออกมาในรูปแบบของการปฏิบัติคุณงามความดี ความงาม และความจริงที่ปรากฏจากการประพฤติปฏิบัติตามแบบอย่าง โดยมีความรู้จากความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ออกมาเป็นรูปธรรมให้เห็นอย่างชัดเจน จนสามารถสื่อความหมาย มีหลักการ วิธีการ กระบวนการ และการถ่ายทอด โดยอาศัยความรู้เดิมและความรู้ที่ได้มาจากการประสบการณ์ในการเรียนรู้ แล้วนำมากล่าวประกาศ เพื่อให้มีความเข้าใจในภูมิปัญญาท้องถิ่นทางพระพุทธศาสนาและหลักธรรมคำสอนต่าง ๆ ทางพระพุทธศาสนาได้อย่างมีประสิทธิภาพ จนสามารถสร้างพฤติกรรมทางที่ดีและเป็นแนวเดียวกัน ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในพฤติกรรมหรือความคิดได้สอดคล้องกับ แบลล์ กล่าวว่า “ภาวะผู้นำคือปฏิสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกกับสมาชิกหรือสมาชิกกับกลุ่ม มักเกี่ยวกับการจัดโครงสร้างหรือเปลี่ยนแปลงโครงสร้างของสถานการณ์ การรับรู้และความคาดหวังของสมาชิก ผู้นำเป็นตัวกระตุ้นให้เกิดการเปลี่ยนแปลง เป็นผู้ซึ่งการกระทำของเขามีผลกระทบต่อคนอื่น ๆ มากกว่าการกระทำของคนอื่นที่จะมามีผลกระทบต่อเขา ภาวะผู้นำเกิดขึ้นได้เมื่อสมาชิกกลุ่มคนหนึ่งสามารถปรับเปลี่ยนแรงจูงใจหรือสมรรถวิสัย (Competency) ของคนอื่นในกลุ่มได้” (อ้างใน สิทธิโชค วรรณสันติกุล, 2550) ความเป็นผู้ที่มีประสิทธิภาพไม่ได้เป็นมาจากระบบพันธุ์ การเป็นผู้มีอำนาจและนักวิชาการไม่มีอำนาจจะให้คุณให้โทษใด ๆ ทั้งสิ้น

3. รูปแบบการพัฒนาภูมิปัญญาและประเพณีเชิงพุทธกับการส่งเสริมการเรียนรู้ของประชาชนในเขตอีสานใต้ เป็นการพัฒนาองค์ความรู้ในชุมชน เป็นส่งเสริมพัฒนาการถ่ายทอดภูมิปัญญาตามหลักศาสตร์สมัยใหม่ ทั้งความรู้ดั้งเดิมและความรู้สมัยใหม่ในปัจจุบันเพื่อผสมผสานให้ทันสมัย การพัฒนาการสร้างเครือข่ายหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง การพัฒนาการสร้างจิตสำนึกอนุรักษ์ภูมิปัญญาประเพณีเชิงพุทธ โดยยึดหลักปฏิบัติตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา เพราะจะเกี่ยวข้องกับการปฏิบัติตนเองให้สอดคล้องกับการดำเนินชีวิตที่ดีงามของชุมชน จึงต้องพัฒนาความรู้ของบุคคลให้นำศักยภาพออกมาใช้ให้เต็มที่และถูกวิธีซึ่งต้องทำเป็นกระบวนการ มีระบบ การประสานงาน และทำทุกอย่างต่อเนื่องติดต่อกันทุกระดับ การประสานงานให้เป็นระบบอย่างต่อเนื่อง สอดคล้องกับ “แนวคิดในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ได้แก่ 1) การเคารพในสิทธิของบุคคล 2) การฝึกอบรมเป็นความจำเป็นของบุคคลที่เข้ารับการอบรม ไม่ว่าจะเป็นในรูปแบบ เนื้อหา และวิธีการ การมุ่งแก้ปัญหาเป็นตัวกำหนดบทบาททางงานด้านพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ให้มุ่งส่งเสริมแก้ปัญหาในฐานะที่การศึกษา การฝึกอบรมเป็นองค์ประกอบของงานพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ 3) มุ่งส่งเสริมมีส่วนร่วมของผู้เข้ารับการอบรมพัฒนา ทั้งในด้านการเตรียมตัว การจัด เนื้อหา รูปแบบ ซึ่งผู้เข้ารับการอบรมพัฒนาต้องมีจิตสำนึกในการมีส่วนร่วมที่จะพัฒนา 4) เป็นกระบวนการที่มีระบบบุคคลที่มีทัศนคติที่เหมือนกัน การสอดประสานที่เป็นระบบอย่างต่อเนื่องจะทำให้เกิดผลสำเร็จแก่องค์กรได้” (บรรยงค์ โตจินดา, 2546) และการจัดกิจกรรมเป็นการแสดงผลงาน

ของประชาชนในเขตอีสานใต้ เป็นความรู้ที่ได้จากประสบการณ์ของชาวบ้านเอง ที่ถ่ายทอดออกมาเป็นระเบียบ แบบแผน มีกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ที่ปฏิบัติกันมาออกมาในรูปวัฒนธรรม พิธีกรรมและประเพณี และเกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา

6. ข้อเสนอแนะ

6.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. ภูมิปัญญาท้องถิ่นทางพระพุทธศาสนา เป็นความรู้ของผู้รู้ ปราชญ์ชาวบ้าน ผู้นำ และนักวิชาการ ซึ่งใช้ความสามารถทั้งสติปัญญาที่สั่งสมโดยการถ่ายทอดออกมาเป็นรูปธรรมของการจัดงานกิจกรรมภูมิปัญญาประเพณีเชิงพุทธ ผู้ศึกษาควรนำมาปฏิบัติ และมีหลักในการภูมิใจเกี่ยวกับประเพณีเชิงพุทธในชุมชน โดยสามารถปฏิบัติตามหน้าที่ คือ การให้ การเสียสละ การอยู่ร่วมกัน ความสามัคคี การให้อภัย เมื่อนำมาปฏิบัติดีแล้วความสมบูรณ์ความดีงาม และความสำเร็จก็จะส่งผลขึ้นในชีวิตประจำวัน

2. การเรียนรู้ เป็นสิ่งสำคัญและสามารถรักษาสืบทอดองค์ความรู้ประเพณีเชิงพุทธในชุมชน ซึ่งร่วมอยู่ในการจัดงานที่เกี่ยวข้องทางพระพุทธศาสนา เมื่อมีความตั้งใจเพื่อจะทำให้เกิดผลสำเร็จในการมีส่วนร่วม เพราะผู้ที่เข้าร่วมต้องแสดงออกเป็นประเด็นสำคัญสามารถรู้ได้เฉพาะตนเอง และเมื่อรู้ผลแล้วย่อมส่งผลถึงวิถีการดำเนินชีวิตในชุมชนที่อาศัยอยู่ร่วมกัน และจะได้นำผลนั้นมาปรับประยุกต์ใช้ประโยชน์ต่อตนเอง และผู้อื่นตามโอกาส ตามเวลา และสถานะ เป็นต้น

3. วัฒนธรรม พิธีกรรมและประเพณีที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา ควรนำผลหรือแนวทางการมาปรับประยุกต์ใช้ในชีวิต เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อชีวิต เพราะทุกชีวิตต้องมีการดำรงชีวิตหรือความเป็นอยู่ในแต่ละวัน ในส่วนความดีจะเกิดสมบูรณ์ขึ้น และเป็นไปเพื่อความสุขสมบูรณ์ในชีวิต

4. ศาสตร์สมัยใหม่ ซึ่งเป็นความรู้ในปัจจุบัน โดยมีเครื่องมือ กระบวนการ วิธีการ และหลักการ สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันตามโอกาส และเลือกประเด็นที่เหมาะสม กับสถานการณ์ในชีวิตประจำวันที่เกี่ยวข้อง เพื่อความสะดวก และรวดเร็วและเท่าทันยุคสมัยปัจจุบันได้อย่างลงตัว

6.2 ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัย

1. ควรศึกษารูปแบบการพัฒนาภูมิปัญญาและประเพณีเชิงพุทธกับการส่งเสริมการเรียนรู้ของประชาชนในเขตอีสานใต้ โดยเจาะจงประเด็นเดียว เช่น การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมเชิงพุทธ เป็นต้น

2. ควรศึกษารูปแบบการพัฒนาภูมิปัญญาและประเพณีเชิงพุทธกับการส่งเสริมการเรียนรู้ของประชาชนในเขตอีสานใต้ ในประเด็นของประเภทคุณค่า วรรณกรรม วัฒนธรรม ประเพณี หรือพิธีกรรมในแต่ละด้าน

เอกสารอ้างอิง

- กรมวิชาการกระทรวงศึกษาธิการ. (2546). **การจัดสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนา**. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร: ธรรมสภา.
- บรรยงค์ โตจินดา. (2546). **การบริหารงานบุคคล**. กรุงเทพมหานคร: อมรการพิมพ์.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). **พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สำนักงานการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย. (2552). **หลักสูตรอบรม อาสาสมัครส่งเสริมการศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย (อาสาสมัคร กศน.)**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภา.
- สิทธิโชค วรรณสันติกุล. (2550). **จิตวิทยาสังคม: ทฤษฎีและการประยุกต์**. กรุงเทพมหานคร: ซีเอ็ดดูเคชั่น.
- พจนารถ บัวเขียว. (2535). การศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความสามารถในการวิเคราะห์ตนเองของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่สอนโดยการสอนคิดแบบโยนิโสมนสิการ. **ปริญญาานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- อบเชย แก้วสุข. (2548). **การจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นของมหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด: กรณีศึกษาผ้าฝ้ายย้อมสีเปลือกไม้ตำบลนาอุดม อำเภอโพนทอง จังหวัดร้อยเอ็ด**. **วิทยานิพนธ์ปริญญาโท**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด.
- พระครูพิทักษ์ปทุมมากร. (4 ธันวาคม 2561). เจ้าคณะอำเภอโคกชัย เจ้าอาวาสวัดใหม่สระปทุม อำเภอโคกชัย จังหวัดนครราชสีมา. สัมภาษณ์.
- นายสมศักดิ์ สุพิศ. (5 ธันวาคม 2561). ปราชญ์ชาวบ้านหนองบัวลี หมู่ 2 ตำบลไทยสามัคคี อำเภอหนองหงส์ จังหวัดบุรีรัมย์. สัมภาษณ์.
- นายวิทยา เดชเจริญ. (10 กุมภาพันธ์ 2562). ปราชญ์บ้านลาดวังม่วง ตำบลหนองบัวแดง อำเภอหนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ. สัมภาษณ์.
- นายสิงห์ ศาลางาม. (21 ธันวาคม 2561). ทายกวัดแจ้งสว่าง บ้านตากกลาง ตำบลกะโพ อำเภอท่าตูม จังหวัดสุรินทร์. สัมภาษณ์.
- นายสมบัติ หงวนกระโทก. (11 ธันวาคม 2561). ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน หมู่ 2 ตำบลกระโทก อำเภอโคกชัย จังหวัดนครราชสีมา. สัมภาษณ์.
- นางดวงใจ ปะผลา. (5 ธันวาคม 2561). ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านไทยสามัคคี หมู่ 13 ตำบลไทยสามัคคี อำเภอหนองหงส์ จังหวัดบุรีรัมย์. สัมภาษณ์.
- พระครูวิมลธรรมารุธ. (20 ธันวาคม 2561). เจ้าคณะตำบลกระโทก วัดนอก อำเภอโคกชัย จังหวัดนครราชสีมา. สัมภาษณ์.

การวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงคำศัพท์โบราณจากพจนานุกรมฉบับ
ราชบัณฑิตยสถาน ปี พ.ศ. 2493 – ปี พ.ศ. 2554
The Analysis of Changes in the Ancient Vocabularies from the
Royal Institute Dictionary from Year 1950 to Year 2011
(B.E. 2493 to B.E. 2554)

วิไลวรรณ เข้มขัน, ขนิษฐา ใจมโน
Wilaiwan Kemkan, Kanita Chaimano
มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง
Lampang Rajabhat University
E-mail: wiwan_view_00@hotmail.com

ได้รับบทความ: 18 พฤษภาคม 2563; แก้ไขบทความ: 9 มิถุนายน 2563; ตอรับตีพิมพ์: 17 มิถุนายน 2563
Received: May 18, 2020; Revised: June 9, 2020; Accepted: June 17, 2020

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์คำศัพท์โบราณที่ปรากฏในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน ด้านเสียง คำ และความหมาย ผู้วิจัยเสนอผลการวิจัยเป็น 3 ส่วน โดยส่วนที่ 1 คือ การเปลี่ยนแปลงด้านเสียง ส่วนที่ 2 คือ การเปลี่ยนแปลงด้านคำ และส่วนที่ 3 คือ การเปลี่ยนแปลงด้านความหมาย พบการเปลี่ยนแปลง ดังนี้

ส่วนที่ 1 การเปลี่ยนแปลงด้านเสียง พบการเปลี่ยนแปลง 6 ลักษณะ คือ ลักษณะที่ 1 การเพิ่มเสียง ลักษณะที่ 2 การตัดเสียง ลักษณะที่ 3 การสับเสียง ลักษณะที่ 4 การสลับตำแหน่งของคำ ลักษณะที่ 5 การกร่อนเสียง และลักษณะที่ 6 การเปลี่ยนแปลงเสียงพยัญชนะ สระ และวรรณยุกต์

ส่วนที่ 2 การเปลี่ยนแปลงด้านคำ พบการเปลี่ยนแปลงด้านคำศัพท์ใน 3 ลักษณะ คือ ลักษณะที่ 1 คือ การสูญเสียศัพท์จากภาษามาตรฐาน ลักษณะที่ 2 คือ การเปลี่ยนแปลงที่ปรากฏในวิธภาษาอื่น ได้แก่ คำศัพท์ที่ปรากฏในวรรณคดี สมัยสุโขทัย สมัยอยุธยา สมัยธนบุรี และสมัยรัตนโกสินทร์ คำศัพท์ที่ปรากฏในภาษาถิ่น คำศัพท์ที่ปรากฏในกฎหมาย คำศัพท์ที่ปรากฏในการเมือง คำศัพท์ที่ปรากฏในคำราชาศัพท์ และคำศัพท์ที่ปรากฏในสำนวนไทย ลักษณะที่ 3 คือ การเปลี่ยนแปลงโดยการนำคำศัพท์ไปประกอบเป็นส่วนหนึ่งของคำประสม

ส่วนที่ 3 การเปลี่ยนแปลงความหมาย พบการเปลี่ยนแปลง ได้แก่ ความหมายกว้างออก ความหมายแคบเข้า และความหมายย่ำยที่

คำสำคัญ: คำศัพท์โบราณ, การเปลี่ยนคำศัพท์

Abstract

This research article aims to analyze the ancient vocabularies that appear in the Royal Institute Dictionary in terms of sound, word and meaning; The researcher presents the research results into 3 parts, in which 1 is for sound changes, 2 for vocabulary changes, and 3 for meaning changes.

Part One: there are 6 sound changes. First characteristic is the addition of sound Second characteristic is sound deletion the third, fourth and fifth characteristic is Metathesis, Word Order, Contractions, respectively while the sixth characteristic is sound changes of consonant, vowel, and tone mark.

Part Two: Changes of vocabularies are found in 3 characteristics. First characteristic is lexical loss from the standard language. Second characteristic is changes appeared in other languages i.e. vocabularies appeared in literatures in many periods of time, including Sukhothai period, Ayutthaya period, Thonburi period and Rattanakosin period. Also, lexical appeared in local language, laws, politics, loyal language, and Thai idioms are presented. Third characteristic is changes by using the vocabulary as part of a compound word.

Part Tree: Changes is the meaning change. Change found, namely the wide meaning, the meaning is narrowed in and the meaning of moving.

Keywords: Ancient Vocabularies, Language Change

1. บทนำ

ภาษาเป็นเครื่องมือที่มนุษย์ใช้ในการสื่อสารกัน สังคมมนุษย์เป็นสังคมที่ไม่หยุดนิ่ง เพราะมนุษย์มีสมองมีปัญญาที่จะคิดสร้างสรรค์พัฒนาเปลี่ยนแปลงชีวิตและความเป็นอยู่ให้ดีขึ้นอยู่เสมอ ภาษาซึ่งเป็นกลไกสำคัญของมนุษย์จึงอาจเปลี่ยนแปลงควบคู่ไปกับสังคมมนุษย์ คำและประโยคในทุกภาษาอาจเปลี่ยนแปลงเพิ่มขึ้นหรือหดหายไปพร้อม ๆ กับการเปลี่ยนแปลง ความเจริญ และความเสื่อมของสังคมมนุษย์ ภาษามักจะเปลี่ยนแปลง

ไปในแต่ละยุคแต่ละสมัย ภาษาไทยสมัยสุโขทัย ไม่เหมือนกับภาษาไทยสมัยอยุธยาทั้งหมด ภาษาไทยสมัยอยุธยาจะไม่เหมือนภาษาไทยสมัยรัตนโกสินทร์ แต่ก็ใช้ว่าจะแตกต่างกันไปเสียทีเดียว ความเปลี่ยนแปลงทางภาษาจะค่อย ๆ เกิดขึ้น และดำเนินไปหรืออาจจะเปลี่ยนเมื่อใด ความเปลี่ยนแปลงที่เกิดกับภาษานอกจะเกิดจากปัจจัยในตัวภาษาแล้ว ยังอาจเกิดจากปัจจัยภายนอก คือ อิทธิพลของภาษาอื่นอีกด้วย ภาษาอาจเปลี่ยนแปลงได้ทั้งในด้านการออกเสียง ระบบเสียง ความหมายของคำ และหน้าที่ของคำใน บริบทต่าง ๆ (กาญจนา นาคสกุล และคณะ, 2554: 4)

นอกจากภาษาจะเป็นเครื่องมือของมนุษย์ เพื่อใช้ในการสื่อสารกับคนในสังคมแล้ว หากคนในสังคมยังคงใช้ภาษาประจำ ภาษาย่อมมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา แต่การเปลี่ยนแปลงนี้เป็นไปอย่างช้า ๆ ค่อย ๆ เปลี่ยน และกลายไปที่ละน้อย จนไม่รู้สึกรถึงการเปลี่ยนแปลง ซึ่งสามารถทราบได้โดยการเปรียบเทียบระหว่างภาษาที่ใช้อยู่ในปัจจุบันกับภาษาในอดีต ภาษาไทยมีการเปลี่ยนแปลงตามลำดับ ตั้งแต่สมัยพ่อขุนรามคำแหงมหาราช ทรงประดิษฐ์อักษรไทยขึ้นใช้ในสมัยสุโขทัย ก็มีการเปลี่ยนแปลงมาสู่สมัยอยุธยาและสมัยรัตนโกสินทร์ตามลำดับ การเปรียบเทียบสะท้อนให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงของภาษาอย่างชัดเจน อีกทั้งช่วยให้เห็นการวิวัฒนาการของภาษาจากจุดหนึ่งมายังอีกจุดหนึ่ง (วิไลวรรณ ขนิษฐานันท์, 2519: 117) แบ่งประเภทของการเปลี่ยนแปลงของภาษาเป็น 4 ประเภท ได้แก่ การเปลี่ยนแปลงทางเสียง การเปลี่ยนแปลงทางคำ การเปลี่ยนแปลงทางไวยากรณ์ และการเปลี่ยนแปลงทางความหมาย คำเป็นองค์ประกอบของภาษาที่สังเกตเห็นการเปลี่ยนแปลงของภาษาได้ง่ายที่สุด การยืมคำ และการสร้างคำขึ้นใหม่ ส่งผลให้เกิดการสูญเสียศัพท์หรือมีคำใหม่เข้ามาแทนที่

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน คือ สิ่งหนึ่งที่สามารถสะท้อนให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงของภาษาไทยมาตรฐาน ทั้งนี้เพราะราชบัณฑิตยสถานเป็นสถาบันหลักทางภาษาสถาบันหนึ่ง มีภารกิจสำคัญ คือ รวบรวมคำ อันเกิดจากความร่ำรวยของภาษาไทย มาให้คำนิยามความหมายในรูปของพจนานุกรม ปัจจุบันนี้พจนานุกรมไทยที่ใช้กันแพร่หลายเป็นฉบับที่ราชบัณฑิตยสถานได้รับมอบหมายให้ชำระและปรับปรุงจากพจนานุกรมฉบับ พ.ศ. 2470 และได้ดำเนินการมาจนเสร็จแล้วจัดพิมพ์ครั้งแรกในนาม พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2493 ต่อมาได้ปรับปรุงให้ทันสมัยและสมบูรณ์ยิ่งขึ้น จัดพิมพ์เมื่อ พ.ศ. 2525 ใช้ชื่อว่า พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525 ซึ่งมีการพิมพ์ต่อเนื่องมาจนถึงครั้งที่ 6 พ.ศ. 2539 ฉบับที่ใช้อ้างอิง และเป็นหลักในการกำหนดอักขรวิธี และการออกเสียงอ่านภาษาไทยในปัจจุบัน ได้แก่ พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 ซึ่งพิมพ์ครั้งที่ 1 พ.ศ. 2546

ทั้งนี้คำศัพท์ต่าง ๆ ที่ปรากฏในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน บางคำที่ใช้ในอดีตสูญหายไป ไม่ปรากฏใช้ในปัจจุบัน สืบเนื่องจากการให้สัญลักษณ์ (โป) กับคำศัพท์เหล่านั้น ซึ่งคำศัพท์โบราณในที่นี้ หมายถึง ภาษาเก่าก่อนที่มีมานาน ซึ่งคนสมัยก่อนใช้แต่ในปัจจุบันไม่ใช่แล้ว เป็นที่สังเกตว่าคำศัพท์โบราณจำนวนหนึ่งที่ปรากฏในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถานกลับถูกนำมาใช้ในปัจจุบันแต่มีการเปลี่ยนแปลงเสียง เช่น คำว่า กระตร้อ เป็น ตะกร้อ, คำว่า เงิน เป็น เงิน การเปลี่ยนแปลงคำ เช่น คำว่า กุศล เป็น กุศล, โกรด เป็น โกรธ นอกจากนี้ผู้วิจัยยังสังเกตพบว่ามีคำศัพท์โบราณอีกลักษณะหนึ่งที่เมื่อนำไปประกอบกับคำอื่นจะกลายเป็นคำประสมที่ใช้กันอยู่ในปัจจุบัน เช่น คำว่า ขวน ปัจจุบันใช้เข้าคู่กับคำว่า ขวาย เป็น ขวนขวาย เขม้น ปัจจุบันใช้เข้าคู่กับคำว่า ขมก เป็น ขมกเขม้น และการเปลี่ยนแปลงความหมาย เช่น คำว่า กรัก เดิมมีความหมาย เป็นคำนาม ใช้เรียกโรงกรัก คือ โรงที่ต้มกรักในวัด ปัจจุบันมีความหมายกว้างออก จากในอดีตที่ไม่ปรากฏความหมายของคำวิเศษณ์ ปัจจุบัน มีความหมายกว้างออก โดยการเพิ่มความหมายของคำวิเศษณ์ที่ หมายถึง สีสันแจ่มอย่างสีหมากแห้ง เรียกว่า สีกรัก

จากที่กล่าวมาข้างต้น การเปลี่ยนแปลงของภาษาเกิดขึ้นได้ในทุกโครงสร้างของภาษา คือ เสียง คำ และไวยากรณ์ แต่ส่วนที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างเห็นได้ชัด และเร็วกว่าส่วนอื่น คือ คำ โดยมีคำใหม่เกิดขึ้นหรือคำเดิมหายไป (ปราณี กุลละวณิช และคณะ, 2532: 50-52) การมีคำใหม่เกิดขึ้นหรือคำเดิมหายไปนั้น (พระยาอนุমানราชชน, 2522: 267-268) กล่าวคือ "คำในภาษาบางคำตายไป เพราะด้วยความเจริญก้าวหน้าทางวัฒนธรรม สิ่งที่เคยใช้อยู่ในสมัยก่อนเมื่อมีของใหม่ที่ดีกว่าเข้ามาแทนที่ สิ่งที่เป็นของเก่าก็เสื่อมความนิยม ในที่สุดก็เลิกใช้ ชื่อสิ่งของเหล่านั้นก็ตายไปด้วย ไม่มีเหลืออยู่ในภาษาที่ใช้กันเป็นปกติสามัญ แม้คำในภาษาจะต้องสูญไปดังกล่ามาแล้ว แต่ก็มีคำใหม่มาทดแทนใช้ตามส่วนแห่งความเจริญ "

อาจกล่าวได้ว่าคำในภาษามีคำใหม่เกิดขึ้นตลอดเวลา เมื่อสังคมมีสิ่งใหม่หรือความคิดใหม่เกิดขึ้น คำที่เกิดขึ้นใหม่นั้นอาจใช้วิธีผสมคำหรือเปลี่ยนแปลงลักษณะบางประการของคำที่ใช้อยู่แล้ว หรือใช้วิธีการสมาสแบบไวยากรณ์สันสกฤต หรือยืมคำต่างประเทศที่ใช้เรียกสิ่งนั้น หรือแปลคำต่างประเทศนั้นให้เป็นคำในภาษาของตน (ปราณี กุลละวณิช และคณะ, 2532: 61) และในขณะที่มีคำใหม่เกิดขึ้นนั้น คำที่เคยมีใช้อยู่ในภาษาอาจหายไปหรือคนในสังคมเลิกใช้ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะสิ่งของนั้น ๆ ความคิดนั้น ๆ หายไปจากสังคม หรือความนิยม และโอกาสในการใช้นั้นหมดไปจากสังคม (วิไลวรรณ ชนิษฐานันท์, 2526: 38) ดังได้กล่าวมาแล้วว่า ภาษามีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา การศึกษาการเปลี่ยนแปลงของภาษาจึงเป็นเรื่องสำคัญ เพราะทำให้เราได้ว่ารู้ภาษาที่เราใช้อยู่ทุกวันนี้มีการเปลี่ยนแปลงหรือมีการใช้แตกต่างกันจากที่เคยใช้ในสมัยก่อน ๆ อย่างไร

ยิ่งไปกว่านั้น งานวิจัยนี้จะทำให้เราเข้าใจวิธีการสร้างคำศัพท์ ตลอดจนการเปลี่ยนแปลงของคำศัพท์โบราณมาเป็นคำศัพท์สมัยใหม่

ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาภาษาโบราณที่ปรากฏในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน คำศัพท์ที่พจนานุกรมระบุว่าเป็นคำโบราณนั้น ปัจจุบันเป็นคำโบราณจริงหรือไม่ คำศัพท์เหล่านี้มีการแปร หรือการเปลี่ยนแปลงในลักษณะใดบ้าง การศึกษาเหล่านี้จะยังประโยชน์ในการเป็นเครื่องมือในการพิสูจน์ภาษาได้ทางหนึ่ง

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อวิเคราะห์คำศัพท์โบราณที่ปรากฏในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน ปี พ.ศ. 2493-2554 ด้านเสียง คำ และความหมาย

3. วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์คำศัพท์โบราณที่ปรากฏในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน ปี พ.ศ. 2493 – ปี พ.ศ. 2554 ด้านเสียง คำ และความหมาย โดยมีขั้นตอนของการวิจัย ดังนี้

3.1 ขั้นตอนการรวบรวมข้อมูล

1. ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงของภาษา เพื่อเป็นแนวทางในการคำศัพท์โบราณจากพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน ปี พ.ศ. 2493 – ปี พ.ศ. 2554

2. รวบรวมคำศัพท์โบราณทุกคำจากพจนานุกรม จำนวน 4 เล่ม ได้แก่ (1) พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2493 (2) พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525 (3) พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 และ (4) พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554

3. นำคำศัพท์โบราณที่ปรากฏในพจนานุกรม ทั้ง 4 เล่ม พร้อมความหมาย มาบันทึกลงตารางแล้วเปรียบเทียบความหมายของแต่ละปี

4. แบ่งกลุ่มคำศัพท์โบราณออกเป็น 2 กลุ่ม คือ

1) คำศัพท์โบราณที่ยังคงใช้อยู่ในปัจจุบัน แต่มีการเปลี่ยนแปลงไปในลักษณะใด ลักษณะหนึ่ง และ 2) คำศัพท์โบราณที่ไม่ใช้แล้วในปัจจุบัน

3.2 ขั้นตอนการวิเคราะห์ข้อมูล

1. นำคำศัพท์โบราณที่ยังคงใช้อยู่ในปัจจุบันแต่มีการเปลี่ยนแปลงในลักษณะใดลักษณะหนึ่งมาวิเคราะห์ การเปลี่ยนแปลงด้านเสียง การเปลี่ยนแปลงด้านคำศัพท์ และการเปลี่ยนแปลงด้านความหมาย

ผู้วิจัยอาศัยหลักเกณฑ์ต่างๆ เพื่อศึกษาวิเคราะห์ ซึ่งเกณฑ์ที่ใช้ในการศึกษา แบ่งออกเป็น 3 เกณฑ์ ประกอบด้วย เกณฑ์การเปลี่ยนแปลงทางเสียงของ (วิไลวรรณ ขนิษฐนันท์, 2526: 14) เกณฑ์การเปลี่ยนแปลงทางคำศัพท์ของ (ปราณี กุลละวณิชย์, 2532: 50) และ เกณฑ์การเปลี่ยนแปลงทางความหมายของ (รัชช ปุณโณทก, 2553: 17)

4. สรุปผลการวิจัย

การวิจัยนี้แบ่งการนำเสนอผลการวิจัย เป็น 3 ส่วน ได้แก่ 1) การเปลี่ยนแปลงด้านเสียง 2) การเปลี่ยนแปลงด้านคำศัพท์ และ 3) การเปลี่ยนแปลงด้านความหมาย ดังนี้

4.1 การเปลี่ยนแปลงด้านเสียง

จากการวิเคราะห์ข้อมูล พบการเปลี่ยนแปลงด้านเสียง 6 ลักษณะ ได้แก่

1. การเพิ่มเสียง (Insertion)

พบการเพิ่มเสียงพยัญชนะเท่านั้น ซึ่งเสียงพยัญชนะที่เพิ่มเข้ามา ได้แก่ พยัญชนะควบกล้ำ และพยัญชนะท้าย ไม่พบการเพิ่มของเสียงพยัญชนะต้น ตัวอย่างเช่น

1) การเพิ่มเสียงพยัญชนะควบกล้ำ พยัญชนะควบกล้ำที่มีการเพิ่มเสียง คือ เสียง ร เท่านั้น โดยเสียงพยัญชนะ ร หลังพยัญชนะต้นเดียวในคำเดิม พบการเพิ่มเสียง ร ในพยัญชนะควบกล้ำ คือ กร- คร- จร-และ ตร- ดังตัวอย่างต่อไปนี้

กร-	ในคำว่า	กะทำ	เป็น	กระทำ
ตร-	ในคำว่า	ตะเวน	เป็น	ตระเวน

2) การเพิ่มเสียงพยัญชนะท้าย มาตราตัวสะกด แม่กน แม่กบ และแม่กง ซึ่งลักษณะการเปลี่ยนแปลงที่เกิดกับเสียงพยัญชนะท้าย สามารถอธิบายตามหลักเกณฑ์ทาง สัทศาสตร์ว่าเสียงพยัญชนะเกิดการแปรผัน ระหว่างเสียงพยัญชนะที่มีลักษณะทางสัทศาสตร์ ดังตัวอย่างคำว่า อะนั้น มีการเพิ่มเสียง /n/ เป็นเสียงพยัญชนะท้าย ของพยางค์แรก ทำให้มีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้น ปัจจุบัน ใช้ในคำว่า อันนั้น

2. การตัดเสียง (Deletion)

การตัดเสียง จากการศึกษพบการเปลี่ยนแปลง เพียง 1 ลักษณะ คือ การตัดเสียง พยัญชนะต้น ดังนี้ คำว่า ครีครอ มีการตัดเสียง /k^h/ ในพยัญชนะต้น ทำให้มีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้น ปัจจุบัน ใช้ในคำว่า รืออ

3. การสับเสียง (Metathesis) จากการศึกษพบการเปลี่ยนแปลง จำนวน 1 คำ ในคำว่า กระตร้อ สับเสียง เป็นคำว่า ตะกร้อ การสับเสียงโดยพยัญชนะต้นของพยางค์ แรกกลายเป็นพยัญชนะต้นของพยางค์ที่ 2 พยัญชนะต้นของพยางค์ที่ 2 กลายเป็นพยัญชนะ ต้นของพยางค์แรก

4. การสลับตำแหน่งของคำ จากการศึกษาพบการเปลี่ยนแปลง ดังตัวอย่าง คำว่าเกรียบกรอบ เป็น กรอบเกรียบ

5. การกร่อนเสียง พบการเปลี่ยนแปลงในลักษณะการเปลี่ยนเสียงจากสระเสียงยาวเป็นสระเสียงสั้น ดังนี้ ดิฉาน เป็น ดิฉั่น, โกงสร้าง เป็น ก่นสร้าง

6. การเปลี่ยนเสียง พยัญชนะ เสียงสระ และเสียงวรรณยุกต์

การเปลี่ยนแปลงเสียงในที่นี้ หมายถึง การเปลี่ยนแปลงของหน่วยเสียงสำคัญ ทั้ง 3 หน่วยเสียง คือ หน่วยเสียงพยัญชนะ หน่วยเสียงสระ และหน่วยเสียงวรรณยุกต์ ดังนี้

1) การเปลี่ยนแปลงเสียงพยัญชนะ ได้แก่

การเปลี่ยนพยัญชนะ ข เป็น ก โดยเปลี่ยนจากเสียงที่เกิดจากฐานกรณ์ เพดานอ่อน เสียงกัก ไม่ก้อง มีลม เป็นเสียง กัก ไม่ก้อง ไม่มีลม ดังตัวอย่างคำว่า

เขษตร เป็น เกษตร

2) การเปลี่ยนแปลงเสียงสระ จากการศึกษาพบการเปลี่ยนแปลง ดังตัวอย่าง คำว่า จิน เป็น เงิน เป็นการเปลี่ยนแปลงจากสระหน้าสูง เปลี่ยนเป็นสระกลาง

3) การเปลี่ยนเสียงวรรณยุกต์

จากการศึกษาพบการเปลี่ยนแปลง จำนวน 3 คำ ดังตัวอย่าง การเปลี่ยนเสียงวรรณยุกต์สามัญ เป็นเสียง - ในคำว่า ถลม เป็น ถล่ม การเปลี่ยนเสียงวรรณยุกต์ สามัญ เป็นเสียง - ในคำว่า ทั้ง เป็น ทั้ง นอกจากการเปลี่ยนแปลงในลักษณะดังกล่าวข้างต้นแล้วยังพบลักษณะการเปลี่ยนแปลงที่ มากกว่า 1 ลักษณะ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

การเปลี่ยนแปลงเสียง และการเพิ่มเสียง โดยการเปลี่ยนพยัญชนะต้น ฐ เป็น ต และเพิ่มเสียงควบกล้ำ ร ในคำว่า ฐักัด เป็น ตระกัด

4.2 การเปลี่ยนแปลงด้านคำศัพท์

การเปลี่ยนแปลงด้านจำนวนคำศัพท์ พบการเปลี่ยนแปลง 2 ลักษณะ

1) การสูญเสียศัพท์จากภาษามาตรฐาน จากการศึกษาพบว่าคำศัพท์โบราณเลิกใช้ จำนวน 14 คำ ดังตัวอย่างต่อไปนี้ คำว่า กระเกรียม เป็นคำกริยา หมายถึง ตระเตรียม, จัดไว้ให้บริบูรณ์, เช่น กระเกรียมพร้อมเสร็จสำเร็จการ

นอกจากนั้นการศึกษา พจนานุกรมทั้ง 4 ฉบับ ผู้วิจัยยังสังเกตพบว่ามีคำศัพท์โบราณ อีกลักษณะหนึ่งเมื่อนำไปประกอบกับคำอื่นจะกลายเป็นคำประสมที่ใช้กันอยู่ในปัจจุบัน จำนวน 32 คำ ยกตัวอย่างคำศัพท์ ได้แก่ คำว่า กระเสียน เป็นคำกริยา ปัจจุบันใช้เข้าคู่กับคำว่า กระเปียด เป็น กระเปียดกระเสียร

2) การเปลี่ยนแปลงที่ไปปรากฏในวิธภาษาอื่น จากการศึกษาพบคำศัพท์โบราณที่ปรากฏในวิธภาษาอื่น ได้แก่ คำศัพท์ที่ปรากฏในวรรณคดี คำศัพท์ที่ปรากฏในภาษา

ถิ่น คำศัพท์ที่ปรากฏในกฎหมาย คำศัพท์ที่ปรากฏในการเมือง คำศัพท์ที่ปรากฏในคำราชาศัพท์ และคำศัพท์ที่ปรากฏในสำนวนไทย

4.3 การเปลี่ยนแปลงด้านความหมาย

นอกจากการเปลี่ยนแปลงด้านเสียงที่กล่าวมาข้างต้นแล้ว ยังพบการเปลี่ยนแปลงด้านความหมาย (Semantic Change) 3 ลักษณะ ได้แก่ ความหมายแคบเข้า ความหมายกว้างออก และความหมายย้ายที่ ดังนี้

1. ความหมายแคบเข้า คือ ลักษณะคำศัพท์ที่มีความหมายน้อยลง แต่ยังคงมีความหมายเดิมบางความหมายอยู่หรือเฉพาะเจาะจงขึ้น พบการเปลี่ยนแปลง ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตารางที่ 1 พจนานุกรม 3 ฉบับ มีความหมายเหมือนกัน คือ พจนานุกรมปี พ.ศ. 2493 ปี พ.ศ. 2525 และปี พ.ศ. 2542 ต่างกันในปี พ.ศ. 2554

ที่	คำศัพท์	พจนานุกรม ปี พ.ศ. 2493	พจนานุกรม ปี พ.ศ. 2525	พจนานุกรม ปี พ.ศ. 2542	พจนานุกรม ปี พ.ศ. 2554
1	รู้	1. นาม พล, พลรบ, กองทัพ, กองทหาร 2. กริยา ยกไป, เดินไป	1. นาม พล, พลรบ, กองทัพ, กองทหาร 2. กริยา ยกไป, เดินไป	1. นาม พล, พลรบ, กองทัพ, กองทหาร 2. กริยา ยกไป, เดินไป	1. พล, พลรบ, กองทัพ, กองทหาร

จากตารางข้างต้นแสดงให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงของความหมาย จากปี พ.ศ. 2493 ปี พ.ศ. 2525 และปี พ.ศ. 2542 ที่มีความหมายทั้ง คำนามและคำกริยา แต่ในปัจจุบัน ปี พ.ศ. 2554 ความหมายแคบเข้า ใช้เพียงความหมายของคำนาม ที่แปลว่า พล, พลรบ, กองทัพ, กองทหาร

2. ความหมายกว้างออก คือ การเปลี่ยนแปลงด้านคำศัพท์ที่ ความหมายของคำ มีหลายความหมาย หรือความหมายเพิ่มมากขึ้น พบการเปลี่ยนแปลง ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตารางที่ 2 ความหมายกว้างออกจากพจนานุกรม ปี พ.ศ. 2493

ที่	คำศัพท์	พจนานุกรม ปี พ.ศ. 2493	พจนานุกรม ปี พ.ศ. 2525	พจนานุกรม ปี พ.ศ. 2542	พจนานุกรม ปี พ.ศ. 2554
1	ค้ำ	กริยา หัก, พัง, ทำลาย	กริยา หัก, พัง, ทำลาย	กริยา หัก, พัง, ทำลาย	กริยา หัก, พัง, ทำลาย

ที่	คำศัพท์	พจนานุกรม ปี พ.ศ. 2493	พจนานุกรม ปี พ.ศ. 2525	พจนานุกรม ปี พ.ศ. 2542	พจนานุกรม ปี พ.ศ. 2554
			วิเศษณ์ ที่ไม่ เห็นด้วย, ที่ตรงกันข้าม เช่น ฝ่ายค้าน	วิเศษณ์ ที่ไม่ เห็นด้วย, ที่ตรงกันข้าม, เช่น ฝ่ายค้าน	วิเศษณ์ ที่ไม่ เห็นด้วย, ที่ตรงกันข้าม, เช่น ฝ่ายค้าน

จากตารางข้างต้นแสดงให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงของความหมายในลักษณะความหมายกว้างออกจากพจนานุกรม ปี พ.ศ. 2493 จากเดิมที่มีความหมายเป็นคำกริยา หมายถึง หัก, พัง, ทำลาย แต่ปี พ.ศ. 2525 ปี พ.ศ. 2542 และ ปี พ.ศ. 2554 มีความหมายที่กว้างออก โดยมีความหมายของคำวิเศษณ์ เพิ่มขึ้น หมายถึง ที่ไม่เห็นด้วย, ที่ตรงกันข้าม

ตารางที่ 3 ความหมายย้ายที่จากพจนานุกรม ปี พ.ศ. 2493 และพจนานุกรม ปี พ.ศ. 2525

ที่	คำศัพท์	พจนานุกรม ปี พ.ศ. 2493	พจนานุกรม ปี พ.ศ. 2525	พจนานุกรม ปี พ.ศ. 2542	พจนานุกรม ปี พ.ศ. 2554
1	กางเวียน	การหมุนเวียน ชนิดหนึ่ง	การหมุนเวียน ชนิดหนึ่ง	เค รี่ อ ง มี อ สำหรับเขียน วงกลมส่วนโค้ง ของวงกลมหรือ กระยะทำด้วย โลหะมี 2 ขา ปลายข้างหนึ่ง แหลมปลายอีก ข้างหนึ่งมีดินสอ เป็นต้นอีกแบบ หนึ่งมีปลาย แหลมทั้ง 2 ข้าง แบบนี้ใช้ สำหรับใช้เขียน บนโลหะก็ได้, วง เวียนหรือกง เวียน กี่ว่า; การ	เค รี่ อ ง มี อ สำหรับเขียน วงกลมส่วน โค้งของวงกลม หรือกระยะ ทำด้วยโลหะมี 2 ขาปลายข้าง หนึ่ง แห ล ม ปลายอีกข้าง หนึ่งมีดินสอ เป็นต้นอีก แบบ หนึ่งมี ปลายแหลมทั้ง 2 ข้างแบบ ห ลั ง นี ้ ไ้ ส ำ ห ร ้ บ ไ้ เขียนบนโลหะ

ที่	คำศัพท์	พจนานุกรม ปี พ.ศ. 2493	พจนานุกรม ปี พ.ศ. 2525	พจนานุกรม ปี พ.ศ. 2542	พจนานุกรม ปี พ.ศ. 2554
				หมูนเวียน ชนิด หนึ่ง	ก็ได้,กงเวียนก็ ว่า;ปัจจุบัน เรียกว่า วง เวียน: การ หมูนเวียน ชนิดหนึ่ง

จากตารางข้างต้น แสดงให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงความหมาย ในลักษณะความหมายย้ายที่จาก พจนานุกรม ปี พ.ศ. 2493 และ 2525 มีความหมายว่า การหมูนเวียน ชนิดหนึ่ง แต่ในปี พ.ศ. 2542 และ ปี พ.ศ. 2554 มีความหมายว่า เครื่องมือสำหรับเขียน วงกลมส่วนโค้งของวงกลมหรือกระยะ ปัจจุบัน เรียกว่า วงเวียน

ทั้งนี้การเปลี่ยนแปลงด้านความหมายส่วนใหญ่ที่พบจากการศึกษาจะมีลักษณะความหมายที่กว้างออก อาจเนื่องมาจากในอดีตความจำเป็นที่จะใช้คำในการสื่อสาร ยังมีไม่มากนัก ต่อมาเมื่อนุชนมีความคิดกว้างขึ้น มีการศึกษา มีวัฒนธรรมสูงขึ้นจึงมีการใช้คำในการสื่อสารที่มากขึ้น ทำให้เกิดความหมายที่เพิ่มขึ้นจากเดิม ภาษาเดิมอาจใช้ในความหมายเดียว แต่ปัจจุบันความหมายกว้างออกในหลายความหมาย

สรุป ผู้วิจัยเสนอผลการวิจัย เป็น 3 ส่วน ดังนี้

1. การเปลี่ยนแปลงด้านเสียง

1) การเพิ่มเสียง (Insertion) จากการศึกษ พบการเปลี่ยนแปลงในลักษณะการเพิ่มเสียงพยัญชนะควบกล้ำ พยัญชนะควบกล้ำที่มีการเพิ่มเสียง คือ เสียง ร ควบกล้ำ พบการเปลี่ยนแปลง จำนวน 7 คำ ซึ่งพบทั้งพยัญชนะควบกล้ำแท้และพยัญชนะควบกล้ำไม่แท้

2) การเพิ่มเสียงพยัญชนะท้าย พบการเพิ่มเสียง 3 เสียง ได้แก่ เสียง /p/ เสียง/n/ และเสียง/m/ ในพยางค์แรกของคำ พบการเปลี่ยนแปลงทั้งหมด 5 คำ โดยมีการปรากฏ รูปแปรที่ปรากฏมากที่สุด คือ รูปแปร/n/ รองลงมา คือ รูปแปร /m/ และ รูปแปร /p/ ตามลำดับ

3) การตัดเสียง จากการศึกษาพบการตัดเสียงในหลายลักษณะ ได้แก่ (1) การตัดเสียงพยัญชนะต้น (2) การตัดเสียงควบกล้ำ (3) การตัดเสียงสระ (4) การตัดเสียงตัวสะกด (5) การตัดพยางค์แรกของคำ และ (6) การตัดพยางค์สุดท้ายของคำ

4) การตัดเสียงพยัญชนะต้น พบการเปลี่ยนแปลง จำนวน 2 คำ โดย เสียงควบกล้ำที่ถูกตัดออก ได้แก่ การตัดเสียง ควบกล้ำ ร และ เสียงควบกล้ำ ว พบการ

เปลี่ยนแปลง จำนวน 4 คำ และเปลี่ยนแปลงจากคำ 2 พยางค์ เปลี่ยนเป็นพยางค์เดียว ได้แก่ การตัดพยางค์แรกของคำ พบการเปลี่ยนแปลง จำนวน 2 คำ การตัดพยางค์สุดท้าย พบการเปลี่ยนแปลง จำนวน 1 คำ การตัดเสียงสระของพยางค์แรก พบการเปลี่ยนแปลง จำนวน 1 คำ การตัดเสียงสระ พบการเปลี่ยนแปลง จำนวน 2 คำ และการตัดเสียงตัวสะกด น ในพยางค์แรก พบการเปลี่ยนแปลง จำนวน 1 คำ

5) การสับเสียง พบการเปลี่ยนแปลง จำนวน 1 คำ การสลับตำแหน่งของคำ พบการเปลี่ยนแปลง จำนวน 5 คำ การกร่อนเสียง พบการเปลี่ยนแปลง จำนวน 6 คำ

6) การเปลี่ยนแปลงเสียงพยัญชนะ สระและวรรณยุกต์ พบการเปลี่ยนแปลง คือ การเปลี่ยนแปลงฐานกรณ์ในการออกเสียง การเปลี่ยนแปลงที่เกิดจากคุณสมบัติทางกายภาพหรือธรรมชาติในการออกเสียง และการเปลี่ยนแปลงเสียงวรรณยุกต์ พบการเปลี่ยนแปลง จากเสียงสามัญเป็นเสียงเอกและเสียงโท

2. การเปลี่ยนแปลงด้านคำศัพท์

จากการศึกษาพบการเปลี่ยนแปลงด้านคำศัพท์ใน 2 ลักษณะ ได้แก่ การสูญเสียศัพท์จากภาษามาตรฐาน พบคำศัพท์ จำนวน 14 คำ และการเปลี่ยนแปลงคำศัพท์ที่ไปปรากฏในวิธภาษาอื่น พบการคำศัพท์ที่ปรากฏในวรรณคดี คำศัพท์ที่ปรากฏในภาษาถิ่น คำศัพท์ที่ปรากฏในหมวดกฎหมาย คำศัพท์ที่ปรากฏในการเมือง คำศัพท์ที่ปรากฏในคำราชาศัพท์ และคำศัพท์ที่ปรากฏในสำนวนไทย

นอกจากนั้นการศึกษา พจนานุกรมทั้ง 4 ฉบับ ผู้วิจัยยังสังเกตพบว่ามีคำศัพท์โบราณอีกลักษณะหนึ่งที่น่าไปประกอบกับคำอื่นจะกลายเป็นคำประสมที่ใช้กันอยู่ในปัจจุบัน

3. การเปลี่ยนแปลงทางด้านความหมาย (Semantic Change) จากการศึกษาพบความหมายกว้างออก มากที่สุดลำดับต่อมาคือ การเปลี่ยนแปลงความหมายแคบเข้า และย้ายที่พบน้อยที่สุด

5. อภิปรายผลการวิจัย

การวิเคราะห์คำศัพท์โบราณ ปี พ.ศ. 2493 - ปี พ.ศ. 2554 ในงานวิจัยนี้จากการศึกษา พบว่ามีการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในหลายลักษณะทั้งการเปลี่ยนแปลงด้านเสียง คำ และความหมาย ทั้งนี้การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นล้วนมีสาเหตุมาจากปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอกที่ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในด้านต่าง ๆ กล่าวคือ ลักษณะการเปลี่ยนแปลงนั้นจะอธิบายได้ตามกฎเกณฑ์ของภาษา โดยเฉพาะการเปลี่ยนแปลงทางเสียงของคำ ซึ่งจะอธิบายได้ตามลักษณะของการเกิดของเสียง และการเปลี่ยนแปรไปตามฐานกรณ์ของเสียงสระ หรือเสียงพยัญชนะนั้น ๆ ซึ่งมีสอดคล้องกับงานวิจัยของ (อรพินท์

โลกัตถจริยา, 2538) ที่ศึกษาการวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงของคำศัพท์ในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2493 พิมพ์ครั้งที่ 5 และ พ.ศ. 2525 พิมพ์ครั้งที่ 2 ในงานวิจัยดังกล่าว พบการเปลี่ยนแปลงของคำศัพท์ 3 ลักษณะ คือ การเปลี่ยนแปลงจำนวนคำ การเปลี่ยนแปลงบทนิยามคำศัพท์ และการเปลี่ยนแปลงเสียง และรูปเขียนของคำศัพท์ ซึ่งการเปลี่ยนแปลงแต่ละลักษณะนั้นต่างมีผลกระทบต่อไวยากรณ์ ด้านความหมาย ด้านการใช้ภาษาในการเขียนบทนิยาม และด้านจำนวนคำศัพท์

ทั้งนี้การเปลี่ยนแปลงในลักษณะการเพิ่มเสียง ควบกล้ำ ร (บรรจบ พันธุมธา, 2523: 133) กล่าวว่า คงจะเป็นเพราะเราเคยเห็นคำสันสกฤต ส่วนมากมี ร ควบ และด้วยสาเหตุที่มี ร ควบ ออกเสียงได้ไพเราะ เราจึงนิยมแทรก ร เข้าไว้ทั้ง ๆ ที่ คำนั้นไม่มี ร อยู่ด้วยเลย แม้ในภาษาสันสกฤต อีกทั้ง พบว่า มีความสอดคล้อง กับงานวิจัยของ (พจน์ สิริอักษรสาสน์, 2536) ศึกษาเรื่องที่มาและวิวัฒนาการของคำสองพยางค์ที่ขึ้นต้นด้วย กระ และ กะ ในภาษาไทย ผลการวิจัยพบว่า คำสองพยางค์ที่ขึ้นต้นด้วย กระ- และ กะ- ในภาษาไทย มีที่มาจากสาเหตุ ได้แก่ เกิดจากการยืมคำภาษาต่าง ๆ เข้ามา ซึ่งประกอบด้วย ภาษาเขมร ภาษาบาลี-สันสกฤต ภาษามลายูและภาษาอื่น ๆ เกิดจากการสร้างคำขึ้นใหม่ในภาษาไทยเอง

การเปลี่ยนแปลงด้านคำ จากการศึกษาพบการเปลี่ยนแปลง 2 ลักษณะ ได้แก่ คำศัพท์โบราณที่เลิกใช้แล้ว และคำศัพท์โบราณที่ปรากฏใช้ในปัจจุบันแต่ต่างวิธภาษา ทั้งนี้ การสูญคำศัพท์จากภาษามาตรฐาน จากการศึกษาพบว่าคำศัพท์โบราณเลิกใช้เกิดจากปัจจัยด้านต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็น การเลิกใช้เพราะสิ่งนั้นไม่มีใช้แล้วในปัจจุบัน วัฒนธรรมและค่านิยมในสังคมเปลี่ยนไป หรือจะเป็นเศรษฐกิจ การปกครองที่เปลี่ยนแปลงไป ล้วนมีผลทำให้คำศัพท์เปลี่ยนแปลงตามไปด้วย สอดคล้องกับการศึกษาของ (อรพินท์ โลกัตถจริยา, 2538) ที่ศึกษาการวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงของคำศัพท์ในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2493 พิมพ์ครั้งที่ 5 และ พ.ศ. 2525 พิมพ์ครั้งที่ 2 ในงานวิจัยดังกล่าว พบการเปลี่ยนแปลงทางด้านรูปเขียนคำศัพท์ ได้แก่ การเพิ่มรูปเขียนที่ใช้สำหรับเข้าสมาสของคำบาลี และสันสกฤตซึ่งสามารถนำมาใช้ออกเสียงได้หลายอย่างแล้วเข้าสมาสกับคำอื่นได้ ทั้งนี้ มีสาเหตุมาจากการเพิ่มหลักการจัดทำและปรับปรุงพจนานุกรมฉบับฯ พ.ศ. 2525 จากพจนานุกรม ฉบับฯ พ.ศ. 2493 (พจนานุกรม พ.ศ. 2525: 6)

การเปลี่ยนแปลงด้านความหมาย จากการศึกษา พบการเปลี่ยนแปลงในลักษณะความหมายกว้างออก ความหมายแคบเข้า และความหมายย้ายที่ โดยพบว่าเมื่อมีสิ่งใหม่เข้ามาแทนที่ ทำให้สิ่งที่เคยอ้างถึงไม่นิยมใช้หรือล้าสมัยไม่มีใครใช้ในสังคม จนกระทั่งความหมายของคำที่เราอ้างถึงหายไป และคำนั้นมีความหมายแคบเข้าหรือความหมายย้ายที่ แต่หากความหมายที่หมายถึงสิ่งที่เคยอ้างถึงไม่หายไป เพียงแต่มีใช้น้อยลงก็จะทำให้ความหมายอื่นมาแทนที่ความหมายเดิมจนทำให้ความหมายหลักของคำนั้นเปลี่ยนไป สอดคล้องกับงานวิจัย

ของ (เนติมา พัฒนสกุล, 2549) ที่ศึกษาเรื่องการวิเคราะห์ การเปลี่ยนแปลงความหมายของคำในหนังสืออักขราภิธานศรับท์ของหมอบรัดเลย์ ในงานวิจัยดังกล่าว พบว่า คำในหนังสืออักขราภิธานศรับท์ของหมอบรัดเลย์ มีการเปลี่ยนแปลงความหมาย 3 ประเภท คือ ความหมายแคบเข้า ความหมายกว้างออก และความหมายย้ายที่ โดยคำที่มีความหมายกว้างออก พบจำนวนมากที่สุด สอดคล้องกับ ผลการศึกษาของผู้วิจัยที่พบความหมายกว้างออกมากที่สุดเช่นเดียวกัน

คำที่ใช้สื่อสารในชีวิตประจำวันนั้น ย่อมมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา นั่นคือ คำบางคำไม่นิยม ใช้พูดจากันในสมัยต่อมา หรือมีคำอื่นมาใช้แทนความหมายได้ดีกว่า ในที่สุดคนรุ่นหลังก็เลิกใช้ เราเรียกคำเหล่านั้นว่า ศัพท์สูญ ในขณะเดียวกันคำใหม่ที่น่าสนใจแทนที่นั้นก็เป็นการเพิ่มศัพท์ การเพิ่มศัพท์ส่วนมากแล้วเป็นคำยืมจากภาษาบาลี ภาษาสันสกฤต หรือภาษาเขมร โดยเห็นว่ามี ความหมายตรงหรือชัดเจนมากกว่าคำเดิม ในที่สุดคำเดิมก็มีการใช้น้อยลง หรือเลิกใช้พูดจากันในสมัยหลังต่อมา คงปรากฏอยู่ในเอกสารโบราณ (มัลลิกา มาภา, 2559: 29)

จึงอาจกล่าวได้ว่า การเปลี่ยนแปลงด้านเสียง คำและความหมาย เกิดจากธรรมชาติของสรีระในการออกเสียงและรับรู้เสียงในการฟังหรือคุณสมบัติทางกายภาพของเสียง และเกิดจากการแปรเสียงและการแปรวรรณยุกต์ อีกทั้งการลดความซับซ้อนในการออกเสียง เพื่อให้เกิดความสะดวกในการออกเสียง หรือจะเป็นการเปลี่ยนแปลงของภาษาที่เกิดจากปัจจัยภายนอกที่เกิดจากสาเหตุหลายประการซึ่งล้วนแต่เป็นปัจจัยทางสังคมที่มีผลทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงนั่นเอง

6. ข้อเสนอแนะ

จากการทำวิจัยเพื่อวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงคำศัพท์โบราณจากพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน ปี พ.ศ.2493 – 2554 ด้านเสียง คำ และความหมาย นอกจากประเด็นที่ผู้วิจัยเสนอข้างต้นแล้ว ผู้วิจัยเห็นประเด็นที่น่าสนใจ และยังจะก่อให้เกิดประโยชน์ต่องานด้านนี้ต่อไปในอนาคต ดังนี้

1. หากขยายขอบเขตของการวิจัยออกไปในวงกว้าง หรือการศึกษาภาษาเชิงประวัติ อาจทำให้เห็นการเปลี่ยนแปลงของคำศัพท์ที่มีความหลากหลาย ซึ่งจะช่วยเติมเต็มความรู้ในศาสตร์แขนงนี้ให้สมบูรณ์

2. ในงานวิจัยนั้นนอกจากจะพบการสูญศัพท์จากวิภาษามาตรฐานแล้ว ยังพบการสูญศัพท์ที่ปรากฏในวิภาษอื่น ผู้วิจัยเห็นว่าการสูญศัพท์ โดยเฉพาะการสูญศัพท์ที่ปรากฏในภาษาถิ่น เช่น คำศัพท์โบราณที่ปรากฏในภาษาถิ่นทั้ง 4 ถิ่น หากศึกษาอย่างละเอียด จะทำให้ทราบที่มาของคำศัพท์ภาษาไทยในปัจจุบัน อันจะนำไปสู่การสืบสร้างหาคำศัพท์ดั้งเดิมของภาษาไทยได้ในที่สุด

เอกสารอ้างอิง

- กาญจนา นาคสกุล และคณะ. (2554). **บรรทัดฐานภาษาไทย เล่ม 1**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา สถาบันภาษาไทย.
- ธวัช ปุณโณทก. (2553). **วิวัฒนาการภาษาไทยและอักษรไทย**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- บรรจบ พันธุมธนา. (2523). **ลักษณะภาษาไทย**. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ปราณี กุลละวณิชย์. (2532). **กลไกที่ทำให้ภาษาเปลี่ยนแปลง**. พิมพ์ครั้งที่ 10. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งมหาวิทยาลัยมหิดล.
- เนติมา พัฒนกุล. (2549). การวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงความหมายของคำในหนังสืออักษรวิธานศัพท์ของหมอบรัดเลย์. **ปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต**. มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- พจน์ ศิริอักษรสาสน์. (2535). ที่มาและวิวัฒนาการของคำสองพยางค์ที่ขึ้นต้นด้วย กระ-และ กะ- ในภาษาไทย. **ปริญญาอักษรศาสตรดุษฎีบัณฑิต**. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2519). **พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2493**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ส่วนท้องถิ่น กรมการปกครอง ถนนพหลโยธิน.
- _____. (2525). **พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525**. กรุงเทพฯ: บริษัทอักษรเจริญทัศน์ อจท. จำกัด.
- วิไลวรรณ ขนิษฐนันท์. (2519). **ภาษาและภาษาศาสตร์**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- _____. (2526). **ภาษาศาสตร์เชิงประวัติศาสตร์: วิวัฒนาการภาษาไทย และภาษาอังกฤษ**. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- อนุমানราชธน, พระยา. (2522). **นิรุกติศาสตร์**. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: คลังวิทยา.
- อรพินท์ โลกัตถจริยา. (2538). การวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงคำศัพท์ในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2493. พิมพ์ครั้งที่ 5 และ พ.ศ. 2525 พิมพ์ครั้งที่ 2. **ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**. มหาวิทยาลัยมหิดล.

แนวทางการอนุรักษ์ป่าในหนังสือพิมพ์ภาษาไทยออนไลน์ Guidelines for Forest Preservation in Thai Online Newspapers

พระมหาประทีป เกษรอินทร์, โสภี อุ่นทะยา
Phramaha Prateep Kesonin, Sopee Untaya
นิสิตหลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย
Master of Education, Thai Program
คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
Faculty of Humanities and Social Sciences, Mahasarakham University
E-mail: Kittisutakun2019@gmail.com

ได้รับบทความ: 21 พฤษภาคม 2563; แก้ไขบทความ: 17 มิถุนายน 2563; ตอรับตีพิมพ์: 17 มิถุนายน 2563
Received: May 21, 2020; Revised: June 17, 2020; Accepted: June 26, 2020

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้ มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาแนวทางการอนุรักษ์ป่าในหนังสือพิมพ์ภาษาไทยออนไลน์ 2) เพื่อศึกษาวิถีทางภาษาของการนำเสนอในหนังสือพิมพ์ภาษาไทยออนไลน์ ใช้แนวคิดการนำเสนอข่าว พาดหัวข่าว เนื้อข่าว แนวคิดวิถีทางภาษา 6 ประเด็น วิเคราะห์ข้อมูลผ่านเว็บไซต์หนังสือพิมพ์ข่าวสดออนไลน์และหนังสือพิมพ์ไทยรัฐออนไลน์ ระหว่างวันที่ 1 เดือน มกราคม พ.ศ. 2561 ถึง วันที่ 31 เดือน ธันวาคม 2561 จำนวนทั้งหมด 120 ข่าว

ผลการวิจัยพบว่า วิธีการนำเสนอข่าว ผ่านองค์ประกอบสำคัญของการเขียนข่าว โดยเฉพาะ การพาดหัวข่าว และเนื้อข่าว ทำให้ได้รู้แนวทางการอนุรักษ์ป่าในหนังสือพิมพ์ภาษาไทยออนไลน์ โดยพบแนวทางการอนุรักษ์ป่าด้านการป้องกันการตัดไม้ทำลายป่ามีปรากฏมากที่สุด รองลงมาเป็นด้านการปลูกป่า ด้านการพัฒนาป่า ส่วนที่พบน้อยที่สุดก็คือด้านการป้องกันไฟไหม้ป่า ส่วนกลวิธีทางภาษา การนำเสนอข่าว แนวทางการอนุรักษ์ป่าในหนังสือพิมพ์ภาษาไทยออนไลน์ ทั้ง 6 ประเด็น มีการใช้คำศัพท์ วลี ประโยค การใช้ชื่อและการเรียกชื่อ การใช้คำกริยา การใช้คำขยาย โดยปรากฏกลวิธีการใช้คำศัพท์มากที่สุด รองลงไปคือการใช้คำกริยา การใช้ชื่อและการเรียกชื่อ การใช้คำขยาย และใช้วลี หรือกลุ่มคำสุดท้ายก็คือประโยค

การศึกษาทฤษฎีดังกล่าวสื่อให้เห็นแนวทางการอนุรักษ์ป่าในหนังสือพิมพ์ภาษาไทยออนไลน์ได้อย่างชัดเจนการพัฒนาศักยภาพกลวิธีการนำเสนอข่าวให้เหมาะสมกับการสื่อสารในยุคดิจิทัลได้อย่างน่าสนใจ

คำสำคัญ: แนวทางการอนุรักษ์ป่า, การนำเสนอ, กลวิธีทางภาษา, หนังสือพิมพ์ออนไลน์

Abstract

The objectives of this research article were 1) to study of the guideline of forest conservation in Thai online newspapers, 2) to study of linguistic strategies presented in Thai online newspapers. Researcher use the concept of news-presentation, news-headlines, the concepts of linguistic strategies in 6 issues, data analysis through websites of Khoasod online newspapers and Thairath Online newspapers from 1 January 2018 to 31 December 2018, a total of 120 news

The result of the research reveal news-presentation method through key elements of news writing, especially news headlines and news content, which helps to know the guideline of forest conservation as reforestation, forest development, and prevention of forest fires and the prevention of deforestation. A researcher founds the guideline of forest conservation in the prevention of deforestation mostly, secondly in reforestation and forest development, found less in the prevention of forest fires. The linguistic strategies in news-presentation of forest conservation in Thai online newspaper found six linguistic strategies as using vocabulary, phrases, sentences, names and naming, using of verbs and using of extended words. The most appearance is vocabulary strategies, next is the use of verbs, the use of names and naming, words expansions and phrases or words group and sentences.

The study of that strategy clearly demonstrates the guideline of forest conservation in Thai online newspapers develop the potential of news presentation techniques to be suitable for communication in digital age.

Keywords: Guideline of Forest Conservation, Presentation, Linguistic Strategy, Online Newspaper

1. บทนำ

ยุคดิจิทัลในศตวรรษที่ 21 สื่อออนไลน์ที่ผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ต เป็นเครื่องมือที่สำคัญได้ถูกนำมาใช้ในการติดต่อสื่อสารหรือส่งข่าวสารข้อมูลให้กับสื่อมวลชน ใช้ในการนำเสนอข่าวที่สะท้อนภาพของสังคมได้ดี ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันสื่อโซเชียลมีเดีย เข้ามาสู่สังคมผู้บริโภคสื่อที่เคยอ่านข่าวหนังสือพิมพ์กระดาษ ก็เปลี่ยนหันมาอ่านข่าวในหนังสือพิมพ์ออนไลน์ เพราะอยากรู้เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นที่ไหน เราก็สามารถค้นหาในเว็บไซต์ต่าง ๆ ได้อย่างรวดเร็วเพียงแค่เราคิด ก็ใช้มือถือสัมผัสคอมพิวเตอร์ โทรศัพท์ผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ตก็ได้อ่านข่าวนั้นแล้ว ดังที่เกรียงไกร ทวีโชคกิจเจริญ (2543:2) ว่าแนวโน้มหนังสือพิมพ์ภาษาไทยออนไลน์ในประเทศไทย มีแนวโน้มที่จะขยายตัวเข้าถึงกลุ่มคนในวงกว้างมากขึ้นเพราะว่าผู้ใช้อินเทอร์เน็ตมีมากขึ้น ทั้งการใช้สื่อปฏิสัมพันธ์ในการดึงดูดผู้บริโภคทำให้คนได้หันมาอ่านหนังสือพิมพ์ออนไลน์ มีการใช้ศักยภาพของอินเทอร์เน็ตเข้ามาช่วยในการนำเสนอเนื้อหาข่าวให้มากขึ้นเพื่อสร้างความน่าเชื่อถือแก่ข่าวเป็นสำคัญ

ปัจจุบันสื่อออนไลน์ ได้นำเสนอข่าวผ่านอินเทอร์เน็ต ถือว่าเป็นนิมิตเดียวที่ทรงพลังที่มีอิทธิพลต่อผู้คน และสังคมเพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ ในเรื่องการนำเสนอข่าว โดยเฉพาะกระแสข่าวคดีของบ้านป่าหรง การสร้างบ้านพักตุลาการ ที่จังหวัดเชียงใหม่ มีการพาดหัวข่าว และการเขียนเนื้อหาข่าวอย่างรุนแรง ประชาชนออกมาต่อต้าน เผาพริกเผาเกลือสาปแช่ง และมีการบุกรุกพื้นที่ป่าที่เมืองน่าน ชาวที่นักธุรกิจเข้าป่าล่าเสือดำ บุกรุกผืนป่าบนภูเขาที่จังหวัดเลย สื่อออนไลน์ได้นำเสนอข่าวทั้งภาพนิ่ง ภาพเคลื่อนไหว อ่านได้ทางโทรศัพท์ ทำให้สิ่งพิมพ์ ต้องปรับตัวหันมาใช้สื่อออนไลน์นำเสนอข่าว จุดเด่นก็คือแพร่กระจายได้ง่ายและรวดเร็ว ทั้งยังเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายได้ทุกที่ทุกเวลา ที่สำคัญมี “ต้นทุนต่ำ” เหมาะกับสถานการณ์ของตลาดในเวลานี้ จึงมีการใช้อินเทอร์เน็ตนำเสนอข่าวเพื่อลดต้นทุนการผลิตไม่ต้องตัดไม้มาผลิตกระดาษ แต่การพาดหัวข่าวและเนื้อหาข่าวที่นำเสนอเรื่องการตัดไม้ทำลายป่า บุกรุกพื้นที่ป่า ทำให้เกิดความแค้นแค้น เกิดภัยพิบัติทางธรรมชาติ ทั้งในการใช้ภาษาพาดหัวข่าวการเขียนเนื้อหาข่าวที่เกิดผลกระทบทั้งผลบวกและผลลบต่อผู้บริโภคข่าวทางสื่อออนไลน์ ต้องศึกษาแนวทางการอนุรักษ์ป่า และศึกษากลวิธีภาษาการนำเสนอข่าวจากสื่อออนไลน์

หนังสือพิมพ์ออนไลน์เป็นนวัตกรรมแนวใหม่ที่สื่อมวลชนใช้ติดต่อสื่อสารกับมนุษย์ ส่วนข่าวก็เป็นองค์ประกอบสำคัญของหนังสือพิมพ์ ในการรายงานเรื่องราวเหตุการณ์หรือข้อเท็จจริงในการปลูกป่า ไฟไหม้ป่า ที่ผู้สื่อข่าวยังต้องเสาะหาข้อมูล ข้อเท็จจริงต่าง ๆ มาจากแหล่งข่าวประเภทต่าง ๆ มานำเสนอ และรวบรวมข้อมูลเพื่อให้ข่าวมีความน่าเชื่อถือและน่าสนใจ ดังที่พรจิตร สมบัติพานิช (2547:4) ได้อธิบายถึงความหมายของสื่อ (Media) ว่าเป็นช่องทางสื่อสารที่นำเสนอเนื้อหาของสาร ไม่ว่าจะเป็นข่าวสารข้อมูลบันเทิงหรือการโฆษณาไปสู่ผู้บริโภค การเปลี่ยนแปลงของระบบเทคโนโลยีนำมาซึ่งการเปลี่ยนแปลง

รูปแบบของสื่อที่ต้องพัฒนาให้ดีขึ้น หนังสือพิมพ์ข่าวสดออนไลน์และหนังสือพิมพ์ไทยรัฐออนไลน์ก็จะแบ่งข่าวออกเป็นส่วน ๆ ในการพาดหัวข่าวหรือที่เรียกว่าความนำคือต้องใช้ภาษาอย่างสร้างสรรค์และกระชับ ครอบคลุมประเด็นเนื้อหาข่าวทั้งหมดที่เป็นประโยชน์ วลี หรือข้อความสั้น ๆ ที่ผู้เขียนข่าวจะต้องมีความรู้ในการเลือกใช้คำใช้ภาษาได้เป็นอย่างดี ส่วนในการเขียนเนื้อหาข่าว ก็จะเป็นรายละเอียดของข้อเท็จจริงต่าง ๆ ของเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น แสดงถึงข้อความสำคัญ หรือในคุณค่าข่าว การเขียนเนื้อหาข่าวก็ต้องมีลีลาและวิธีในการเขียนเป็นลักษณะเฉพาะในการใช้ภาษา ทั้งแบบแทรกคำพูด แบบเคลื่อนไหว ถ้าเป็นข่าวสั้นก็เป็นข่าวที่มีเนื้อหาสาระที่ไม่มาก ส่วนข่าวยาวก็จะมีเนื้อหาที่ค่อนข้างมากที่ พรสุภา อิ่มเนย (2552) (อ้างถึงใน ชีวรา ขะบุญ, 2557) กล่าวว่า ภาษาหนังสือพิมพ์มีลักษณะเฉพาะตัวมีวิธีเลือกสรรคำมาใช้หลายประเภท เพื่อให้ข้อความข่าวนั้นน่าสนใจสะดุดตา สร้างภาพให้ผู้อ่านคล้อยตามมากกว่าภาษาเขียนทั่วไป ทั้งในด้านสำนวนโวหาร รูปแบบในการนำคำไปเขียนเรียงความในการสะกดตัวการ์นต์ รวมทั้งให้ผู้อ่านทราบความหมายของคำที่นักหนังสือพิมพ์ใช้

การเขียนพาดหัวข่าวหรือเนื้อหาข่าว ก่อนนำเสนอข่าวให้กับหน่วยงาน ชุมชน พื้นที่ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับป่า เช่น ชาวป่านรัก ปลูกป่าให้เป็นพื้นที่สีเขียว การพัฒนาป่าที่เสื่อมโทรมให้สมบูรณ์ คือช่วงหน้าแล้งก็ไม่เผาป่า ช่วยสร้างแนวกันไฟ ไม่ตัดไม้กลางป่า ตามแนวทางการอนุรักษ์ป่าของหนังสือพิมพ์ข่าวสดออนไลน์ นำเสนอข่าวดังที่ ชีว เกษแก้ว (2555: 1) ระบุว่าป่าไม้เป็นทรัพยากรธรรมชาติที่สำคัญต่อทั้งมนุษย์ และสัตว์ป่าเป็นอย่างมาก ป่ามีประโยชน์ทางตรงก็คือเป็นแหล่งผลิตปัจจัย 4 ได้แก่ ด้านอาหารเครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย และยารักษาโรค ส่วนประโยชน์ทางอ้อมนั้นก็คือช่วยรักษาสมดุลของระบบนิเวศแหล่งธรรมชาติ อีกทั้งยังช่วยรักษาความสมดุลให้แก่ธรรมชาติอีกด้วย หากต้องสูญเสียป่าไม้ไปก็จะส่งผลกระทบต่อมนุษย์และสัตว์ป่าอย่างมากเมื่อป่าไม้ได้ถูกทำลายลง จนอยู่ในสภาพที่เป็นป่าเสื่อมโทรม พื้นที่ป่าเหลือพืชปกคลุมอยู่น้อย เมื่อฝนตกลงมาก็ทำให้หน้าดินจะถูกชะล้างได้ง่าย น้ำก็จะไหลบ่าท่วมบ้านเรือน ช่วงฤดูแล้งก็ไม่มีน้ำซึมอยู่ใต้ดินเอาไว้หล่อเลี้ยงต้นน้ำลำธาร ทำให้ปริมาณน้ำมีน้อยส่งผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจ สาเหตุหลัก ๆ ก็มาจากการกระทำของฝีมือมนุษย์ สัตว์ป่าก็ขาดที่อยู่อาศัยดังบทพระนิพนธ์ของรัชกาลที่ 6 ว่า “ดินดีเพราะป่าปก ป่ารกเพราะเสียยัง ดินคงเพราะหญ้าบัง หญ้ายิ่งเพราะดินดี” ประเทศไทยมีป่าไม้เหลือ 32 เปอร์เซ็นต์

จากพระราชดำรัส ในสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถเมื่อวันที่ 20 ธันวาคม พ.ศ. 2525 ใจความตอนหนึ่งว่า “พระเจ้าอยู่หัวเป็นน้ำ ฉันจะเป็นป่า ป่าที่ถวายความจงรักภักดีต่อข้า” นอกจากนี้ยังมีพระราชดำรัส เมื่อวันที่ 12 สิงหาคม พ.ศ. 2534 ความว่า “ถ้าเราตัดป่ามาก ๆ ข้าพเจ้าเกรงว่าน้ำของเรานี้ก็จะหมดไป ค่อย ๆ ร้อยหรือไปไม่สมดุลกับการเกิดของประชากรที่ต้องใช้น้ำ ป่าไม้ที่ชุ่มชื้นน้ำฝนไว้ใต้ดินเรียกว่าทำน้ำใต้ดิน

แล้วค่อย ๆ ระบายมาเป็นธารน้ำ เป็นลำคลอง เป็นแม่น้ำที่เราได้ใช้กันเสมอมา เราจึงควรถนอมรักษาป่าไว้ให้คงอยู่เป็นต้นน้ำลำธารเพื่อว่าลูกหลานเราจะได้ไม่ลำบาก และวิริยะพรไชยวัฒนา (2555: 1) กล่าวไว้ว่า ป่าไม้เป็นทรัพยากรธรรมชาติที่มีคุณค่าอย่างยิ่งต่อทางเศรษฐกิจและทางสังคมสิ่งแวดล้อม เป็นแหล่งที่มนุษย์ได้บริโภคใช้สอยเพื่อดำรงชีวิตขั้นพื้นฐาน และยังมีคุณค่าต่อสภาพแวดล้อมระบบนิเวศ กล่าวคือป่าไม้ช่วยรักษาความสมดุลของธรรมชาติช่วยควบคุมสภาพดินฟ้าอากาศให้อยู่ในสภาพปกติ ช่วยลดความรุนแรงของกระแสน้ำได้ หากเรามีความร่วมมือกันปลูกป่าพัฒนาป่าป้องกันไฟไหม้ป่าป้องกันการตัดไม้ทำลายป่า เป็นแนวทางการอนุรักษ์ป่าที่ปรากฏในพาดหัวข่าว เนื้อข่าว จากหนังสือพิมพ์ภาษาไทยออนไลน์ที่ทุกคนต้องร่วมมือกันอนุรักษ์ป่า

ป่ามีความสำคัญต่อการพัฒนาประเทศให้มั่นคง ทั้งด้านสิ่งแวดล้อมด้านเศรษฐกิจสังคม เป็นถิ่นที่อยู่ของสรรพสัตว์ที่มีชีวิตส่งผลต่อมนุษย์ทั้งทางตรงทางอ้อมที่สำคัญของป่าเป็นแหล่งต้นน้ำลำธาร แหล่งอาหาร ยารักษาโรค ควบคุมสภาพภูมิอากาศ ช่วยบรรเทาความรุนแรงของการเกิดอุทกภัยและวาตภัย แนวทางการอนุรักษ์ป่าคือการปลูกป่าตามพื้นที่ว่าง ช่วยพัฒนาป่าให้สมบูรณ์ทำแนวกัน ป้องกันไฟป่า ดูแลรักษาป่า ไม่ให้ป่าถูกทำลาย และรู้จักใช้ประโยชน์จากป่า ร่วมมือกับหน่วยงานเจ้าหน้าที่ หนังสือพิมพ์ข่าวสดออนไลน์และหนังสือพิมพ์ไทยรัฐออนไลน์ช่วยสื่อสารนำเสนอข่าว ซึ่งเป็นเครื่องมือที่สำคัญให้แก่สังคม ชุมชน ทั้งผู้สูงวัย หรือเยาวชน ได้รับทราบถึงแนวทางปกป้องป่า ยกระดับคุณภาพมนุษย์ให้สูงขึ้น พัฒนาเยาวชน คนรุ่นใหม่ ๆ ให้มีจิตสำนึกที่ดีต่อสิ่งแวดล้อม รู้จักเสียสละ รู้จักบาปบุญ เด็บโตเป็นพลเมืองที่ดีมีคุณภาพ มีบทบาทในการดูแล ตามแนวทางการอนุรักษ์ป่าสืบต่อไป

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแนวทางการอนุรักษ์ป่าที่ผ่านมา ส่วนใหญ่จะเป็นการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับการนำเสนอข่าวภัยแล้งของ พรเทพ อินพรหม (2559) ในการเปรียบเทียบการนำเสนอข่าวภัยแล้ง ระหว่างหนังสือพิมพ์ไทยรัฐและหนังสือพิมพ์ข่าวสด พบจำนวนคำที่นำเสนอข่าวภัยแล้ง ประเภทข่าวภัยแล้งนั้นแตกต่างกัน และศึกษาการใช้ภาษาที่ปรากฏในพาดหัวข่าว ในการใช้คำเรียกชื่อ การใช้สมญานาม การใช้คำย่อและการใช้คำภาษาต่างประเทศ ส่วนงาน อีรวรา ชะบุรณ์ (2557) ก็วิเคราะห์การใช้ภาษาพาดหัวข่าวในหนังสือพิมพ์ไทยรัฐทั้ง 2 ลักษณะ ได้แก่ ความหมายโดยตรงและความหมายโดยนัย พบว่ามีคำศัพท์ใหม่ เป็นคำระดับไม่เป็นทางการ ส่วนความหมายโดยนัยพบว่า คำมีความหมายแฝงหรือความหมายชักนำความคิด เชื่อมโยงไปถึงสิ่งอื่นอาจเกี่ยวกับสิ่งต่าง ๆ ในบริบทนั้น

ดังนั้น การศึกษางานวิจัยที่ผ่านมา ไม่มีใครทำการศึกษาเรื่องแนวทางการอนุรักษ์ป่าในหนังสือพิมพ์ภาษาไทยออนไลน์ แต่ได้พบงานวิจัยเรื่อง แนวทางการอนุรักษ์ป่าตามหลักคำสอนพุทธศาสนาเถรวาท: กรณีมูลนิธิตั้งเมืองน่าน (พระครูพิพิธจารุธรรม, 2561) ป่าไม้

เป็นเรื่องที่สำคัญระดับโลก ในการที่จะช่วยกันดูแลรักษาพัฒนาป่าและป้องกันป่าไม่ให้ถูกทำลาย งานวิจัยนี้จึงมีความแตกต่างจากงานวิจัยอื่น ๆ อย่างชัดเจน ด้วยหลักการและเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยได้มองเห็นปัญหาของป่าไม้ที่เกิดขึ้นต่อการตัดไม้ทำลายป่าในพื้นที่ ส่งผลกระทบทำให้ประเทศชาติเสียหายขาดความมั่นคงทางเศรษฐกิจ ในงานวิจัยนี้ยังไปสอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 ยุทธศาสตร์ที่ 4 และยุทธศาสตร์ที่ 5 ว่าการเติบโตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมให้โลกสีเขียว ในการพัฒนาป่าอย่างยั่งยืน นำแนวคิดการนำเสนอข่าว วิเคราะห์กลวิธีทางภาษา ทั้งการใช้คำศัพท์ วลี ประโยค การใช้ชื่อและการเรียกชื่อ การใช้คำกริยา การใช้คำขยาย นับว่าเป็นประโยชน์ต่อการศึกษา สังคม ประเทศชาติ

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อวิเคราะห์แนวทางการอนุรักษ์ป่าในหนังสือพิมพ์ภาษาไทยออนไลน์
2. เพื่อวิเคราะห์กลวิธีทางภาษา การนำเสนอแนวทางการอนุรักษ์ป่าในหนังสือพิมพ์ภาษาไทยออนไลน์

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง แนวทางการอนุรักษ์ป่าในหนังสือพิมพ์ภาษาไทยออนไลน์ เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้วิธีการวิเคราะห์ข่าวจากเอกสารหนังสือพิมพ์ภาษาไทยออนไลน์ เป็นหนังสือพิมพ์ข่าวสดออนไลน์ และหนังสือพิมพ์ไทยรัฐออนไลน์

รวบรวมข้อมูลแนวทางการอนุรักษ์ป่าที่ปรากฏอยู่ในพาดหัวข่าว และเนื้อข่าวจากหนังสือพิมพ์ภาษาไทยออนไลน์ ในเว็บไซต์ทางอินเทอร์เน็ตของหนังสือพิมพ์ข่าวสดออนไลน์และหนังสือพิมพ์ไทยรัฐออนไลน์ ในระหว่างวันที่ 1 มกราคม 2561 ถึง วันที่ 31 ธันวาคม 2561 จำนวน 120 ข่าว

การวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้แนวคิดหลักในการวิเคราะห์ 2 แนวคิด คือ แนวคิดการนำเสนอข่าวออนไลน์ และแนวคิดกลวิธีทางภาษาในข้อความ วิเคราะห์แนวทางการอนุรักษ์ป่าที่ปรากฏอยู่ในพาดหัวข่าวและเนื้อข่าวของหนังสือพิมพ์ภาษาไทยออนไลน์ตามความมุ่งหมายของการวิจัย

3.1 แนวคิดการนำเสนอข่าวออนไลน์

การนำเสนอองค์ประกอบของข่าว 4 ส่วนคือ พาดหัวข่าว ความนำ ส่วนเชื่อมและเนื้อข่าว ดังนี้

1. พาดหัวข่าว (Headline) คือ การนำประเด็นสำคัญที่น่าสนใจของข่าวมาพาดหัวหนังสือพิมพ์ โดยใช้ตัวอักษรตัวใหญ่กว่าธรรมดา ใช้เพียงข้อความสั้น ๆ แต่สามารถ

เสนอสาระสำคัญให้ครอบคลุมเนื้อหา เพื่อให้ผู้อ่านได้พิจารณาเลือกอ่านในรายละเอียดข่าวที่สนใจ ทั้งยังสามารถบ่งบอกภาพลักษณ์ของหนังสือพิมพ์ฉบับนั้น ๆ ได้อีกด้วย

2. ความนำ (Leads) หรือวรรคนำ เป็นส่วนที่เขียนรองลงมาจากพาดหัวข่าว เพื่อเรียกความสนใจจากผู้อ่าน และเริ่มนำเสนอข้อมูล โดยไม่ต้องคำนึงถึงลำดับเวลาที่เกิดขึ้น ในขั้นเขียนคำนำเป็นส่วนที่เขียนยากที่สุดในการเขียนข่าว

3. ส่วนเชื่อม (Neck) มีลักษณะเป็นข้อความสั้น ๆ เชื่อมโยงระหว่างความนำข่าวกับเนื้อเรื่อง เพื่อให้การเขียนข่าวนั้นมีความเชื่อมโยงสัมพันธ์กันอย่างต่อเนื่อง ส่วนนี้อาจจะมีหรือไม่มีก็ได้

4. เนื้อข่าว (Body) คือ ส่วนที่อธิบาย หรือขยายความ แสดงถึงรายละเอียดของส่วนประกอบอื่น ๆ เพื่อให้ผู้อ่านทราบเรื่องราว และเข้าใจสาระของข่าว ตามลำดับความสำคัญของเหตุการณ์ข่าวที่เกิดขึ้นได้อย่างชัดเจนยิ่งขึ้น

3.2 แนวคิดกลวิธีทางภาษา (linguistic strategies)

การวิเคราะห์กลวิธีทางภาษาการนำเสนอแนวทางการอนุรักษ์ป่าในหนังสือพิมพ์ภาษาไทยออนไลน์ โดยใช้แนวคิดของ จันธิมา อังคพณิชกิจ (2557: 138) เป็นกรอบแนวคิดในการวิจัยภาษาในตัวบท นอกจากจะทำหน้าที่สื่อแทนความคิดและสื่อแทนปฏิสัมพันธ์กันระหว่างบุคคลแล้ว ภาษาที่คนเราเลือกใช้สื่อสารในตัวบทนั้นก็ยังมีเจตนาและอำนาจในเชิงความคิดบางอย่างที่แฝงอยู่ด้วย ดังจะเห็นได้จากการตีความถ้อยคำที่สื่อถึงบทบาทและในความสัมพันธ์ที่ไม่เท่าเทียมกันระหว่างผู้เขียนและผู้อ่าน การอธิบายลักษณะการใช้ทางภาษาในข้อความนั้น นอกจากจะพรรณนาว่ามีลักษณะภาษาอะไรและใช้อย่างไรแล้ว การตีความและการอธิบายถึงความคิดบางอย่างที่แฝงอยู่ในการใช้ภาษา เป็นสิ่งสำคัญที่จะช่วยให้เข้าใจการสื่อความหมายที่อยู่ในข้อความ ดังนั้นการอธิบายลักษณะภาษาที่ใช้นำเสนอข้อความจึงเป็นการอธิบายในเชิงการใช้ที่มีวัตถุประสงค์บางอย่างแฝงอยู่ หรือเรียกกันอีกอย่างว่า กลวิธี (Strategies)

กลวิธีทางภาษา (Linguistic strategies) ซึ่งเป็นหนึ่งในกลวิธีของการผลิตตัวบทในกลวิธีทางภาษาที่ปรากฏอยู่ทั่วไปในข้อความ เนื่องจากตัวบทแต่ละตัวบทก็ผ่านการเลือกใช้ภาษาที่แฝงวัตถุประสงค์ หรือมีเจตนามุ่งหมายของผู้ส่งสารสื่อไปยังผู้รับสารเป็นท่ามกลางกิจกรรมการสื่อสารบางประการ ตัวบทหรือข้อความประเภทต่าง ๆ ก็มักจะเจือปนด้วยกลวิธีทางภาษาที่แตกต่างกันไปด้วย นอกเหนือจากรูปแบบหรือรูปแบบของข้อความตามประเภทแล้ว ยังต้องมีระบบของการเลือกใช้ภาษาให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ด้วยในกลวิธีทางภาษาหลัก ๆ ที่มักจะพบในการวิเคราะห์ข้อความ (จันธิมา อังคพณิชกิจ. 2557: 138-139)

4. สรุปผลการวิจัย

ผลการวิจัยเรื่อง แนวทางการอนุรักษ์ป่าในหนังสือพิมพ์ภาษาไทยออนไลน์ พบว่า การศึกษาแนวทางอนุรักษ์ป่าอยู่ 4 ด้าน คือ การปลูกป่า การพัฒนาป่า การป้องกันไฟไหม้ป่า การป้องกันการตัดไม้ทำลายป่า และได้พบแนวทางด้านการป้องกันการตัดไม้ทำลายป่ามากที่สุด รองลงมาเป็นการปลูกป่า ต่อจากนั้นก็เป็นด้านการพัฒนาป่า ที่พบน้อยที่สุดก็คือด้านการป้องกันไฟไหม้ป่า

การป้องกันการตัดไม้ทำลายป่า เป็นการปลูกจิตสำนึกให้แก่ประชาชนและให้การประชาสัมพันธ์ โดยเน้นหนักให้ประชาชนเห็นถึงความสำคัญ เกิดความรักความหวงแหน เห็นคุณค่าของทรัพยากรป่าไม้ หน่วยงานคือจะต้องจัดให้มีการประชุมชี้แจงทำความเข้าใจให้กับเจ้าหน้าที่ของรัฐ ผู้นำท้องถิ่นและกลุ่มมวลชนทุกระดับ ให้เข้าถึงนโยบายรัฐแนวทางการดูแลรักษาป่าไม้ให้ยั่งยืน คือต้องปลูกฝังค่านิยมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ รักษาป่าไม้ให้กับเด็ก เยาวชนทั้งในและนอกโรงเรียน สร้างจิตสำนึกให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการรักษาป้องกันปราบปราม และฟื้นฟูสภาพป่าไม้ให้คงความสมดุลตามธรรมชาติ มีมาตรการป้องกันในแต่ละด้าน

แนวทางการอนุรักษ์ป่า โดยการป้องกันการตัดไม้ทำลายป่า จากข่าวหนังสือพิมพ์ภาษาไทยออนไลน์ ดังตัวอย่าง พาดหัวข่าว และเนื้อข่าว ดังนี้

“ไม่ต้องการป่าแห้ง! ประชาชนร่วมต้านแนบประตูป่าแพเชียงใหม่ ทวงคืนป่าดอยสุเทพ”

เมื่อวันที่ 29 เม.ย.ผู้สื่อข่าวรายงานว่า บรรยากาศที่ประตูป่าแพ อ.เมือง จ.เชียงใหม่ มีประชาชนทยอยออกมาตั้งแต่ช่วงเช้าน้อยอย่างคึกคัก เพื่อเข้าร่วมการต่อต้านและประกาศเจตนารมณ์ทวงคืนพื้นที่ป่าดอยสุเทพกันอย่างมากมาย โดยประชาชนที่มาในครั้งนี้นำการสวมเสื้อ แสดงสัญลักษณ์ในการขอคืนพื้นที่ป่าดอยสุเทพ อีกทั้งยังมีริบบิ้นสีเขียวเพื่อการรณรงค์เรียกร้องให้แสดงพลังบริสุทธิ์เพื่อแสดงสัญลักษณ์ที่ไม่เห็นด้วย นอกจากนี้ยังมีขบวนจักรยานแสดงพลังประชาชนคนหัวใจสีเขียวเรียกร้องนายกรัฐมนตรีกลับบ้านพักตุลาการ เชียงดอยสุเทพ

(ที่มา ข่าวสดออนไลน์: 29 เม.ย. 2561)

การปลูกป่า เป็นการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ที่มีได้หมายถึงการเก็บรักษา โดยไม่นำมาใช้ แต่เป็นการใช้อย่างถูกต้อง เป็นวิธีที่จะใช้ทรัพยากรที่เหลืออยู่ให้สามารถอำนวยประโยชน์ ไม่เฉพาะทางด้านใดด้านหนึ่ง แต่สามารถอำนวยประโยชน์ในทุกๆด้าน และมียังคงเหลือมากพอที่จะเป็นต้นทุนให้เกิดจากการอนุรักษ์ มิได้เป็นประโยชน์แต่เฉพาะคนที่อยู่ในปัจจุบันเท่านั้น แต่ยังคงสามารถอำนวยสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อไป ถึงชั่วลูกชั่วหลาน

วิธีการที่สื่อให้เห็นถึงการอนุรักษ์ป่าธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมก็คือ “การปลูกป่า” เป็นการเอาต้นไม้หรือเมล็ด หน่อหัว ใสลงในดินเพื่อให้งอกหรือให้เจริญเติบโตหรือทำให้งอกงาม ซึ่งเป็นการสร้างพื้นที่ให้สีเขียวในพื้นที่ป่าเขาหรือที่สาธารณประโยชน์

แนวทางการอนุรักษ์ป่าโดยการปลูกป่าจากหนังสือพิมพ์ภาษาไทยออนไลน์ ดังตัวอย่าง พาดหัวข่าว และเนื้อข่าว ดังนี้

“กรมป่าไม้ จับมือคนเมื่อนาน พ้นเขาหัวโล้น นำร่องที่บ่อเกลือ เห็นผลแล้ว 1.2 พันไร่”

กรมป่าไม้จับมือคนเมื่อนาน พ้นเขาหัวโล้นนำร่องที่บ่อเกลือ เห็นผลแล้ว 1.2 พันไร่ พ้นเขาหัวโล้น เมื่อวันที่ 29 ต.ค. นางอำนวยการพร ชลดำรงกุล เป็นผู้ตรวจราชการกรมป่าไม้ โฆษกกรมป่าไม้กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ได้ชี้แจงกรณีกระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีประสบความสำเร็จในการฟื้นฟูจนสามารถพลิกฟื้น “เขาหัวโล้น” นำร่องที่บ้านดงผาปูน บ้านนาบง ต.บ่อเกลือใต้ อ.บ่อเกลือ จ.น่าน ในเขตป่าสงวนแห่งชาติป่าดอยภูคา และป่าผาแดง จนเขียวขจี ได้อีกครั้งถึง 1,200 ไร่ โดยใช้เวลาเพียง 1 ปีเท่านั้น

(ที่มา ข่าวสดออนไลน์: 29 ตุลาคม 2561)

การพัฒนาป่า คือ การเปลี่ยนแปลงที่มีการกระทำให้เกิดขึ้นมีการวางแผนไว้ใน การกำหนดทิศทางเอาไว้ล่วงหน้า โดยการเปลี่ยนแปลงนี้ต้องเป็นไปในทิศทางที่ดีขึ้น แต่ว่าถ้าเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ไม่ดีก็ไม่เรียกว่าการพัฒนา ส่วนป่าคือแหล่งทรัพยากรธรรมชาติ คุณค่ามหาศาล ป่าสงวนแห่งชาติ พื้นที่อนุรักษ์อุทยานแห่งชาติป่าธรรมชาติที่ยังสมบูรณ์พื้นที่ ความมั่นคงรักษาพื้นที่ ต้นน้ำลำธาร ทำงานด้านอนุรักษ์ป่าไม้ ดูแลต้นน้ำ ลำธารจะให้ประสบ ผลดีมีความต่อเนื่อง ช่วยรักษาความสมบูรณ์ของธรรมชาติไว้ได้อย่างยั่งยืนเพียงใดนั้นก็ขึ้นอยู่กับคุณธรรมและจิตสำนึกของชาวบ้านเป็นสำคัญหากชาวบ้านในพื้นที่ไม่ร่วมมือไม่เห็นด้วย งานในพื้นที่ก็ย่อมยากที่จะประสบความสำเร็จได้

แนวทางการอนุรักษ์ป่าโดยการพัฒนาป่าจากหนังสือพิมพ์ภาษาไทยออนไลน์ ดังตัวอย่าง พาดหัวข่าว และเนื้อข่าว ดังนี้

“บึงเต่า” คง อธิปไตยกรมอุทยานฯ พ่อเมืองอุบลฯ เปิดสวนป่าพระราชัฐ สวนพฤกษศาสตร์ ดงฟ้าห่วน หวังให้ชาวจังหวัดอุบลราชธานี ใกล้ชิดป่า และศึกษาธรรมชาติ ในพื้นที่กลางเมือง”

ขณะที่สวนพฤกษศาสตร์ ดงฟ้าห่วน จ.อุบลราชธานี อยู่ในพื้นที่สำนักบริหาร พื้นที่อนุรักษ์ที่ 9 (อุบลราชธานี) ที่มีพื้นที่รวม 1,540 ไร่ ที่อยู่กลางเมืองอุบลราชธานี พื้นที่มี สภาพธรรมชาติสมบูรณ์ ซึ่งภายในมีความร่มรื่นประกอบด้วยต้นไม้ขนาดใหญ่จำนวนมาก

โดยมีต้นยางนาขนาดใหญ่กว่า 2 หมื่นต้นพร้อมทั้งเส้นทางการศึกษาธรรมชาติ เส้นทางจักรยาน พื้นที่ออกกำลังกาย เหมาะที่จะเป็นแหล่งพักผ่อนหย่อนใจ ตลอดจนมีห้องน้ำสะอาดพร้อมกับการให้บริการ จึงขออยากเชิญชวนให้นักเรียน นักศึกษา ประชาชนได้มาเยี่ยมชมและใช้บริการในสถานที่ให้มากขึ้น ซึ่งพื้นที่นี้เหมาะสมอย่างยิ่งที่จะเป็นป่าในเมืองของชาวจังหวัดอุบลราชธานี

(ที่มา ไทยรัฐออนไลน์: 10 มี.ค. 2561)

การป้องกันไฟไหม้ป่า คือ กลวิธีการควบคุมไฟป่า เป็นระบบการจัดการ และแก้ไขปัญหาไฟป่าอย่างครบวงจร เริ่มต้นตั้งแต่การป้องกันมิให้เกิดไฟป่า โดยจะศึกษาถึงสาเหตุของการเกิดไฟป่าในแต่ละท้องที่ แล้ววางแผนป้องกัน หรือกำจัดต้นตอของสาเหตุนั้นเสีย หากว่าได้ผลไฟป่าก็จะไม่เกิด แต่ในทางปฏิบัติแล้ว แม้จะมีการป้องกันไฟป่าได้ดีเพียงใดก็ตามยังไม่สามารถป้องกันได้ทุกพื้นที่ เพราะไฟป่าก็ยังมีโอกาสเกิดขึ้นได้อีก จำเป็นต้องมีมาตรการอื่น ๆ เข้ามารองรับตามมาอีก ได้แก่การเตรียมการดับไฟป่า การตรวจหาไฟ การดับไฟป่า และการประเมินผลปฏิบัติงาน อย่างไรก็ตามปรากฏว่าไฟก็มีประโยชน์ในการจัดการป่าไม้ในหลาย ๆ ด้านจึงต้องมีการใช้ประโยชน์จากไฟควบคุมกันไปด้วย กิจกรรมในระบบการควบคุมไฟป่าถือว่าเป็นความพยายามในทุกวิถีทางที่จะป้องกันมิให้เกิดไฟไหม้ป่าขึ้นอยู่ตลอดเวลา

แนวทางการอนุรักษ์ป่าโดยการป้องกันไฟไหม้ป่าค้นหาจากหนังสือพิมพ์ภาษาไทยออนไลน์ ดังตัวอย่าง พาดหัวข่าว และเนื้อข่าว ดังนี้

“ขับเคื่อน ‘แม่แจ่มโมเดลลัส’ แก้ปัญหาไฟป่า-หมอกควัน”

ในปี 2560 ได้เกิด “แม่แจ่มโมเดลลัส” แม่แจ่มโมเดล ประสบความสำเร็จในแง่ของการแก้ไขปัญหาไฟป่าและหมอกควัน ที่ได้รับความร่วมมือจากทุกภาคส่วน โดยเฉพาะมีประชาชนทำให้อ.แม่แจ่ม สามารถเปลี่ยนจากพื้นที่ลำดับต้น ๆ เกิดค่าจุดความร้อนมากที่สุดเกือบทุกปี มาเป็นพื้นที่ที่เกิดจุดความร้อนน้อยที่สุดในช่วง 60 วันอันตรายของจังหวัดเชียงใหม่ในปี 2559 ถือเป็นตัวอย่างสำคัญของกระบวนการแก้ไขปัญหา ยกระดับจากการแก้ไขปัญหาวิกฤติเฉพาะหน้า ซึ่งมีจุดเริ่มต้นมาจากปัญหาไฟป่าหมอกควัน ไปสู่การแก้ไขปัญหาเชิงระบบที่จะตอบโจทย์ทั้งการพัฒนาคุณภาพชีวิต และคุณภาพสิ่งแวดล้อมได้อย่างแท้จริง

(ที่มา ไทยรัฐออนไลน์: 12 ก.พ. 2561)

จากตัวอย่างพาดหัวข่าว และเนื้อข่าว การนำเสนอข่าวข้างต้น ทำให้เห็นศักยภาพความสำคัญของข่าวจากหนังสือพิมพ์ออนไลน์ที่สามารถนำไปสู่การเชื่อมโยงสัมพันธ์กับแนวทางการอนุรักษ์ป่า ซึ่งแฝงด้วยอุดมการณ์ อำนาจทางการเมือง การปกครอง ความ

เชื่อดังเดิม อุดมการณ์ทางศาสนาและอุดมการณ์ทางสังคม นอกจากนี้ยังชี้แสดงให้เห็นอัตลักษณ์ และภาพแทนของแนวทางการนำเสนอข่าวของหนังสือพิมพ์ภาษาไทยออนไลน์อีกด้วย

ส่วนในการศึกษาทฤษฎีทางภาษาในการนำเสนอข่าว ที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ ป่าพบ 6 ประเด็น คือการใช้คำศัพท์ วลี ประโยค การใช้ชื่อและการเรียกชื่อ การใช้คำกริยา การใช้คำขยาย พบว่ามีการใช้คำศัพท์มากที่สุด รองลงไปคือการใช้คำกริยา ทั้งการใช้ชื่อและการเรียกชื่อ การใช้คำขยาย วลี หรือกลุ่มคำ สุดท้ายที่พบก็คือประโยค ทฤษฎีดังกล่าวชี้ให้เห็นถึงผู้เสนอข่าวว่าต้องการนำเสนอแนวทางการอนุรักษ์ป่า โดยเน้นด้านการป้องกันการตัดไม้ทำลายป่า โดยใช้กลวิธีการใช้คำศัพท์เพื่อเน้นข้อความในพาดหัวข่าวและเนื้อหาข่าวให้เกิดความชัดเจน และน่าสนใจมากยิ่งขึ้น ดังตัวอย่างต่อไปนี้

“กะเหรี่ยงจัดตั้ง อุทยานสันติภาพสาละวิน ให้ชุมชนดูแลป่าไม้ และร่วมอนุรักษ์ธรรมชาติ”

(ที่มา ข่าวสดออนไลน์: 20 ธ.ค. 2561)

จากการศึกษาของการพาดหัวข่าว พบว่า “กะเหรี่ยงจัดตั้งอุทยานสันติภาพสาละวิน ให้ชุมชนดูแลป่าไม้และร่วมอนุรักษ์ธรรมชาติ” เป็นประโยคความซ้อน คำว่า กะเหรี่ยง เป็นนามและเป็นการเรียกชื่อ เป็นสรรพนาม เช่น กะเหรี่ยงจัดตั้ง เป็นคำคุณศัพท์ ส่วนในคำว่า จัดตั้ง เป็นการใช้นำกริยา และการใช้คำนาม ตลอดไปถึงการใช้นามเฉพาะ เช่น ใช้คำว่า อุทยานสันติภาพสาละวิน เป็นนามเฉพาะ ยังนำคำสันธานและคำบุพบทมาใช้ ดังเช่น คำว่า และ ในคำว่า และร่วมอนุรักษ์ธรรมชาติ นับว่าเป็นการสื่อให้เห็นในเรื่องของการอนุรักษ์ป่า อีกทั้งยังเป็นการวิเคราะห์โครงสร้างของประโยค ในการใช้นาม คำกริยา บุพบท เป็นการวิเคราะห์ทฤษฎีทางศัพท์ การขยายนาม อีกคำที่นำมาให้เห็น เช่น คำว่า อุทยาน ก็เป็นนาม แสดงให้เห็นถึงการที่ชนพื้นเมือง ที่ร่วมอนุรักษ์แผ่นดินของตนเอง ในแนวทางการอนุรักษ์ป่า ในหนังสือพิมพ์ภาษาไทยออนไลน์

การวิเคราะห์เนื้อหาข่าว จากพาดหัวข่าว ขยายข้อความ ซึ่งจะทำให้ผู้อ่านได้พบกับรายละเอียดของข่าวที่ว่า กะเหรี่ยงจัดตั้ง อุทยานสันติภาพสาละวิน ให้ชุมชนดูแลป่าไม้ และร่วมอนุรักษ์ธรรมชาติ ที่หมู่บ้านเดปูโหน่ จังหวัดมื่อตรอ รัฐกะเหรี่ยง ประเทศพม่า ที่ใช้การเรียกชื่อ หมู่บ้านเดปูโหน่ จังหวัดมื่อตรอ เป็นรัฐกะเหรี่ยงอยู่ที่ประเทศพม่า จัดว่าเป็นนามเฉพาะ มีกิจกรรมประกาศจัดตั้ง อุทยานสันติภาพสาละวิน (Salween Peace Park) ซึ่งเป็นพื้นที่อนุรักษ์ธรรมชาติที่สร้างขึ้น เพื่อรักษามรดกทางวัฒนธรรมของชาวกะเหรี่ยงและสัตว์ป่า รวมทั้งกลุ่มแม่น้ำสาละวินและแสดงให้เห็นถึงวิธีการที่ชาวกะเหรี่ยงสามารถจัดการที่ดินและป่าไม้ของตนได้อย่างยั่งยืนที่ลูกหลานต้องสืบทอดต่อไป

กลวิธีทางภาษาเพื่อสื่อแทนความคิดหรือประสบการณ์ของผู้ส่งสาร เป็นการแสดงความคิดและสื่อแทนความคิดของผู้ส่งสาร ในด้านกลวิธีทางภาษา ด้านการใช้คำศัพท์ ที่พบเห็นได้บ่อยครั้ง ในการวิเคราะห์ข้อความ เป็นการใช้อยู่และการเรียกชื่อ การใช้คำกริยา การใช้คำขยาย ซึ่งเกี่ยวข้องกับการใช้ถ้อยคำ ที่เป็นส่วนขยาย คำ วลี อนุพจน์ ก็ได้ถ้าเป็นส่วนที่ขยายนามก็เป็นคำคุณศัพท์ หรือ อนุพจน์ขยายนาม ถ้าเป็นส่วนขยายกริยา ก็เป็นคำวิเศษณ์ หรืออนุพจน์วิเศษณ์ ทั้งนี้ก็เพื่อเน้นส่วนที่ต้องการขยาย ให้มีความเด่นชัดเกิดภาพความคิดบางอย่างให้ชัดเจนมากยิ่งขึ้น ที่แฝงอยู่ในการพาดหัวข่าว เนื้อข่าว ในหนังสือพิมพ์ภาษาไทยออนไลน์ ซึ่งปรากฏสะท้อนให้เห็นแนวทางการอนุรักษ์ป่าโดยการพัฒนาป่า

การวิจัยเรื่องแนวทางการอนุรักษ์ป่าในหนังสือพิมพ์ภาษาไทยออนไลน์ ในครั้งนี้พบว่าหนังสือพิมพ์ภาษาไทยออนไลน์นำเสนอแนวทางอนุรักษ์ป่า 4 ด้าน โดยมีหน่วยงานของรัฐ เจ้าหน้าที่ ตำรวจ ชุมชน ชาวบ้าน ร่วมกันอนุรักษ์ป่าที่หลากหลายกลวิธี รวมทั้งกรมป่าไม้ ทหาร ก็จัดทำโครงการส่งเสริมสนับสนุนช่วยกันพัฒนาป่าไม้ที่เสื่อมโทรม พัฒนาแหล่งน้ำให้ดีขึ้น อีกทั้งมีการทำแนวป้องกันไฟไหม้ป่า รวมถึงป้องกันการบุกรุกพื้นที่ป่า หรือตัดไม้ทำลายป่า การนำเสนอแนวทางการอนุรักษ์ป่า จากหนังสือพิมพ์ออนไลน์ได้พาดหัวข่าว นำเสนอเนื้อหาข่าว ทำให้พบว่า แนวทางการอนุรักษ์ป่า โดยการป้องกันการตัดไม้ทำลายป่าปรากฏมากที่สุด รองลงมาเป็นการปลูกป่า การพัฒนาป่า ส่วนที่พบน้อยที่สุด ก็คือการป้องกันไฟไหม้ป่า ซึ่งได้เชื่อมโยงสัมพันธ์กัน แสดงให้เห็นแนวทางการอนุรักษ์ป่า ซึ่งแฝงไว้ด้วยอุดมการณ์อำนาจทางการเมือง การปกครอง ความเชื่อดั้งเดิม อุดมการณ์ทางศาสนาและอุดมการณ์ทางสังคม ยังแสดงอัตลักษณ์ แนวทางการนำเสนอข่าวของหนังสือพิมพ์ภาษาไทยออนไลน์ในสังคมไทยอีกด้วย ได้สอดคล้องกับงานวิจัย และนักวิจัยหลาย ๆ ท่านอย่างเช่น งานวิจัยของ พาณิชนัย สดสี (2560:) ที่ได้ศึกษาในเรื่อง กระบวนการรายงานข่าวในยุคดิจิทัลสื่อออนไลน์ ที่พบว่าสื่อสังคมออนไลน์ เข้ามามีบทบาทสำคัญ ในการรายงานข่าวในปัจจุบัน ในลักษณะการสื่อสารสองทางแบบเรียลไทม์ ซึ่งเป็นตัวกระตุ้น ให้เกิดการรายงานข่าวแบบมีส่วนร่วม อันเป็นการร่วมมือกันทำงาน ของผู้สื่อข่าว บรรณาธิการ ผู้รับสารในทุกขั้นตอน ตั้งแต่กระบวนการหาข่าว ไปจนถึงกระบวนการเผยแพร่ของข่าว

ส่วนผลการศึกษาแนวทางกลวิธีทางภาษาในแนวทางการอนุรักษ์ป่าในหนังสือพิมพ์ภาษาไทยออนไลน์ จากการนำเสนอของการพาดหัวข่าวและเนื้อหาข่าว ดังที่กล่าวไว้ในเบื้องต้นสอดคล้องกับงานวิจัยของร้อยตรีหญิงกมลรัตน์ เพ็ชรขาวเขียว (2560) ศึกษาวาทกรรมและอุดมการณ์เกี่ยวกับป่าในสังคมไทย โดยที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษากลวิธีทางภาษาในวาทกรรมเกี่ยวกับป่าไม้ ที่ได้พบว่ากลวิธีทางภาษาในด้านต่าง ๆ สามารถนำมาประกอบสร้างความหมายเกี่ยวกับป่าหรือป่าไม้ในวาทกรรมที่เป็นสาธารณะของสังคมไทย

แต่กลวิธีทางภาษาในการนำเสนอแนวทางการอนุรักษ์ป่าในหนังสือพิมพ์ภาษาไทยออนไลน์ พบว่ามีการใช้กลวิธีทางภาษาคือการใช้คำศัพท์มากที่สุด รองลงมาคือการใช้ชื่อและการเรียกชื่อการใช้คำ การใช้คำขยายและการใช้ประโยคตามลำดับ เป็นกลวิธีทางภาษาในการนำเสนอแนวทางการอนุรักษ์ป่าได้ชัดเจนยิ่งขึ้น สอดคล้องกับงานวิจัยของ ร้อยตรีหญิงกมลรัตน์ เพ็ชรขาวเขียว (2560) ศึกษาวาทกรรมและอุดมการณ์เกี่ยวกับป่าในสังคมไทย มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษากลวิธีทางภาษาในวาทกรรมเกี่ยวกับป่าไม้ ได้พบว่ากลวิธีทางภาษาในด้านต่าง ๆ สามารถนำมาประกอบสร้างความหมายเกี่ยวกับป่าหรือป่าไม้ในวาทกรรมที่เป็นสาธารณะของสังคมไทย

กลวิธีทางภาษาจึงเป็นสิ่งสำคัญที่ช่วยในการสื่อความหมายที่แฝงด้วยวัตถุประสงค์หรือเจตนาการสื่อสารในหนังสือพิมพ์ภาษาไทยออนไลน์ ที่สอดคล้องกับงานวนิดา บำรุงไทย (2544) กล่าวถึงการใช้กลวิธีทางภาษาว่าด้วยลีลาหรือท่าทางการใช้ภาษาเป็นส่วนประกอบสำคัญยิ่งในฐานะเป็นสื่อหรือเครื่องมือใช้ในการแสดงออกในความรู้สึกนึกคิด ตลอดจนการถ่ายทอดอารมณ์ความสะเทือนใจแก่ผู้อ่าน เพื่อให้ผู้อ่านเข้าใจความรู้สึกของผู้เขียน ยังทำให้เห็นการเปลี่ยนแปลง การใช้สำนวนภาษาตามวัยประสบการณ์และบริบทแวดล้อมที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ รวมทั้งงานของ จันทิมา อังคพณชกิจ (2557) ได้ศึกษา “การวิเคราะห์ข้อความ” กล่าวถึงการแยกประเภท การใช้ชื่อและการเรียกชื่อ การใช้คำกริยา การใช้คำขยาย ในการใช้ถ้อยคำที่เป็นส่วนขยายคำ ประโยค วลี กลุ่มคำ อนุพจน์ ซึ่งทำให้เห็นจุดมุ่งหมายของผู้สื่อสารตลอดจนความคิดที่แฝงอยู่ในสารนั้นได้อย่างชัดเจน ผู้รับสารก็เกิดความเข้าใจมากยิ่งขึ้น

สรุปว่างานวิจัยแนวทางการอนุรักษ์ป่าในหนังสือพิมพ์ภาษาไทยออนไลน์ พบแนวทางการอนุรักษ์ป่า 4 ด้าน คือการปลูกป่า การพัฒนาป่า การป้องกันไฟไหม้ป่า การป้องกันการตัดไม้ทำลายป่า และได้พบแนวทางด้านการป้องกันการตัดไม้ทำลายป่ามากที่สุด รองลงมาเป็นการปลูกป่า ต่อจากนั้นก็เป็นการพัฒนาป่า ส่วนที่พบน้อยที่สุดก็คือด้านการป้องกันไฟไหม้ป่า ส่วนกลวิธีทางภาษาในการนำเสนอข่าว ที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ป่ามี 6 ประเด็น ก็คือการใช้คำศัพท์ วลี ประโยค การใช้ชื่อและการเรียกชื่อ การใช้คำกริยา การใช้คำขยาย กลวิธีดังกล่าวสื่อให้เห็นถึงการนำเสนอแนวทางการอนุรักษ์ป่า โดยเน้นด้านการป้องกันการตัดไม้ทำลายป่า โดยใช้กลวิธีการใช้คำศัพท์มากที่สุด เพื่อเน้นข้อความในพาดหัวข่าวและเนื้อหาของข่าวให้เกิดความชัดเจนและน่าสนใจมากยิ่งขึ้น เป็นการแสดงให้เห็นว่าการนำเสนอข่าวในหนังสือพิมพ์ภาษาไทยออนไลน์ มีการพัฒนาพัฒนาศักยภาพให้เหมาะสมกับการสื่อสารในยุคดิจิทัลในปัจจุบัน

5. ข้อเสนอแนะในการวิจัย

ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะสำหรับผู้สนใจศึกษาเพิ่มเติมในการวิจัยครั้งต่อไปได้ดังนี้

1. ควรมีการศึกษาแนวทางการอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในสื่อออนไลน์ต่าง ๆ
2. ควรมีการศึกษาวาทกรรมการอนุรักษ์ป่าไม้ในวรรณกรรม สื่อสิ่งพิมพ์และสื่อออนไลน์ให้กว้างขวางยิ่งขึ้น
3. ควรมีการศึกษากลวิธีทางภาษาในวาทกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในสื่อออนไลน์ประเภทต่าง ๆ.

เอกสารอ้างอิง

- กมลรัตน์ เพ็ชรขาวเขียว. (2560). การวิเคราะห์วาทกรรมและอุดมการณ์เกี่ยวกับป่าในสังคมไทย. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- เกรียงไกร ทวีโชคกิจเจริญ. (2543). แนวโน้มหนังสือพิมพ์ออนไลน์ในประเทศไทย. วิทยานิพนธ์นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ธีรวัรา ชะบุรณ์. (2557). วิเคราะห์การใช้ภาษาพาดหัวข่าวในหนังสือพิมพ์ไทยรัฐ. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- ธิวา เกษแก้ว. (2555). ลักษณะของสื่อที่พึงประสงค์เพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของชุมชนในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่สาตอนบน อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต การจัดการทรัพยากร. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- พาณิพย์ สดสี. (2560). กระบวนการรายงานข่าวในยุคดิจิทัล. บริษัท เวิร์คพอยท์ เอ็นเทอร์เทนเมนท์ จำกัด (มหาชน). นักศึกษา วปอ. หลักสูตร วปอ. รุ่นที่ 60.
- พรจิตร สมบัติพานิช. (2547). โฆษณาในทศวรรษที่ 2000-2001 การศึกษาถึงปัจจัยด้านสื่อที่มีต่อรูปแบบโฆษณา. วิทยานิพนธ์ นิเทศศาสตรดุษฎีบัณฑิต. กรุงเทพฯ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- วนิดา บำรุงไทย. (2544). ศาสตร์และศิลป์แห่งนวนิยาย. กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.
- ทุกทิศทั่วไทย. (2561). กรมป่าไม้ จับมือคนเมืองน่าน พันเขาหัวโล้น นำร่องที่บ่อเกลือ เห็นผลแล้ว1.2 พันไร่. [ข่าวสดออนไลน์]. ได้จาก: https://www.khaosod.co.th/aroundthailand/news_1751524 [สืบค้นเมื่อ วันที่ 12 ตุลาคม 2562].
- ข่าวทั่วไทย. (2561). รวมพลังหัวใจสีเขียวทวงสัญญา'บ้านป่าแห่ง'เผ่าพริก-เกลือสาปแช่ง!. [ไทยรัฐออนไลน์]. ได้จาก: <https://www.thairath.co.th/news/local/north/1362451> [สืบค้นเมื่อ วันที่ 24 กันยายน 2561].

พุทธวิธีแก้ปัญหาคความขัดแย้ง Buddhist Ways to Resolve Conflicts

พระมหาประเสริฐ สุขเมธ,
Phramaha Prasert Sumetho,
ปิยวัฒน์ คงทรัพย์, ทิพย์ ชันแก้ว
Piyawat Kongsut, Thip Khankaew
วิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Buriram Buddhist College, Mahachulalongkornrajavidyalaya University
E-mail: teentip@hotmail.com

ได้รับบทความ: 25 มีนาคม 2563; แก้ไขบทความ: 10 เมษายน 2563; ตอรับตีพิมพ์: 22 เมษายน 2563
Received: March 25, 2020; Revised: April 10, 2020; Accepted: April 22, 2020

บทคัดย่อ

พระพุทธศาสนาเน้นการแก้ปัญหด้วยการกระทำของมนุษย์ตามหลักของเหตุผล ไม่หวังการอ่อนวอนจากปัจจัยภายนอก การอยู่ร่วมกันระหว่างศาสนานั้น ทางด้านความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ มนุษย์จะต้องมีเมตตาและปฏิบัติต่อกันด้วยความเห็นใจ ค่อยพูดค่อยจากัน ซึ่งจะทำให้คนต่างศาสนาอยู่กันได้อย่างมีความสุขไม่ตรีแต่ในความสัมพันธ์กับสังฆธรรม มนุษย์ไม่สามารถที่จะไปต่อรองหรือผ่อนปรนกับสังฆธรรมได้ เช่น จะปรับสังฆธรรมให้เข้ากับตนไม่ได้เรื่องนี้จะต้องแยกให้ถูกต้อง มนุษย์กับมนุษย์ แม้ต่างศาสนากันก็สัมพันธ์กันด้วยเมตตาไม่ตรี แต่กับสังฆธรรม มนุษย์จะต้องสัมพันธ์ด้วยปัญญา ต้องตรงไปหาตัวความจริง ที่ไม่เข้าใครออกใคร การใช้ปัญญาจะต้องเป็นอิสระ มนุษย์จะอ่อนโอนผ่อนสังฆธรรมเข้ากับความต้องการของตัวเองไม่ได้ ดังนั้น มนุษย์ต้องแก้ปัญหด้วยวิธีการของมนุษย์ที่เพียรทำการด้วยปัญญาที่รู้เหตุปัจจัย

คำสำคัญ: พุทธวิธี, ความขัดแย้ง

Abstract

Buddhism emphasizes problem-solving with human actions based on logical reasoning, do not expect entreaties from external factors. In the religious coexistence, especially the relationship between human and human, human must be kind and treat each other with sympathy, speech with mercy

which will allow people of different religions to live with sympathy. Hence, in relation to the Truth, humans cannot negotiate or relax with the Truth such as man cannot be able to adapt the truth to them. This matter must be separated correctly. Man and man even though different religions are associated with loving-kindness. In the case of Truth, humans must relate with wisdom, must go straight to the truth which do not seldom change. The use of intelligence must be free. Humans cannot transfer the truth to their own needs. Therefore, humans must solve problems by means of human which work with intelligence knowing the factors.

Keywords: Buddhist Methods, Conflict

1. บทนำ

ความขัดแย้ง เป็นสภาวะการณ์และลักษณะที่บุคคลหรือกลุ่มบุคคลมีความคิดหรือการกระทำที่ไม่สอดคล้องกัน มีผลประโยชน์ ค่านิยม ความสัมพันธ์และโครงสร้างที่แตกต่างกัน ก่อให้เกิดการทะเลาะ การแก่งแย่งและการวิวาทจนนำไปสู่การทำร้ายร่างกายฆ่าผู้อื่นในที่สุด พระพุทธศาสนาเรียกความขัดแย้งว่าทุกข์ (ทุกข์สัจจะ) ซึ่งมีสภาพขัดแย้งบีบคั้น กดดันซึ่งกันและกัน ความทุกข์ความขัดแย้ง การเกิดจากสิ่ง 2 สิ่งขึ้นไปมาอยู่ร่วมกันย่อมเกิดความขัดแย้งต่อกัน ความขัดแย้งมี 2 ประเภท คือ ความขัดแย้งภายในจิตใจของตนเอง และความขัดแย้งภายนอกคือคนกับคนและคนกับสังคม วัฒนธรรม (พระมหาพรหมมหาโส, 2553: 139 – 140) กล่าวว่า ความขัดแย้ง หากอธิบายในความหมายของผลประโยชน์และความต้องการจะพบว่า การที่คนสองคน สองกลุ่ม หรือมากกว่าสองกลุ่มต้องการสิ่งเดียวกันในเวลาเดียวกัน แต่หากมองความขัดแย้งในเชิงความคิดจะพบว่า การที่คนสองคน สองกลุ่ม หรือมากกว่านี้ คิด อธิบาย ตีความ และเข้าใจสิ่งเดียวกัน ในทิศทางที่แตกต่างกัน ยิ่งกว่านี้เราสามารถจัดแบ่งความขัดแย้ง ออกเป็นประเภทได้ 5 ประเภท คือ ความขัดแย้งด้านความสัมพันธ์ ด้านผลประโยชน์ ด้านข้อมูล ด้านค่านิยม และด้านโครงสร้าง ความขัดแย้งปรากฏอยู่ทั่วทุกแห่ง และเป็นสิ่งที่มนุษย์ในสังคมหลีกเลี่ยงไม่ได้ ซึ่งธรรมชาติของความขัดแย้งมีอยู่ และดำรงอยู่ในภายในของมนุษย์เอง รวมไปถึงการที่มนุษย์จะต้องปฏิสัมพันธ์กับบุคคล หรือกลุ่มบุคคล ไม่ว่าจะเป็นเรื่องครอบครัว การทำงาน เศรษฐกิจ การเมืองและสังคม

2. แนวคิดการจัดการความขัดแย้ง

การไม่ลงรอยกันในที่สุตนอกเหนือจากความแตกต่างหลากหลายระหว่างชาติพันธุ์ ขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรม ความแปลกแยก มีพื้นฐานที่ตั้งอยู่บนอคติทาง

ศาสนา แฝงเร้นไว้ด้วยความรู้สึกต่อต้านกัน เป็นศัตรูกัน ถือเขา ถือเรา โอกาสที่จะเกิดความกระทบกระทั่งกันได้ง่าย แม้ในเรื่องเล็กน้อย ที่โน้มนำไปสู่ความรู้สึกดูหมิ่น ดูแคลน ขาดความเชื่อมั่นที่ดีต่อกัน การเอาวัดเอาเปรียบและการกระทำที่รุนแรง ยิ่งยัดมันเท่าใด ปฏิกริยาย่อมทวีความรุนแรงมากขึ้นเท่านั้น ความขัดแย้งในชีวิตมนุษย์อาจมีได้หลายประเภท และหลายระดับ

ไพโรจน์ ภัทรนรากุล ได้นำเสนอวิธีการจัดการความขัดแย้ง หรือการบริหารความขัดแย้งไว้ว่า การบริหารความขัดแย้งเป็นหน้าที่ของผู้นำที่จะต้องสร้าง การถกเถียง หรือความขัดแย้งในลักษณะที่เป็นบวก (Functional Conflict) หากมีความรู้สึกว่ามี ความคล้อยตาม หรือด่วนสรุปเร็วเกินไปก็ขอให้ความขัดแย้งนั้นสามารถนำไปสู่การตัดสินใจ ที่ดีขึ้น และได้รับความเห็นชอบจากทุกคนที่เกี่ยวข้องเสียก่อน ซึ่งในอดีตตั้งแต่มนุษย์เริ่มอยู่ รวมกันเป็นกลุ่มก็เริ่มมีความขัดแย้งกันขึ้นในสังคม มีผู้กล่าวว่าความขัดแย้งเริ่มมีขึ้นเมื่อ มนุษย์มาอยู่รวมกันตั้งแต่สองคนขึ้นไป ระดับความซับซ้อนของความขัดแย้งมีตั้งแต่น้อย จนถึงซับซ้อนมาก ความขัดแย้งในสัตว์ก็มีแต่เป็นลักษณะที่ไม่ซับซ้อน (simple or instinct conflict) เช่น การแย่งอาหาร การแย่งตัวเมีย เป็นต้น แต่ในมนุษย์ซึ่งมีความคิด มีอารมณ์ มีการวางแผนซับซ้อน ความขัดแย้งในสังคมยิ่งทวีความซับซ้อนยุ่งยากขึ้นเท่านั้น ความขัดแย้งในสังคมมีตั้งแต่หน่วยเล็กคือครอบครัว หน่วยงาน ระดับประเทศ ไปจนถึงระดับ ระหว่างประเทศ

นอกจากนั้น สภาวะผู้นำเป็นส่วนสำคัญที่สุดในการก่อให้เกิดหรือขจัดความขัดแย้งใด ๆ ในองค์กร โดยจะต้องสามารถวิเคราะห์ให้ได้ว่ามีความขัดแย้งในองค์กรเพียงพอ แล้วหรือยัง และความขัดแย้งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นนั้นกำลังนำผลดีหรือผลเสียมาสู่องค์กร ซึ่งระดับของความขัดแย้งนี้จะจะเป็นตัวกำหนดอนาคตของตัวผู้นำคนนั้นว่าจะสามารถทำ การบริหารงานต่อไปได้หรือไม่ ประเด็นสำคัญที่เน้นในที่นี้คือ ความขัดแย้งเป็นสิ่งที่ไม่อาจ หลีกเลี่ยงได้และเป็นสิ่งที่ไม่ควรคิดที่จะหลีกเลี่ยงเลย แต่จะต้องทำการบริหารจัดการ เพื่อให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ และนวัตกรรมใหม่ ๆ ในองค์กร (ไพโรจน์ ภัทรนรากุล, 2551: 8 – 12)

ความขัดแย้งนำไปสู่การเปลี่ยนแปลง (พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส (นิธิบุญญากร), 2547: 139 – 146) การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวเป็นการเปลี่ยนแปลงทั้งในเชิงกายภาพ และจิต ภาพ พระพุทธเจ้ายอมรับว่า มนุษย์ปุถุชนมีความขัดแย้งและความแปลกแยก ในตัวเองอันเกิดจากแรงผลักดันของความโลภ ความโกรธ และความหลง อย่างไรก็ตาม ผลของความแปลกแยกหรือความขัดแย้งภายในลักษณะดังกล่าวได้ทำให้เกิดแง่มุมที่สำคัญ หลายประการ ได้แก่ 1) ความขัดแย้งเป็นที่มาของการพัฒนาศักยภาพมนุษย์ในเชิงปัจเจก 2) ความขัดแย้งเป็นที่มาของการเมืองการปกครอง 3) ความขัดแย้งเป็นที่มาของการบัญญัติ

พระวินัย 4) ความขัดแย้งเป็นที่มาของการจัดระเบียบสังคม 5) ความขัดแย้งเป็นที่มาของการพัฒนาสังคมและเศรษฐกิจ

ในกรณีที่คนเราต้องเผชิญกับความขัดแย้ง เราจะมีวิธีการจัดการ (หรือขจัด) ความขัดแย้งนั้นอย่างไร สามารถสรุปเป็นแนวทางได้ ดังนี้

1. การเอาชนะ (Competition) เมื่อคนเราพบกับความขัดแย้ง จะมีบางคนที่แก้ไขความขัดแย้งนั้นด้วยวิธีการเอาชนะ โดยมุ่งเน้นชัยชนะของตนเองเป็นสำคัญ จึงพยายามใช้อิทธิพล วิธีการหรือช่องทางต่าง ๆ เพื่อจะทำให้คู่กรณียอมแพ้หรือพ่ายแพ้ตนเองให้ได้การแก้ไขความขัดแย้งในแนวทางนี้จะทำให้เกิดผลลัพธ์ในลักษณะ “ชนะ - แพ้”

2. การยอมรับ (Accommodation) เป็นพฤติกรรมที่เน้นการเอาใจผู้อื่น ยอมการเป็นที่ยอมรับและได้รับความรัก มุ่งสร้างความพอใจให้แก่คู่กรณี โดยที่ตนเองจะยอมเสียสละแนวทางการแก้ไขความขัดแย้งแบบนี้ เกิดผลลัพธ์ในลักษณะ “ชนะ - แพ้”

3. การหลีกเลี่ยง (Avoiding) เป็นวิธีจัดการกับความขัดแย้งในลักษณะไม่สู้ปัญหา ไม่ร่วมมือในการแก้ไขปัญหา ไม่สนใจความต้องการของตนเองและผู้อื่น พยายามวางตัวอยู่เหนือความขัดแย้ง พุดง่าย ๆ ก็คือทำตัวเป็นพระอิฐพระปูนนั่นเอง แนวทางการแก้ไขความขัดแย้งแบบนี้ มักเกิดผลลัพธ์ในลักษณะ “แพ้ - แพ้” เป็นส่วนใหญ่

4. การร่วมมือ (Collaboration) เป็นพฤติกรรมของคนที่มีจัดการความขัดแย้ง โดยต้องการให้เกิดความพอใจทั้งแก่ตนเองและผู้อื่น เป็นความร่วมมือร่วมใจในการแก้ไขปัญหาที่มุ่งให้เกิดประโยชน์ทั้งสองฝ่ายซึ่งวิธีการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งในแบบนี้ เรียกได้ว่าเป็นวิธีการแก้ไขความขัดแย้งที่ Win – Win ทั้งสองฝ่ายแนวทางการแก้ไขแบบนี้จึงเกิดผลลัพธ์ในลักษณะ “ชนะ - ชนะ”

5. การประนีประนอม (Compromising) เป็นความพยายามที่จะให้คู่กรณีทั้งสองฝ่าย ได้รับความพอใจบ้าง และต้องยอมเสียสละบ้าง แต่ก็มีแนวโน้มที่จะใช้วิธี คือวิธีเอาชนะมากกว่าวิธีอื่น แนวทางการแก้ไขความขัดแย้งแบบนี้ จึงเกิดผลลัพธ์ในลักษณะ “แพ้ - แพ้” หรือ “ชนะ - แพ้”

3. แนวคิดการจัดการความขัดแย้งในพระพุทธศาสนา

แนวคิดการจัดการความขัดแย้ง พระพุทธเจ้าตรัสไว้ในพระสูตรตันตปิฎก สังยุตตนิกาย ชันธวรรค ปุพผสูตร ความสรุปว่า ภิกษุทั้งหลาย เราไม่ขัดแย้งกับโลก แต่โลกขัดแย้งกับเรา ผู้กล่าวเป็นธรรม (ธรรมวาที) ไม่ขัดแย้งกับใคร ๆ ในโลก (ส.ช. (ไทย) 17/94/178) พระพุทธศาสนา มองว่าทุกข์เป็นสภาวะพื้นฐานของธรรมชาติ ครอบคลุมสรรพสิ่งทั้งสิ่งมีชีวิตและไม่มีชีวิต ทั้งรูปธรรมและนามธรรม สภาวะที่เรียกว่าทุกข์หรือทุกข์ลักษณะนี้ ได้แก่ภาวะที่ไม่คงตัว คงอยู่ใน สภาพเดิมไม่ได้ เพราะมีความกดดัน บีบคั้น ขัดแย้งอยู่ในตัวเองและกับสิ่งรอบตัวอยู่ตลอดเวลา ความขัดแย้งกับทุกข์เป็นสิ่งที่แยกจากกันไม่ได้

ทุกข์เกิดเพราะความขัดแย้งบีบคั้น ดังพระพุทธพจน์ที่กล่าวไว้ในพระสูตรตันตปิฎก ขุททกนิกาย วิมานวัตถุ ความว่า ข้าพเจ้านั้นถูกความทุกข์เบียดเบียนบีบคั้น และภิกษุได้แก้ห่อขมนั้น ออกแล้วฉันขมนี้อ่อนนุเคราะห์ข้าพเจ้า ข้าพเจ้าตายเคลื่อนจากอัฐภาพนั้น แล้วตายไปเกิด เป็นเทวดา (ขุ.วิ. (ไทย) 26/1167/146) ขณะเดียวกันทุกข์ก็นำไปสู่ความขัดแย้งได้ด้วย เช่น ความเสื่อมของอวัยวะบางส่วนในร่างกายก็ทำให้เกิดความขัดแย้งกับอวัยวะส่วนอื่นที่ปกติ เกิดสภาวะที่ไม่สมดุลในร่างกาย ด้วยเหตุนี้ ความขัดแย้งจึงเป็นธรรมดาของสรรพสิ่ง เช่นเดียวกับทุกข์ ดังปรากฏในพระสูตรตันตปิฎก ขุททกนิกาย ปฏิสัมภิทามรรค ความสรุปว่า สภาวะแห่งทุกข์ควรรู้อย่างไร สภาวะที่บีบคั้นแห่งทุกข์ สภาวะที่ปัจเจกปรุงแต่งแห่งทุกข์ สภาวะที่ทำให้เดือดร้อนแห่งทุกข์ สภาวะที่แปรผันแห่งทุกข์ สภาวะแห่งสมุทัย สภาวะที่ประสมมูลมา แห่งสมุทัย สภาวะที่เป็นเหตุแห่งสมุทัย สภาวะที่เกี่ยวข้องแห่งสมุทัย สภาวะที่พัวพัน แห่งสมุทัย สภาวะแห่งนิโรธ สภาวะที่เป็นเครื่องสลัดออกแห่งนิโรธ สภาวะที่เป็นวิเวก แห่งนิโรธ สภาวะที่เป็นอสังขตะแห่งนิโรธ สภาวะที่เป็นอมตะแห่งนิโรธ สภาวะแห่งมรรค สภาวะที่นำออกแห่งมรรค สภาวะที่เป็นเหตุแห่งมรรค สภาวะที่เห็นแห่งมรรค สภาวะที่เป็น ใหญ่แห่งมรรคควรรู้อย่างไร สภาวะที่เป็นของแท้ควรรู้อย่างไร สภาวะที่เป็นอนัตตา สภาวะที่เป็นจริง สภาวะที่รู้แจ้ง สภาวะที่รู้อย่างไร สภาวะที่กำหนดรู้ สภาวะที่เป็นธรรม สภาวะที่เป็นธาตุ สภาวะ ที่รู้ สภาวะที่ทำให้แจ้ง สภาวะที่ถูกต้อง สภาวะที่ตรัสรู้ควรรู้อย่างไร (ขุ.ป. (ไทย) 31/17/25 - 26)

พระครูสุตพัฒน์โนดม (วรเมศร์ จารุณโณ) (2561: 375 – 377) อธิบายว่าในชีวิต ของบุคคลและในความเป็นไปของสังคม เราไม่สามารถหลีกเลี่ยงความขัดแย้งได้ ไม่ว่าความ ขัดแย้งกับตนเองและความขัดแย้งกับผู้อื่น ความขัดแย้งสามารถเกิดขึ้นได้ตลอดเวลา แต่เมื่อ พูดยุติความขัดแย้งเป็นเรื่องธรรมดา นั้นมิได้หมายความว่าเราไม่สามารถทำอะไรกับมันได้ ทุกข์นั้นมีหลายระดับหลายประเภท บางประเภทเราไม่สามารถขจัดไปได้ เช่น ความแก่ และ ความตาย ทำได้อย่างมากแค่ชะลอ แต่บางประเภทเราสามารถระงับได้ เช่น ความหิว ความ เจ็บปวด ฉันทิโกฉันทินั้น มีความขัดแย้งบางอย่างที่เราสามารถจัดการได้ เราไม่สามารถห้าม ความขัดแย้งทางความคิดได้ แม้กระทั่งพระอรหันต์ที่รู้แจ้งในสังขารและปลอดพ้นจากกิเลส ก็ ยังมีความเห็นแตกต่างกัน ดังนั้น ความขัดแย้งหรือทุกข์จึงมี 2 ประเภท คือ 1) ความขัดแย้งภายในตัวเราเอง 2) ความขัดแย้งภายนอกระหว่างคนกับสังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรม โดยมีอธิบายดังนี้

1. ความขัดแย้งภายใน พระพุทธองค์ตรัสว่า สังขารเป็นทุกข์ มีแต่ความขัดแย้ง ตลอดเวลา ดังมีพุทธจนะว่า สพเพ สงขารา ทุกขา แปลว่า สังขาร คือ กายและใจนั้น ล้วนแล้วแต่มีทุกข์หรือความขัดแย้ง อันนี้เป็นความขัดแย้งภายในตนเอง ทุกข์คือความขัดแย้ง การเป็นปฏิปักษ์ต่อกัน สำหรับสรรพสัตว์จึงเป็นของคู่กัน เมื่อมีเกิด ย่อมมีทุกข์ ดังมีพุทธ วจนะว่า การเกิดเป็นทุกข์หรือการเกิดเป็นความขัดแย้ง

2. ความขัดแย้งภายนอก พระพุทธองค์ตรัสความขัดแย้งภายนอก หมายถึง ความขัดแย้งระหว่างคนกับคน คนกับสังคม คนกับวัฒนธรรม คนกับสิ่งแวดล้อม เป็นต้น ตัวอย่างเช่น ความขัดแย้งระหว่างคนกับคน และคนกับสังคมย่อมนำไปสู่ทุกข์ของสังคม และค้นหา “อานนท์ ก็ด้วยประการดังนี้แล คำนี้ คือ เพราะอาศัยเวทนาจึงเกิดค้นหา เพราะอาศัยค้นหาจึงเกิดการแสวงหา เพราะอาศัยการแสวงหา จึงเกิดลาภ เพราะอาศัยการได้มาจึงเกิดการพึงใจ เพราะอาศัยการพึงใจจึงเกิดการรักใคร่พึงพอใจ เพราะอาศัยการรักใคร่พึงพอใจจึงเกิด การพะวง เพราะอาศัยการพะวง จึงเกิดความยึดถือ เพราะอาศัยความยึดถือ จึงเกิดความตระหนี่ เพราะอาศัยความตระหนี่จึงเกิดการรักษาป้องกัน เพราะอาศัยการรักษาป้องกัน จึงเกิดเรื่องในการป้องกันขึ้น อกุศลธรรมอันชั่วช้าลามกมิใช่น้อย คือการถือไม้ ถือน้ำ การทะเลาะ การแก่งแย่ง การวิวาท การกล่าวหา มึง มึง การพูดคำส่อเสียดและการพูดเท็จจึงเกิดขึ้น”

กระบวนการนี้ เป็นกระบวนการปฏิบัติสมุปบาทเชิงสังคม ที่เกิดขึ้นภายในจิตใจของมนุษย์ที่ทวีความรุนแรงขึ้น จนแสดงผลออกมาเชิงพฤติกรรมทางกาย วาจา กระพริบกับสังคม องค์การ สิ่งแวดล้อม วัฒนธรรมก่อให้เกิดขึ้นกับทุกข์สังคม ไม่ว่าจะเป็นสังคมนักธุรกิจ นักการเมือง ข้าราชการ สงครามระหว่างชาติต่าง ๆ การแตกแยกของศาสนา แม้แต่วงการพระสงฆ์ที่ต้องการแสวงหายศ ฐานันดรต่าง ๆ กระบวนการแห่งปฏิบัติสมุปบาททางสังคมย่อมเกิดขึ้นอย่างเป็นระบบและสมบูรณ์เต็มที่ กระบวนการทั้งหมดนี้ หากเกิดขึ้นกับบุคคลใดสังคมใด ย่อมเกิดการบีบคั้นจิตใจภายในก่อน แล้วย่อมเกิดการแก่งแย่ง ผลักไส ทะเลาะ ความรุนแรง อันนี้คือความขัดแย้งที่เกิดจากการบีบคั้นจากภายนอกนำไปสู่ความทุกข์ทั้งหมดนี้เมื่อเกิดขึ้น นับว่าเป็นการขัดแย้งกับอุดมการณ์เป้าหมายสูงสุดของพุทธศาสนาเป็นหนทางแห่งการเสื่อมโทรมแก่ตนเองและสังคม

นอกจากนี้ (พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส (นิตฺยนิยุตฺต) 2554: 362) ได้สรุปไว้ว่า พุทธสันติวิธี หมายถึง วิธีการจัดการความขัดแย้งที่ดำรงอยู่บนฐานของการรู้ ตื่นและเบิกบาน กล่าวคือ นักสันติวิธีในบริบทนี้ต้องเป็นผู้ที่มีปัญญาในการวิเคราะห์สถานการณ์ความขัดแย้ง และมีที่ท่าต่อความขัดแย้ง ได้แก่ 1) รู้ คือ รู้ว่าอะไรควรทำ อะไรไม่ควรทำ อะไรดี อะไรชั่ว อะไรถูก อะไรผิด อะไรสูง อะไรต่ำ การรู้ลักษณะเช่นนี้มุ่งเน้นที่การรู้สภาวะทุกอย่างที่เกิดขึ้นตามความเป็นจริง 2) ตื่น คือ ตื่นจากการมีอคติ (Bias) ครอบงำจากความโกรธ ความเกลียดชังและการขาดความยั้งคิดจากความไม่รู้ (อวิชชา) และ 3) เบิกบาน คือ การวางสภาพจิตของตนเองในการทำหน้าที่นักสันติวิธีด้วยความรู้สึกที่ว่า เรากำลังทำหน้าที่เพื่อมวลมนุษยชาติหรือเพื่อนร่วมทุกข์เกิด แก่ เจ็บ และตาย ในการทำหน้าที่ควรตั้งกัลยาณมิตรที่สดชื่นและเบิกบานประดุจดอกบัวที่กำลังผลิใบในยามเช้า

ความขัดแย้งทางสังคม หรือความขัดแย้งในความสัมพันธ์ระหว่างผู้คนนั้น ท่าทีของพุทธศาสนาก็คือ ไม่ควรนิ่งดูตาย หรือวางเฉยปล่อยให้เขากระทบกันไปเอง หากควรเข้าไปจัดการแก้ไขให้กลับคืนดี การช่วยเหลือและส่งเสริมให้ผู้คนคืนดีกัน เป็นการกระทำที่พระพุทธองค์ทรงสรรเสริญ ดังมีพุทธพจน์ในพระสูตรตันตปิฎก ขุททกนิกาย ชาดก กัสสปม้นทียชาดก สรุพบว่า เมื่อคนเหล่าอื่นขัดแย้งกันอยู่ ผู้ใดพยายามประสานให้พวกเขาคืนดีกัน ผู้นั้นถือว่าเป็นคนมีความรับผิดชอบ เป็นผู้จัดระเบียบ เป็นผู้นำภาระไป เป็นผู้ทรงธุระไว้ได้ (ขุ.ชา. (ไทย) 27/48/166) และในพระสูตรตันตปิฎก ขุททกนิกาย จริยาปิฎก พระพุทธเจ้าตรัสว่า ท่านทั้งหลาย จงเห็นความวิเวกโดยความเป็นภัย และเห็นความไม่วิเวกโดยเป็นทางเกษม แล้วจงกล่าววาจาอ่อนหวานอันสมควรกันเถิด นี่เป็นคำสั่งของพระพุทธเจ้าทั้งหลาย (ขุ.จริยา. (ไทย) 33/122/775) ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า แนวคิดการจัดการความขัดแย้งในพระพุทธศาสนา ควรประกอบด้วยการกล่าววาจาที่อ่อนหวาน การสร้างความสามัคคีปรองดองพร้อมเพรียงกันในหมู่คณะและมีความประนีประนอมต่อกัน และกัน จึงจะเกิดสันติภาพ ซึ่งเป็นจุดหมายของพระพุทธศาสนา

4. หลักการแก้ปัญหาความขัดแย้งแนวพุทธ

ความขัดแย้งคือความรู้สึกของบุคคลหรือกลุ่มบุคคลตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป ที่มีความคิดเห็นหรือความเข้าใจว่าเป้าหมายหรือผลประโยชน์ของตนเองนั้นถูกขัดขวางสกัดกั้น หรือไม่ลงรอยกัน (Incompatible Goal) กับบุคคลหรือกลุ่มบุคคลอื่น เมื่อความขัดแย้งเกิดขึ้นไม่ว่าจะเป็นระดับบุคคล ระดับองค์กร ระดับสังคม หรือระดับประเทศ ในเกือบทุกหนทุกแห่งได้ใช้สันติวิธีเข้าช่วยคลี่คลายความขัดแย้งมากกว่าการใช้ความรุนแรง เพราะการใช้ความรุนแรงก็เหมือนกับเรากำลังล่อเลี้ยงความโกรธ ความเกลียด ความทุกข์ร้อนของทุกฝ่าย สะสมเป็นพลังดันที่แรงขึ้นเรื่อย ๆ จนนำไปสู่การใช้ความรุนแรงได้ตอบในที่สุด หลักการแก้ปัญหาความขัดแย้งแนวพุทธ พระพุทธเจ้าตรัสไว้ในพระสูตรตันตปิฎก มัชฌิมนิกาย มัชฌิมปัณณาสก์ อภยราชกุมารสูตร ความสรุปว่า เกณฑ์ในการตรัสวาจาของพระพุทธเจ้ามี 6 ประการ คือ 1) คำพูดที่ไม่จริง ไม่ถูกต้อง ไม่เป็นประโยชน์, ไม่เป็นที่รักที่พอใจของผู้อื่น ไม่ตรัส 2) คำพูดที่จริง ถูกต้อง, แต่ไม่เป็นประโยชน์ ไม่เป็นที่รักที่พอใจของผู้อื่น ไม่ตรัส 3) คำพูดที่จริง ถูกต้อง เป็นประโยชน์ ไม่เป็นที่รักที่พอใจของผู้อื่น เลือกกาลตรัส 4) คำพูดที่ไม่จริง ไม่ถูกต้อง ไม่เป็นประโยชน์ ถึงเป็นที่รักที่พอใจของผู้อื่น ไม่ตรัส 5) คำพูดที่จริง ถูกต้อง แต่ไม่เป็นประโยชน์ ถึงเป็นที่รักที่พอใจของผู้อื่น ไม่ตรัส 6) คำพูดที่จริง ถูกต้อง เป็นประโยชน์ เป็นที่รักที่พอใจของผู้อื่น เลือกกาลตรัส (ม.ม. (ไทย) 13/86/87 - 88)

สุตาทถ์ จันทรประเสริฐ กล่าวว่า การแก้ไขความขัดแย้งเป็นสิ่งที่ผู้บริหารควรมานั่งขบคิดว่าจะมีวิธีการใดมาช่วยแก้ไขความขัดแย้งได้บ้าง ซึ่งการจัดการความขัดแย้งในองค์กร มี 3 วิธี ได้แก่

วิธีที่ 1 การไกล่เกลี่ย คือ การที่บุคคลที่สาม ซึ่งอาจเป็นผู้ที่เกี่ยวข้องหรือไม่เกี่ยวข้องมาเป็นผู้ช่วยคลายความขัดแย้ง หรือเป็นการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม ซึ่งสามารถแบ่งการไกล่เกลี่ยได้ทั้งในระดับบุคคล ระดับกลุ่ม

วิธีที่ 2 การทำงานเป็นทีม คือ การที่องค์การตระหนักถึงการเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน

วิธีที่ 3 การเจรจาต่อรอง เป็นการส่งเสริมให้ประนีประนอมหรือประสานงานให้ได้ประโยชน์ทั้ง 2 ฝ่าย (ตาทิร จันทรประเสริฐ, 2560: 222 – 223)

ส่วนบุขบง ชัยเจริญวัฒนะ และเหมือนขวัญ เรณูมาศ กล่าวว่า หลักคิดของสันติวิธี (Non - Violence Concepts) คือการไม่ใช้ความรุนแรง เนื่องจากการใช้ความรุนแรงเป็นตัวก่อให้เกิดความแตกแยก และสร้างความเสียหายต่อจิตใจและร่างกายทั้งในส่วนของผู้ปัจเจกและส่วนรวม ในการใช้แนวทางสันติวิธีจึงต้องทำความเข้าใจถึงหลักคิดของสันติวิธี ซึ่งสามารถแบ่งออกเป็น 8 ประการ ดังต่อไปนี้

1. ปฏิเสธการใช้ความรุนแรงอย่างสิ้นเชิง ความรุนแรงมีผลเป็นการทำลายทำลายทั้งในแง่ของความสัมพันธ์ของคู่กรณีและสถานการณ์ ความขัดแย้งทำให้ทิศทางของความขัดแย้งเปลี่ยนแปลงไปในทางลบ และความรุนแรงจะทำให้ข้อเรียกร้องที่ชอบธรรมของฝ่ายผู้ใช้ความรุนแรงกลายเป็นสิ่งที่ไม่ชอบธรรม ฉะนั้น จะเห็นว่า แม้ว่าจะมีข้อเรียกร้องที่เป็นธรรมเพียงใด หากวิธีการเรียกร้อง ข้อเรียกร้องนั้นไม่เป็นธรรมก็ไม่สามารถได้รับการตอบสนองจากฝ่ายตรงข้าม

2. โจมตีที่ปัญหาไม่โจมตีที่ ตัวบุคคล หลักคิดนี้เป็นการแยก (ปัญหา) ออกจาก (ตัวบุคคล) คือ เมื่อเกิดความขัดแย้งขึ้น สิ่งที่ต้องจัดการกับความขัดแย้งนั้น คือ จัดการที่ (ปัญหา) ไม่โจมตีหรือมุ่งจัดการที่ (ตัวบุคคล) เพราะหากเรามุ่งโจมตีหรือจัดการที่ตัวบุคคล ความสัมพันธ์ระหว่างเรากับคู่กรณีจะยิ่งตึงต่าลง ต่างฝ่ายต่างปกป้องตนเองและคิดหาแต่วิธีโจมตีกลับกันไปมา ซึ่งแน่นอนว่า วิธีการดังกล่าวไม่ได้เป็นประโยชน์ต่อการจัดการความขัดแย้ง ในขณะเดียวกันก็จะยิ่งเป็นการสร้างกำแพงปิดกั้นทางออกที่เป็นไปได้ของปัญหา

3. สร้างความสัมพันธ์อันดี ความสัมพันธ์ที่ดีตั้งอยู่บนพื้นฐานของความไว้วางใจต่อกัน (Trust) ซึ่งการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันนั้น จัดได้ว่าเป็นขั้นตอนสำคัญลำดับต้น ๆ ของการจัดการความขัดแย้ง ด้วยแนวทางสันติวิธี เนื่องจากในการจัดการความขัดแย้งนั้น ก่อนที่คู่กรณีจะไปสู่ขั้นตอนของการพูดคุยกัน สมพันธภาพของคู่กรณีต้องได้รับการฟื้นฟูเสียก่อน เพราะหากสมพันธภาพที่ดีหรือความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างกันของคู่กรณีไม่ได้รับการฟื้นฟู คู่กรณีก็จะเกิดความหวาดระแวงต่อคำพูดของอีกฝ่ายมากเสียกว่าการเปิดใจ

ยอมรับฟังอีกฝ่าย จนกระทั่ง ในท้ายที่สุดก็จะทำให้คู่กรณีทั้งสองฝ่ายไม่สามารถเข้าใจกัน และกัน รวมทั้งไม่ยอมรับข้อเสนอของกันและกัน

4. ไม่มุ่งเอาชนะกัน แต่สร้างความร่วมมือกัน ในการแก้ไขความขัดแย้งนั้น คู่กรณีจะต้องไม่อยู่บนฐานคิดแบบการเล่นเกมส์ คือ มีฝ่ายแพ้และมีฝ่ายชนะ เพราะหากคิดเช่นนั้น คู่กรณีจะมีแนวโน้มในการใช้วิธีการรุนแรง การบิดเบือนข้อมูล และการหักหลังกัน ซึ่งการกระทำทั้งหมดที่กล่าวมานี้ มีแต่จะทำให้ความขัดแย้งเกิดการขยายตัวและบานปลายมากขึ้น แต่ในทางตรงกันข้ามหากคู่กรณีสละทิ้งวิธีการคิดแบบการเล่นเกมส์ออกไป และหันหน้ามาร่วมมือกัน คิดหาทางออกที่สร้างสรรค์ ก็จะสามารถบรรลุเป้าหมายร่วมกันได้อย่างเต็มที่

5. ตอบสนองความต้องการของทุกฝ่าย โดยส่วนใหญ่แล้ว ความขัดแย้งที่มีความรุนแรงเข้ามาเกี่ยวข้องด้วย เกิดจากการที่ความต้องการขั้นพื้นฐานของคู่กรณีไม่ได้รับการตอบสนอง ดังนั้น ถ้าจะแก้ไขความขัดแย้ง ความต้องการขั้นพื้นฐานของทุกฝ่ายจะต้องได้รับการตอบสนองเสียก่อน ซึ่งจะทำให้ได้บนพื้นฐานของการร่วมมือกัน

6. มองทุกคนมีความเป็นมนุษย์เหมือนกัน การมองผู้อื่นว่าเป็นมนุษย์เหมือน ๆ กับเรา เป็นปัจจัยที่จะป้องกันการใช้ความรุนแรงต่อกัน เพราะการทำลายหรือการทำร้ายบุคคลอื่นที่เราคิดว่าเป็นมนุษย์ มีครอบครัวที่รัก มีสุข มีทุกข์ มีเจ็บ มีเสียใจเฉกเช่นเดียวกับเรา เราก็จะกระทำรุนแรงต่อเขาได้ยากลำบากขึ้น ในทางตรงกันข้าม หากเรามองผู้อื่นว่ามีโซ่มนุษย์ เราจะกระทำรุนแรงต่อผู้อื่นได้ง่ายขึ้น ดังเช่นที่ครั้งหนึ่งพระกิตติวุฒิชัย เคยเสนอแนวคิดที่ว่า “ฆ่าคอมมิวนิสต์ไม่บาป” แนวคิดดังกล่าวเป็นแนวคิดที่มีอิทธิพลต่อความคิดของผู้คนให้เชื่อว่า การฆ่าหรือการใช้ความรุนแรงต่อคนที่มีอุดมการณ์คอมมิวนิสต์เป็นสิ่งที่สามารถกระทำได้โดยไม่บาป ซึ่งแนวคิดข้างต้นเป็นการชี้ให้เห็นว่า เราไม่ได้นับว่าชีวิตทุกชีวิตคือชีวิต แต่เราพยายามมองว่าชีวิตของใครควรถูกนับว่าเป็นชีวิต บ้างและเมื่อเรามองว่าคอมมิวนิสต์ไม่ใช่ชีวิต เราจึงเกลียดต่อต้านและพร้อมที่จะใช้ความรุนแรงต่อคนที่เป็นคอมมิวนิสต์ อันเป็นวิธีคิดและวิธีปฏิบัติที่ตรงข้ามกับสันติวิธีอย่างสิ้นเชิง

7. เน้นทั้งเหตุผลและความรู้สึก การจัดการความขัดแย้ง คือ การจัดการกับวิธีที่ผู้คนคิดและรู้สึก ดังนั้นการใช้เหตุผล (Head) เพียงอย่างเดียวในการจัดการความขัดแย้งเป็นสิ่งที่นักสันติวิธีมองว่าไม่สามารถแก้ไขปัญหาได้ เนื่องจากการจัดการความขัดแย้งที่ดีควรต้องใช้ทั้งเหตุผลและความรู้สึกเป็นปัจจัยขับเคลื่อน ดังเช่น ตัวอย่างการเจรจาสันติภาพระหว่างอียิปต์กับอิสราเอล ในปี พ.ศ. 2521 คู่เจรจาในฐานะตัวแทนของประเทศใช้เวลาในการเจรจาเป็นปี ก็ไม่สามารถสงบศึกและหาข้อตกลงร่วมกันได้ แต่ภายหลังจากที่คู่เจรจากจากทั้งสองประเทศใช้เวลาพูดคุยเพื่อทำความเข้าใจความรู้สึกกันและกันเพียงไม่กี่นาที ในฐานะคนเป็นพ่อ หรือผู้นำของประเทศที่ไม่ต้องการเห็นลูกของตนได้รับผลกระทบ

จากสงคราม ทั้งสองฝ่ายก็กลับตกลงกันได้ อันเป็นที่มาของสนธิสัญญาสันติภาพระหว่างกัน ในที่สุด

8. กล้าและสร้างสรรค์ ความรุนแรงมีแรงผลักดันมาจากความกลัว เช่น กลัวสูญเสียอำนาจ จึงต้องมีการใช้ความรุนแรงในการปกป้องอำนาจของตนไว้ แต่การใช้สันติวิธีนั้นต้องจัดความกลัวออกไป และจะต้องมีแรงผลักดันมาจากความกล้า คือ ต้องมีความกล้าเผชิญกับความจริง กล้าที่จะตั้งคำถาม กล้าคิด กล้ากำจัดอคติ กล้าที่จะยอมสูญเสียผลประโยชน์บางสิ่งบางอย่าง และกล้าที่จะพูดคุย ซึ่งความกล้าเหล่านี้จะนำพาเราไปสู่การเปิดใจยอมรับการพูดคุยกับอีกฝ่ายอันเป็นการกระทำที่สร้างสรรค์และจำเป็นอย่างมากต่อการจัดการความขัดแย้ง (บุษบง ชัยเจริญวัฒนะ และเหมือนขวัญ เรณูมาศ, 2560: 8 - 9)

จากที่ได้กล่าวมาจะเห็นได้ว่า ความขัดแย้งเป็นปฏิสัมพันธ์รูปแบบหนึ่ง (Sociation) ที่เกิดขึ้นในกลุ่มที่สมาชิกมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกัน Georg Simmel ความขัดแย้งระหว่างสองฝ่ายแสดงให้เห็นถึงลักษณะความสัมพันธ์และความสามัคคีกลมเกลียวภายในกลุ่ม ขณะเดียวกันความกลมเกลียวภายในกลุ่มก็เป็นอีกสาเหตุทำให้เกิดความขัดแย้งได้เช่นเดียวกัน พระพุทธเจ้าให้ความสำคัญเกี่ยวกับความขัดแย้งมาก จะเห็นได้จากวินัยของพระสงฆ์ ซึ่งมีข้อกำหนดหรือสิกขาบทมากมายเกี่ยวกับการระงับความขัดแย้ง (อิทธิกรณ) ในหมู่สงฆ์ ที่เรียกว่า อิทธิกรณสมถะ การทำอิทธิกรณให้สงบระงับ หมายถึง วิธีระงับอิทธิกรณตามพระธรรมวินัย รวมทั้งกำหนดคุณสมบัติของผู้ไกลเกลี่ยไว้ด้วย ดังนั้น หลักการแก้ปัญหาความขัดแย้งแนวพุทธ พระพุทธเจ้าได้วางหลักในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งระหว่างภิกษุกับภิกษุไว้ 7 ประการ เรียกว่าวิธีระงับอิทธิกรณ หรือสมถขันธกะ คือ

1. สัมมุขวินัย คือ การแก้ไขหรือการระงับความขัดแย้งที่เกิดขึ้น โดยให้คู่กรณีอยู่พร้อมหน้ากัน ทั้งผู้ระงับต้องให้ความเป็นธรรมด้วย
2. สติวินัย คือ การระงับด้วยการยกให้เป็นผู้มีสติ การระงับข้อขัดแย้งด้วยวิธีนี้จะกระทำได้ก็ต่อเมื่อผู้ที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำผิดเป็นคนดีมีคุณธรรมเป็นที่ยอมรับของบุคคลทั่วไป แต่ถูกกล่าวหาด้วยการกลั่นแกล้งด้วยเลศนัยบางอย่าง
3. อมูพหวินัย คือ การระงับความขัดแย้งด้วยเหตุว่าผู้ที่ถูกกล่าวหาเป็นคนบ้า กระทำไปในขณะที่ไม่มีสติสัมปชัญญะอยู่กับตัวอย่างสมบูรณ์เช่นคนปกติ
4. เภยยุยงสิกา คือ ระงับความขัดแย้งโดยการใช้เสียงข้างมากตัดสินว่าใครผิดใครถูก ในการระงับด้วยวิธีนี้ผู้ที่อยู่ในฐานะดำเนินการระงับจะต้องเข้าใจวิธีการลงคะแนน และต้องแน่ใจว่าผู้ที่เป็นกรรมการชี้ความผิดส่วนใหญ่ไม่มีอคติ 4 คือ ไม่ลำเอียงเพราะรัก เพราะเกลียด เพราะเขลา เพราะกลัว และเรื่องที่จะทำการระงับในลักษณะที่ว่านี้จะต้องมีเงื่อนไข 1 ประการ คือ 1) เป็นเรื่องเล็กน้อย 2) ไม่ลุกลามไปสู่วัดอื่น 3) ไม่ต้องคิดแล้วคิดเล่า 4) รู้ว่าผู้กล่าวหาไม่เป็นธรรมมีมากกว่า 5) รู้ว่าผู้กล่าวหาไม่เป็นธรรมอาจมีมากกว่า

6) รู้ว่าสงฆ์จะแตกกัน 7) รู้ว่าสงฆ์แตกกัน 8) ลงคะแนนโดยไม่เป็นธรรม 9) ลงคะแนน
พร้อมกันเป็นพวก (ไม่ลงคะแนนทีละคน) 1) มิได้ลงคะแนนตามความเห็นของตน

5. ตัสสปายสิกา คือการระงับความขัดแย้งด้วยการลงโทษ การระงับเรื่องที่เกิดขึ้น
ด้วยวิธีนี้จะกระทำในกรณีที่จำเลยหรือผู้ถูกฟ้องร้องพูดกลับกลอก ไม่มีความแน่นอน

6. ปฎิญาตกรรมะ คือการระงับด้วยคำสารภาพของผู้ถูกฟ้อง หรือพุดง่าย ๆ
ก็คือการระงับด้วยการลงโทษผู้ถูกฟ้องร้องตามคำสารภาพ

7. ตินวัตถการกะ คือการระงับด้วยการให้เลิกแล้วต่อกัน แต่การจะระงับด้วยวิธีนี้
จะต้องอยู่ในเงื่อนไขดังต่อไปนี้

5. พุทธวิธีแก้ปัญหาความขัดแย้ง

ศาสนาทุกศาสนามีความสำคัญในการส่งเสริมสันติภาพ และสามารถนำหลัก
ศาสนธรรมของแต่ละศาสนามาประยุกต์ใช้ในการจัดการความขัดแย้งต่าง ๆ ของมนุษย์ได้
พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต) กล่าวว่าความจริงนั้นพระพุทธศาสนาเป็นเรื่องของการศึกษา
และก็เป็นเรื่องของสันติภาพอยู่แล้ว ชาวพุทธเราย่อมทราบกันดี (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต),
2538: 4) (รัฐพล เย็นใจมาและสุรพล สุษะพรหม, 2561: 230)กล่าวว่า การแก้ปัญหาความ
ขัดแย้งมีหลายวิธี ขึ้นอยู่กับสถานการณ์ และบุคลิกของผู้ขัดแย้งว่าเป็นอย่างไร เราต้องเลือก
วิธีการแก้ปัญหาให้ถูกวิธีและพยายามทำให้ทุกคนเป็นผู้ชนะองค์การจึงจะประสบความสำเร็จ
(อมรา รอดดารา, 2554: 6 – 11) กล่าวว่า ธรรมชาติของศาสนาเป็นเรื่องเกี่ยวกับความ
ต้องการทางจิตใจของมนุษย์ที่แฝงไว้ด้วยความศักดิ์สิทธิ์เป็นศรัทธาสูงสุดของมนุษย์ที่จะเชื่อ
และปฏิบัติตาม เพื่อความอยู่รอดและความสงบสุขของสังคมมนุษย์ เป้าหมายสำคัญของ
ศาสนา คือ มีทัศนคติที่ดีต่อชีวิตเพื่อนมนุษย์ และสิ่งแวดล้อม เพื่อการอยู่ร่วมกันด้วยดี
สามัคคี และเกิดสันติสุขด้วยเป้าหมายของศาสนามีความสอดคล้องกับการจัดการความ
ขัดแย้งของมนุษยชาติ เพื่อสันติภาพของโลก การนำหลักศาสนาใช้ในการจัดการความ
ขัดแย้งจึงเป็นอีกหนึ่งวิธี ที่มนุษยชนนำมาปฏิบัติกันอย่างยาวนาน สอดคล้องกับ (พระมหา
นครินทร์ แก้วโชติรุ่ง, 2548: 48) กล่าวว่า ในแต่ละศาสนามีหลักธรรมคำสอนที่เป็นแนวทาง
เดียวกันในเบื้องต้นคือ สอนให้มนุษย์ทุกคนทำความดีละเว้นความชั่ว เมื่อมนุษย์ประพฤติ
ปฏิบัติได้ตามคำสอนดังกล่าวก็จะทำให้มนุษย์และสังคมทุกระดับเกิดความสุขสงบ
มีสันติภาพได้ ดังนั้นทุกศาสนาจึงนำเสนอสันติภาพที่เริ่มต้นภายในปัจเจกบุคคลแต่ละคน
ซึ่งเป็นองค์ประกอบส่วนย่อยในสังคมก่อน แต่เป็นองค์ประกอบย่อยที่สำคัญยิ่ง แล้วจึงค่อย
ขยายขยายภาวะสันติภาพไปยังระดับสังคมต่อไป โดยการรวมตัวกันของบุคคลหลาย ๆ คนที่มี
สันติภาพภายในจนเกิดเป็นกลุ่มสันติภาพ คือ สันติภาพภายนอก

นอกจากนี้พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต) กล่าวว่า การจัดการความขัดแย้งด้วย
หลักพระพุทธศาสนามีเป้าหมายเพื่อสันติภาพ ได้แก่ สันติภาพภายใน หมายถึง การมีสภาวะ

จิตได้บรรลुพระนิพพานซึ่งเป็นสันติภาพที่แท้จริงและสูงสุดในพระพุทธศาสนา ซึ่งเกิดจากการฝึกฝนอบรมตนตามหลักไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา และสันติภาพภายนอก หมายถึง การอยู่ดี มีสุขของประชาชนหรือสังคมหรือโลกทั้งหมด ซึ่งเป็นภาวะที่ทุกคนรับรู้ได้ และภาวะที่เกิดขึ้นจากการที่สังคมสงบสุขเรียบร้อย ไม่มีการรบราฆ่าฟัน ไม่มีสงครามอยู่กัน โดยไม่เบียดเบียน การฝึกตนเองในด้านพฤติกรรมภายนอกทางกาย วาจา เรียกว่า ศีล การฝึกฝนพัฒนาคนในด้านจิตใจ เรียกว่า สมาธิ และการฝึกฝนพัฒนาคนในเรื่องของความรู้ ความเข้าใจให้เข้าถึงความจริง เรียกว่า ปัญญา ซึ่งพระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), 2542: 356 – 357) กล่าวเพิ่มเติมว่า นอกจากหลัก ศีล สมาธิ ปัญญา ที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการจัดการความขัดแย้งแล้วยังมีหลักคำสอนในพระพุทธศาสนาจำนวนมากมายที่เกี่ยวข้องกับความสงบสุขและสันติภาพ หลักเมตตาธรรม เป็นหลักธรรมในพระพุทธศาสนาที่สามารถนำมาใช้ในการจัดการความขัดแย้งได้โดยทันที เพราะเมตตาธรรมเป็นคุณธรรมประจำใจที่เปิดจิตให้กว้างขวาง พ้นจากความเห็นแก่ตัว และขยายความรู้สึกที่ดีงามออกไปทั่วทั้งโลก แผ่ออกไปถึงสรรพสัตว์ เมื่อจิตพ้นจากความยึดติดในตัวตนและสิ่งที่จะเอาเป็นของตนก็พร้อมที่จะรองรับและเปิดโอกาสให้คุณธรรมอื่นๆ เจริญงอกงามขึ้นได้อีกพร้อมที่จะปฏิบัติคุณธรรมข้ออื่น ๆ ได้อย่างจริงใจและเต็มที่

โดย(รัฐพล เย็นใจมา และสุรพล สุยะพรหม, 2561: 229 – 230) กล่าวถึงแนวคิดการจัดการแก้ไขความขัดแย้งว่า บุคคลแตกต่างกัน จึงใช้กลยุทธ์ในการจัดการความขัดแย้ง โดยแต่ละคนมีรูปแบบการแก้ปัญหาเป็นของตนเอง สามารถเปลี่ยนแปลงการเรียนรู้และหาวิธีการใหม่ ๆ ที่มีประสิทธิภาพในการจัดการความขัดแย้งในภาวะขัดแย้ง ประเด็นหลักที่ต้องใส่ใจ คือ การบรรลุวัตถุประสงค์ส่วนตัว เมื่ออยู่ในภาวะขัดแย้ง คนแต่ละคนจะมีวัตถุประสงค์ที่แตกต่างจากผู้อื่น และการรักษาสัมพันธภาพกับบุคคลอื่น แบบพฤติกรรมในการจัดการความขัดแย้ง 5 แบบ คือ

1. ลักษณะแบบเต่า (ถอนตัว, หดหัว) มีลักษณะหลีกเลี่ยงความขัดแย้ง ยอมละวัตถุประสงค์และความสัมพันธ์ส่วนตัว โดยการหลีกเลี่ยงไม่เผชิญกับคู่กรณี จะไม่ตัดสินใจอย่างใดอย่างหนึ่งเพื่อแก้ปัญหา
2. ลักษณะแบบฉลาม (บังคับ, ขอบใช้กำลัง) เป็นการแก้ปัญหาคความขัดแย้ง โดยใช้อำนาจตามตำแหน่ง คำนึงถึงเป้าหมายงานหรือความต้องการของตนเองมากกว่าความสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมงาน
3. ลักษณะแบบตุ๊กตาหมี (สัมพันธภาพราบรื่น) เชื่อว่าความขัดแย้งหลีกเลี่ยงได้ เพื่อเห็นแก่ความกลมเกลียว ยอมยกเลิเป้าหมาย เพื่อรักษาสัมพันธภาพอันดีไว้
4. ลักษณะแบบสุนัขจิ้งจอก (ประนีประนอม, แก้ปัญหาเฉพาะหน้า) จะคำนึงถึงเป้าหมายส่วนตนและสัมพันธภาพกับบุคคลอื่นในระดับปานกลาง แสวงหาการ

ประนีประนอมพร้อมและเต็มใจที่จะสละวัตถุประสงค์และสัมพันธภาพบางส่วนเพื่อหาข้อตกลงร่วมที่ดี

5. ลักษณะแบบนกฮูก (เผชิญหน้ากัน, สุขุม) จะมองความขัดแย้งว่าเป็นปัญหาที่จะต้องแก้ไข ให้คุณค่าแก่เป้าหมายและสัมพันธภาพ สิ่งที่ต้องการคือการบรรลุเป้าหมายของตนเองและผู้อื่น

พุทธวิธีในการแก้ปัญหาความขัดแย้งที่มีการรวบรวมไว้ที่เด่นชัดและมีการสวดกันเป็นประจำนั่นก็คือ บทพาหุ ซึ่งมื่อนื้อหาที่ระบุดังวิธีในการแก้ปัญหาของพระองค์บางครั้งก็ต้องแลกด้วยชีวิตอย่างเช่นตอนที่พระเวทที่ตกถึงก่อนหินหวังที่จะปลิดพระชนม์ชีพพระองค์จนทำให้พระองค์บาทเจ็บถือว่าเป็นกรรมหนักประการหนึ่ง เป็นต้น พุทธวิธีในการปัญหาความขัดแย้งที่กล่าวมาสามารถพิสูจน์ได้ว่าพระองค์เป็นนักสันติภาพที่ยิ่งใหญ่ เพราะมีลักษณะต่างจากนักสันติภาพอื่น ๆ คือ เป็นผู้สร้างสันติภายในและเป็นสันติภาพที่ยั่งยืน ซึ่งในที่นี้จะกล่าวเฉพาะพุทธวิธีแก้ปัญหาความขัดแย้งในอริยสัจ 4 ซึ่งเป็นสัจธรรมเหนือกาลเวลา การแก้ไขปัญหาดังกล่าวโดยอริยมรรคเป็นพุทธวิธีที่สามารถจัดการได้อย่างลึกซึ้งถึงมูลเหตุแห่งความขัดแย้งได้ทั้งทางจิตและทางปัญญา

6. สรุป

ความขัดแย้ง เป็นสภาวะการณ์และลักษณะที่บุคคลหรือกลุ่มบุคคลมีความคิดหรือการกระทำที่ไม่สอดคล้องกัน มีผลประโยชน์ ค่านิยม ความสัมพันธ์และโครงสร้างที่แตกต่างกัน ซึ่งความแตกต่างเหล่านี้ได้ก่อให้เกิดความบาดหมาง การทะเลาะ การแก่งแย่งและการวิวาทจนนำไปสู่การทำร้ายร่างกาย ฆ่าผู้อื่นในที่สุด ซึ่งความขัดแย้งนี้เองได้สะท้อนให้เกิดเชิงทวิลักษณ์ คือ ในแง่บวกและลบ ความขัดแย้ง พระพุทธศาสนาเรียกว่า ทุกข์ ซึ่งมีสภาพขัดแย้ง บีบคั้น กดดันซึ่งกันและกัน ความขัดแย้งเกิดขึ้นจากปัจจัยภายใน เป็นสาเหตุหลักปัจจัยภายในที่กล่าวมาคือจิตใจ และภายในจิตใจนั้นสาเหตุแห่งความขัดแย้งเกิดจากเวทนา ตัณหา เพราะเมื่อเกิดเวทนา มนุษย์ก็ต้องการวิวัฒนาสนองสุขเวทนา ต่อมาก็เลยมีการติดใจในสุขเวทนานั้นเรียกว่า ตัณหา พอเกิดตัณหาบ่อยเข้า อุปาทานความยึดมั่นก็เกิดขึ้น เมื่อยึดมั่นถือมั่นย่อมเกิดการแสวงหาจะโดยชอบธรรมก็ตาม ไม่ชอบธรรมก็ตาม ย่อมเกิดการรักษาคุ้มครองเกิดขึ้น อันนี้เป็นความทุกข์หรือความขัดแย้งที่เกิดขึ้นภายในจิตใจ

การที่มีความขัดแย้งเกิดขึ้นในระดับใดหรือพื้นที่ใดก็ตาม หากต้องใช้ความพยายามในการแก้ปัญหาดังกล่าว สันติวิธี จึงเป็นคำตอบเสมอ ส่วนวิธีการว่าจะทำอย่างไรที่จะสามารถแก้ปัญหาความขัดแย้งโดยไม่ใช้ความรุนแรง นั่นคือ การใช้แนวทางสันติวิธี ซึ่งก็คือการต่อสู้โดยไม่ใช้ความรุนแรง สันติวิธีไม่ทำให้เกิดความเสียหายต่อทรัพย์สินและชีวิต แต่ผู้ที่ใช้แนวทางนี้ต้องอาศัยความอดทนและกล้าหาญ พระพุทธองค์ทรงเน้นวิธีแก้ปัญหา

ความขัดแย้งในอริยสัจ 4 ซึ่งเป็นวิธีที่สามารถจัดการได้อย่างลึกซึ้งถึงมูลเหตุแห่งความขัดแย้งได้ทั้งทางจิต และทางปัญญา (อวิชา) ตัณหานั่น

เอกสารอ้างอิง

- ไพโรจน์ ภัทรนรากุล. (2551). **การจัดการความขัดแย้งด้วยแนวทางสันติศึกษา**. กรุงเทพมหานคร: สามลดา.
- บุษบง ชัยเจริญวัฒนะ และเหมือนขวัญ เรณูมาศ. (2560). สันติวิธี: การจัดการความขัดแย้งตามแนวสันติวิธี. **วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร**. 5(2).
- พระครูสุตพัฒน์โนดม (วรเมศร์ จารุณโณ). (2561). การจัดการความขัดแย้งตามแนวโอวาทปาฏิโมกข์. **วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร**. 6(1).
- พระธรรมปิฎก (ป. อ. ปยุตฺโต). (2538). **การศึกษาเพื่อสันติภาพ**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: บริษัท สหธรรมิก จำกัด.
- _____. (2542). **การศึกษาเพื่อสร้างบัณฑิตหรือการศึกษาเพื่อสร้างผลผลิต**. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิพุทธธรรม.
- พระมหานครินทร์ แก้วโชติรุ่ง. (2548). สันติภาพตามแนวคิดของท่านพุทธทาสภิกขุ ความหมาย และการประยุกต์ใช้ในโลกปัจจุบัน. **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนศึกษา**. คณะศิลปศาสตร์: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส (นิตฺยบุญญการ). (2554). **พุทธสันติวิธี การบูรณาการหลักการและเครื่องมือจัดการความขัดแย้ง**. กรุงเทพมหานคร: 21 เซ็นจูรี.
- _____. (2547). รูปแบบการจัดการความขัดแย้งโดยพุทธสันติวิธี: ศึกษาวิเคราะห์กรณีลุ่มแม่น้ำตาซัง จังหวัดเชียงใหม่. **วิทยานิพนธ์ ปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต**, บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- _____. (2553). **การบูรณาการพุทธปัญญาเพื่อพัฒนาชีวิตและสังคม**. กรุงเทพมหานคร: ไทยรายวันการพิมพ์.
- มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). **พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- รัฐพล เย็นใจมา และสุรพล สุยะพรหม. (2561). ความขัดแย้งในสังคม: ทฤษฎีและแนวทางแก้ไข. **วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์**. 7(2).
- สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตฺโต). (2560). **พุทธธรรม ฉบับปรับขยาย ภาค 2**. พิมพ์ครั้งที่ 48. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ผลิธัมม.

สุตาภัทร จันทร์ประเสริฐ. (2560). ความขัดแย้งในองค์กรธุรกิจ: แนวทางป้องกันและแก้ไข.

วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยปทุมธานี. 9(1).

อมรา รอดดารา. (2554). การจัดเรียนรู้สาระศาสนา ศีลธรรม และจริยธรรม. ในประมวล

สาระชุด วิชาการจัดประสบการณ์การเรียนรู้สังคมศึกษา หน่วยที่ 6. บัณฑิต

วิทยาลัย สาขาวิชาศึกษาศาสตร์: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

ความรับผิดในทางอาญา: กรณียองค์ประกอบของความผิดต่อชีวิต Criminal Liability: On Element of Offence Against Life

พระครูปริยัติสารการ

Phrakrupariyutsarakar

มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

E-mail: prakruthawil2510@gmail.com

ได้รับบทความ: 30 มีนาคม 2563; แก้ไขบทความ: 29 เมษายน 2563; ตอรับตีพิมพ์: 29 เมษายน 2563

Received: March 30, 2020; Revised: April 29, 2020; Accepted: April 29, 2020

บทคัดย่อ

โครงสร้างความรับผิดตามประมวลกฎหมายอาญามีการแบ่งองค์ประกอบความผิด ได้แก่ องค์ประกอบภายนอก คือ ผู้กระทำ การกระทำ และวัตถุแห่งการกระทำ และองค์ประกอบภายใน คือ เจตนาที่ประมาท สำหรับความผิดอาญาประเภทที่ต้องมีผลปรากฏ ผู้กระทำจะมีความรับผิดในทางอาญาต่อเมื่อผลของการกระทำสัมพันธ์กับการกระทำตามหลักความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำ ส่วนผลการวิจัยพบว่า ความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา ภาค 2 ความผิด ลักษณะ 10 ความผิดเกี่ยวกับชีวิตและร่างกาย หมวด 1 ความผิดต่อชีวิตตามมาตรา 288 มาตรา 289 มาตรา 290 มาตรา 291 มาตรา 292 มาตรา 293 และมาตรา 294 เป็นความผิดอาญาประเภทที่ต้องมีผลปรากฏ การบังคับใช้กฎหมายต้องอาศัยการตีความตามหลักการ ตีความโดยเคร่งครัด ความผิดอาญาดังกล่าวองค์ประกอบภายนอกที่เป็นผู้กระทำ หมายถึง บุคคลธรรมดาและนิติบุคคลแต่ไม่รวมถึงหุ่นยนต์รูปคนที่ทำงานด้วยระบบปัญญาประดิษฐ์ ส่วนองค์ประกอบภายนอกที่เป็นวัตถุแห่งการกระทำต้องเป็นบุคคลธรรมดาที่ยังไม่ตายเท่านั้น สำหรับ “การตายของบุคคล” หมายความว่ารวมถึงบุคคลอยู่ในภาวะสมองตายด้วย

คำสำคัญ: ความผิด, บุคคล, ความตาย

Abstract

Structure of criminal liability under the Criminal Code is divided into elements called External Action (Actus Reus) which are offender, action, and object of action; and Internal Action (Mens Rea) which are intention and

negligence. In case that such crime requires a causation, offender will be subject to criminal liability upon such result which is related to action pursuant to relationship principle between action and result. Based on the research, it appears that offences under the Criminal Code, Part II: Offence, Title X: Offence Against Life and Body, Chapter 1: Offence Causing Death according to Sections 288, 289, 290, 291, 292, 293 and 294, require causation. The law must be strictly interpreted in compliance with interpretation rule. External Action of such offence that is offender and object of action means ordinary person and juristic person, exclusive of humanoid robot with artificial intelligence. External Action that is the object of action should be any ordinary person who is alive only, thus excluding brain - dead person.

Keywords: Offence, Person, Death

1. บทนำ

เมื่อปีพุทธศักราช 2451 ประเทศไทยได้ประกาศใช้กฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ. 127 ส่วนที่ 7 ว่าด้วยความผิดที่ประทุษร้ายแก่ชีวิตและร่างกาย หมวดที่ 1 ความผิดฐานประทุษร้ายแก่ชีวิต มาตรา 245 มาตรา 250 มาตรา 265 มาตรา 252 มาตรา 253 โดยบัญญัติคำว่า “ตาย” ให้เป็นผลการกระทำความผิดตามมาตราต่าง ๆ ดังกล่าวเอาไว้ ส่วนการดำเนินคดีอาญาความผิดฐานประทุษร้ายแก่ชีวิต ข้อเท็จจริงในทางพิจารณาต้องมีศพคนตายเป็นหลักฐานการตายด้วย แม้ศพผู้ตายเนาเปื่อยจนจดจำผู้ตายไม่ได้ก็ตาม” ต่อมาในปีพุทธศักราช 2495 ได้มีพระราชบัญญัติให้ใช้ประมวลกฎหมายอาญา พ.ศ. 2494 โดยให้ใช้บังคับตั้งแต่วันที่ 9 มกราคม พ.ศ. 2500 เป็นต้นไป ความผิดฐานประทุษร้ายแก่ชีวิตตามกฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ.127 ดังกล่าวจึงถูกยกเลิก” และปรับปรุงใหม่เป็นความผิดต่อชีวิตดังที่ปรากฏอยู่ในประมวลกฎหมายอาญา

ทั้งนี้ ตามประมวลกฎหมายอาญา ภาค 2 ความผิด ลักษณะ 10 ความผิดเกี่ยวกับชีวิตและร่างกาย หมวด 1 ความผิดต่อชีวิต มาตรา 288 มาตรา 284 มาตรา 290 มาตรา 291 มาตรา 292 มาตรา 293 และมาตรา 294 องค์ประกอบภายนอกความผิดมาตราต่าง ๆ ดังกล่าวจะประกอบด้วยผู้กระทำ การกระทำวัตถุแห่งการกระทำในส่วนของผู้กระทำ กฎหมายบัญญัติโดยใช้คำว่า “ผู้ใด” ซึ่งตามความหมายทั่วไปคำว่า “ผู้ใด” หมายถึง บุคคล แต่คำว่า “บุคคล” มีได้หลายความหมาย เช่น บุคคลธรรมดา นิติบุคคล หรือแม้แต่หุ่นยนต์รูปคนที่ทำงานได้แทนมนุษย์ด้วยปัญญาประดิษฐ์ (Artificial Intelligence) หรือเอไอ (AI) ที่มีการรับรองให้มีสัญชาติแล้วก็อาจเป็นบุคคลด้วยนอกจากนั้น การที่ความผิดต่อชีวิตมีความมุ่ง

หมายเพื่อคุ้มครองชีวิตบุคคล องค์ประกอบภายนอกในส่วนที่เป็นวัตถุแห่งการกระทำจึงต้องเป็นบุคคลที่ยังไม่ตาย แต่เนื่องจากการตายของบุคคลอาจมีได้หลายความหมาย เช่น การตายโดยผลของกฎหมาย การตายโดยผิดธรรมชาติ การตายในทางการแพทย์ เป็นต้น และปัญหาจึงเกิดขึ้นว่า การบังคับใช้ประมวลกฎหมายอาญา ความผิดต่อชีวิต มาตรา 288 มาตรา 289 มาตรา 294 มีวิธีการอย่างไร และผู้กระทำกับวัตถุแห่งการกระทำในความผิดดังกล่าวมีความหมายว่าอย่างไร อันเป็นปัญหาสำคัญควรได้รับการศึกษาวิเคราะห์ เพื่อนำมาสู่แนวทางการแก้ปัญหาเพิ่มเติมประมวลกฎหมายอาญาในส่วนที่เกี่ยวข้องตามเจตนารมณ์ต่อไป

2. การบังคับใช้ประมวลกฎหมายอาญาความผิดต่อชีวิต

ความผิดต่อชีวิตเริ่มต้นจากแนวคิดที่ว่าชีวิตของบุคคลควรได้รับความคุ้มครอง ต่อมาแนวคิดนี้ได้พัฒนาขึ้นจนกลายเป็นเรื่องของการมีสิทธิในชีวิต (Right to Life) ที่ต้องได้รับการคุ้มครองมิให้ถูกละเมิด (คณพล จันทน์หอม, 2558: 35-36) หลักการและเหตุผลของการบัญญัติความผิดต่อชีวิตถึงมุ่งหมายในการคุ้มครองชีวิตบุคคลมิให้ถูกทำให้ตาย โดยเห็นว่าการกระทำให้บุคคลตายเป็นพฤติกรรมร้ายแรงต่อสังคมขัดต่อความสงบเรียบร้อย ศีลธรรมอันดีของประชาชน และความผิดประเภทนี้มีลักษณะเป็นความผิดที่มีความชั่วร้ายอยู่ในตัวเอง (mala in se) สำหรับประเทศไทยมีการประกาศใช้ประมวลกฎหมายฉบับแรก โดยต้นร่างถูกจัดทำขึ้นเป็นภาษาอังกฤษแล้วจึงนำมาแปลเป็นภาษาไทย (สุรศักดิ์ ลิขสิทธิ์วัฒนกุล, 2531: 15-16) ได้แก่ กฎหมายลักษณะอาญา พุทธศักราช 2551 หรือกฎหมายลักษณะอาญาร.ศ. 127 ส่วนที่ 7 ว่าด้วยความผิดที่ประทุษร้ายแก่ชีวิตและร่างกาย หมวดที่ 1 ความผิดฐานประทุษร้ายแก่ชีวิต กำหนดฐานความผิดไว้จำนวน 5 มาตรา ได้แก่ มาตรา 249 ความผิดฐานฆ่าคนตายโดยเจตนา มาตรา 250 ความผิดฐานฆ่าคนตาย โดยเจตนาตามลักษณะพิเศษ เช่น ฆ่าบิดามารดาหรือญาติที่สืบสายโลหิตโดยตรงขึ้นไป ฆ่าเจ้าพนักงานผู้ประจำหน้าที่ เป็นต้น มาตรา 251 ความผิดฐานมิได้มีเจตนาจะฆ่าให้ตาย แต่กระทำร้ายแก่ร่างกายเขาจนถึงแก่ความตาย มาตรา 252 ความผิดฐานทำให้ผู้อื่นถึงแก่ความตายโดยประมาท มาตรา 253 ความผิดฐานมิได้มีเจตนาจะฆ่าถึงแก่ความตายในที่วิวาทต่อสู้กันระหว่างคนตั้งแต่สามคนขึ้นไป แม้จะเป็นกฎหมายเก่าแต่ความผิดต่างๆ เหล่านี้ ยังคงเป็นความผิดที่กำหนดเกี่ยวกับพฤติกรรมของบุคคล เพื่อมิให้มีการกระทำอันเป็นการขัดต่อความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชนในสังคมตามแนวคิดปัจจุบันด้วย (ปกป้อง ศรีสนิท, 2559: 21) โดยจะมีความผิดสำเร็จเมื่อความตายของบุคคลเกิดขึ้นแล้ว (หยุด แสงอุทัย, 2560: 128-129) ต่อมาภายหลังความผิดดังกล่าวได้ถูกปรับปรุงขึ้นใหม่เป็นความผิดต่อชีวิตตามประมวลกฎหมายอาญามีจำนวน 7 มาตรา ได้แก่ มาตรา 288 ความผิดฐานฆ่าผู้อื่น มาตรา 289 ความผิดฐานฆ่าบุคคลโดยมีลักษณะพิเศษ เช่น ฆ่าบุพการี ฆ่าเจ้าพนักงานซึ่งกระทำการตามหน้าที่ ฆ่าผู้อื่นโดยไตร่ตรองไว้ก่อน เป็นต้น มาตรา 290 ความผิดฐานมิได้มีเจตนาฆ่า แต่ทำร้ายผู้อื่น

จนเป็นเหตุให้ผู้หนึ่งถึงแก่ความตาย มาตรา 291 ความผิดฐานกระทำโดยประมาทและการกระทำนั้นเป็นเหตุให้ผู้อื่นถึงแก่ความตาย มาตรา 292 ความผิดฐานกระทำด้วยการปฏิบัติอันทารุณเพื่อให้บุคคลนั้นฆ่าตนเอง มาตรา 293 ความผิดฐานช่วยหรือยุยงให้ได้ก่ออายุยังไม่เกินสิบหกปีหรือผู้ซึ่งสามารถเข้าใจว่าการกระทำของตนมีสภาพหรือสาระสำคัญอย่างไรฆ่าตนเอง และมาตรา 291 ความผิดฐานชุลมุนต่อผู้ระหว่างบุคคลตั้งแต่สามคนขึ้นไป และบุคคลหนึ่งบุคคลใดไม่ว่าจะผู้ที่เกี่ยวข้องในการนั้นหรือไม่ถึงแก่ความตาย ความผิดต่างๆ เหล่านี้มีผลใช้บังคับตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม 2500 เป็นต้นมาจนถึงปัจจุบัน

ในการบังคับใช้ประมวลกฎหมายอาญาความผิดต่อชีวิต พบว่าต้องอยู่ภายใต้หลักการตีความโดยเคร่งครัดโดยยึดตามตัวอักษรของบทบัญญัติของกฎหมาย (เอช เอกูต์, 2477: 77) เพราะกฎหมายอาญาลือหลักว่าย่อมไม่มีการลงโทษถ้าไม่มีกฎหมาย (nulla poena sine lege) (ประชุม โฉมฉาย, 2556: 592) หลักดังกล่าวมีการบัญญัติรับรองอยู่ภายในประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 2 วรรคแรก บัญญัติว่า บุคคลจักต้องรับโทษในทางอาญาต่อเมื่อได้กระทำการอันกฎหมายที่ใช้ในขณะกระทำนั้นบัญญัติเป็นความผิดและกำหนดโทษไว้ และโทษที่จะลงแก่ผู้กระทำความผิดนั้น ต้องเป็นโทษที่บัญญัติไว้ในกฎหมาย และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 29 วรรคแรก บัญญัติว่า บุคคลไม่ต้องรับโทษอาญา เว้นแต่ได้กระทำการอันกฎหมายที่ใช้อยู่ในเวลาที่กระทำนั้นบัญญัติเป็นความผิดและกำหนดโทษไว้ และโทษที่จะลงแก่บุคคลนั้นจะหนักกว่าโทษที่บัญญัติไว้ในกฎหมายที่ใช้อยู่ในเวลาที่กระทำความผิดมิได้ ดังนั้น การตีความกฎหมายอาญาจึงต้องเคร่งครัดตามตัวอักษรที่บัญญัติไว้ เช่น ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 217 บัญญัติว่า การวางเพลิงเพาทรัพย์ของผู้อื่นเป็นความผิด จะตีความคำว่า “ทรัพย์ของผู้อื่น” ให้รวมถึงทรัพย์ที่ผู้อื่นมีส่วนเป็นเจ้าของรวมอยู่ด้วยหาได้ไม่ เพราะเป็นการขัดต่อหลักกฎหมายในประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 2 วรรคแรก และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 29 วรรคแรกดังกล่าว เป็นต้น

ส่วนปัญหาเกี่ยวกับการตีความโดยขยายความเพื่อเป็นโทษแก่ผู้กระทำนั้นมีความเห็นเป็นสองแนวทางด้วยกัน แนวทางแรกเห็นว่าการตีความประมวลกฎหมายอาญาในการขยายความเพื่อลงโทษบุคคลนั้นจะกระทำมิได้ เพราะในคดีอาญาควรตีความเพื่อเป็นโยชน์แก่จำเลยเสมอ (ธานินทร์ กรียวิเชียร และวิชา มหาคุณ, 2544: 419) อีกแนวทางหนึ่งเห็นว่าประมวลกฎหมายอาญาไม่ห้ามการตีความ โดยการขยายความเพื่อเป็นโทษแก่ผู้กระทำ เช่น การลักกระแสน้ำไฟฟ้า แม้ไฟฟ้าจะมีใช้วัตถุมิรูปร่างก็ตาม ผู้กระทำก็มีความผิดฐานลักทรัพย์ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 334 ได้

สำหรับหลักจารีตประเพณีหรือหลักกฎหมายทั่วไปจะนำมาบังคับใช้ให้เป็นโทษแก่ผู้กระทำมิได้ หากจะนำมาใช้บังคับต้องเป็นกรณีใช้บังคับเพื่อให้เป็นคุณแก่ผู้กระทำเท่านั้น

(เกียรติขจร วัจนะสวัสดิ์, 2551: 26-32) เช่น การนำหลักความยินยอมอันเป็นหลักกฎหมายทั่วไปมา ยกเว้นความรับผิดชอบของผู้กระทำ แต่การกระทำโดยอาศัยหลักความยินยอมดังกล่าว ผู้ได้รับความยินยอมต้องกระทำโดยไม่มีเจตนาอื่นเคลือบแฝง และต้องเป็นผลดีต่อผู้ให้ความยินยอมด้วย เช่น การกระทำของแพทย์เพื่อรักษาผู้ป่วยด้วยวิธีการผ่าตัดร่างกาย แม้การผ่าตัดร่างกายจะเป็นการทำร้ายร่างกายผู้ป่วยก็ตาม แต่เมื่อผู้ป่วยให้ความยินยอม และการกระทำของแพทย์เป็นการกระทำด้วยเจตนาบริสุทธิ์ เพื่อประโยชน์ในการรักษาผู้ป่วย แพทย์ย่อมไม่มีความผิดฐานทำร้ายร่างกายผู้ป่วย ส่วนในกรณีผู้ป่วย ไม่อาจให้ความยินยอมได้ เช่น ผู้ป่วยอยู่ในภาวะหมดสติ (syncope) แพทย์ต้องกระทำต่อผู้ป่วยดังกล่าวโดยสุจริต และเป็นประโยชน์ต่อผู้ป่วย สำหรับการกระทำโดยปราศจากความยินยอมในลักษณะทำนองนี้พบเห็นในประมวลกฎหมายอาญาของต่างประเทศ เช่น ประมวลกฎหมายอาญาอินเดีย มาตรา 92 บัญญัติว่า “Act done in good faith for benefit of a person without consent.” กล่าวคือ ต้องเป็นการกระทำโดยสุจริตเพื่อประโยชน์ของผู้ไม่อาจให้ความยินยอม เป็นต้น (โกเมธ ขวัญเมือง, 2550: 41-42)

อย่างไรก็ตาม เนื่องจากสิทธิและเสรีภาพในชีวิตและร่างกายของบุคคล ได้รวมถึงสิทธิและเสรีภาพในการตายเอาไว้ด้วย (The Right to die) ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีเจตจำนง (แควส์ เรยมอนด์, 2558: 128) เช่น กรณีของบุคคลที่มีการแสดงเจตนาที่จะขอตายตามธรรมชาติเอาไว้ล่วงหน้า (Living Will) ตามพระราชบัญญัติสุขภาพแห่งชาติ พ.ศ. 2560 มาตรา 12 วรรคแรก บัญญัติว่าบุคคลมีสิทธิทำหนังสือแสดงเจตนาไม่ประสงค์จะรับบริการสาธารณสุขที่เป็นไปเพียงเพื่อยืดการตายในวาระสุดท้ายของชีวิตตนหรือเพื่อยุติการทรมานจากการเจ็บป่วยได้ (แสวง บุญเฉลิมวิภาส, 2560: 124-125) ดังนั้น แม้การตายของผู้ป่วยที่มีการแสดงเจตนาที่จะขอตายตามธรรมชาติเอาไว้ล่วงหน้า จะเป็นผลมาจากการกระทำของแพทย์เพราะงดเว้นการรักษา และปล่อยให้ผู้ป่วยทำหนังสือแสดงเจตนาไม่ประสงค์จะรับบริการสาธารณสุขดังกล่าว แพทย์ก็ไม่ต้องรับผิดชอบในทางอาญาสำหรับความผิดต่อชีวิตตามประมวลกฎหมายอาญา เพราะการงดเว้นการรักษาของแพทย์ดังกล่าวเป็นไปตามความยินยอมด้วยเจตนาของผู้ป่วย (นิรมัย พิศขำมันจิตร, 2561: 76-78)

3. องค์ประกอบของความผิดต่อชีวิต

ประมวลกฎหมายอาญามีการกำหนดองค์ประกอบของความผิดตามโครงสร้าง ความรับผิดโดยแบ่งออกเป็นสองส่วน คือ “องค์ประกอบภายนอก” กับ “องค์ประกอบภายใน” สำหรับส่วนที่เป็นองค์ประกอบภายนอกของความผิดต่อชีวิตตามประมวลกฎหมายอาญา ได้แก่

3.1 องค์ประกอบภายนอกที่เป็นข้อเท็จจริง

1. ผู้กระทำ ในส่วนของผู้กระทำตามแห่งสภาพแห่งความผิดต่อชีวิตในประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 284 มาตรา 289 มาตรา 290 มาตรา 291 มาตรา 292 มาตรา 293 และมาตรา 294 มีความมุ่งหมายให้ผู้กระทำเป็นบุคคลมีชีวิตจิตใจได้รับโทษผู้กระทำจึงหมายถึง บุคคลธรรมดาที่มีสภาพบุคคล อย่างไรก็ตาม เนื่องจากกฎหมายกำหนดให้นิติบุคคลมีสิทธิและหน้าที่เช่นเดียวกับบุคคลธรรมดาด้วย และแนวนโยบายศาลไทยเห็นว่านิติบุคคลกระทำความผิดอาญาทางอาญาได้ทั้งความผิดที่ผู้กระทำต้องกระทำโดยเจตนาธรรมดาหรือกระทำโดยเจตนาพิเศษหรือกระทำโดยประมาท ดังนั้น ผู้กระทำจึงหมายถึงนิติบุคคลด้วย

สำหรับกรณีของหุ่นยนต์ที่ทำเป็นรูปคนมีกลไกเครื่องจักร และสามารถทำงานแทนมนุษย์ได้ด้วยปัญญาประดิษฐ์ (Artificial Intelligence) หรือเอไอ (AI) แม้หุ่นยนต์ดังกล่าวอาจได้รับสัญชาติดังเช่นมนุษย์ แต่หุ่นยนต์ก็มีใช้บุคคลธรรมดาเพราะไม่ได้มีสภาพบุคคลด้วยการคลอดและไม่มีกฎหมายกำหนดให้หุ่นยนต์มีสิทธิและหน้าที่เช่นเดียวกับบุคคลธรรมดาเหมือนกับกรณีของนิติบุคคล

2. การกระทำ ในส่วนของการกระทำ ซึ่งการกระทำความผิดต่อชีวิตตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 288 มาตรา 289 มาตรา 290 มาตรา 291 มาตรา 292 มาตรา 293 และมาตรา 294 มีการกระทำทั้งแบบเคลื่อนไหวร่างกาย และรวมถึงการให้เกิดผลอันหนึ่งอันใดขึ้นโดยงดเว้นการที่จักต้องกระทำเพื่อป้องกันผลนั้นด้วยตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 54 วรรคท้าย แต่การกระทำในลักษณะงดเว้นดังกล่าว ข้อเท็จจริงต้องชัดเจนว่าผู้กระทำมีหน้าที่เพื่อป้องกันผลนั้นด้วย

3. วัตถุแห่งการกระทำ ในส่วนของวัตถุแห่งการกระทำความผิดต่อชีวิตตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 288 มาตรา 289 มาตรา 290 มาตรา 291 มาตรา 292 และมาตรา 293 และมาตรา 294 ต้องเป็นบุคคลอื่นที่ไม่ใช่ผู้กระทำและต้องยังไม่ตาย (ไกรฤกษ์ เกษมสันต์, 2554: 24) สำหรับความหมายเกี่ยวกับการตายของบุคคลมีดังต่อไปนี้ ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 คำว่า “ตาย” หมายถึง สิ้นใจ, ไม่เป็นอยู่ต่อไป, สิ้นสภาพของการมีชีวิต เช่น ภาวะสมองตาย

Black’ Law Dictionary อธิบายคำว่า “Death” ไว้ว่า The ending of life; the cessation of all vital functions and signs. - Also termed decease: demise. “ตาย” เป็นการสิ้นสุดการทำงานของระบบสัญญาณชีพ ส่วนคำว่า “Brain death” อธิบายไว้ว่า The bodily condition of showing no response to external stimuli, no spontaneous movements, no breathing, no reflexes, and a flat reading (usu. for

a full day) on a machine that measures the brain's electrical activity. - Also termed legal death. “สมองตาย” เป็นภาวะที่ร่างกายไม่แสดงปฏิกิริยาใด ๆ ต่อสิ่งกระตุ้นจากภายนอก ไม่มีการเคลื่อนไหวที่เป็นธรรมชาติ ไม่มีการหายใจ ไม่มีการโต้ตอบ และไม่มี การตอบรับทางเครื่องที่วัดความเคลื่อนไหวทางไฟฟ้าของสมอง บางที่เรียกว่าความตายทางกฎหมาย (Garner Bryan: 2004: 1204)

การตายโดยผลของกฎหมาย หมายถึง การตายด้วยคำสั่งของศาล เมื่อ บุคคลใดถูกศาลสั่งให้เป็นคนสาบสูญย่อมมีผลเท่ากับบุคคลนั้นถึงแก่ความตาย การตาย ลักษณะนี้ถูก กำหนดขึ้นเพื่อใช้สำหรับการแบ่งทรัพย์สินระหว่างทายาทของผู้ตายโดยผลของ กฎหมาย ดังกล่าวและไม่ถือว่าเป็นการตายโดยพฤตินัย

การตายโดยธรรมชาติ หมายถึง การสิ้นสภาพของชีวิตเนื่องจากความเสื่อม สลายปกติธรรมดาของร่างกายซึ่งจะถือว่าตายเมื่อระบบไหลเวียนเลือดและระบบหายใจหยุด การทำงานอย่างถาวร

การตายผิดธรรมชาติ หมายถึง การตายด้วยสาเหตุตามที่กฎหมาย กำหนดให้ต้องมีการชันสูตรพลิกศพเพื่อหาสาเหตุการตายที่แท้จริง ได้แก่ ฆ่าตัวตาย ถูกผู้อื่น ทำให้ตาย ถูกสัตว์ทำร้ายตาย ตายโดยอุบัติเหตุ และตายโดยยังมีปรากฏเหตุ

การตายในทางการแพทย์ มีการให้ความหมายอธิบายไว้ดังนี้ “การตายของ บุคคล” หมายความว่า บุคคลที่อยู่ในภาวะที่ระบบการไหลเวียนเลือด และระบบการหายใจ หยุดทำงานโดยไม่สามารถกลับคืนได้อีกหรืออยู่ในภาวะสมองตาย คือ การที่แกนสมองถูก ทำลายจนสิ้นการทำงานโดยสิ้นเชิงตลอดไป ทั้งนี้หลักเกณฑ์และวิธีการวินิจฉัยสมองตายให้ คณะกรรมการแพทย์สภากำหนดและออกเป็นประกาศแพทย์สภา ซึ่งในภาวะสมองตาย ดังกล่าวแพทย์สภา ได้ออกประกาศแพทย์สภา ที่ 7 /2554 เรื่อง หลักเกณฑ์และวิธีการ วินิจฉัยสมองตาย และถูก นำมาปรับใช้ในคดีอาญาความผิดต่อชีวิตตามประมวลกฎหมาย อาญาปรากฏตามคำพิพากษาฎีกาที่ 4200/2559 2559 (รังสิชัย บรรณกิจวิจารณ์และคณะ, 2560: 11) โดยวินิจฉัยว่า “ตามประมวลกฎหมายอาญา มิได้กำหนดบทนิยามคำว่า “ตาย” ว่ามีความหมายอย่างไร และไม่มีบทบัญญัติของกฎหมายใดนิยามความตายให้ชัดเจน เมื่อตามพระราชบัญญัติการทะเบียนราษฎร พ.ศ. 2534 กำหนดให้แพทย์เป็นผู้ออกหนังสือ รับรองการตาย ดังนั้น การวินิจฉัยการตายจึงเป็นปัญหาข้อเท็จจริงที่ต้องให้แพทย์ซึ่งเป็น ผู้เชี่ยวชาญเป็นผู้วินิจฉัย โดยที่งานของแพทย์มีลักษณะเป็นวิชาชีพ จึงเป็นงานที่ต้องมีกรอบ ขนบธรรมเนียมและจรรยาบรรณของหมู่คณะโดยเฉพาะ และเป็นการใช้ความรู้ในวิทยาการ เฉพาะด้านที่ผู้อื่นไม่อาจรู้ได้ทั้งหมด อีกทั้งมีวิวัฒนาการด้านการรักษาและวิทยาการ เทคโนโลยีทางการแพทย์ที่เจริญก้าวหน้าอย่างรวดเร็ว การประกอบวิชาชีพเวชกรรม จึงมีกฎหมายควบคุมผู้ประกอบการวิชาชีพนี้เป็นพิเศษและมีการสอดส่องดูแลโดยบุคคลใน

วิชาชีพเดียวกัน เพื่อให้การประกอบวิชาชีพเป็นไปโดยถูกต้องตามกรอบมาตรฐานวิชาชีพ และจริยธรรมแห่งวิชาชีพขณะเกิดเหตุ วิทยาศาสตร์การแพทย์ด้านการปลูกถ่ายอวัยวะในผู้ป่วยที่มีปัญหาการสูญเสียหน้าที่การทำงานของอวัยวะหรือมีความล้มเหลวของอวัยวะต่าง ๆ เช่น หัวใจ ตับ ไต เป็นต้น มีความก้าวหน้าจนสามารถเอาอวัยวะจากผู้ตายแล้วหรือยังมีชีวิตอยู่นำไปปลูกถ่ายอวัยวะให้แก่ผู้ป่วยได้ ในการนี้ได้มีประกาศแพทยสภา เรื่อง เกณฑ์การวินิจฉัยสมองตาย พ.ศ. 2532 และประกาศแก้ไขเพิ่มเติม ฉบับที่ 2 พ.ศ. 2539 กำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการวินิจฉัยสมองตาย มีสาระสำคัญว่าการวินิจฉัยคนตายโดยอาศัยเกณฑ์สมองตายนั้น มีความจำเป็นที่จะต้องนำไปใช้โดยเฉพาะกับการผ่าตัดเปลี่ยนอวัยวะสำคัญของมนุษย์ และอาจนำไปใช้ในกรณีอื่น ๆ ในอนาคตเพื่อความเจริญก้าวหน้าทางวิชาชีพและเพื่อประโยชน์ของประชาชน บุคคลซึ่งได้รับการวินิจฉัยว่าสมองตายถือว่าบุคคลนั้นถึงแก่ความตาย สมองตาย หมายถึง การที่แกนสมองถูกทำลายจนสิ้นสุดการทำงานโดยสิ้นเชิงตลอดไป แพทย์เป็นผู้พิจารณาวินิจฉัยและตัดสินใจการตายของสมองตามเกณฑ์ของวิชาชีพ ดังนั้น เมื่อแพทย์ใช้วิธีการที่ได้รับการยอมรับในการสรุปว่าคนไข้นั้นถึงแก่ความตายแล้ว บุคคลผู้อยู่ในสภาวะสมองตาย คือ การที่แกนสมองถูกทำลายจนสิ้นสุดการทำงานโดยสิ้นเชิงตลอดไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการวินิจฉัยสมองตายที่คณะกรรมการแพทยสภากำหนดและออกเป็นประกาศแพทยสภาตามประกาศแพทยสภาดังกล่าวย่อมถือได้ว่าเป็นการตายของบุคคล การที่จำเลยที่ 1 และจำเลย ที่ 4 แพทย์ผู้ร่วมผ่าตัดเอาไต ทั้ง 2 ข้างและตับออกจากร่างกายของ ล. และจำเลยที่ 1 และจำเลยที่ 2 แพทย์ผู้ร่วมผ่าตัดเอาไต ทั้ง 2 ข้าง ออกจากร่างกายของ น. ซึ่งอยู่ในสภาวะสมองตายตามประกาศแพทยสภา เรื่อง เกณฑ์การวินิจฉัยสมองตาย เพื่อนำเอาอวัยวะนั้นไปทำการปลูกถ่ายอวัยวะให้แก่บุคคลอื่น จึงเป็นการกระทำต่อบุคคลที่ตายแล้วไม่มีสภาพเป็นบุคคลที่จะถูกฆ่าได้อีก ไม่เป็นความผิดฐานร่วมกันฆ่าผู้อื่นจากการวินิจฉัยของศาลฎีกาในคดีนี้ทำให้พบว่า การกระทำต่อบุคคลที่ตายแล้วไม่มีความผิดต่อชีวิต (ทวิเกียรติ มินะกนิษฐ, 2561: 230-231) และการตายของบุคคลให้หมายความรวมถึงการตายในทางการแพทย์ด้วย

3.2 องค์ประกอบภายนอกที่ไม่ใช่ข้อเท็จจริง

สำหรับองค์ประกอบภายนอกที่ไม่ใช่ข้อเท็จจริง ศาลไทยใช้คำว่า “พฤติการณ์ที่ประกอบการกระทำ เป็นองค์ประกอบภายนอกที่ผู้กระทำไม่ต้องรู้ข้อเท็จจริง ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 55 วรรคสาม และใช้เกณฑ์มาตรฐานของวิญญูเป็นตัวกำหนดหากวิญญูเห็นว่ามีผลหรือความเสียหายเกิดขึ้นแล้วก็นับว่าเพียงพอต่อการถือว่าผู้กระทำมีความผิด องค์ประกอบภายนอกที่ไม่ใช่ข้อเท็จจริงดังกล่าวมีการบัญญัติไว้ในความผิดต่อชีวิตตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 292 และมาตรา 293 โดยใช้ถ้อยคำเหมือนกันว่า “ถ้าการฆ่าตนเองนั้นได้เกิดขึ้นหรือได้มีการพยายามฆ่าตนเอง...” กล่าวคือหากไม่มีการฆ่า

ตนเองหรือไม่มีการพยายามฆ่าตนเองก็จะเป็นเรื่องขาดองค์ประกอบของความผิดตามมาตรา 292 หรือมาตรา 293 แล้วแต่กรณีไปโดยทันที

3.3 องค์ประกอบภายใน

ตามโครงสร้างความรับผิดแม้ผู้กระทำการกระทำความผิดองค์ประกอบภายนอกแล้ว ผู้กระต่ายยังต้องม้องค์ประกอบภายในที่ครบถ้วนอีกด้วยจึงจะมีความผิดได้ สำหรับองค์ประกอบภายในตามประมวลกฎหมายอาญาแบ่งออกเป็นเจตนากับประมาท ดังนี้

1. เจตนาตามความเป็นจริง (Intent)

ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 59 วรรคสอง บัญญัติว่า “กระทำโดยเจตนา ได้แก่ กระทำโดยรู้สำนึกในการที่กระทำและในขณะเดียวกันผู้กระทำประสงค์ต่อผล หรือยอมเล็งเห็นผลของการกระทำนั้น” นอกจากนั้นยังมีการให้ความหมายไว้ในคำพิพากษาฎีกาด้วย เช่น คำพิพากษาฎีกาที่ 519/2560 วินิจฉัยว่า “กระทำโดยเจตนาตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 59 วรรคสอง หมายถึง บุคคลกระทำโดยตั้งใจและประกอบด้วยประสงค์ต่อผลอย่างหนึ่งหรืออาจเล็งเห็นผลจากการกระทำนั้นอีกอย่างหนึ่ง ถ้าบุคคลกระทำการใดโดยตั้งใจ และประกอบด้วยประสงค์ต่อผลอย่างอื่น แต่บุคคลนั้นอาจเล็งเห็นผลจะพึงบังเกิดขึ้นจากการกระทำของตนว่า จะบังเกิดผลอย่างใดแล้วก็ได้ว่า ผู้นั้นเจตนาต่อการกระทำอันจะบังเกิดผลเช่นนั้น และคำพิพากษาฎีกาที่ 9805/2555 วินิจฉัยว่า “การกระทำโดยเล็งเห็นผลนั้น หมายความว่า ผลนั้นจะเกิดขึ้นได้อย่างแน่นอนเท่าที่บุคคลในภาวะเช่นนั้นจะเล็งเห็นได้ มิใช่เพียงเล็งเห็นว่า ผลนั้นอาจเกิดขึ้นได้” จากความหมายดังกล่าวทำให้พบว่าเจตนาถูกกำหนดขึ้นเป็นสองประเภท คือ เจตนาประเภทประสงค์ต่อผลกับเจตนาประเภทเล็งเห็นผล ในทางวิชาการเรียกเจตนาทั้งสองประเภทนี้รวมกันว่าเจตนาธรรมดาหรือเจตนาตามความเป็นจริง (เกียรติขจร วัจนะสวัสดิ์, 2551: 149)

อย่างไรก็ตาม ก่อนที่จะพิจารณาว่าผู้กระต่ายมีเจตนาประเภทใด ผู้กระต่ายจะต้องรู้ข้อเท็จจริงอันเป็นองค์ประกอบของภายนอกของความผิดในขณะกระทำด้วย กล่าวคือ เนื่องจากประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 59 วรรคสาม บัญญัติว่า “ถ้าผู้กระต่ายมิได้รู้ข้อเท็จจริงอันเป็นองค์ประกอบของความผิด จะถือว่าผู้กระทำประสงค์ต่อผล หรือยอมเล็งเห็นผลของการกระทำนั้นมิได้” และปรากฏว่ามีคำพิพากษาฎีกาที่ 5726/2556 วินิจฉัยว่า “ความผิดฐานฆ่าผู้อื่นตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 288 นั้น จำเลยที่ 1 ต้องรู้ข้อเท็จจริงอันเป็นองค์ประกอบ ภายนอก คือ (1) ผู้ใด (2) ฆ่า (3) ผู้อื่น กล่าวคือ รู้ว่าการกระทำของจำเลยที่ 1 เป็นการฆ่าและรู้ด้วยว่าวัตถุแห่งการกระทำคือผู้อื่น นั้นยังมีชีวิตอยู่ ซึ่งปัญหาว่าจำเลยที่ 1 รู้หรือไม่ว่าผู้ตายถึงแก่ความตายแล้วนั้น โจทก์ไม่ได้ฎีกา และฎีกาโจทก์รับว่าจำเลยที่ 1 เข้าใจว่าผู้ตายถึงแก่ความตายแล้ว ทั้งข้อเท็จจริงยุติตามคำพิพากษาศาลล่างว่าจำเลยที่ 1 พยายามฆ่าผู้อื่นกระต่ายฆ่าเราผู้ตายโดยใช้กำลังประทุษร้าย

ผู้ตายจนหมดสติแล้วนำไปทิ้งที่อ่างเก็บน้ำโดยเข้าใจว่าผู้ตายถึงแก่ความตายแล้ว ดังนั้น การที่จำเลยที่ 1 มิได้รู้ข้อเท็จจริงอันเป็นองค์ประกอบของความผิดว่าผู้ตายยังไม่ถึงแก่ความตาย จะถือว่าจำเลยที่ 1 ประสงค์ต่อผลหรือย้อมเล็งเห็นผลไม่ได้ การกระทำของจำเลยที่ 1 จึงขาดองค์ประกอบความผิดตามความในประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 59 วรรคสาม” จากการวินิจฉัยของคำพิพากษาฎีกาที่ 5726/2556 ดังกล่าว แสดงให้เห็นว่าการที่ผู้กระทำความผิดไม่รู้ข้อเท็จจริงอันเป็นองค์ประกอบของภายนอกของความผิด ในขณะที่กระทำความผิดนั้นถือว่าผู้กระทำความผิดองค์ประกอบภายในของส่วนที่เป็นเจตนาตามความเป็นจริงไป

สำหรับความผิดต่อชีวิตตามประมวลกฎหมายอาญาที่องค์ประกอบภายในเป็นเจตนาตามความเป็นจริง ได้แก่ มาตรา 288 มาตรา 285 มาตรา 290 มาตรา 243 มาตรา 294 ส่วนในกรณีมาตรา 292 จะมีเจตนาตามความเป็นจริงได้ประเภทเดียว คือ เจตนา ประเภทประสงค์ต่อผลเพราะมาตรา 292 มีการกำหนดให้ผู้กระทำต้องมีเจตนาพิเศษเอาไว้โดยเฉพาะแล้ว

2) เจตนาพิเศษ (Specific Intent)

ตามโครงสร้างความรับผิดยังมีองค์ประกอบภายในอีกประเภทหนึ่ง คือ เจตนาพิเศษ เจตนาประเภทนี้เป็นองค์ประกอบภายในที่กฎหมายบัญญัติขึ้นนอกเหนือจากเจตนาตามความเป็นจริงใช้สำหรับความผิดบางฐาน กล่าวคือ ผู้กระทำความผิดกระทำโดยมีทั้งเจตนาตามความเป็นจริงและเจตนาพิเศษควบคู่กันไปด้วยจึงจะถือว่ามีการกระทำที่ครบองค์ประกอบภายใน ผลการ ศึกษาพบว่า ความผิดต่อชีวิตตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 292 กำหนดให้ผู้กระทำ ต้องมีทั้งเจตนาตามความเป็นจริงและเจตนาพิเศษเนื่องจากมาตรา 292 บัญญัติโดยใช้ถ้อยคำว่า “....เพื่อให้บุคคลนั้นฆ่าตนเอง...” ซึ่งเป็นเจตนาพิเศษ

3) เจตนาโดยผลของกฎหมาย (Transferred intent)

มีการกำหนดเจตนาโดยผลของกฎหมายเอาไว้ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 60 โดยบัญญัติว่า “ผู้ใดเจตนาที่จะกระทำความผิดต่อบุคคลหนึ่ง แต่ผลของการกระทำเกิดแก่อีกบุคคลหนึ่งโดยพลาดไป ให้ถือว่าผู้นั้นกระทำโดยเจตนาแก่บุคคลซึ่งได้รับผลร้ายจากการกระทำนั้น แต่ในกรณีที่กฎหมายบัญญัติให้ลงโทษหนักขึ้น เพราะฐานะของบุคคลหรือเพราะความสัมพันธ์ระหว่างผู้กระทำกับบุคคลที่ได้รับผลร้าย มิให้นำกฎหมายนั้น มาใช้บังคับเพื่อลงโทษผู้กระทำให้หนักขึ้น” บทบัญญัติตามมาตรา 60 ดังกล่าวเป็นกรณีที่กฎหมายกำหนดให้ผู้กระทำอาจมีเจตนาอื่นนอกเหนือจากเจตนาประเภทประสงค์ต่อผลหรือเจตนาประเภทเล็งเห็นผลของตนได้ ทั้งนี้เพื่อคุ้มครองบุคคลฝ่ายที่สอง ซึ่งได้รับความเสียหาย หรือได้รับผลร้ายจากการกระทำ เช่น นายดำใช้ปืนยิงนายแดง (ผู้เสียหายฝ่ายแรก) ด้วยเจตนาฆ่า ลูกกระสุนปืนไม่ถูกนายแดง(ผู้เสียหายฝ่ายแรก) แต่พลาดถูกนายขาว (ผู้เสียหายฝ่ายที่สอง) นายขาวถึงแก่ความตาย ดังนี้ ต้องถือว่านายดำกระทำโดยเจตนาต่อนายขาว (ผู้เสียหายฝ่ายที่สอง) ด้วย

สำหรับเจตนาโดยผลของกฎหมายจะไม่นำไปใช้กับความผิดต่อชีวิตตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 291 เพราะว่าองค์ประกอบภายในของมาตรา 291 คือ ประมาท

4) ประมาท (Negligence)

องค์ประกอบภายในส่วนที่เรียกว่า “ประมาท” ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 59 วรรคสี่ บัญญัติว่า “กระทำโดยประมาท ได้แก่ กระทำความผิดมิใช่โดยเจตนา แต่กระทำโดยปราศจากความระมัดระวังซึ่งบุคคลในภาวะเช่นนั้นจักต้องมีตามวิสัยและพฤติการณ์ และผู้กระทำอาจใช้ความระมัดระวังเช่นนั้นได้ แต่หาได้ใช้ให้เพียงพอไม่” ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 59 วรรคสี่ดังกล่าว มิได้มีแยกความหมายของประมาทโดยจงใจ (Recklessness) กับประมาท (Negligence) ออกจากกัน และมีได้มีกำหนดระดับของการกระทำโดยประมาทไว้ว่าประมาทธรรมดา กับประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงแตกต่างกันอย่างไร ส่วนในการดำเนินคดีอาญาการกระทำโดยประมาทถือว่าเป็นปัญหาข้อกฎหมายศาลจะเป็นผู้วินิจฉัยให้ เช่น คำพิพากษาฎีกาที่ 1068/2502 วินิจฉัยว่า “เมื่อจำเลยรู้อยู่ว่า ผู้ตายกำลังโหนตัวอยู่ข้างนอกรถด้านขวาและกำลังมีรถสวนมาด้วยความเร็ว จำเลยก็มีได้ชะลอลดความเร็วลงหรือหยุดรถ เพียงแต่หักรถกลับไปในระยะกระชั้นชิด ผู้ตายจึงถูกรถที่สวนมาเฉี่ยวถึงแก่ความตายย่อมได้ชื่อว่าเป็นการกระทำโดยปราศจากความระมัดระวังซึ่งบุคคลในภาวะเช่นนั้นจักต้องมีตามวิสัยและพฤติการณ์ ซึ่งจำเลยอาจใช้ความระมัดระวังเช่นนั้นได้ แต่หาได้ใช้ให้เพียงพอไม่ เช่นนี้ เป็นการกระทำโดยประมาท” และคำพิพากษาฎีกาที่ 3244/2552 วินิจฉัยว่า “จำเลยจอดรถยนต์บรรทุกพ่วงล้ำเข้าไปในช่องเดินรถช่องซ้ายโดยไม่เปิดไฟหรือใช้แสงสว่างของรถหรือให้สัญญาณใดๆ ในขณะที่ที่เกิดเหตุมีด เป็นเหตุให้ ค. ซึ่งขับรถยนต์บรรทุกพ่วงมาทางด้านหลังไม่สามารถมองเห็นรถยนต์บรรทุกพ่วงที่จำเลยจอดไว้ในระยะห่างเพียงพอที่ ค. จะหยุดรถหรือหลบหลีกไปได้ ค. จึงขับรถยนต์บรรทุกพ่วงมาชนท้ายรถยนต์บรรทุกพ่วงดังกล่าวมีผู้อื่นถึงแก่ความตาย ได้รับอันตรายสาหัสและได้รับอันตรายแก่กาย การที่ ค. ขับรถยนต์บรรทุกพ่วงมาชนท้ายรถยนต์บรรทุกพ่วงดังกล่าว จึงเป็นผลโดยตรง ที่เกิดจากความประมาทของจำเลยทั้งเว้นการที่จักต้องกระทำเพื่อป้องกันผลนั้น” จากการ วินิจฉัยข้อเท็จจริงในคำพิพากษาฎีกาที่ 1068/2502 และคำพิพากษาฎีกาที่ 3284/2552 ดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าการกระทำโดยประมาท ผู้กระทำอาจกระทำโดยเคลื่อนไหวร่างกาย หรือการกระทำโดยการงดเว้นก็ได้

นอกจากนี้ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 62 วรรคสอง มีการบัญญัติว่า “ถ้าความไม่รู้ข้อเท็จจริงตามความในวรรคสามแห่งมาตรา 59 หรือความสำคัญผิดว่ามีอยู่จริงตามความในวรรคแรกได้เกิดขึ้นด้วยความประมาทของผู้กระทำความผิดให้ผู้กระทำรับผิดชอบฐานกระทำโดยประมาทในกรณีที่กฎหมายบัญญัติไว้โดยเฉพาะว่า การกระทำนั้นผู้กระทำจะต้องรับโทษแม้กระทำโดยประมาท” ดังนั้น การมิได้รู้ข้อเท็จจริงอันเป็นองค์ประกอบของ

ความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 59 วรรคสาม หากได้เกิดขึ้น ด้วยความประมาทของผู้กระทำ เช่นนี้ ผู้กระทำอาจมีความผิด เช่น คำพิพากษาฎีกาที่ 13262/2558 วินิจฉัยว่า “การที่จำเลยที่ 2 และที่ 3 ร่วมกันจุดไฟเผารถกระบะคันเกิดเหตุโดยเข้าใจว่าผู้ตายถึงแก่ความตายแล้วเป็นการกระทำโดยไม่รู้ข้อเท็จจริงอันเป็นองค์ประกอบของความผิดจึงไม่มีเจตนาฆ่าผู้ตาย แต่การกระทำของจำเลยที่ 2 และจำเลยที่ 3 หาได้ใช้ความระมัดระวังตรวจสอบให้ดีกว่าผู้ตายถึงแก่ความตายแล้วหรือไม่ ซึ่งบุคคลในภาวะเช่นจำเลยที่ 2 และจำเลยที่ 3 จักต้องมีตามวิสัยและพฤติการณ์ แต่หาได้ใช้ให้เพียงพอไม่ จำเลยที่ 2 และจำเลยที่ 3 จึงมีความผิดฐานกระทำโดยประมาทเป็นเหตุให้ผู้อื่นถึงแก่ความตายและฐานร่วมกันวางเพลิงเผาทรัพย์ของผู้อื่นมีความผิดฐานกระทำโดยประมาทเป็นเหตุให้ผู้อื่นถึงแก่ความตายและฐานร่วมกันวางเพลิงเผาทรัพย์ของผู้อื่นความผิดฐานร่วมกันซ่อนเร้น ย้ายหรือทำลายศพเพื่อปิดบังเหตุแห่งการตายตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 195 นั้น การกระทำที่จะเป็นความผิดฐานนี้ผู้กระทำจะต้องซ่อนเร้น ย้าย หรือทำลายศพซึ่งหมายความว่าร่างกายของคน ที่ตายแล้ว แต่เมื่อขณะที่ผู้ตายถูกเผา ผู้ตายยังไม่ถึงแก่ความตายร่างกายของผู้ตายในขณะนั้นจึงไม่ใช่ศพ ย่อมไม่อาจถือได้ว่าจำเลยที่ 2 และจำเลยที่ 3 ร่วมกันซ่อนเร้น ย้ายหรือทำลายศพอันเป็นองค์ประกอบความผิด การกระทำของจำเลยที่ 2 และจำเลยที่ 3 จึงไม่เป็นความผิดฐานดังกล่าว” และจากการวินิจฉัยข้อเท็จจริงในคำพิพากษาฎีกาที่ 13262/2552 ดังกล่าวยังทำให้ทราบว่าหากผู้เสียหายถูกกระทำขณะมีชีวิต ผู้เสียหายยังมีใช้ศพอันเป็นองค์ประกอบภายนอกในส่วนวัตถุแห่งการกระทำความผิดที่กำหนดให้ศพเป็นองค์ประกอบภายนอกตามประมวลกฎหมายอาญาด้วย เช่น มาตรา 199 เป็นต้น สำหรับความผิดต่อชีวิตประมวลกฎหมายอาญาที่มีองค์ประกอบภายในเป็นการกระทำโดยประมาท ได้แก่ มาตรา 291

4. สรุป

ในประเด็นเกี่ยวกับการตีความกฎหมายอาญาเห็นได้ว่ามีข้อจำกัดตามหลักการตีความโดยเคร่งครัด กล่าวคือ การตีความกฎหมายอาญาจะใช้วิธีการตีความโดยอาศัยเทียบบทกฎหมาย ที่ใกล้เคียงอย่างยิ่งไม่ได้ ส่วนจารีตประเพณีหรือหลักกฎหมายทั่วไป หากจะนำมาใช้ในการตีความกฎหมายอาญาก็ต้องใช้ไปในลักษณะที่เป็นคุณแก่ผู้กระทำเท่านั้น เพราะกฎหมายอาญาเป็นบทบัญญัติกำหนดความผิดและกำหนดโทษที่จะลงแก่บุคคล บุคคลไม่อาจจะต้องรับผิดในทางอาญาเมื่อการกระทำของตนไม่มีความผิดตามหลัก “ย่อมไม่มีการลงโทษ ถ้าไม่มีกฎหมาย” (nulla poena sine lege) อย่างไรก็ตาม เมื่อปรากฏว่าบทบัญญัติกฎหมายอาญาเกิดความเคลือบคลุมสงสัย การตีความกฎหมายอาญาก็ควรจะพยายามตีความให้มันไปในทิศทางเดียวกันตามกฎหมายทั้งฉบับ การมีบทนิยาม (interpretation section) หรือการ กำหนดความหมายใส่ลงไปในบทบัญญัติเพื่ออธิบายถ้อยคำบางคำเอาไว้ด้วย เช่น การให้ความหมายคำว่า “กระทำโดยเจตนา” ตามมาตรา 59 วรรคสองคำว่า

“กระทำโดยประมาท” ตามมาตรา 55 วรรคสี่ และคำว่า “การกระทำ” ตามมาตรา 44 วรรคห้าในประมวลกฎหมายอาญา จึงถือว่าเป็นเครื่องมือสำคัญในการช่วยตีความบทบัญญัติเกี่ยวกับความผิดต่อชีวิตตามประมวล กฎหมายอาญาให้ตรงเจตนารมณ์ของกฎหมาย

ในประเด็นเกี่ยวกับองค์ประกอบของความผิดต่อชีวิต องค์ประกอบภายนอกในส่วนที่เป็นผู้กระทำประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 288 มาตรา 289 มาตรา 290 มาตรา 291 มาตรา 292 มาตรา 293 และมาตรา 294 บัญญัติโดยใช้คำว่า “ผู้ใด” แม้ไม่มีบทนิยามหรือความหมายอธิบายไว้ แต่ศาลไทยก็วินิจฉัยตีความว่า “ผู้ใด” หมายถึง บุคคลธรรมดาและให้หมายความรวมถึงนิติบุคคลด้วย ส่วนหุ่นยนต์รูปคนมีกลไกเครื่องจักรและสามารถทำงานแทนมนุษย์ได้ด้วยปัญญาประดิษฐ์ (Artificial Intelligence) หรือเอไอ (AI) แม้จะมีการพัฒนามีความใกล้เคียงบุคคลธรรมดาจนอาจได้รับรองสัญชาติมีสิทธิและหน้าที่เหมือนบุคคลธรรมดาแต่หุ่นยนต์ดังกล่าวมิได้เริ่มต้นสภาพบุคคลด้วยการคลอดอย่างมนุษย์และไม่มีกฎหมายกำหนดให้มีสิทธิและหน้าที่เช่นเดียวกับบุคคลธรรมดาเหมือนกรณีของนิติบุคคล หุ่นยนต์ดังกล่าวจึงไม่อาจอยู่ในความหมายของคำว่า “ผู้ใด” ได้ในประเด็นเกี่ยวกับองค์ประกอบของความผิดต่อชีวิต องค์ประกอบภายนอกในส่วนที่เป็นวัตถุแห่งการกระทำจะเห็นว่า แม้ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 288 มาตรา 249 (7) มาตรา 290 มาตรา 291 ใช้คำว่า “ผู้อื่น” มาตรา 289 (1) ใช้คำว่า “บุพการี” มาตรา 289 (2) ใช้คำว่า “เจ้านักงาน” มาตรา 292 ใช้คำว่า “บุคคล” มาตรา 293 ใช้คำว่า “เด็กอายุยังไม่เกินสิบหกปี” กับคำว่า “ผู้ซึ่งไม่สามารถเข้าใจว่า การกระทำของตนมีสภาพหรือสาระสำคัญอย่างไรหรือไม่สามารถบังคับการกระทำของตนได้” มาตรา 294 ใช้คำว่า “บุคคล” แต่ทุกถ้อยคำดังกล่าวล้วนมีความหมายอย่างเดียวกัน คือ ต้องเป็นบุคคลธรรมดาที่มีชีวิตและเนื่องจากความผิดต่อชีวิตตามประมวลกฎหมายอาญาเป็นความผิดประเภทที่ต้องมีผลปรากฏ โดยผู้กระทำจะมีความรับผิดชอบเมื่อผลของการกระทำสัมพันธ์กับการกระทำตามหลักความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผล (causation) ประเด็นที่ต้องพิจารณาจึงมีว่าการตายของบุคคลมีความหมายว่า อย่างไรและด้วยผลการวิจัยทำให้ทราบว่าศาลไทยตีความกฎหมายอาญาโดยนำเอาความหมายเกี่ยวกับการตายของบุคคลในทางการแพทย์มาให้ความหมายรวมถึงบุคคลที่อยู่ภาวะ สมองตายด้วยการตีความลักษณะนี้สอดคล้องกับสิทธิและเสรีภาพในการตาย (The Right to die) ตามทฤษฎีเจตจำนงและยังส่งผลให้บุคคลที่แสดงเจตนาขอตายตามธรรมชาติไว้ล่วงหน้า (Living will) โดยไม่ประสงค์จะรับบริการสาธารณสุขที่เป็นไปเพียงเพื่อยืดการตายในวาระ สุดท้ายของชีวิตตนหรือเพื่อยุติการทรมานจากการเจ็บป่วยได้ดังกล่าวเข้าสู่การตายตามนัยทางกฎหมายอาญาได้เมื่อบุคคลดังกล่าวมีภาวะสมองตายและต้องถือว่าเป็นศพแล้ว หากมีการกระทำใดๆ ต่อบุคคลที่มีภาวะสมองตาย ผู้กระทำย่อมไม่มี

ความผิดต่อชีวิตตามประมวลกฎหมายอาญาเพราะขาดองค์ประกอบความผิดที่เป็นองค์ประกอบภายนอก ได้แก่ วัตถุแห่งการกระทำคือบุคคลที่ยังคงมีชีวิต

เอกสารอ้างอิง

- เกียรติขจร วัจนะสวัสดิ์. (2551). **คำอธิบายกฎหมายอาญา ภาค 1 บทบัญญัติทั่วไป**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์พลสยาม พรินติ้ง ประเทศไทย.
- ไกรฤกษ์ เกษมสันต์. (2554). **คำอธิบายประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 288 - มาตรา 366**. กรุงเทพฯ: สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา.
- โกเมธ ขวัญเมือง. (2550). **กฎหมายอาญาขั้นสูง**. กรุงเทพฯ: วิญญูชน
- คณพล จันทน์หอม. (2558). **รากฐานกฎหมายอาญา**. กรุงเทพฯ: วิญญูชน.
- ทวีเกียรติ มินะกนิษฐ. (2561). **คำอธิบายกฎหมายอาญาภาคความผิดและสหโทษ**. กรุงเทพฯ: วิญญูชน.
- ไทยรัฐออนไลน์. (2560). คนอึ้ง โชเฟอร์ หุ่นยนต์ตัวแรกของโลกได้สัญชาติ ชาวๆ อายากมีงาน- ครอบครัว. สืบค้นเมื่อ 3 กุมภาพันธ์ 2562. จาก <https://www.thairath.co.th/content/1137197>. (27 พฤศจิกายน 2560).
- ธานินทร์ กรัยวิเชียร และวิชา มหาคุณ. (2544). **การตีความกฎหมาย**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชวนพิมพ์.นิรมัย
- พิศแข มั่นจิตร. (2561). “กฎหมายว่าด้วยสิทธิของผู้ป่วยและการจัดทำบริการทางด้านสุขภาพ”. กรุงเทพฯ: โครงการตำราและเอกสารประกอบการสอนคณะนิติศาสตร์. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ปกป้อง ศรีสนิท. (2559). **กฎหมายอาญาขั้นสูง**. กรุงเทพฯ: วิญญูชน.
- ประชุม โฉมฉาย. (2556). “ภาษาละตินสำหรับนิติศาสตร์และสังคมศึกษา”. กรุงเทพฯ: โครงการตำราและเอกสารประกอบการสอน. คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- รังสิชัย บรรณกิจวิจารณ์ มนต์ชัย ชินนทรลีลา สุปวีณ์ มณีคล้าย. (2560). เจาะฎีกาเด่นพิพากษาศาลฎีกาที่ 4200/2559. **ข่าวเนติบัณฑิตยสภา**. (มิถุนายน 2560)
- สุรศักดิ์ ลิขสิทธิ์วัฒนกุล. (2531). บันทึกของนายอร์ชปาตูซ์ (Georges Padoux) ที่ปรึกษาร่างกฎหมายของรัฐบาลสยามเกี่ยวกับร่างกฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ. 127. **วารสารนิติศาสตร์**. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. 18(2).
- แสวง บุญเฉลิมวิภาส. (2560). **กฎหมายและข้อควรระวังของผู้ประกอบวิชาชีพแพทยพยาบาล**. กรุงเทพฯ: วิญญูชน.

- แวกส์, เรมอนด์. (2558). **ปรัชญากฎหมาย แปลจาก PHILOSOPHY OF LAW**. แปลโดย พิเศษ สะอาดเย็น และธงทอง จันทรางศุ. กรุงเทพฯ: โอเพ่นเวิลด์สพับลิชชิงเฮาส์.
- หยุด แสงอุทัย. (2556). **กฎหมายอาญา ภาค 1**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- _____. (2560). **ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายทั่วไป**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- เหียน เลขะวนิช. (2470). **คำอธิบายกฎหมายลักษณะอาญา ภาค 2 ตอน 2**. พระนคร: โรงพิมพ์ไภณพิพรรฒนากร.
- อังคนาวตี ปิ่นแก้ว. (2560). **คำอธิบายกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยบุคคล**. กรุงเทพฯ: วิญญูชน.
- เอช เอกูต์. (2477). **กฎหมายอาชญา**. พระนคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์และการเมือง.
- Garner, Bryan. (2004). **Black's Law Dictionary (8th ed. 2004)**. United States: Thomson West.

บทบาทครูโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ในศตวรรษที่ 21
The Role of Teacher in Phrapariyattidhamma Schools of
General Education Department in the 21st Century

อำนวยการ มีราคา

Amnuai Meerakar

สาขาวิชาการบริหารการศึกษา วิทยาลัยพินธุพิชิต

Educational Administration Programme, Pitchayabundit College

E-mail: Meerakar1973@gmail.com

ได้รับบทความ: 30 มีนาคม 2563; แก้ไขบทความ: 28 เมษายน 2563; ตอรับตีพิมพ์: 30 เมษายน 2563

Received: March 30, 2020; Revised: April 28, 2020; Accepted: April 30, 2020

บทคัดย่อ

ยุคปัจจุบันครูจะต้องมีบทบาทในการเรียนการสอนเพื่อเกิดการพัฒนาต่อผู้เรียนทุกด้าน โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เป็นระบบการศึกษาประเภทหนึ่งซึ่งเปิดโอกาสให้พระภิกษุสามเณรผู้ขาดโอกาสทางการศึกษา ได้เรียนรู้ทั้งทางโลกและทางธรรม บทบาทของครูโรงเรียนพระปริยัติธรรมในศตวรรษที่ 21 จำเป็นจะต้องมีการพัฒนาศักยภาพตนเอง ศักยภาพของงาน และศักยภาพของผู้เรียน เพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจ มีความพร้อม มีสมรรถนะและศักยภาพ มีขวัญกำลังใจในการปฏิบัติงาน สามารถจัดการศึกษาและดำเนินการปฏิรูปการเรียนรู้ในสถานศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพและสามารถพัฒนาโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาไปสู่ระดับโลกได้ เพราะบทบาทครูต้องดูแลการศึกษาโดยรวมเพื่อนำไปสู่การพัฒนาด้วยความคิดสร้างสรรค์และสร้างนวัตกรรมใหม่ รวมทั้งเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมการเรียนรู้ของผู้เรียนให้รู้จักคิด สร้างสรรค์ ร่วมกันวางแผน รู้จักแยกแยะ รู้จักประยุกต์ ส่วนบทบาทสำคัญของครูโรงเรียนพระปริยัติธรรมในศตวรรษที่ 21 คือการวิจัย การค้นคว้า และสร้างผลงาน

คำสำคัญ: บทบาทของครู, โรงเรียนพระปริยัติธรรม, ศตวรรษที่ 21

Abstract

Currently, teachers should be on the roles of teaching for enhancing development of students on all aspects. The Phrapariyattidhamma Schools of General Education are alternative systems for monks and novices who lost

educational opportunity for both secular and religious education. The roles of teacher of the Phrapariyattidhamma Schools in the 21st century have to develop potentiality for themselves both work potentiality and student potentiality. Their ability on educational performance, operation for learning reform in the schools on efficiency and development the Phrapariyattidhamma Schools of General Education for the world grade. Mostly, the role of teachers is to concentrate of education to lead for development creative thinking and creation new innovation. Also, their role include changing the learning culture of learners on creative thinking, participation on planning, analyzing and adaptation. Mostly important is the roles of the teacher in Phrapariyattidhamma Schools in the 21st century are to research, analysis and creation.

Keywords: The Roles of Teacher, The Phrapariyattidhamma School, The 21st Century

1. บทนำ

ศตวรรษที่ 21 หมายถึง ยุคแห่งโลกาภิวัตน์เป็นยุคแห่งการสื่อสารไร้พรมแดน เป็นผลมาจากการพัฒนาทางด้านเทคโนโลยี การนำนวัตกรรมและวิทยาการต่าง ๆ มาใช้เพื่อสนองความต้องการต่อความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี ทำให้สามารถส่งการต่าง ๆ ได้อย่างรวดเร็ว เช่น การประชุมทางไกล การเรียนออนไลน์ การสั่งซื้อสินค้าออนไลน์ เป็นต้น ซึ่งมีความสำคัญต่อบทบาทครูเกี่ยวกับการใช้เทคโนโลยีและการสร้างให้ผู้เรียนเป็นนักคิดและนักพัฒนา ซึ่งเป็นหัวใจหลักในการส่งเสริมการเรียนรู้ เพื่อให้ครูได้พัฒนาองค์ความรู้ด้วยตนเอง เป็นการบูรณาการและตกผลึกวิชาการต่าง ๆ และสนับสนุนให้ผู้เรียนพัฒนาตนเองได้อย่างเต็มศักยภาพ โดยใช้เทคโนโลยีมาเป็นแรงกระตุ้น สรรหาเทคนิคการสอนแบบใหม่ให้เกิดความสอดคล้องกับความจำเป็นในการดำเนินชีวิตที่ทันสมัย มีการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง อันเป็นการส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต เพราะความเจริญทางด้านเทคโนโลยีมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและทันสมัยมากขึ้น ผู้คนในยุคนี้จึงเรียนรู้ในสิ่งใหม่เพื่อให้ทันกับกระแสการเปลี่ยนแปลง ทำให้เกิดการพัฒนาไปแบบก้าวกระโดดในทุก ๆ เรื่อง โดยเฉพาะในศตวรรษแห่งการเปลี่ยนแปลง เพราะคนเราต้องรู้จักปรับตัวให้เข้ากับเหตุการณ์ในสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงให้ทัน เพื่อที่จะได้สอดคล้องกับเทคโนโลยีการสื่อสารต่าง ๆ ที่จะเข้ามามีบทบาทในทุก ๆ ด้าน และเราต้องเรียนรู้ให้ได้กับความเจริญนั้น ๆ

แต่สิ่งหนึ่งที่บทบาทของครูที่จะสอนให้เด็กเข้าถึงไม่ได้ คือ ระบบคุณธรรม ศีลธรรม ซึ่งบทบาทครูโรงเรียน พระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ในศตวรรษที่ 21 จะต้องสามารถถ่ายทอดให้เด็กมองถึงความสำคัญและความเปลี่ยนแปลง อันจะนำพาให้เด็กเกิดการพัฒนาด้านสติ ปัญญา ซึ่งสามารถปรับตัวในการใช้ชีวิตความเป็นอยู่ของตนเองและสังคม ในบริบทของครูและเด็กในยุคศตวรรษที่ 21 เพราะฉะนั้นบทบาทครูโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาในศตวรรษที่ 21 ต้องมีความรู้เกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงของโลกในปัจจุบัน เพื่อจะได้นำความรู้มาถ่ายทอดให้กับนักเรียนซึ่งเป็นพระภิกษุสามเณร และใช้สื่อเทคโนโลยีต่าง ๆ ที่ทันสมัยได้ เพื่อให้เกิดประโยชน์แก่ผู้เรียนให้มากที่สุด อันจะก่อให้เกิดประโยชน์ต่อวงการทางการศึกษาของคณะสงฆ์นั่นเอง

2. ความหมายของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา

โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษานั้น เป็นโรงเรียนที่จัดตั้งขึ้นเพื่อเปิดโอกาสให้พระภิกษุสามเณร ซึ่งส่วนใหญ่นั้นเป็นผู้ขาดโอกาสในการเข้าศึกษาต่อในสถาบันการศึกษาของรัฐหรือเอกชนได้เข้ามาบวชเรียนเพื่อพัฒนาตัวเองให้มีความรู้ความสามารถเพื่อพัฒนาตนเองให้ได้รับความรู้ทางด้านวิชาการในการดำรงชีวิตให้ทันกับความเปลี่ยนแปลงทางสังคมซึ่ง (สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, 2546: 1-2) ได้ให้ความหมายว่า สำหรับโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษานั้น เป็นการศึกษาอีกรูปแบบหนึ่งของการศึกษาของคณะสงฆ์ เป็นการที่รัฐกำหนดให้มีขึ้นตามความประสงค์ของคณะสงฆ์นับตั้งแต่ปีพุทธศักราช 2514 เป็นต้นมา มีสอดคล้องกับกองพุทธศาสนศึกษาที่กล่าวว่า โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา หมายถึง โรงเรียนที่วัดจัดตั้งขึ้นเพื่อการศึกษาแก่พระภิกษุสามเณร ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ตามพระราชบัญญัติของกระทรวงศึกษาธิการ (กองพุทธศาสนศึกษา, 2551: 335)

ส่วนทศพร น้อมวงศ์ กล่าวว่า โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา หมายถึง โรงเรียนที่จัดตั้งขึ้นเพื่อสนองความต้องการของพระภิกษุสามเณร และหลักสูตรพระปริยัติธรรมเป็นหลักสูตรที่จุดมุ่งหมายการศึกษา ในการปลูกฝังให้พระภิกษุสามเณรมีความรู้ มีทักษะในวิชาธรรมและวิชาสามัญ (ทศพร น้อมวงศ์, 2547: 14)

นอกจากนี้ สุภาพร มากแจ้ง พร้อมสมปอง มากแจ้ง ได้ให้ความหมายว่า ปัจจุบัน คณะกรรมการการศึกษาของสงฆ์และสภามหาวิทยาลัยสงฆ์ได้ดำเนินการจัดการศึกษาสำหรับพระภิกษุสามเณร ได้ให้ศึกษาวิชาการทางพระพุทธศาสนา ได้แก่การศึกษาพระปริยัติธรรมเป็นหลัก โดยป้องกันมิให้มีการเปลี่ยนแปลงพระธรรมวินัยให้ผิดไปจากพระบาลีในพระไตรปิฎก ซึ่งมีอยู่ทั้งสิ้น 4 หลักสูตร คือ หลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกธรรม หลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกบาลี หลักสูตรพระปริยัติธรรมสายสามัญ และหลักสูตรปริญญาตรีในวิทยาลัยสงฆ์ทั้งสองแห่ง (สุภาพร มากแจ้ง พร้อมสมปอง มากแจ้ง, 2542: 3)

ต่อมา สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ (สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, 2546: 3) กล่าวว่า สภาพการณ์ที่เป็นอยู่ของการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษามีประเด็นที่ต้องได้รับการพัฒนาที่สำคัญอยู่หลาย ๆ ประเด็นไม่ว่าจะเป็นในด้านคุณภาพและมาตรฐานในการจัดการศึกษาในปัจจุบันของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษายังไม่เป็นที่ยอมรับจากสังคมในวงกว้าง ความไม่ชัดเจนในอัตลักษณ์ของการจัดการศึกษาที่สอดคล้องกับบริบทที่ควรจะเป็นอย่างแท้จริง ประสิทธิภาพของระบบการดำเนินการด้านการบริหารจัดการ และการจัดการศึกษา ที่ยังไม่มีทิศทางการพัฒนา และขาดความชัดเจนในการสร้างเอกภาพทางการบริหารให้กับกลุ่มโรงเรียน นอกจากนี้ยังพบว่าการสร้างพันธสัญญาการดำเนินงานและการจัดการศึกษาเพื่อการสร้างศาสนทายาทที่เป็นไปในทิศทางเดียวกัน ยังไม่ได้มีการกำหนดให้มีขึ้นอย่างเป็นรูปธรรมมากนัก จะมีเพียงการดำเนินงานตามกรอบแนวปฏิบัติของสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติเป็นสำคัญ อีกทั้งโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาไม่มียุทธศาสตร์การพัฒนาที่เด่นชัดพอที่จะเป็นแนวทางของการจัดการศึกษาในบริบทพื้นที่นั้น ๆ เพื่อสร้างศาสนทายาท และดำเนินการเผยแผ่พระพุทธศาสนาแก่ชุมชนในพื้นที่รับผิดชอบอย่างมีประสิทธิภาพ

ส่วน เสน่ห์ เจริญศักดิ์ กล่าวถึงการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษานั้น เป็นหน้าที่ของผู้บริหารจัดการงาน 4 ด้าน ได้แก่ 1) การบริหารวิชาการ ได้แก่ การพัฒนาหลักสูตร การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ การวัดผลการประเมินผลและเทียบโอนผลการเรียน การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา การพัฒนาสื่อวัตกรรมและเทคโนโลยี การพัฒนาแหล่งเรียนรู้ การนิเทศการศึกษา การพัฒนาระบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา การส่งเสริมความรู้ด้านวิชาการแก่ชุมชน การส่งเสริมสนับสนุนงานวิชาการแก่บุคคลและครอบครัว องค์กร หน่วยงาน และสถาบันอื่นที่จัดการศึกษา 2) การบริหารบุคคล ได้แก่ การวางแผนอัตรากำลังและกำหนดตำแหน่ง การสรรหาและบรรจุแต่งตั้ง การเสริมสร้างประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน 3) การบริหารงบประมาณ ได้แก่ การจัดทำและเสนองบประมาณ การตรวจสอบ ติดตามประเมินผลการใช้เงินและผลการดำเนินงาน กระระดมทรัพยากรและการลงทุนเพื่อการศึกษา การบริหารการเงิน การบริหารบัญชี การบริหารพัสดุและสินทรัพย์ และ 4) การบริหารทั่วไป ได้แก่ การดำเนินงานธุรการ การดูแลอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม การจัดทำสำมนครวัฏผู้เรียน การรับนักเรียนงานส่งเสริมกิจการนักเรียน การประชาสัมพันธ์งานการศึกษา งานบริการสาธารณ (เสน่ห์ เจริญศักดิ์, 2547: 13)

สำหรับอุปสรรคและปัญหาของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา มีหลายด้านด้วยกันพอสรุปประเด็นได้ เช่น ในด้านวิชาการ และด้านงบประมาณ เป็นต้น โรงเรียนขาดงบประมาณมาสนับสนุน บุคลากรขาดประสบการณ์ในการทำงาน มีการเปลี่ยน

บุคลากรบ่อยเกินไปทำให้เกิดปัญหากับโรงเรียนได้ ซึ่งครูจะต้องมีความตระหนักในปัญหาเหล่านี้ และครูเองก็พร้อมที่จะแก้ไขและพัฒนาเพื่อให้โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา มีการพัฒนาจัดการเรียนรู้เพื่อให้เป็นที่ยอมรับในสังคมกว้างนั่นเอง

3. ทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 (21st Century Skills)

มีนักวิชาการได้กล่าวถึงทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 ไว้ดังนี้

วิจารณ์ พานิช (วิจารณ์ พานิช, 2555: 16) ได้กล่าวถึงทักษะเพื่อการดำรงชีวิตในศตวรรษที่ 21 ไว้ดังนี้สาระวิชาที่มีความสำคัญ แต่ไม่เพียงพอสำหรับการเรียนรู้เพื่อมีชีวิตในโลกยุคศตวรรษที่ 21 ปัจจุบันการเรียนรู้สาระวิชา (content หรือ subject matter) ควรเป็นการเรียนจากการค้นคว้าเองของศิษย์ โดยครูช่วยแนะนำ และช่วยออกแบบกิจกรรมที่ช่วยให้นักเรียนแต่ละคนสามารถประเมินความก้าวหน้าของการเรียนรู้ของตนเองได้

ต่อมา สมเกียรติ ตั้งกิจวานิชย์ และคณะ (สมเกียรติ ตั้งกิจวานิชย์และคณะ, 2556: 11 - 28) กล่าวว่า วรรณกรรมด้านการศึกษาร่วมสมัยไปในทิศทางเดียวกันว่า ทักษะและความรู้ที่จำเป็นต่อการเป็นพลเมืองและการทำงานในศตวรรษที่ 21 นั้นค่อนข้างแตกต่างจากศตวรรษที่ 20 บางทักษะแม้จะมีลักษณะถาวร (Perennial Skills) กล่าวคือมีความสำคัญมาในทุกยุคทุกสมัย ไม่ใช่เฉพาะในศตวรรษที่ 21 เช่น ทักษะ 4 C คือ การคิดเชิงสร้างสรรค์ (Creativity) การคิดอย่างมีวิจารณญาณ (Critical Thinking) การสื่อสาร (Communication) และการทำงานเป็นทีม (Collaboration) แต่ทักษะเหล่านี้มีลักษณะเปลี่ยนแปลงไปในโลกยุคดิจิทัล รวมถึงทวีความสำคัญมากยิ่งขึ้นจนกลายเป็นสิ่งที่ “ต้อง” มีมากกว่า “น่าจะ” มี ขณะที่บางทักษะถือเป็นทักษะชุดใหม่ที่จำเป็นในบริบทของศตวรรษใหม่ เช่น ทักษะด้านสารสนเทศและการสื่อสาร ทักษะการเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรม ฯลฯ ปัจจัยหลักที่นำพาความท้าทายและข้อเรียกร้องใหม่ ๆ สำหรับผู้เรียนคือความก้าวหน้าของเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร (Information and Communication Technologies - ICTs) ซึ่งได้ส่งผลกระทบต่อรูปแบบความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจ การเมือง สังคม และวัฒนธรรมอย่างรอบด้าน ซึ่งสามารถสรุปเหตุผลได้ 3 ประการ ว่าเหตุใดทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 จึงจำเป็นอย่างยิ่งต่อการดำรงชีวิตในศตวรรษใหม่ นั่นคือ รูปแบบและความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจที่เปลี่ยนไปการพึ่งพาอาศัยในระดับโลกที่เพิ่มมากขึ้น และภูมิทัศน์ในการเรียนรู้ที่เปลี่ยนไป

ส่วน เคย์ (Kay, 2010; อ้างถึงในวรพจน์ วงศ์กิจรุ่งเรือง และอธิป จิตฤกษ์, 2556: 40 - 43) กล่าวว่า ทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 จะช่วยเตรียมความพร้อมให้ผู้เรียนรู้จักคิดเรียนรู้ทำงานแก้ปัญหาสื่อสารและร่วมมือทำงาน ได้อย่างมีประสิทธิภาพไปตลอดชีวิต ซึ่งมีเหตุผลอยู่ 3 ประการด้วยกัน คือ ประการแรก ทักษะเหล่านี้ไม่ถูกบรรจุในหลักสูตรหรือถูกประเมินเลย ผู้เรียนบางคนอาจเกิดทักษะเหล่านี้โดยบังเอิญจากชีวิตประจำวันหรือประสบการณ์ในการ

ทำงาน ประการที่สอง ทักษะเหล่านี้มีความสำคัญต่อผู้เรียนทุกคน องค์กรมีการปรับโครงสร้างการบริหารให้แบนราบ เพิ่มการใช้เทคโนโลยีสร้างระบบงานที่ยืดหยุ่น และกระจายความรับผิดชอบให้พนักงานระดับปฏิบัติการมากขึ้น ในสภาพความเป็นจริงเช่นนี้ ผู้เรียนที่ไม่ถนัดทักษะแห่งศตวรรษใหม่ย่อมไม่สามารถใช้ศักยภาพทางเศรษฐกิจของตนได้อย่างเต็มที่ ประการที่สาม สำหรับผู้ที่เริ่มทำงานใหม่ ๆ ก็ถูกคาดหวังว่าจะสามารถใช้ทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 เพื่อทำงานให้ลุล่วงได้ ประการสุดท้าย กรอบความคิดเพื่อการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 อธิบายทักษะหลายอย่างที่เป็นของใหม่ ได้แก่ ความคิดสร้างสรรค์ในนวัตกรรม ความยืดหยุ่นและความสามารถในการปรับตัว ความเป็นผู้นำและการเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรม ซึ่งมีความจำเป็นสำหรับผู้เรียนทุกคน ซึ่งถ้าใครมีทักษะเหล่านี้ ก็จะทำให้มีความโดดเด่นกว่าผู้อื่น

การเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 เป็นการกำหนดแนวทางยุทธศาสตร์ในการจัดการเรียนรู้ โดยร่วมกันสร้างรูปแบบและแนวปฏิบัติในการเสริมสร้างประสิทธิภาพของการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 โดยเน้นที่องค์ความรู้ ทักษะ ความเชี่ยวชาญและสมรรถนะที่เกิดกับตัวผู้เรียน เพื่อใช้ในการดำรงชีวิตในสังคมแห่งการเปลี่ยนแปลงในปัจจุบัน โดยจะอ้างอิงถึงรูปแบบ (Model) ที่พัฒนามาจากเครือข่ายองค์กรความร่วมมือพัฒนาทักษะแห่งการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 (Partnership For 21st Century Skills: www.p21.org) ที่มีชื่อย่อว่า เครือข่าย P21 ซึ่งได้พัฒนา กรอบแนวคิดเพื่อการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 โดยผสมผสานองค์ความรู้ ทักษะเฉพาะด้าน ความชำนาญการและความรู้เท่าทันด้านต่าง ๆ เข้าด้วยกัน เพื่อความสำเร็จของผู้เรียนทั้งด้านการทำงานและการดำเนินชีวิต (วารคมณ ทองนพคุณ, 2559: 8: ออนไลน์ - เข้าถึงเมื่อ 2 ตุลาคม 2562)

นอกจากนี้ ศิริวรรณ ฉัตรนิรุ้งเรือง และวารคมณ ทองนพคุณ ได้สรุปประเด็นสำคัญของลักษณะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ไว้ดังนี้ 1) มนุษย์มีรูปแบบการเรียนรู้ที่แตกต่างกัน ผู้สอนจึงต้องใช้วิธีการที่หลากหลาย หากผู้สอนนำรูปแบบการเรียนรู้แบบใดแบบหนึ่งไปใช้กับผู้เรียนทุกคนตลอดเวลา อาจทำให้ผู้เรียนบางคนเกิดอาการตายด้านทางสติปัญญา 2) ผู้เรียนควรเป็นผู้กำหนดองค์ความรู้ของตนเอง ไม่ใช่ นำความรู้ไปใส่และให้ผู้เรียนดำเนินรอยตามผู้สอน 3) โลกยุคใหม่ต้องการผู้เรียนซึ่งมีวินัยมีพฤติกรรมที่รู้จักยืดหยุ่นหรือปรับเปลี่ยนให้เข้ากับสถานการณ์ได้อย่างเหมาะสม ไม่ว่าจะอยู่ในสถานการณ์ที่เป็นแบบเผด็จการ แบบให้อิสระหรือแบบประชาธิปไตย 4) เนื่องจากข้อมูลข่าวสารในโลกจะทวีเพิ่มขึ้นเป็น 2 เท่าทุก ๆ 10 ปีโรงเรียนจึงต้องใช้วิธีสอนที่หลากหลายโดยให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ในรูปแบบต่าง ๆ กัน 5) ให้ใช้กฎเหล็กของการศึกษาที่ว่า “ระบบที่เข้มงวดจะผลิตคนที่เข้มงวด” และ “ระบบที่ยืดหยุ่นจะผลิตคนที่รู้จักยืดหยุ่น” 6) สังคมหรือชุมชนที่มั่นคงร่ำรวยด้วยข้อมูลข่าวสาร ทำให้การเรียนรู้สามารถเกิดขึ้นได้ในหลาย ๆ สถานที่ 7) การเรียนรู้แบบเจาะลึก (Deep Learning) มีความจำเป็นมากกว่าการเรียนรู้แบบผิวเผิน (Shallow

Learning) หมายความว่า จะเรียนอะไร ต้องเรียนให้รู้จริง ให้รู้สึก รู้รอบ ไม่ใช่เรียนแบบงู ๆ ปลา ๆ ดังจะเห็นจากในอดีตว่า มีการบรรจุเนื้อหาไว้ในหลักสูตรมากเกินไปจนผู้เรียนไม่รู้ว่าเรียนไปเพื่ออะไร และสิ่งที่เรียนไปแล้วมีความสัมพันธ์อย่างไร (ศิริวรรณ ฉัตรมณีรุ่งเรือง และ วรางคณา ทองนพคุณ, 2557: 9: ออนไลน์ - เข้าถึงเมื่อ 2 ตุลาคม 2562)

ส่วนวิจารณ์ พานิช ได้กล่าวถึงทักษะเพื่อการดำรงชีวิตในศตวรรษที่ 21 ว่าสาระวิชามีความสำคัญแต่ไม่เพียงพอสำหรับการเรียนรู้เพื่อมีชีวิตในโลกยุคศตวรรษที่ 21 ปัจจุบันการเรียนรู้สาระวิชา (content หรือ subject matter) ควรเป็นการเรียนจากการค้นคว้าเองของนักเรียน โดยครูช่วยแนะนำและช่วยออกแบบกิจกรรมที่ช่วยให้นักเรียนแต่ละคนสามารถประเมินความก้าวหน้าของการเรียนรู้ของตนเอง ได้สาระวิชาหลัก (Core Subjects) ประกอบด้วย ภาษาแม่ และภาษาสำคัญของโลก ศิลปะคณิตศาสตร์ การปกครองและหน้าที่พลเมือง เศรษฐศาสตร์ วิทยาศาสตร์ ภูมิศาสตร์และประวัติศาสตร์ โดยวิชาแกนหลักนี้จะนำมาสู่การกำหนดเป็นกรอบแนวคิดและยุทธศาสตร์สำคัญต่อการจัดการเรียนรู้ในเนื้อหาเชิงสหวิทยาการ (Interdisciplinary) หรือหัวข้อสำหรับศตวรรษที่ 21 โดยการส่งเสริมความเข้าใจในเนื้อหาวิชาแกนหลักและสอดแทรกทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 ดังนี้ (1) ทักษะด้านการเรียนรู้และนวัตกรรม จะเป็นตัวกำหนดความพร้อมของนักเรียนเข้าสู่โลกการทำงานที่มีความซับซ้อนมากขึ้นในปัจจุบัน ได้แก่ ความริเริ่มสร้างสรรค์และนวัตกรรม การคิดอย่างมีวิจารณญาณและการแก้ปัญหา และการสื่อสารและการร่วมมือ (2) ทักษะด้านสารสนเทศ สื่อ และเทคโนโลยี เนื่องด้วยในปัจจุบันมีการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารผ่านทางสื่อและเทคโนโลยีมากมาย ผู้เรียนจึงต้องมีความสามารถในการแสดงทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณและปฏิบัติงานได้หลากหลาย โดยอาศัยความรู้ในหลายด้าน ได้แก่ ความรู้ด้านสารสนเทศความรู้เกี่ยวกับสื่อและความรู้ด้านเทคโนโลยี (3) ทักษะด้านชีวิตและอาชีพ ในการดำรงชีวิตและทำงานในยุคปัจจุบันให้ประสบความสำเร็จนักเรียนจะต้องพัฒนาทักษะชีวิตที่สำคัญ ได้แก่ ความยืดหยุ่นและการปรับตัว การริเริ่มสร้างสรรค์และเป็นตัวของตัวเอง ทักษะสังคมและสังคมข้ามวัฒนธรรม การเป็นผู้สร้างหรือผู้ผลิต (Productivity) และความรับผิดชอบเชื่อถือได้ (Accountability) และ ภาวะผู้นำ และความรับผิดชอบ (Responsibility) (วิจารณ์ พานิช, 2555: 28)

สำหรับจุดเด่นทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาในการนำเอาเทคโนโลยีมาปรับใช้ในการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะทุก ๆ ด้าน ให้คนเราสามารถปรับตัวให้เข้ากับเหตุการณ์ในสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลง

ส่วนจุดด้อยทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 เรานำเทคโนโลยีแห่งการเปลี่ยนแปลงมาใช้ในทางที่ผิดทำให้เกิดปัญหาไม่ดีขึ้นมาอย่างมากมาย

4. บทบาทของครูในศตวรรษที่ 21

มีนักวิชาการหลายท่านกล่าวถึงบทบาทครูในศตวรรษที่ 21 ดังนี้

พิมพ์พันธ์ เดชะคุปต์ และพะเยาว์ ยินดีสุข กล่าวว่า ครูในศตวรรษที่ 21 จะต้องมีความรู้ 7C ซึ่งเป็นทักษะที่ได้จากการวิเคราะห์สิ่งที่ครูต้องปฏิบัติและพึงมีตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติเป็นทักษะที่ครูควรได้รับการพัฒนาเพื่อการพัฒนาเป็นครูมืออาชีพ ได้แก่ ทักษะดังนี้

1. ทักษะ C1: Curriculum development (การพัฒนาหลักสูตร)
2. ทักษะ C2: Child – centered approach (การเรียนรู้เน้นเด็กเป็นศูนย์กลาง)
3. ทักษะ C3: Classroom innovation implementation (การนำนวัตกรรมไปใช้)
4. ทักษะ C4: Classroom authentic assessment (การประเมินตามสภาพจริง)
5. ทักษะ C5: Classroom action research (การวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียน)
6. ทักษะ C6: Classroom management (การจัดการชั้นเรียน)
7. ทักษะ C7: Character enhancement (การเสริมสร้างลักษณะ) (พิมพ์พันธ์

เดชะคุปต์ และพะเยาว์ ยินดีสุข, 2557: 8 - 9)

วิจารณ์ พานิช ได้กล่าวว่า ครูเพื่อศิษย์ต้องไม่ใช่แค่มีใจ เอาใจใส่ศิษย์เท่านั้น ยังต้องมีทักษะในการจุดไฟในใจศิษย์ ให้สนุกสนานกับการเรียนรู้ หรือให้การเรียนรู้สนุกและกระตุ้นให้อยากเรียนรู้ต่อไปตลอดชีวิตครูจึงต้องยึดหลัก “สอนน้อย เรียนมาก” คือ ในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ของเด็ก ครูต้องตอบได้ว่าศิษย์ได้เรียนอะไร และเพื่อให้ศิษย์ได้เรียนรู้สิ่งเหล่านั้น ครูต้องทำอะไร ไม่ทำอะไร ในสภาพเช่นนี้ ครูยังมี 29 ความสำคัญมากขึ้น และท้าทายครูทุกคนอย่างที่สุดที่จะไม่ทำหน้าที่ครูผิดทาง ทำให้ศิษย์เรียนไม่สนุก หรือเรียนแบบขาดทักษะสำคัญครูต้องก้าวข้ามสาระวิชาไปสู่การเรียนรู้ ทักษะเพื่อการดำรงชีวิตในศตวรรษที่ 21 ที่ครูสอนไม่ได้นักเรียนต้องเรียนเอง หรือพูดใหม่ว่าครูต้องไม่สอน แต่ต้องออกแบบการเรียนรู้และอำนวยความสะดวก (Facilitate) ในการเรียนรู้ ให้นักเรียนได้เรียนรู้จากการเรียนแบบลงมือทำแล้วการเรียนรู้ก็จะเกิดจากภายในใจและสมองของตนเอง การเรียนรู้แบบนี้เรียกว่า PBL (Project Based Learning) (วิจารณ์ พานิช, 2555: 15 - 17)

ส่วนสุพรทิพย์ ธนภัทรโชติวัตร ได้สังเคราะห์คุณลักษณะของครูในศตวรรษที่ 21 พบว่าแบ่งออกเป็น 3 ด้าน คือด้านที่ 1 ด้านความรู้ความสามารถในสาขาวิชาประกอบด้วย 6 คุณลักษณะย่อย ได้แก่ 1) มีความรู้ความเชี่ยวชาญในเนื้อหาวิชา 2) มีเทคนิค วิธีการถ่ายทอดความรู้ที่หลากหลาย 3) มีทักษะการคำนวณ 4) มีความสามารถในการวัดและประเมินผลที่หลากหลาย 5) รู้จักและเข้าใจผู้เรียน 6) มีความสามารถในการพัฒนาหลักสูตร จัดทำแผนการสอน กิจกรรม และการประเมินผลที่สอดคล้องกับความแตกต่างระหว่างผู้เรียนด้านที่ 2 ด้านการปฏิบัติตนและเห็นคุณค่าวิชาชีพครู ประกอบด้วย 7 คุณลักษณะย่อย คือ 1) เป็นผู้ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ศิษย์ 2) มีสัมพันธ์ที่ดีระหว่างบุคคล ทำงานเป็น

ทีมได้ 3) เป็นผู้มีความคุณธรรมจริยธรรม และจรรยาบรรณในวิชาชีพ 4) เป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ และใฝ่หาความรู้อยู่เสมอ 5) รักและศรัทธาในวิชาชีพครู 6) เป็นผู้มีความรู้ทางวิชาการ 7) ปฏิบัติตามนโยบายของหน่วยงาน และด้านที่ 3 ด้านสังคมพหุวัฒนธรรมประกอบด้วย 5 คุณลักษณะย่อย ได้แก่ 1) มีความสามารถในการใช้ภาษา/การสื่อสาร 2) เป็นผู้เลือกใช้เทคโนโลยีได้อย่างเหมาะสม 3) เป็นผู้รอบรู้ เท่าทันต่อการเปลี่ยนแปลง ทันสมัยทันเหตุการณ์ 4) มีความคิดและแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ 5) มีความสามารถในการบริหารจัดการ (สุพรทิพย์ ธนภัทรโชติวัตร, 2557: 47)

และวิจารณ์ พานิชได้กล่าวว่า ครูเพื่อศิษย์ต้องเปลี่ยนแปลงตัวเองโดยสิ้นเชิง เพื่อให้เป็นครูเพื่อศิษย์ในศตวรรษที่ 21 ไม่ใช่ครูเพื่อศิษย์ในศตวรรษที่ 20 หรือศตวรรษที่ 19 ที่เตรียมคนออกไปทำงานในสายพานการผลิตในยุคอุตสาหกรรม การศึกษาในศตวรรษที่ 21 ต้องเตรียมคนออกไปเป็นคนที่ใช้ความรู้ (Knowledge Worker) และเป็นบุคคลพร้อมเรียนรู้ (Learning person) ไม่ว่าจะประกอบสัมมาชีพใด มนุษย์ในศตวรรษที่ 21 ต้องเป็นบุคคลพร้อมเรียนรู้และเป็นคนที่ใช้ความรู้ แม้จะเป็นชาวนาหรือเกษตรกรก็ต้องเป็นคนที่พร้อมเรียนรู้และเป็นคนที่ใช้ความรู้ ดังนั้น ทักษะสำคัญที่สุดของศตวรรษที่ 21 จึงเป็นทักษะของการเรียนรู้ (Learning Skills) ทักษะของคนในศตวรรษที่ 21 ที่ทุกคนต้องเรียนรู้ตั้งแต่ชั้นอนุบาลไปจนถึงมหาวิทยาลัย และตลอดชีวิต คือ 3R X 7C (วิจารณ์ พานิช, 2556: 18)

ในความคิดเห็นของผู้เขียนคิดว่า บทบาทครูโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา นั้นครูจะต้องมีความพร้อมในการรับมือกับการเปลี่ยนแปลงของโลกในศตวรรษที่ 21 นำเทคโนโลยีมาใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อการเรียนการสอนให้ทันสมัย แทนที่ครูจะเป็นผู้สอนอย่างเดียวเหมือนเมื่อก่อนไม่ได้ ต้องให้เด็กเรียนรู้ด้วยตนเอง ครูจะต้องออกแบบในการเรียนรู้ให้ทันสมัย ให้เด็กมีความคิดสร้างสรรค์ และสามารถพัฒนาองค์ความรู้ให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงตามยุคแห่งบทบาทครูโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ในศตวรรษที่ 21 นั้นเอง

5. สรุป

สรุปได้ว่าบทบาทครูโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ในศตวรรษที่ 21 ครูจะต้องมีความรู้ความเข้าใจในด้านการใช้เทคโนโลยีการสร้างให้ผู้เรียนเป็นนักคิด นักพัฒนา รู้จักสร้างนวัตกรรมใหม่เพื่อให้ทันกับการเปลี่ยนแปลง สอนให้ผู้เรียนให้เกิดการพัฒนา ส่งเสริมการศึกษาที่หลากหลาย สอนให้ผู้เรียนรู้จักแยกแยะ มีความคิดสร้างสรรค์กล้าตัดสินใจในการทำ สอนให้ผู้เรียนมีทักษะกระบวนการคิด เพื่อนำไปสู่การพัฒนา เพราะถึงแม้นักเรียนจะเป็นพระภิกษุสามเณรก็ตาม บทบาทครูก็สอนให้ตามความเหมาะสมของความเป็นพระภิกษุสามเณร เพื่อให้เกิดการพัฒนาและพร้อมกับการเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ ให้สมกับ

ที่เป็นความดีงามและเป็นแหล่งเรียนรู้ในการพัฒนาให้เยาวชนที่เข้ามาบวชเรียนได้ตระหนักในคุณค่าที่ดีงามและพัฒนาตามบทบาทครูโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ในศตวรรษที่ 21 ให้เข้ากับบริบทของการพัฒนาประเทศต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- กองพุทธศาสนศึกษา สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. (2551). ประวัติโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา. (ออนไลน์) แหล่งที่มา: http://cmi.onab.go.th/pariyat_second/09.history-secondary.pdf. (2 ตุลาคม 2562).
- ทศพร นอมวงศ. (2547). การศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาและความต้องการของผู้บริหารและครูผู้สอนโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญ ที่มีต่อการจัดการศึกษาวิชาสิ่งแวดล้อมศึกษา. สารนิพนธ์การศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- พิมพ์พันธ์ เดชะคุปต์ และเพียว ยินดีสุข. (2557). การจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วรารณา ทองนพคุณ. (2559). ทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 ความท้าทายในอนาคต 21st Century Skills: The Challenges Ahead. (ออนไลน์). แหล่งที่มา: <http://www.education.pkur.ac.th>. (2 ตุลาคม 2562).
- วิจารณ์ พานิช. (2556). วิธีสร้างการเรียนรู้เพื่อศิษย์. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร: ฝ่ายโรงพิมพ์บริษัทตาปัดลิเคชั่น.
- _____. (2555). วิธีสร้างการเรียนรู้เพื่อศิษย์ในศตวรรษที่ 21. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิสดศรี-สฤษดิ์วงศ์.
- ศิริวรรณ ฉัตรมณีรุ่งเจริญ และวรารณา ทองนพคุณ. (2557). ทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 ความท้าทายในอนาคต (21st Century Skills: The Challenges Ahead). (ออนไลน์). แหล่งที่มา: <http://edu.ptcm.in.th>. (2 ตุลาคม 2562).
- เสนห์ เจริญศักดิ์. (2547). การดำเนินการตามมาตรฐานด้านการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่มโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญ กลุ่ม 5. สารนิพนธ์การศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. (2546). ประกาศคณะกรรมการการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา. นครปฐม: สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ.
- สุภาพร มากแจ้งและสมปอง มากแจ้ง. (2542). รายงานการวิจัยการศึกษาสภาพการจัดการศึกษาของคณะสงฆ์. กรุงเทพมหานคร: กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ.

- สมเกียรติ ตังกิจวานิชย์ และคณะ. (2556). **ปฏิรูปการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อการเรียนรู้แห่งศตวรรษที่ 21**. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานสถิติแห่งชาติ.
- สุพรทิพย์ ธนภัทรโชติวัต. (2557). การพัฒนารูปแบบการจัดประสบการณ์วิชาชีพครูเพื่อส่งเสริมคุณลักษณะครูในศตวรรษที่ 21. **วิทยานิพนธ์การศึกษาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน**. มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- Kay, K. (2010). **21st Century Skills: Why the Matter, What they are, and How We Get There**. In Bellanca, J. & Brandt, R. (Eds.), **21st Century Skills: Rethinking How Students Learn**. Bloomington: In Solution Tree Press.

สิทธิและเสรีภาพในการชุมนุมสาธารณะตามพระราชบัญญัติ
การชุมนุมสาธารณะ พ.ศ. 2558
Right and Freedom in Public Assembly as Based on the Public
Assembly Act, B.E. 2558 (2015 A.D.)

วินิจ ผาเจริญ

Winit Pharcharuen

วิทยาลัยบริหารศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้

School of Administrative Studies, Maejo University

สุรพล พรหมกุล

Suraphon Promgun

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Khonkaen Campus

E-mail: winit.phacharuen@gmail.com

ได้รับบทความ: 21 เมษายน 2563; แก้ไขบทความ: 17 พฤษภาคม 2563; ตอรับตีพิมพ์: 26 พฤษภาคม 2563

Received: April 21, 2020; Revised: May 17, 2020; Accepted: May 26, 2020

บทคัดย่อ

บทความวิชาการเรื่องสิทธิและเสรีภาพในการชุมนุมสาธารณะตามพระราชบัญญัติการชุมนุมสาธารณะ พ.ศ. 2558 เป็นการรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร หนังสือ ตำรา งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และสื่อออนไลน์ต่าง ๆ พบว่า การชุมนุมสาธารณะเป็นสิทธิเสรีภาพขั้นพื้นฐานของประชาชน เป็นการแสดงออกซึ่งเจตจำนงของประชาชนต่อการมีส่วนร่วมทางการเมือง อันนำไปสู่การเรียกร้องสิทธิเสรีภาพของตนตามรัฐธรรมนูญ และสอดคล้องกับปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนและการปกครองตามระบอบประชาธิปไตย ซึ่งได้บัญญัติรับรองการใช้สิทธิเสรีภาพของประชาชนในการชุมนุมโดยสงบและปราศจากอาวุธ อย่างไรก็ตาม ผู้เขียนเห็นว่าข้อสังเกตหลักเกณฑ์และเงื่อนไขพร้อมทั้งข้อจำกัดการใช้สิทธิชุมนุมสาธารณะด้านกฎหมายยังไม่ชัดเจน ด้วยเหตุนี้ผู้เขียนจึงเห็นว่า ควรแก้ไขบทบัญญัติแห่งกฎหมายพระราชบัญญัติการชุมนุมสาธารณะ เพื่อสร้างความเข้าใจให้แก่ผู้ชุมนุมและเจ้าหน้าที่ผู้ดูแลการชุมนุมในรายละเอียดรูปแบบ หลักเกณฑ์ และขั้นตอนในการชุมนุม เพื่อป้องกันการสับสนในเรื่องสิทธิเสรีภาพและอำนาจเจ้าหน้าที่ดูแลเกี่ยวกับการชุมนุมสาธารณะ

คำสำคัญ: สิทธิและเสรีภาพ, พระราชบัญญัติการชุมนุมสาธารณะ พ.ศ. 2558, รัฐธรรมนูญ

Abstract

Academic article on right and freedom in public assembly as based on the Public Assembly Act, B.E. 2558 compilation of information from a document related research textbooks and various online media found that public assembly is a fundamental right and liberty of the people, an expression of the will of the people towards political participation that leads to the claim of their rights and liberties in accordance with the Constitution and in accordance with the Universal Declaration of Human Rights and Democracy that exercise of people's rights and freedom in peaceful and unarmed rallies. However, the author is of the opinion that the rules and conditions and restrictions on the use of public assembly rights are still unclear in the law. For this reason, the author sees that should amend the provisions of the law - Public Assembly Act- order to create understanding for the protestors and the officers in charge of the assembly in detail, forms, rules and procedures for the community to prevent confusion regarding the rights, liberty and authority of the public administration.

Keywords: Right and Freedom, Public Assembly Act, B.E. 2558, Constitution

1. บทนำ

การชุมนุมสาธารณะและการเดินขบวนถือว่าเป็นวิวัฒนาการสำคัญของวิธีการแสดงความคิดเห็นของพลเมืองในประเทศที่เป็นประชาธิปไตย รัฐไม่อาจลิดรอนจำกัดสิทธิเสรีภาพในการชุมนุมประท้วงหรือเดินขบวนเรียกร้องของประชาชน โดยอาศัยเหตุผลใด ๆ ที่นอกเหนือจากเหตุผลอันชอบด้วยรัฐธรรมนูญและกฎหมายได้ ทั้งนี้ เพื่อมิให้เป็นการทำลายพื้นที่ที่ประชาชนจะใช้เป็นเวทีสะท้อนความทุกข์ร้อน และความต้องการของตนสื่อไปยังรัฐบาลและสังคมโดยตรง ด้วยเหตุนี้ การชุมนุมสาธารณะจึงเป็นวิธีการหรือรูปแบบหนึ่งที่กลุ่มบุคคลเช่นว่านั้น มักใช้เป็นเครื่องมือในการกระตุ้นและกดดันต่อ “ผู้ถูกเรียกร้อง” ไม่ว่าในที่แห่งใดของโลก โดยเฉพาะประเทศที่ปกครองในระบอบประชาธิปไตย แม้การรวมกลุ่มกันชุมนุมอาจถือได้ว่าเป็นการใช้สิทธิเสรีภาพที่ชอบด้วยกฎหมายหรือเป็นไปตามกติกาสากลก็ตาม แต่ในบางกรณีนั้นการใช้เสรีภาพในการชุมนุมสาธารณะก็อาจก่อให้เกิดการกระทบสิทธิเสรีภาพของพลเมืองอื่น หรือความสงบเรียบร้อยของบ้านเมืองได้เช่นกัน อาทิ การชุมนุมที่เพิ่มความรุนแรงจนถึงขั้นจลาจล การชุมนุมเดินขบวนบนสาธารณะอันเป็นเหตุให้การจราจรติดขัด การใช้เครื่องมือขยายเสียงรบกวนการพักผ่อนในเวลากลางคืนของ

ประชาชน ตลอดจนการชุมนุมที่สร้างความเสียหายให้แก่สาธารณสมบัติของแผ่นดิน เป็นต้น (ปณิธีร์ ปทุมวัฒน์, 2552: 169)

บทความนี้ผู้เขียนนำเสนอแนวคิดการชุมนุมสาธารณะ และสิทธิเสรีภาพในการชุมนุมสาธารณะตามพระราชบัญญัติการชุมนุมสาธารณะ พ.ศ. 2558 พร้อมทั้งข้อจำกัดและเงื่อนไขในการชุมนุมสาธารณะ ทั้งนี้ ผู้เขียนหวังว่าบทความนี้อาจเป็นหนึ่งช่องทางที่สามารถจุดประกายกระแสเรื่องสิทธิเสรีภาพในการชุมนุมสาธารณะอย่างถูกต้องและชัดเจนมากยิ่งขึ้น เพื่อให้เกิดการตื่นตัวต่อการเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองของภาคพลเมืองที่มีความสำนึกทางการเมืองและมีจิตสาธารณะเพื่อส่วนรวมมากยิ่งขึ้น

2. ความหมายของการชุมนุมสาธารณะ

การชุมนุมสาธารณะนั้น (Public Assembly) มีนักวิชาการหลายท่านให้ความหมายแตกต่างกัน พระราชบัญญัติการชุมนุมสาธารณะ พ.ศ. 2558 ได้บัญญัติความหมาย “การชุมนุมสาธารณะ” ไว้ว่าการชุมนุมของบุคคลในที่สาธารณะเพื่อเรียกร้องสนับสนุนคัดค้านหรือแสดงความคิดเห็นในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง โดยแสดงออกต่อประชาชนทั่วไป และบุคคลอื่นสามารถร่วมการชุมนุมนั้นได้ ไม่ว่าการชุมนุมนั้นจะมีการเดินขบวนหรือเคลื่อนย้ายด้วยหรือไม่ “ผู้จัดการชุมนุม” หมายความว่า ผู้จัดให้มีการชุมนุมสาธารณะ และให้หมายความรวมถึงผู้ประสงค์จะจัดการชุมนุมสาธารณะ และผู้ซึ่งเชิญชวนหรือนัดให้ผู้อื่นมาเข้าร่วมการชุมนุมสาธารณะ โดยแสดงออกหรือมีพฤติการณ์ทำให้ผู้อื่นเข้าใจว่าตนเป็นผู้จัดหรือร่วมจัดให้มีการชุมนุมนั้น “ผู้ชุมนุม” หมายถึง ผู้จัดการชุมนุมและผู้เข้าร่วมการชุมนุมสาธารณะไม่ว่าจะเข้าร่วมการชุมนุมสาธารณะนั้นตามคำเชิญชวนหรือการนัดของผู้จัดการชุมนุมหรือไม่ และ “ที่สาธารณะ” หมายถึง ที่ดินหรือสิ่งปลูกสร้างอันเป็นทรัพย์สินของแผ่นดินที่ใช้เพื่อสาธารณะประโยชน์หรือสงวนไว้ เพื่อประโยชน์ร่วมกันหรือที่หน่วยงานของรัฐบาลได้เป็นเจ้าของแต่เป็นผู้ครอบครองหรือใช้ประโยชน์ บรรดาซึ่งประชาชนมีความชอบธรรมที่จะเข้าไปได้ รวมตลอดทั้งทางหลวงและทางสาธารณะ (พระราชบัญญัติการชุมนุมสาธารณะ พ.ศ. 2558, 2558: 20)

นอกจากนั้น อภิญา รัตนมงคลมาศ (2547:13) ได้ให้อธิบายการชุมนุมสาธารณะนั้นถือเป็นการแสดงออกซึ่งเจตจำนงของบุคคลที่มีอุดมการณ์หรือผลประโยชน์เป็นเป้าหมายร่วมกันและต้องการให้เป้าหมายนั้นบรรลุผลด้วยการเรียกร้อง ต้อรอง หรือกดดันต่อการกำหนดนโยบายหรือการบริหารงานตามนโยบายของรัฐ สำหรับ Black's Law Dictionary (1995: 115) ได้ให้ความหมายของคำว่า เสรีภาพในการชุมนุมสาธารณะ (freedom of assembly) คือ สิทธิที่ประชาชนจะชุมนุมกันโดยสงบและยื่นเรื่องราวร้องทุกข์ต่อรัฐบาล และศาสตราจารย์ ดร.วิษณุ เครืองาม (2554: 570-571) ได้อธิบายว่าเสรีภาพในการชุมนุมสาธารณะเป็นส่วนหนึ่งของเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นเพราะประชาชนจะ

มาชุมนุมรวมกลุ่มกัน เพื่อแสดงความคิดเห็นในเรื่องต่าง ๆ การชุมนุมสาธารณะซึ่งเป็นการรวมตัวกันของผู้คนที่มีเป้าหมายเชิงผลประโยชน์หรือเชิงค่านิยม เป็นองค์กรที่เกิดขึ้นจากความสมัครใจรวมตัวกันของปัจเจกบุคคลแสดงออกซึ่งเจตจำนง ให้ผู้กำหนดนโยบายแห่งรัฐได้รับรู้ถึงวัตถุประสงค์ของกลุ่มและพยายามผลักดันให้วัตถุประสงค์นั้นเกิดเป็นนโยบาย หรือนำไปสู่การปฏิบัติ ทั้งนี้ ด้วยการกดดันทั้งทางตรงและทางอ้อม ดังเช่น การจัดการชุมนุมสาธารณะ เป็นต้น

จึงอาจกล่าวได้ว่า “การชุมนุมสาธารณะ” เป็นวิธีในการแสดงออกซึ่งเจตจำนงของประชาชนผู้เป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตย ในอันที่จะเป็นเครื่องสะท้อนและกระตุ้นเตือน “รัฐบาล” ผู้กำหนดนโยบายแห่งรัฐอันส่งผลโดยตรงต่อชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชน ให้ตระหนักถึงความสำคัญของการบริหารราชการแผ่นดินให้เป็นไปในทางที่ถูกต้องและเป็นไปเพื่อประโยชน์สุขของประชาชนให้มากที่สุด

3. สิทธิและเสรีภาพ: การชุมนุมโดยสงบ

คำว่า สิทธิ (Right) และ เสรีภาพ (Liberty) เป็นคำที่หลายคนคุ้นเคยกันเป็นอย่างดีเพราะมักจะถูกนำมาอ้างในการกระทำหรือห้ามมิให้กระทำกร รวบรวมเรียกร้องให้รัฐกระทำหรือได้แก่การกระทำอย่างหนึ่งอย่างใดของรัฐ และยังถือว่าเป็นคำที่มีความสำคัญต่อพื้นฐานการปกครองระบอบประชาธิปไตยอีกด้วย ดังนั้นจึงควรทำความเข้าใจเกี่ยวกับคำว่า “สิทธิ” และ “เสรีภาพ” ว่ามีความหมายอย่างไร “สิทธิ” ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน (2556: 1193) หมายถึง อำนาจอันชอบธรรม โดยภาษากฎหมายคืออำนาจที่จะกระทำการใด ๆ ได้อย่างอิสระ โดยได้รับการรับรองจากกฎหมาย สำหรับวิชญ์ เครื่องาม (2535: 640-641) และณัฐธิดา สุวรรณรัตน์ (2561: 47-59) ได้ให้ความหมายของคำว่า “สิทธิ” ว่าประโยชน์ที่กฎหมายรับรองและคุ้มครองให้ วรพจน์ วิศรุตพิชญ์ (2538: 22) กล่าวถึง สิทธิหมายถึงอำนาจที่กฎหมายรับรองและให้ความคุ้มครองแก่บุคคลในอันที่จะเรียกร้องให้บุคคลอื่นกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่ง สิทธิจึงก่อให้เกิดหน้าที่แก่บุคคลอื่นด้วย นอกจากนั้นแนวคิดของหยุด แสงอุทัย (2545: 225) ให้ความหมายของคำว่า “สิทธิ” ในหลักกฎหมายทั่วไปซึ่งสามารถปรับใช้ได้ทั้งกฎหมายเอกชนและกฎหมายมหาชนไว้ว่า “สิทธิ” มีสองความหมาย ได้แก่ การมองจากอำนาจของผู้ทรงสิทธิ คือ อำนาจที่กฎหมายให้แก่บุคคลในอันที่จะมีเจตจำนง (Willensmacht) และการมองจากวัตถุประสงค์ของสิทธิคือ “ประโยชน์ที่กฎหมายคุ้มครองให้” อันเป็นแนวคิดของของ Jhering นอกจากนี้หยุด แสงอุทัยยังได้อธิบายถึงสิทธิตามกฎหมายมหาชน หมายความว่ารัฐโดยรัฐธรรมนูญก็ดี โดยกฎหมายก็ดี ย่อมผูกพันตนเองเป็นการยอมผูกมัดของอำนาจอธิปไตย (Offentliche Gewalt) เพื่อประโยชน์ของเอกชน สิทธิตามกฎหมายมหาชนเป็นสิทธิของราษฎรที่มีต่อรัฐและอำนาจอธิปไตยอื่น ๆ

สำหรับ “เสรีภาพ” นั้นมีผู้ให้ความหมายที่หลากหลาย ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน เสรีภาพ หมายถึงความสามารถที่จะกระทำการใด ๆ ได้ตามที่ตนปรารถนาโดยไม่มีอุปสรรคขัดขวาง เช่น เสรีภาพในการพูด เสรีภาพในการนับถือศาสนา ความมีสิทธิที่จะทำอะไรก็ได้โดยไม่ละเมิดสิทธิของผู้อื่น สำหรับ Henry Campbell Black (1995: 1323) ได้ให้ความหมายของคำว่า “เสรีภาพ” (Freedom) ว่าหมายถึง การที่รัฐให้เป็นอิสระที่จะทำการใด ๆ ได้ โดยเฉพาะสิทธิทางการเมือง (Political Right) และวรพจน์ วิศรุตพิชญ์ (2555: 22) เห็นว่า เสรีภาพหมายถึง สภาพการณ์ที่บุคคลมีอิสระในการที่จะกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่งตามความประสงค์ของตน และวิชฌุ เครืองาม (2535: 3) เห็นว่า เสรีภาพหมายถึง สิ่งที่บุคคลกระทำการได้โดยจะไม่ถูกป้องกันขัดขวางตามกฎหมาย นอกจากนี้เกรียงไกร เจริญธนาวัฒน์ (2547: 24) ได้กล่าวถึง เสรีภาพ หมายถึง เป็นเงื่อนไขของบุคคลที่ไม่ขึ้นต่อผู้หนึ่งผู้ใดและเป็นอำนาจหรือมีอำนาจที่จะกระทำหรือไม่กระทำก็ได้ เสรีภาพคืออำนาจของบุคคลในอันที่จะกำหนดตนเองโดยอำนาจนี้บุคคลย่อมเลือกวิถีชีวิตของตนได้ด้วยตนเอง เสรีภาพจึงเป็นอำนาจที่บุคคลมีอยู่เหนือตนเอง

ส่วน “เสรีภาพในการชุมนุม” มีนักวิชาการได้ให้ความหมายไว้อย่างน่าสนใจ Black’s Law Dictionary ได้อธิบายจากภาษาอังกฤษจากคำว่า Right of Assembly หมายถึง สิทธิที่ประชาชนจะชุมนุมกันโดยสงบและยื่นเรื่องราวร้องทุกข์รัฐบาล (Black’s Law Dictionary, 1995: 1324) ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 ในหมวด 3 สิทธิเสรีภาพของปวงชนชาวไทย มาตรา 44 ซึ่งวางหลักว่าให้การคุ้มครองเสรีภาพในการชุมนุมและปราศจากอาวุธ (รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560: 12) สอดคล้องกับสมชาย ปรีชาศิลป์กุล (2558: 124) ได้ให้ความหมายว่าเสรีภาพการชุมนุมโดยสงบ หมายถึง เสรีภาพที่สำคัญในระบอบประชาธิปไตย เพราะบุคคลจะต้องมาพบปะสนทนา แลกเปลี่ยนความคิดเห็นทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคม จึงสามารถใช้สิทธิเลือกตั้งและสิทธิการเมืองได้ถูกต้อง นอกจากนี้วิชฌุ เครืองาม (2554: 570-571) อธิบายเชิงขยายความว่า “เสรีภาพในการชุมนุมเป็นส่วนหนึ่งของเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นเพราะประชาชนจะมาชุมนุม มารวมตัวกันเพื่อแสดงความคิดเห็นในเรื่องต่างๆ ดังนั้น “สิทธิในการชุมนุม” จึงเป็นสิทธิมนุษยชนที่สำคัญซึ่งในทางสากลให้การยอมรับและตระหนักว่าเป็นสิ่งที่พลเมืองในแต่ละรัฐยอมรับไว้ซึ่งสิทธิดังกล่าว โดยหากผู้กำหนดนโยบายของรัฐใดมีแนวคิดที่จะจำกัดขอบเขตการใช้สิทธิดังกล่าวของพลเมืองก็จะต้องตระหนักถึงหลักเกณฑ์สากลที่รับรองสิทธิมนุษยชนในเรื่องดังกล่าวไว้ด้วยในฐานะที่ “รัฐ” เป็นสมาชิกของ “สังคมระหว่างประเทศ” ซึ่งอาจต้องผูกพันด้วยพันธกรณีระหว่างประเทศ (International Obligations) อันเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิในการชุมนุมเช่นว่านี้ อย่างไรก็ตาม สิทธิเสรีภาพในการชุมนุมไม่ได้เป็นสิทธิเสรีภาพที่เด็ดขาดหรือไม่มีขอบเขต (Non-absolute right) หากแต่เป็นสิทธิ

เสรีภาพที่เกิดจากการเป็นพลเมืองของรัฐ ดังนั้นรัฐย่อมสามารถจำกัดการใช้สิทธิเสรีภาพในการชุมนุมได้ และทุกคนพึงตระหนักถึงการใช้สิทธิและเสรีภาพของตนได้เท่าที่ไม่ละเมิดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลอื่นและไม่ขัดต่อรัฐธรรมนูญหรือต่อศีลธรรมอันดีของสังคม

4. การชุมนุมสาธารณะที่ได้รับรองคุ้มครองสิทธิเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย 2560

สำหรับประเทศไทยการชุมนุมโดยสงบและปราศจากอาวุธถือเป็นสิทธิเสรีภาพที่ได้รับการรับรองในรัฐธรรมนูญมาเป็นเวลาช้านาน ตั้งแต่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2489 และรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540, 2550 จนถึงรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย 2560 ได้บัญญัติรับรองเสรีภาพในการชุมนุมโดยสงบไว้ในมาตรา 44 ซึ่งบัญญัติว่า “บุคคลย่อมมีเสรีภาพในการชุมนุมโดยสงบและปราศจากอาวุธ” นอกจากนี้สิทธิดังกล่าวยังได้รับการคุ้มครองตามกติการะหว่างประเทศด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (The UN International Covenant on Civil and Political Rights: ICCPR) ข้อ 21 ซึ่งประเทศไทยได้เข้าเป็นภาคีโดยการภาคยานุวัติเมื่อวันที่ 27 ตุลาคม พ.ศ. 2539 และมีผลบังคับตั้งแต่วันที่ 30 มกราคม พ.ศ. 2540 เป็นต้น (กระทรวงการต่างประเทศ, 2558: 262) ในด้านเศรษฐกิจ สังคม การชุมนุมและการเดินขบวนเป็นเครื่องมือที่สำคัญสำหรับประชาชนระดับล่างของสังคมไทย ในการสะท้อนความเดือดร้อนปัญหาปากท้องและข้อเรียกร้องของตนไปถึงรัฐบาลในทางการเมืองการปกครอง การชุมนุมและการเดินขบวนถูกใช้เป็นเครื่องมือสำคัญในการสื่อสารความคิดเห็นทางการเมืองของกลุ่มการเมืองต่าง ๆ ต่อสังคมและเป็นเครื่องมือในการกดดันรัฐบาล เสรีภาพในการชุมนุมจึงนับว่าเป็นเสรีภาพที่สำคัญของประชาชนไทยต่อการแสดงออก ซึ่งความคิดเห็นทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม อันจะนำไปสู่การสร้างรากฐานที่สำคัญของสังคมประชาธิปไตยและนิติรัฐในที่สุด

แต่อย่างไรก็ตาม การที่รัฐยอมรับและให้มีการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนไว้ในรัฐธรรมนูญนั้น ไม่ได้หมายความว่ารัฐจะยอมให้ประชาชนใช้สิทธิเสรีภาพของตนกระทำการต่าง ๆ ได้โดยปราศจากการแทรกแซงใด ๆ จากรัฐ ในบางกรณีหากเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับผลประโยชน์ส่วนร่วมหรือประโยชน์สาธารณะที่รัฐจะต้องรักษาไว้ รัฐสามารถจำกัดสิทธิเสรีภาพของประชาชนในการกระทำหรือละเว้นไม่กระทำการบางอย่างได้ แต่การจำกัดสิทธิเสรีภาพของรัฐจะกระทำได้อีกต่อเมื่อมีกฎหมายบัญญัติไว้อย่างชัดเจน (วรพจน์ วิศรุตพิชญ์, 2543: 22) แต่ก็มักจะมีกฎหมายออกมากำหนดหลักเกณฑ์และเงื่อนไขที่เป็นข้อจำกัดและตรวนสิทธิเสรีภาพของประชาชนไว้มากมาย ทำให้ประชาชนไม่สามารถอ้างบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญมาโต้แย้งบทกฎหมายที่ออกมากำหนดและตรวนสิทธิเสรีภาพของประชาชนได้ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 จึงได้กำหนดหลักเกณฑ์ในการจำกัดสิทธิเสรีภาพของประชาชนไว้ในมาตรา 44 ในวรรคสองบัญญัติว่า “การจำกัดเสรีภาพ

ตามวรรคหนึ่งจะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่ตราขึ้นเพื่อรักษาความมั่นคงของรัฐ ความปลอดภัยสาธารณะ ความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชนหรือเพื่อคุ้มครองสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลอื่น” (รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560, 2560: 12) ดังนั้น การจำกัดสิทธิและเสรีภาพนั้นจะกระทบกระเทือนสาระสำคัญแห่งสิทธิและเสรีภาพมิได้ และต้องจำกัดสิทธิและเสรีภาพให้น้อยที่สุดหรือเท่าที่จำเป็น เพื่อเป็นการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนตามหลักการปกครองระบอบประชาธิปไตยและขณะเดียวกันก็ตอบสนองความต้องการของส่วนร่วมด้วย

5. ข้อสังเกตหลักเกณฑ์ เงื่อนไขในการชุมนุมสาธารณะ

ผู้เขียนขอกล่าวถึงการการชุมนุมที่เกิดขึ้นในสังคมไทยหลายทศวรรษที่ผ่านมา ก่อน ซึ่งหากพิจารณาย้อนไปในอดีตการชุมนุมทางการเมืองที่สำคัญ อาทิ การชุมนุมของนิสิตนักศึกษาและประชาชนในเหตุการณ์ 14 ตุลาคม พ.ศ. 2516 การชุมนุมของนักศึกษาในมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ในเหตุการณ์ 6 ตุลาคม พ.ศ. 2519 หรือการชุมนุมของประชาชนในเหตุการณ์เดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2535 จะเห็นว่าการชุมนุมดังกล่าวมักจะปรากฏให้เห็นถึงความรุนแรง และสุดท้ายของการชุมนุมก็จะมีผลกระทบกระเทือนระหว่างเจ้าหน้าที่รัฐที่ควบคุมดูแลการชุมนุมกับประชาชนผู้ชุมนุม ตามมาด้วยการสูญเสียชีวิตและทรัพย์สินของประชาชนเป็นจำนวนมาก จนกระทั่งถึงเหตุการณ์ชุมนุมทางการเมืองช่วงปี พ.ศ. 2549-2557 ของกลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตยและกลุ่มแนวร่วมประชาธิปไตยต่อต้านเผด็จการแห่งชาติ รวมทั้งกลุ่มคณะกรรมการประชาชนเพื่อการเปลี่ยนแปลงประเทศไทยให้เป็นประชาธิปไตยที่สมบูรณ์อันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข ก็ได้ลดความเข้มข้นลงแต่อย่างไรก็ดีก่อให้เกิดความขัดแย้งและแบ่งฝักฝ่ายทางการเมืองทั้งในหมู่นักการเมืองและประชาชนจะเห็นเหตุการณ์ความรุนแรง อาทิ กรณีการรวมตัวกันของผู้ชุมนุมเพื่อปิดการจราจรตามถนนสายสำคัญต่าง ๆ กรณีการบุกรุกปิดทำเนียบรัฐบาลอันเป็นสถานที่ราชการสำคัญ กรณีการปิดสนามบิน กรณีบุกล้มการประชุมผู้นำอาเซียน หรือการเผาศาลากลางจังหวัด ฯลฯ

การชุมนุมในลักษณะดังกล่าว นอกจากจะก่อให้เกิดความเสียหายทั้งต่อประชาชน ซึ่งบางครั้งมีผลทำให้ประชาชนเป็นจำนวนมากได้รับอันตรายหรือเกิดความสูญเสียต่อชีวิต ร่างกาย และทรัพย์สิน ทั้งที่เกิดจากผู้ชุมนุมและผู้ที่ไม่เห็นด้วย แล้วยังเกิดจากการใช้กำลังเจ้าหน้าที่ทหารและตำรวจเข้าควบคุมสถานการณ์และสลายการชุมนุม ก่อให้เกิดความเสียหายต่อประเทศชาติทั้งในด้านเศรษฐกิจอย่างมหาศาล อีกทั้งก่อให้เกิดผลกระทบต่อความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชน ซึ่งเป็นปัญหาความมั่นคงของรัฐ ด้วยเหตุนี้ จึงเกิดคำถามต่อสังคมว่าแท้จริงแล้ว กรณีที่เกิดขึ้นนี้ถือเป็นการชุมนุมโดยสงบและปราศจากอาวุธที่ได้รับความรับรองและคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญจริงหรือไม่ ทั้งนี้เนื่องจากในส่วนของผู้ชุมนุมแต่ละฝ่ายก็มักจะมีการกล่าวอ้างอยู่เสมอว่าการชุมนุมของกลุ่ม

ตนเป็นการใช้สิทธิเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญอันเป็นการชุมนุมโดยสงบและปราศจากอาวุธที่ได้รับความคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญ ในขณะที่ประชาชนทั่วไปที่ไม่เห็นด้วยและได้รับความเดือดร้อนจากการชุมนุมก็มักจะกล่าวอ้างในทางตรงกันข้ามว่า การชุมนุมของผู้ชุมนุมดังกล่าวเป็นการละเมิดสิทธิเสรีภาพของบุคคลอื่น

ผลการสืบเนื่องมาจากความไม่รู้และไม่เข้าใจในเกี่ยวกับสิทธิเสรีภาพของประชาชนตามรัฐธรรมนูญอันเกิดจากความไม่ชัดเจนของบทบัญญัติรัฐธรรมนูญที่ไม่มีการกำหนดหลักเกณฑ์ให้แน่ชัดว่า การชุมนุมในลักษณะใดเป็นการชุมนุมโดยสงบและปราศจากอาวุธ รวมทั้งการไม่มีกฎหมายว่าด้วยการจัดระเบียบการชุมนุมสาธารณะเป็นการเฉพาะนั่นเอง ด้วยเหตุนี้ เจ้าหน้าที่รัฐที่ทำหน้าที่บังคับใช้กฎหมายจึงได้กำหนดแนวทางเพื่อใช้ควบคุมดูแลเพื่อให้การชุมนุมเป็นไปด้วยความสงบเรียบร้อยและในขณะเดียวกันหากสถานการณ์ชุมนุมเกิดความวุ่นวายและมีการละเมิดกฎหมายเจ้าหน้าที่ก็จำเป็นต้องเข้าควบคุมสถานการณ์เพื่อให้มีการยุติการชุมนุมหรือสลายการชุมนุม

ดังนั้นจึงได้มีการตรากฎหมายว่าด้วยการชุมนุมสาธารณะเป็นการเฉพาะที่เรียกว่า “พระราชบัญญัติการชุมนุมสาธารณะ พ.ศ. 2558 ซึ่งมีผลใช้บังคับเมื่อวันที่ 13 สิงหาคม 2558 เป็นที่เรียบร้อยแล้ว ผู้เขียนยังเห็นข้อสังเกตหลักเกณฑ์และเงื่อนไขในการชุมนุมสาธารณะตามพระราชบัญญัติการชุมนุมสาธารณะ พ.ศ. 2558 ตรารึ้นเพื่อใช้บังคับไว้หลายประการ ซึ่งมีเนื้อหาสาระสำคัญ ดังนี้

1. การชุมนุมสาธารณะที่ไม่อยู่ในบังคับของพระราชบัญญัติ: กฎหมายได้กำหนดให้การชุมนุมต่อไปนี้ไม่อยู่ภายใต้บังคับของพระราชบัญญัติการชุมนุมสาธารณะ พ.ศ. 2558 ซึ่งได้แก่ การชุมนุมเนื่องในงานพระราชพิธี งานรัฐพิธี เช่น งานเฉลิมพระชนมพรรษา งานฉลองรัฐธรรมนูญ ฯลฯ การชุมนุมเพื่อประกอบพิธีกรรมทางศาสนาหรือกิจกรรมตามประเพณีหรือตามวัฒนธรรมแห่งท้องถิ่น เช่น งานกฐิน งานแต่งงาน งานบวช ฯลฯ การชุมนุมเพื่อจัดแสดงมหรสพ เช่น กีฬา หรือส่งเสริมการท่องเที่ยวและการชุมนุมภายใต้สถานศึกษา โดยในกรณีนี้มิได้มีการจำกัดวัตถุประสงค์ของการชุมนุม ดังนั้น การชุมนุมใด ๆ ก็ตามในสถานศึกษาแม้จะมีใช้เรื่องทางวิชาการหรือการศึกษาจึงได้รับความคุ้มครองโดยไม่ถูกจำกัดให้ต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์ที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติฉบับนี้ รวมทั้งการชุมนุมหรือการประชุมตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายหรือการประชุมสัมมนาทางวิชาการของสถานศึกษาหรือหน่วยงานที่มีวัตถุประสงค์ทางวิชาการ ตลอดจนการชุมนุมสาธารณะในระหว่างเวลาที่มีประกาศสถานการณ์ฉุกเฉินหรือประกาศใช้กฎอัยการศึกและการชุมนุมสาธารณะที่จัดขึ้นเพื่อประโยชน์ในการหาเสียงเลือกตั้งในช่วงเวลาที่มีการเลือกตั้งแต่ต้องปฏิบัติตามกฎหมายว่าด้วยการนั้น

2. พื้นที่ห้ามจัดการชุมนุม: กฎหมายได้กำหนดห้ามจัดการชุมนุมสาธารณะในรัศมี 150 เมตร จากพระบรมมหาราชวัง พระราชวัง วังของพระราชทายาทหรือของพระบรมวงศ์ตั้งแต่สมเด็จพระเจ้าฟ้าขึ้นไป พระราชินีเวศน์ พระตำหนัก หรือจากที่ซึ่งพระมหากษัตริย์ พระราชินี พระรัชทายาท พระบรมวงศ์ ตั้งแต่สมเด็จพระเจ้าฟ้าขึ้นไป หรือผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ประทับหรือพำนักหรือสถานที่พำนักของพระราชอาคันตุกะ รวมทั้งห้ามจัดการชุมนุมภายในพื้นที่ของรัฐสภา ทำเนียบรัฐบาล และศาล เว้นแต่มีการจัดให้มีสถานที่เพื่อใช้สำหรับการชุมนุมสาธารณะภายในพื้นที่นั้น ทั้งนี้ ในกรณีจำเป็นเพื่อประโยชน์แห่งการรักษาความปลอดภัยสาธารณะและความสงบเรียบร้อยของประชาชน ผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติ หรือผู้ที่ได้รับมอบหมายมีอำนาจประกาศห้ามชุมนุมในรัศมีไม่เกิน 50 เมตรรอบรัฐสภา ทำเนียบรัฐบาลและศาลก็ได้ แต่ให้คำนึงถึงจำนวนของผู้เข้าร่วมชนบทและพฤติการณ์ในการชุมนุมด้วย

3. พื้นที่ควบคุมการชุมนุมสาธารณะ: กฎหมายกำหนดให้การชุมนุมสาธารณะต้องไม่กีดขวางทางเข้าออกหรือรบกวนการปฏิบัติหรือการใช้บริการสถานที่ดังต่อไปนี้ คือ สถานที่ทำการหน่วยงานของรัฐ เช่น ที่ว่าการอำเภอ ศาลากลางจังหวัด สำนักงานของส่วนราชการ ท่าอากาศยาน ท่าเรือ สถานีรถไฟหรือสถานีขนส่งสาธารณะ โรงพยาบาล สถานศึกษา และศาสนสถาน สถานทูตหรือสถานกงสุลของรัฐต่างประเทศและสถานที่อื่นตามที่รัฐมนตรีประกาศกำหนด

4. การแจ้งการชุมนุมสาธารณะ: หลักเกณฑ์ในการแจ้งการชุมนุมสาธารณะมีสาระสำคัญดังต่อไปนี้

1) ระยะเวลาและวิธีการในการแจ้งการชุมนุมสาธารณะ เป็นการกำหนดให้ผู้ประสงค์จะจัดการชุมนุมสาธารณะต้องแจ้งการชุมนุมต่อผู้รับแจ้งก่อนเริ่มการชุมนุมไม่น้อยกว่า 24 ชั่วโมง โดยการแจ้งการชุมนุมสาธารณะนั้นต้องระบุวัตถุประสงค์ วัน ระยะเวลา และสถานที่ชุมนุมสาธารณะ ตามวิธีการที่รัฐมนตรีประกาศกำหนด ซึ่งต้องเป็นวิธีที่สะดวกแก่ผู้แจ้ง และต้องให้แจ้งผ่านระบบเทคโนโลยีสารสนเทศได้ ซึ่งตามประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี เรื่องกำหนดวิธีการแจ้งการชุมนุมสาธารณะนั้นได้กำหนดให้การแจ้งสามารถดำเนินการโดยวิธีแจ้งโดยตรงต่อผู้รับแจ้ง แจ้งทางโทรสารหรือแจ้งทางจดหมายอิเล็กทรอนิกส์ (พระราชบัญญัติการชุมนุมสาธารณะ พ.ศ. 2558, 2558: 21-22) ทั้งนี้เมื่อได้รับแจ้งแล้ว ผู้รับแจ้งจะส่งสรุปสาระสำคัญในการชุมนุมสาธารณะตามพระราชบัญญัตินี้ให้ผู้แจ้งทราบภายใน 24 ชั่วโมง นับแต่เวลาที่ได้รับแจ้งโดยในทางปฏิบัติเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องจะมีการเตรียมตัวจัดการจราจรและวางแผนรับมือกับการชุมนุมอย่างเหมาะสมต่อไป อย่างไรก็ตามหากเห็นว่าเป็นการชุมนุมในพื้นที่ที่กระทบต่อประชาชนอาจจะกำหนดเงื่อนไขหรือออกคำสั่งห้ามการชุมนุมก็ได้

2) รายละเอียดการแจ้งการชุมนุมสาธารณะ ผู้ประสงค์จะจัดการชุมนุมสาธารณะต้องแจ้งรายละเอียดเกี่ยวกับชุมนุมซึ่งได้แก่เรื่องดังต่อไปนี้ อาทิ วันและระยะเวลา เริ่มต้นและสิ้นสุดการชุมนุมหรือเดินขบวนวัตถุประสงค์ของการชุมนุมหรือเดินขบวน สถานที่จัดการชุมนุมหรือเส้นทางการเดินขบวนและสถานที่ที่จะหยุดพัก เครื่องมือ อุปกรณ์ หรือยานพาหนะที่ใช้ในการชุมนุมหรือเดินขบวนและจำนวนผู้เข้าร่วมการชุมนุมหรือเดินขบวนโดยประมาณ รวมทั้งชื่อและที่อยู่ของผู้จัดการชุมนุม หรือผู้นำการชุมนุมหรือเดินขบวน ตลอดจนชื่อและที่อยู่ของอาสาสมัครหรือการ์ด ที่ทำหน้าที่ดูแลหรือจัดระเบียบการชุมนุมสาธารณะนั้น

3) การชุมนุมสาธารณะที่ไม่ได้แจ้งล่วงหน้า กฎหมายกำหนดให้ผู้ที่ไม่ประสงค์จะจัดการชุมนุมสาธารณะ ซึ่งไม่สามารถแจ้งการชุมนุมได้ภายในกำหนดเวลา ต้องแจ้งการชุมนุมพร้อมคำขอผ่อนผันกำหนดเวลา ดังกล่าวต่อผู้บังคับการตำรวจผู้รับผิดชอบพื้นที่ในกรุงเทพมหานคร หรือผู้บังคับการตำรวจภูธรจังหวัดในจังหวัดอื่น แล้วแต่กรณี ก่อนเริ่มการชุมนุม โดยให้ผู้รับคำขอผ่อนผันมีหนังสือแจ้งคำสั่งพร้อมด้วยเหตุผลให้ผู้ยื่นคำขอทราบภายในเวลา 24 ชั่วโมงนับแต่เวลาที่รับคำขอด้วย ทั้งนี้ หากมีการจัดการชุมนุมสาธารณะขึ้นโดยไม่แจ้งการชุมนุมภายในกำหนดระยะเวลาและวิธีการดังกล่าวหรือไม่ปฏิบัติตามคำสั่งของผู้รับแจ้งหรือที่ผู้รับแจ้งมีคำสั่งห้ามการชุมนุม หรือที่จัดขึ้นหลังจากที่ผู้ยื่นคำขอได้รับหนังสือแจ้งว่าไม่มีเหตุอันสมควรที่จะผ่อนผันกำหนดเวลา การชุมนุมสาธารณะที่จัดขึ้นดังกล่าวย่อมเป็นการชุมนุมที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย

4) หน้าที่ของผู้จัดการการชุมนุมและผู้เข้าร่วมการชุมนุม หลักเกณฑ์เกี่ยวกับหน้าที่ของผู้จัดการชุมนุมและผู้เข้าร่วมการชุมนุมในประการนี้มีสาระสำคัญดังต่อไปนี้

(1) หน้าที่ของผู้จัดการชุมนุม กฎหมายกำหนดให้ผู้จัดการชุมนุมมีหน้าที่ความรับผิดชอบในประการที่สำคัญ ได้แก่ การแจ้งการชุมนุม ดูแลและรับผิดชอบการชุมนุมสาธารณะให้เป็นไปโดยสงบและปราศจากอาวุธภายใต้ขอบเขตการใช้สิทธิและเสรีภาพตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ ดูแลและรับผิดชอบการชุมนุมสาธารณะไม่ให้เกิดการขัดขวางเกินสมควรต่อประชาชนที่จะใช้ที่สาธารณะ แจ้งให้ผู้ชุมนุมทราบถึงหน้าที่ของผู้ชุมนุมและเงื่อนไขหรือคำสั่งของเจ้าพนักงานในการดูแลการชุมนุมสาธารณะ และไม่ยุยงส่งเสริมหรือชักจูงผู้ชุมนุมเพื่อให้ผู้ชุมนุมไม่ปฏิบัติตามหน้าที่ของผู้ชุมนุม รวมทั้งไม่ปราศรัยหรือจัดกิจกรรมในการชุมนุมโดยใช้เครื่องขยายเสียงในระหว่างเวลา 24.00 นาฬิกา ถึงเวลา 06.00 นาฬิกาของวันพຼ່ງวันรุ่งขึ้น ตลอดจนไม่ใช่เครื่องขยายเสียงด้วยกำลังไฟฟ้าที่มีขนาดหรือระดับเสียงตามที่ผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติประกาศกำหนด

(2) หน้าที่ของผู้ชุมนุม กฎหมายได้กำหนดหน้าที่ของผู้ชุมนุมไว้หลายประการ โดยในประการที่สำคัญ ได้แก่ การไม่ก่อให้เกิดความไม่สะดวกแก่ประชาชนที่จะใช้ที่

สาธารณะอันเป็นที่ชุมนุมหรือทำให้ผู้อื่นได้รับความเดือดร้อนเกินที่พึงคาดหมายได้ว่าเป็นไปตามเหตุอันควรไม่ปิดบังหรืออำพรางตนโดยจงใจมิให้มีการระบุดังบุคคลได้ถูกต้อง เว้นแต่เป็นการแต่งกายตามปกติประเพณีไม่พกพาอาวุธ สิ่งเทียมอาวุธปืน หรือสิ่งที่อาจนำมาใช้ได้ อย่างอาวุธ เข้าไปในที่ชุมนุมไม่ว่าจะได้รับอนุญาตให้มีสิ่งนั้นติดตัวหรือไม่ ไม่บุกรุกหรือทำให้เสียหาย ทำลายหรือทำด้วยประการใด ๆ ให้ใช้การไม่ได้ตามปกติซึ่งทรัพย์สินของผู้อื่น ไม่ทำให้อันตรายถึงชีวิต ร่างกาย ทรัพย์สินหรือเสรีภาพ ไม่ใช้กำลังประทุษร้าย หรือขู่เข็ญว่าจะใช้กำลังประทุษร้ายผู้เข้าร่วมชุมนุมหรือผู้อื่นไม่ขัดขวางหรือกระทำการใด ๆ อันเป็นอุปสรรคต่อการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานดูแลการชุมนุมสาธารณะในการคุ้มครอง ความสะดวกของประชาชนในการใช้ที่สาธารณะและการดูแลการชุมนุมสาธารณะนั้นไม่ เดินขบวนหรือเคลื่อนย้ายการชุมนุมระหว่างเวลา 18.00 นาฬิกา ถึงเวลา 06.00 นาฬิกา ของวันรุ่งขึ้น ยกเว้นแต่ได้รับอนุญาตจากเจ้าพนักงานดูแลการชุมนุมสาธารณะ รวมทั้งต้อง ปฏิบัติตามเงื่อนไขหรือคำสั่งของเจ้าพนักงานดูแลการชุมนุมสาธารณะ

5) อำนาจหน้าที่ของเจ้าพนักงานดูแลการชุมนุมสาธารณะ กฎหมาย กำหนดให้หัวหน้าสถานีตำรวจแห่งท้องที่ที่มีการชุมนุมสาธารณะเป็น “เจ้าพนักงานดูแลการชุมนุมสาธารณะ” ให้เป็นไปตามพระราชบัญญัตินี้และให้เจ้าพนักงานฝ่ายปกครองหรือ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นแห่งท้องที่ที่มีการชุมนุมสาธารณะหรือหน่วยงานประชาสัมพันธ์ ของรัฐหรือเอกชนในท้องที่นั้นเพื่อทราบ และเพื่อประโยชน์ในการคุ้มครองความสะดวกของ ประชาชน การดูแลการชุมนุมสาธารณะและการรักษาความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดี ของประชาชน ให้เจ้าพนักงานดูแลการชุมนุมสาธารณะซึ่งในที่นี้ก็คือ “เจ้าหน้าที่ตำรวจ” มีอำนาจหน้าที่ในประการที่สำคัญ ได้แก่ การอำนวยความสะดวกแก่ประชาชนที่จะใช้ที่ สาธารณะอันเป็นสถานที่ชุมนุม การรักษาความปลอดภัย อำนาจความสะดวก หรือบรรเทา เหตุเดือดร้อนรำคาญแก่ผู้อื่นซึ่งอยู่ในบริเวณใกล้เคียงกับสถานที่ชุมนุม การรักษาความ ปลอดภัยหรืออำนวยความสะดวกแก่ผู้ชุมนุมในสถานที่ชุมนุมและการอำนวยความสะดวกใน การจราจรและการขนส่งสาธารณะในบริเวณที่มีการชุมนุมและบริเวณใกล้เคียงเพื่อให้ ประชาชนได้รับผลกระทบจากการชุมนุมน้อยที่สุด รวมทั้งกำหนดเงื่อนไขหรือมีคำสั่งให้ ผู้จัดการชุมนุม ผู้ชุมนุมหรือผู้อยู่ภายในสถานที่ชุมนุมต้องปฏิบัติตามเพื่อประโยชน์ในการ ปฏิบัติหน้าที่ดังกล่าว ทั้งนี้ ในการปฏิบัติหน้าที่ เจ้าพนักงานดูแลการชุมนุมสาธารณะอาจมี คำสั่งให้ปิดหรือปรับเส้นทางจราจรเป็นการชั่วคราวได้เพื่อประโยชน์ในการคุ้มครองความ สะดวกของประชาชนหรือการดูแลการชุมนุมสาธารณะ อนึ่ง เจ้าพนักงานดูแลการชุมนุม สาธารณะและข้าราชการตำรวจซึ่งได้รับมอบหมายให้ดูแลการชุมนุมสาธารณะต้องผ่านการ ฝึกอบรมให้มีทักษะ ความเข้าใจ และอดทนต่อสถานการณ์การชุมนุมสาธารณะ และต้องแต่ง เครื่องแบบเพื่อแสดงตนและอาจใช้เครื่องมือควบคุมฝูงชนได้ตามที่รัฐมนตรีประกาศกำหนด

6) การประชาสัมพันธ์การประชุมสาธารณะ กฎหมายกำหนดให้ก่อนระหว่าง และภายหลังการประชุมสาธารณะให้ “สำนักงานตำรวจแห่งชาติ” และ “หน่วยงานประชาสัมพันธ์ของรัฐ” จัดหรือประสานให้มีการประชาสัมพันธ์เป็นระยะเพื่อให้ประชาชนทราบถึงสถานที่ที่ใช้ในการชุมนุมและช่วงเวลาที่มีการชุมนุม ตลอดจนคำแนะนำเกี่ยวกับเส้นทางการจราจรหรือระบบการขนส่งสาธารณะเพื่อให้ประชาชนได้รับผลกระทบจากการชุมนุมน้อยที่สุด

7) การดำเนินการในกรณีที่มีการชุมนุมสาธารณะที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย ในกรณีที่มีการชุมนุมสาธารณะโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย กล่าวคือ การชุมนุมไม่ได้อยู่ภายใต้ขอบเขตการใช้สิทธิและเสรีภาพตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญและกฎหมายหรือไม่เลิกการชุมนุมภายในระยะเวลาที่ได้แจ้งไว้ต่อผู้รับแจ้ง กฎหมายกำหนดให้เจ้าพนักงานดูแลการชุมนุมสาธารณะดำเนินการประกาศให้ผู้ชุมนุมเลิกการชุมนุมภายในระยะเวลาที่กำหนด ส่วนในกรณีที่ผู้จัดการชุมนุมหรือผู้ชุมนุมฝ่าฝืนจัดการชุมนุมในสถานที่ต้องห้ามจัดการชุมนุมสาธารณะหรือการชุมนุมเป็นการกีดขวางทางเข้าออก หรือรบกวนการปฏิบัติงาน หรือการใช้บริการสถานที่ หรือผู้จัดการชุมนุมและผู้ชุมนุมไม่ปฏิบัติตามหน้าที่ หรือไม่แจ้งขอขยายระยะเวลาการชุมนุม กฎหมายกำหนดให้เจ้าพนักงานดูแลการชุมนุมสาธารณะประกาศให้ผู้ชุมนุมแก้ไขภายในระยะเวลาที่กำหนด หากผู้ชุมนุมไม่ปฏิบัติตามประกาศดังกล่าว ให้เจ้าพนักงานดูแลการชุมนุมสาธารณะร้องขอต่อศาลแพ่งหรือศาลจังหวัดที่มีเขตอำนาจเหนือสถานที่ที่มีการชุมนุมสาธารณะ เพื่อมีคำสั่งให้ผู้ชุมนุมเลิกการชุมนุมสาธารณะนั้น โดยในระหว่างรอคำสั่งศาลให้เจ้าพนักงานดูแลการชุมนุมสาธารณะมีอำนาจกระทำการที่จำเป็นตามแผนหรือแนวทางการดูแลการชุมนุมสาธารณะที่คณะรัฐมนตรีให้ความเห็นชอบตามข้อเสนอแนะของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ เพื่อคุ้มครองความสะดวกของประชาชนและคุ้มครองการชุมนุมสาธารณะ ทั้งนี้ แผนหรือแนวทางการดูแลการชุมนุมสาธารณะดังกล่าวต้องกำหนดให้เจ้าพนักงานหลีกเลี่ยงการใช้กำลังในกรณีที่ไม่อาจหลีกเลี่ยงการใช้กำลังได้ ให้ใช้กำลังและเครื่องมือควบคุมฝูงชนเพียงพอเท่าที่จำเป็น (ประกาศสำนักนายกรัฐมนตรีเรื่องกำหนดวิธีการแจ้งการชุมนุมสาธารณะ, 2558: 4)

8) การพิจารณาคำขอให้มีความสั่งให้ผู้ชุมนุมเลิกการชุมนุมสาธารณะและการอุทธรณ์ ดังได้กล่าวแล้วว่าหากผู้ชุมนุมไม่ปฏิบัติตามประกาศของเจ้าพนักงานดูแลการชุมนุมสาธารณะ เจ้าพนักงานดูแลการชุมนุมสาธารณะสามารถร้องขอต่อศาลแพ่งหรือศาลจังหวัดที่มีเขตอำนาจเหนือสถานที่ที่มีการชุมนุมสาธารณะ เพื่อคำสั่งให้ผู้ชุมนุมเลิกการชุมนุมสาธารณะนั้น ซึ่งเมื่อศาลได้รับคำขอดังกล่าวแล้วให้ศาลพิจารณาคำขอนั้นเป็นการด่วน โดยในการพิจารณาหากความปรากฏต่อศาลว่ามีผู้ชุมนุม ซึ่งไม่ปฏิบัติตามประกาศของเจ้าพนักงานดูแลการชุมนุมสาธารณะ ให้ศาลมีคำสั่งโดยออกคำสั่งบังคับให้ผู้ชุมนุมเลิกการชุมนุม

สาธารณะภายในระยะเวลาที่ศาลกำหนด ทั้งนี้ คำสั่งศาลดังกล่าวให้อุทธรณ์ต่อศาลอุทธรณ์ หรือศาลอุทธรณ์ภาค โดยคำสั่งศาลอุทธรณ์หรือศาลอุทธรณ์ภาคให้เป็นที่สุด

9) การดำเนินการของผู้ควบคุมสถานการณ์เพื่อให้มีการเลิกการชุมนุมสาธารณะ กฎหมายกำหนดให้เมื่อพ้นระยะเวลาที่ประกาศให้ผู้ชุมนุมออกจากพื้นที่ควบคุม หากมีผู้ชุมนุมอยู่ในพื้นที่ควบคุมหรือเข้าไปในพื้นที่ควบคุมโดยมิได้รับอนุญาตจากเจ้าพนักงานดูแลการชุมนุมสาธารณะ ให้ถือว่าผู้นั้นกระทำความผิดซึ่งหน้า และให้ผู้ควบคุมสถานการณ์และผู้ซึ่งได้รับมอบหมายจากผู้ควบคุมสถานการณ์ดำเนินการให้มีการเลิกการชุมนุมสาธารณะตามคำสั่งศาล โดยให้ผู้ควบคุมสถานการณ์และผู้ซึ่งได้รับมอบหมายจากผู้ควบคุมสถานการณ์ มีอำนาจในการจับผู้ซึ่งอยู่ในพื้นที่ควบคุมหรือผู้ซึ่งเข้าไปในพื้นที่ควบคุมโดยมิได้รับอนุญาตจากเจ้าพนักงานดูแลการชุมนุมสาธารณะคัน ยึด อาัยด หรือรื้อถอนทรัพย์สินที่ใช้หรือมีไว้เพื่อใช้ในการชุมนุมสาธารณะนั้น และกระทำการที่จำเป็นตามแผนหรือแนวทางการดูแลการชุมนุมสาธารณะ รวมทั้งมีคำสั่งห้ามให้กระทำการใด ๆ เพื่อประโยชน์ในการดำเนินการให้มีการเลิกการชุมนุม (ภาสันต์ เกาศูภาธน, 2559: 74-79)

6. สรุปและวิจารณ์ท้ายบท

อาจกล่าวได้ว่า “การชุมนุมสาธารณะ” นั้นถือเสมือนเป็นสิ่งที่สะท้อนให้เห็นถึงสิทธิเสรีภาพขั้นพื้นฐานของประชาชนในระบอบสังคมแบบประชาธิปไตย เป็นการแสดงออกซึ่งเจตจำนงของประชาชนต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองอันนำไปสู่การเรียกร้องสิทธิเสรีภาพของตนตามรัฐธรรมนูญที่ได้บัญญัติรับรองไว้ โดยรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 ได้บัญญัติรับรองสิทธิและเสรีภาพในการชุมนุมไว้ในมาตรา 44 ซึ่งบัญญัติว่า “บุคคลย่อมมีเสรีภาพในการชุมนุมโดยสงบและปราศจากอาวุธ” (รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560, 2560: 12) トラบใดที่ชุมนุมนั้นเป็นไปโดยสงบและปราศจากอาวุธ และไม่เป็นการแทรกแซงการใช้สิทธิและเสรีภาพของบุคคลอื่นเกินสมควร รัฐมีหน้าที่ต้องให้การคุ้มครองและอำนวยความสะดวกให้การจัดการชุมนุมเป็นไปด้วยดีและไม่ไปกระทบกระเทือนต่อการใช้สิทธิและเสรีภาพของประชาชนคนอื่นเหมือนกัน

การแสดงความคิดเห็นในรูปแบบของการชุมนุมสาธารณะนั้น ถือเป็นช่องทางที่สำคัญที่ประชาชนจะใช้เป็นเวทีเพื่อแสดงออกหรือเรียกร้องซึ่งความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาความทุกข์ร้อนต่าง ๆ ทั้งในเรื่องปากท้อง เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม รวมทั้งปัญหาทางการเมือง ซึ่งรัฐบาลของประเทศที่เป็นประชาธิปไตยไม่อาจลิดรอนหรือจำกัดเสรีภาพในการชุมนุมดังกล่าวของประชาชนโดยอาศัยเหตุผลใด ๆ ที่นอกเหนือจากเหตุผลอันชอบด้วยรัฐธรรมนูญและกฎหมายได้ ทั้งนี้ในสังคมระหว่างประเทศนั้นได้ตระหนักถึงความสำคัญสิทธิเสรีภาพของประชาชนในการชุมนุมดังกล่าวในฐานะเป็น “เครื่องแสดงออกซึ่งเจตจำนงอย่างเสรีของพลเมือง” ซึ่งเป็นสิทธิเสรีภาพอัน

เนื่องจากศักดิ์ของความเป็นมนุษย์ประการหนึ่ง จึงได้มีการร่วมจัดทำและประกาศรับรองในความตกลงระหว่างประเทศร่วมกับในรูปแบบต่าง ๆ ดังที่ได้กล่าวไว้เบื้องต้น

ข้อสังเกตของผู้เขียนประเทศที่มีการปกครองในระบอบประชาธิปไตยมักจะมี การชุมนุมเพื่อเรียกร้องสิทธิเสรีภาพหรือแสดงความคิดเห็นต่าง ๆ บ่อยครั้ง ดังเช่นประเทศไทยที่มีการชุมนุมเพื่อเรียกร้องต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น อาทิเช่น เรียกร้องเพื่อให้รัฐบาลให้ความช่วยเหลือในด้านเศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม สุขอนามัย การเรียกร้องขอความเป็นธรรม จากการถูกละเมิดสิทธิ หรือการไม่ได้รับความเป็นธรรมจากกลไกของรัฐและการชุมนุมทางการเมือง การชุมนุมดังกล่าวอาจจะกระทบหรือเกิดความความรุนแรง อาจตามมาด้วยการสูญเสียชีวิตของประชาชนเป็นจำนวนมาก อาทิเหตุการณ์ 14 ตุลาคม พ.ศ. 2516, 6 ตุลาคม พ.ศ. 2519 หรือเหตุการณ์พฤษภาทมิฬ 2535 เป็นต้น เหตุการณ์การชุมนุมทางการเมืองก็ได้ลดความเข้มข้นลงแต่อย่างไรก็ตาม มักจะทวีความรุนแรงเพิ่มมากขึ้นหรือการชุมนุมอาจจะส่งผลกระทบต่อประชาชนโดยส่วนร่วม เช่น การปิดถนน ปิดสถานที่ราชการ ปิดสนามบิน ทำให้ประชาชนโดยทั่วไปได้รับผลกระทบความเดือดร้อนจากการชุมนุม บางครั้งรัฐบาลต้องสั่งการให้เจ้าหน้าที่ทหารและตำรวจเข้ามายุ่งยงควบคุมสถานการณ์หรือสลายการชุมนุม อาจจะมีการปะทะกันระหว่างประชาชนกับเจ้าหน้าที่ อาจจะทำให้เกิดการสูญเสีย เพิ่มความขัดแย้ง และมีผลกระทบด้านต่าง ๆ ตามมาอย่างมากมาย ไม่ว่าจะเป็นด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมืองรวมทั้งทำให้ผู้ปกครองสูญเสียความชอบธรรมในการใช้อำนาจรัฐ

ดังนั้น จึงนำมาสู่การถกเถียงกันว่าผู้ชุมนุมก่อความไม่สงบและมีการกระทำที่รุนแรง ทำร้ายเจ้าหน้าที่ด้วยสิ่งของและอาวุธ หรือในมุมมองหนึ่งก็ว่าเจ้าหน้าที่รัฐใช้ความรุนแรงและละเมิดสิทธิของประชาชนใช้อาวุธทำร้ายประชาชน โดยกรณีดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าถึงแม้บทบัญญัติของรัฐธรรมนูญในมาตรา 44 ซึ่งบัญญัติว่า “บุคคลย่อมมีเสรีภาพในการชุมนุม โดยสงบและปราศจากอาวุธ” และการจำกัดเสรีภาพตามวรรคหนึ่งจะกระทำมิได้ ยกเว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายเฉพาะในกรณีการชุมนุมสาธารณะ และเพื่อคุ้มครองความสงบของประชาชนที่จะใช้ที่สาธารณะหรือเพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยในระหว่างเวลาที่ประเทศอยู่ในภาวะสงคราม หรือในระหว่างเวลาที่มีประกาศสถานการณ์ฉุกเฉินหรือประกาศใช้กฎอัยการศึก

แม้จะมีพระราชบัญญัติการชุมนุมสาธารณะ พ.ศ. 2558 ที่ได้บังคับใช้เกี่ยวกับการชุมนุมสาธารณะขึ้นนั้น ผู้เขียนมองว่าผู้ร่างเพื่อต้องการสร้างกรอบให้กับผู้จัดการชุมนุมและผู้เข้าร่วมชุมนุม และมอบอำนาจหน้าที่ให้กับรัฐในการดูแลหรือรักษาความสงบเรียบร้อยและแม้ในหลายข้อควรระวังหรือข้อจำกัดอยู่บ้างแต่ก็เป็นการข้อยกเว้น เพื่อให้การชุมนุมสาธารณะและการแสดงความคิดเห็นบรรลุวัตถุประสงค์ของผู้ชุมนุม เจ้าหน้าที่ไม่อาจยกเอาข้อยกเว้นเหล่านั้นขึ้นมากล่าวอ้างเพื่อปิดกั้นการชุมนุมสาธารณะ

ที่ได้รับการรับรองตามกฎหมายมิได้ ด้วยเหตุนี้ผู้เขียนอยากให้ผู้อ่านคิดตามว่าการชุมนุมโดยสงบและปราศจากอาวุธตามเจตนารมณ์ที่แท้จริงของรัฐธรรมนูญนั้นเป็นอย่างไร และการที่รัฐจำกัดสิทธิเสรีภาพของประชาชนที่รัฐธรรมนูญรับรองไว้นั้นจะสามารถกระทำได้อย่างไรได้ขอบเขตแค่ไหน โดยเฉพาะมาตรการหรือแนวทางต่าง ๆ ที่รัฐนำมาใช้การควบคุมดูแลผู้ชุมนุมทางการเมืองมีมาตรการและแนวทางอย่างไร

เอกสารอ้างอิง

- เกรียงไกร เจริญนาวัฒน์. (2547). **หลักกฎหมายว่าด้วยสิทธิเสรีภาพ**. กรุงเทพฯ: วิญญูชน.
- กระทรวงการต่างประเทศ. (2558). **ตราสารระหว่างประเทศด้านสิทธิมนุษยชนที่ไทยเป็นภาคี**. ศูนย์สารสนเทศสิทธิมนุษยชน สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ. กรุงเทพฯ: ศูนย์สารสนเทศสิทธิมนุษยชน.
- ณัฐธิดา สุวรรณรัตน์. (2561). การต่อสู้เพื่อความเท่าเทียมทางกันทางเพศในบริบทโลกนำไปสู่การยอมรับในบริบทสังคมไทย. **วารสารวิชาการวิทยาลัยบริหารศาสตร์**. 1(3), 47-59.
- ปณิธิ์ ปทุมวัฒน์. (2552). หน้าต่างโลก The Knowledge Windows. **วารสารจุลนิติ**. 6(5), 169.
- ประกาศสำนักนายกรัฐมนตรีเรื่องกำหนดวิธีการแจ้งการชุมนุมสาธารณะ. (2558). **ราชกิจจานุเบกษา**, เล่ม 132 ตอนพิเศษ 279 ง, 3 พฤศจิกายน 2558.
- พระราชบัญญัติการชุมนุมสาธารณะ พ.ศ. 2558. **ราชกิจจานุเบกษา**. เล่ม ตอนที่ 63 ก 14 กรกฎาคม 2558 จาก <https://demonstration.police.go.th/law140758.pdf>. (22 May 2020).
- ภาสันต์ เกาสุภณ. (2559). การใช้สิทธิและเสรีภาพในการชุมนุมสาธารณะตามกฎหมายการชุมนุมสาธารณะ. **หลักสูตรปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช**.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2556). **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 เฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เนื่องในโอกาสพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา 7 รอบ 5 ธันวาคม 2554**. กรุงเทพฯ: ราชบัณฑิตยสถาน.
- รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560. (2560). **ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 134 ตอนที่ 40 ก**. <http://www.ratchakitcha.soc.go.th/DATA/PDF/2560/A/040/1.PDF>. (22 May 2020).
- วรพจน์ วิศรุตพิชญ์. (2538). **สิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญ**. กรุงเทพฯ: เคล็ดไทย.
- _____. (2543). **สิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญ**. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

- _____. (2555). ลิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550. กรุงเทพฯ: วิญญูชน.
- วิษณุ เครืองาม. (2535). “สิทธิเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญ” สู่สิทธิมนุษยชน สิทธิหรือหน้าที่ ในประเทศไทยปัจจุบัน. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาฯ.
- _____. (2554). เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น. *วารสารนิติธรรมศาสตร์*. 11(4). 570-571.
- สมชาย ปรีชาศิลปกุล. (2558). เสรีภาพในการชุมนุมโดยสงบและปราศจากอาวุธตาม บทบัญญัติแห่งกฎหมาย. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ.
- หยุด แสงอุทัย. (2545). ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายทั่วไป. พิมพ์ครั้งที่ 15. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ประกายนิก หจก. ยงพลเทรดดิ้ง.
- อภิญญา รัตนมงคลมาศ. (2547). คนไทยกับการเมือง: ปิตุตาวิปโยค. กรุงเทพฯ: สถาบันนโยบายศึกษา.
- Black, H.C. (1995). *Black's Law Dictionary*. Sixth Edition. West Publishing co.
- Henry Campbell. (1995). *Black's Law Dictionary*. Boston: West Publishing.

Effect on Social Media: Its Impacts on Thai Education

Phrakru Sumetchanthasiri,

Nikorn Polyiam, Issarapong Kraisin

Buriram Buddhist College, Mahachulalongkornrajavidyalaya University

E-mail: olechoi6@gmail.com

ได้รับบทความ: 20 มีนาคม 2563; แก้ไขบทความ: 26 พฤษภาคม 2563; ตอรับตีพิมพ์: 16 มิถุนายน 2563

Received: March 20, 2020; Revised: May 26, 2020; Accepted: June 16, 2020

บทคัดย่อ

การศึกษาเรื่องผลกระทบของโซเชียลมีเดียที่มีต่อการศึกษาไทย มีจุดประสงค์เพื่อศึกษาผลกระทบของการใช้งานสื่อโซเชียลมีเดียที่มีต่อการศึกษาไทย และศึกษาการประยุกต์ใช้สื่อโซเชียลมีเดียกับการศึกษาไทย ผลการศึกษาพบว่า โซเชียลมีเดียมีผลกระทบต่อการศึกษาไทยเป็นอย่างมากในขณะที่โลกกำลังเปลี่ยนแปลง ส่งผลให้ต้องปรับตัวเองเพื่อให้ได้ประโยชน์สูงสุดจากการใช้โซเชียลมีเดีย ในแง่ของการเชื่อมต่อกับโลกการเข้าถึงคลังความรู้มากมายและสร้างแรงบันดาลใจข้อมูลและความรู้ที่เป็นประโยชน์เกี่ยวกับโซเชียลมีเดียที่มีอยู่บนอินเทอร์เน็ตสามารถนำมาใช้เพื่อเพิ่มความรู้และสร้างทักษะที่จำเป็นสำหรับผู้เรียนตลอดจนลดข้อจำกัดของเวลาและสถานที่ในการเรียนรู้ เครื่องมือเหล่านี้ขึ้นอยู่กับยุค Thailand 4.0 ซึ่งผู้เรียนสามารถเข้าถึงได้อย่างรวดเร็วผ่านทางทำให้เกิดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ ในขณะเดียวกันก็สร้างความรู้ใหม่จากประสบการณ์ตรง ตัวอย่างของโซเชียลมีเดียที่ใช้เป็นเครื่องมือสำหรับการจัดการเรียนรู้ ได้แก่ เฟซบุ๊ก, ทวิตเตอร์, เว็บบล็อก, ยูทูบ, ไลน์ และ อินสตาแกรม

อย่างไรก็ตามโซเชียลมีเดียจะเป็นเครื่องมือที่สำคัญและมีประโยชน์มากสำหรับการจัดการการศึกษายุคใหม่อาจเป็นอันตรายได้หากผู้เรียนขาดการตัดสินใจในการใช้สื่อ ดังนั้นผู้สอนควรพิจารณาถึงผลกระทบเชิงลบที่จะเกิดขึ้นหากมีการจัดการและการควบคุมไม่เพียงพอ

คำสำคัญ: สื่อ, การศึกษา, ประเทศไทย ยุค 4.0

Abstract

The study of the impact of social media on Thai education aims to study the impact of using social media on Thai education and study the

application of social media in Thai Education. The study found that Social Media (small media) has a huge impact on education while the world is changing. We have to adapt ourselves to get the most out of Social Media (small media) in terms of connection with the world, accessing a vast library of knowledge and inspiring information and good knowledge on the social media. In online social media, the tools that are available on the internet can be utilized to increase knowledge and build skills necessary for the learners, as well as to reduce the limitations of time and place of learning. These tools are based on the Thailand 4.0 era, which learners can quickly access via social media, resulting in effective learning while also creating new knowledge from direct experience. Examples of Social Media (small media) that are used as tools for learning management include Facebook, Twitter, Web Blog, YouTube, Line App and Instagram.

Anyway, Social Media (small media) will also be an important and very useful tool for managing modern education, it can be dangerous if the learners lack judgment in using the media. Therefore, lecturers should consider the negative effects that will occur if there is insufficient management and control.

Keywords: Social Media, Education, Thailand 4.0

1. Introduction

The advancement of the internet, computers, and communication technology leads to new social innovations. A new social network that is widely known that this "online community" is a public space where members of all ages, nationalities and religions, education levels, occupations and sub-societies from around the world are communicators or authors, tell the story, experience, articles, pictures, and videos that the members wrote and made or found on other media and share it with others in the game. Its network through the Internet and social media. Social networks are growing rapidly and continuously, resulting in the technological evolution of various types of social media. (Thatthanan Phumnuch, 2010).

Nowadays, Social Media (small media)(small media) has an increasing role in daily life. Especially, the learners who use Social Media (small media) to communicate widely and also have a role in the educational system. How can instructors apply Social Media (small media) to education as a way to organize teaching and learning systematically and efficiently to keep up with the changing times? And how do the instructors make the learners more interested in teaching and learning of them?

"Social media" can be said to be a widely-used social network in a variety of circles, which is not limited to the business, education, or even marketing that we often offer on it regularly. But it has a wide influence, whether it be in education, politics or even music, which clearly reflects how Social Media (small media) is influenced in each industry.

Technology can be developed to communicate without limits, talk face-to-face, providing a feeling of being close to each other by just having internet and connected smartphones that can communicate with each other without boundaries. Currently, there are many Social Media (small media) channels such as Facebook, Line, Instagram, and YouTube that are commonly used to communicate in two-way communication. On the other hand, these media are also affected. If used too much, such as playing online games, chatting through Facebook may affect health, may cause various diseases such as lack of sleep and lack of sleep because playing games so much. Too much causing the body to not get enough rest, resulting in decreased immunity, easier to catch a cold or talking on the phone for a long time Causing temporary hearing loss Or have vision problems because of staring for a long time, etc.

Social Media (small media) is not only used for entertainment, but also for using Social Media (small media) in different levels of education at universities, professors and learners. By using Social Media (small media) for presentations, submissions instead of writing and using paper. When this happens, it will have a negative effect. If you use too much, it will affect the users, both physical, educational and social as well.

2. Related Studies

Using social media to manage learning Is the introduction of tools available on the internet applied to the benefit to increase knowledge and enhance skills needed for students, as well as to reduce the time and place of learning. These tools are based on the Thailand 4.0 era in which students and lecturers can interact quickly via social media.

3. What is social media?

The Royal Institute (2011) has defined the term "Social Media" as an electronic media, which is a medium that allows individuals to participate in the creation and exchange of opinions through the internet. This media belongs to various companies providing services through their websites such as Facebook, Hi5, Twitter, Wikipedia, etc.

Kanda Run-Naphong-Saikaew (2014), a lecturer at the Department of Computer Engineering, Khon Kaen University stated that:

Media means the hardware or tools used for communication.

Social means society in the context of social media.

Social means social sharing, which may be sharing content (files, tastes, opinions) or social interaction (Group integration).

Social Media (small media) means digital media or software that is based on a web system or internet website that is a social action tool developed by a communicator created by the author or Find things such as stories, events, articles, experiences, pictures, videos and music, and share content, news, experiences and talks, allowing users in the online world to get to know their networks, text, still images, animation, and voices with people in the same society quickly, efficiently, including sharing (Elizabeth, 2012; Jan 2011, Orawan Wongkaewphonthong, 2010).

In conclusion, Social Media (small media) or online media means digital media or software that runs on the basis of an internet website. It is a social action tool created by the messenger when it encounters stories, events, articles, experiences, images, videos and music, and then shares that information with users online in the network which are recognized and shared

quickly and efficiently. (Orawan Wongkaew-phothong, 2010; Elizabeth F. Churchill, 2012).

4. Types of Social Media

Social Media (small media) is divided into 7 types as follows:

1. The type of article writing (Web Blog) is a content management system (CMS), a form of content that allows users to write an article called Post (Post) and publish easily, which provides an opportunity for people who has the ability in various fields, able to freely distribute their knowledge by writing.

2. Data / Knowledge is a web site that gathers information on various subjects in independent content, including academic, geography, history, products or services, with the emphasis on allowing people with knowledge in various matters to write or most of them are academics, professionals, or experts that are clearly visible, such as Wikipedia, Google Earth, etc.

3. The type of online games is a very popular website because it is a source of many games that are video games played on the internet. In this online game, players are able to chat, play, exchange items with other people in the game, and the reason that is very popular because players get social, so it is fun to have friends playing games together rather than playing game alone. It also has beautiful images and additional activities, such as new weapons or clothes that are important to be able to play with friends online immediately, such as Word of Warcraft, League of Legends, Star Craft etc.

4. Type of online community is a website that focuses on finding new friends or finding old friends that have not seen each other for a long time, creating your own profile by adding pictures, graphics that represent our Identity) for friends in the network to get to know us better and also have the characteristics of sharing stories, sharing experiences, such as Facebook, Google Plus etc.

5. Photo management type, a website that focuses on depositing only images by uploading images from cameras or mobile phones to the web, which can share images or trade images such as Instagram, Flickr, Pinterest etc.

6. Type of web media used to deposit or share multimedia files such as video clips, movies, music, etc. using the same method as the image hosting website, but only focusing on multimedia files such as YouTube, Ustream, Vimeo etc.

7. Business / Commerce is an online business website that focuses on buying and selling various products or services via website (e-Commerce) such as buying and selling cars, books, or residences, very popular websites such as Amazon, eBay, Lazada etc. But this type of website is not considered a true social network because it does not allow users to share information apart from focusing mainly on ordering and recommending products.

5. The Objectives of the Studies

1. To study the impact of using social media on Thai education.
2. To study the application of social media in Thai Education.

6. Social Media (small media) and Thai education

Information and communication technology has developed rapidly with a growing number of users, making it easy for everyone to access the internet and have the freedom to access, share knowledge, exchange ideas and submit ideas without being blocked under the law. It created a network called online network to communicate with Social Media (small media) as a tool for sharing, exchanging pictures, video, audio and text, which can be used to manage learners very well.

Due to the evolution of new media or Social Media (small media) today, has rapidly advanced and is widely used in all groups of society. Therefore, it has been used in the education industry to learn from this type of media, which some important reasons of using Social Media (small media) to share in the curriculum and teaching with many reasons, but there are 2 reasons that Kommer (2011: online) interesting said that;

1. Social Media (small media) is a medium that helps increase the efficiency of giving learners more freedom to learn, which bringing these types of media into schools will meet the important objectives and goals that occur to the learners.

2. The use of Social Media (small media) in schools is still limited and appropriate for users (learners) to be able to develop their own style of communication, especially communication from the website, and is also a teaching system that is suitable for beginning learners as well.

Using Social Media (small media) such as Facebook, Slide share, Flickr, Scribed and YouTube to organize teaching and learning activities is a tool that can be used. We can bring these Social Media (small media) to compile and create an effective media that is interesting, with the strengths of each type of Social Media (small media) with different presentation styles. When compiled and managed well, we will learn interesting sources through Social Media (small media) such as using Facebook as a bulletin board, used to communicate and exchange information, use Slide share to bring Snorkeling in the form of slides, use Flickr to present photos, presentations and documents with Scribed use YouTube to present video. These Social Media (small media) collections are useful for teaching and learning, allowing learners to have fun in learning, able to create knowledge by themselves, learn anywhere, anytime, no limit, and download offline content for reviewing knowledge as well.

These Social Media (small media) lecturers and learners have already used in everyday life, if used in teaching, causing learners to learn with fun by exchanging knowledge of common interests quickly and easily. At the same time, lecturers can use Social Media (small media) to organize teaching and learning activities more efficiently.

7. The Application of Social Media (small media) in educational management in Thailand

Currently, the Ministry of Education Assigned the Office of Teaching and Learning Technology to organize training sessions to encourage lecturers to develop their potential and promote the use of Social Media (small media) in learning management by realizing the importance of promoting and encouraging lecturers to use online tools which existing on the internet network used to learn to create a network and collaboration between lecturers and

lecturers, learners and lecturers, learners and learners together without restrictions on the time and place that leads to endless learning (Office of Educational Technology, 2009). It is inevitably a web 2.0 era that changes present and future world (Jeff Dunn, 2011).

Tools that the Office of Educational Technology recommends that lecturers apply: (Using Social Media (small media) in Learning Management, 2013) as these following:

1. Facebook is a website for lecturers and learners can communicate and exchange ideas with one another by setting up a group of courses to communicate and exchange information between lecturers and learners and learners and learners.

2. WordPress is a ready-made website or blog where learners and lecturers can create personal blogs or individual courses for disseminating lessons in each course or interacting with students.

3. YouTube is a website used to share video files. Lecturers can upload and publish instructional videos through this website, using the videos available on the website as teaching and learning materials, and students can publish their work to friends and the lecturer leave a comment.

4. Twitter is a website used to communicate short messages quickly.

5. Slide share is a website used to share varieties of documents.

The wide variety of online tools available on the internet are effective for different uses, with development and changes rapidly which lecturers can bring these tools to apply the learning process obviously and sustainably. The fact that lecturers have an understanding of the techniques of tools combined with teaching strategies and create an interesting model for students is a very challenging for lecturers. (Office of Educational Technology and Teaching, 2011).

8. The impact of Social Media (small media) on Thai education

Although the use of Social Media (small media) is very useful in the role of tools to support teaching and learning. But if lecturers do not have good management, it may negatively affect the learners because the students may still not be able to control or direct themselves to use properly. The

advantages and disadvantages of using Social Media (small media) in teaching and learning can be summarized as follows:

Advantages and disadvantages of using Social Media (small media) in teaching and learning with the large amount of information presented in online social networks, if it comes to teaching and learning in the classroom, it will produce significant results in many ways as well, Kanda Runnapongsa-Saikaew, 2011 stated as follows:

Positive Impacts

In the right way of using social media, it will benefit both lecturers and learners. (Poore, 2013).

For example,

- 1 . To promote the intellectual ability for students (Intellectual Benefit).
- 2 .Training for communication (Benefits for Communication), participation (Collaboration) as well as cause social learning (Socialization).
3. It is to strengthen motivation (Motivational Benefits).
4. Adjustment of an open learning environment is easy to connect, creating relationships between societies in the classroom.
5. Encourage and support 2-way communication that can be applied in a variety of teaching and learning methods, such as cooperative learning (collaborative learning), small group learning or other co-creation of knowledge.

Therefore, using Social Media (small media) can exchange and study the information you need quickly, as the internet is now possible, Social Media (small media) itself has become an intermediary for exchanging information or studying information quickly, conveniently, and economically. Whether it is searching for knowledge, communicating with others that can be done easily without having to spend a lot of money, able to show their own things to others. All abilities can be displayed via Social Media (small media) and if it is pleasing to other people, it will become so popular that it becomes a celebrity so easily that it generates revenue for users. At this point, we see very clearly nowadays, both online sales, receiving various jobs through social media, these are all generating income for people who use it, making it easy to contact

people who are far away or not long-term. In addition, including the ability to see the movement of these people, even if not together, is a new marketing channel that many organizations have turned to Social Media (small media) very much in creating a new marketing channel to sell products or services.

Figure 1: The positive impact of Social Media (small media) on Thai educational system

Source: <http://www.unmeeonline.org> %B8%87-socialmedia%E0%B8%A1%E0%B8%B5/

Negative Impacts

The impact of obstacles and problems from using Social Media (small media) in teaching and learning can be illustrated as follows: (Juthamas Sonkanok, 2012).

1. Uncertainty about the stability and persistence of the web, because most Social Media (small media) sites are opened for free. In some cases, the website is shut down for unknown reasons or there is a fee for the operation, such as the Ning.com website that charges users' fees.

2. The link between the system and user data for collaboration in schools without control: The users who may not be cautious in their use, such

as posting defamatory messages, adversely affecting themselves or the organization.

3. Data security and privacy: if there is no good protection, it may be misused by malicious parties.

4. The equipment involved is expensive: if the organization does not have enough budget to support it, it will not be able to use the device, such as the internet or school computer room. If there is no budget for improvement, it will become obsolete or some parents who cannot support their children to buy their own computer or tablet.

5. The lack of screening in search of information and incorrect information receiving leads to lack of discretion in presenting information and causing the content to be presented incorrectly.

Figure 2: The negative impact of Social Media (small media) on Thai educational system

Source: <http://www.unmeeonline.org> %B8%87-
social-media-E0%B8%A1%E0%B8%B5/

However, delving into too much personal information, we see that each sign-up account needs to know personal information, which can be

dislodged or spread, deceived by the use of Social Media (small media) that is often seen, such as deceiving to defraud, deceiving sell products, these things can happen on Social Media (small media) because we do not see the face, do not know the true personality, and being easily pirated. Even if you put in pictures or other works, if you do not add your signature or strength, you may be taken to something else that we do not know, such as editing it is illegal, etc. These things make you overly obsessed, some people are so addicted to Social Media (small media) that they lose their work, some lose their education, and some have seen a lot. Therefore, the users should use Social Media (small media) appropriately.

9. Conclusions and Recommendations

Social Media (small media) is a useful tool that can be used by lecturers and students in teaching and learning, including document management, presentations, presentations, discussions and opinions. Etc. which will help to enhance knowledge and develop the skills needed in the 21st century of the learners as well. However, when using Social Media (small media) for teaching and learning, lecturers should consider the negative effects that will follow, should be a good example, and guide the correct use, create media literacy as a way of immunity for consumers, especially children and young people. In accepting the content through the media in analytical, critical, and evaluating media to create knowledge, this media is mostly due to the learning of learners through direct experience learning. All of these, in order for students to be able to use Social Media (small media) to improve their knowledge and skills properly, then resulting in effective lifelong learning.

Initially, Social Media (small media) usage is personal use that can be freely used. But when using it as part of the teaching and learning process, consideration should be given to the appropriateness of searching and presenting information, such as presenting information from various websites without checking for accuracy or up-to-date information, sharing information from sources that Having bias or bias or using text, documents, images or videos without reference to the source (Jaruwat Songmuang, 2011; Churairat Thongchamuenwivat, 2009; Antony Mayfield, 2008). If the lecturer is still

unable to use technology in teaching and learning properly with the style or activity and teaching and using existing technology is not worth the budget that Government support will result in students not being able to develop the knowledge and skills they need to their full potential, for examples of ways to use Social Media (small media) to manage the education correctly and appropriately as follows:

1) If lecturers want to present information from various websites, they should check the accuracy or the up-to-date information by checking the information from the original or find the source of the publisher from a credible organization or person.

2) Lecturers should ponder the sharing of information from various sources or search for information from a variety of sources.

3) The use of text, documents, images or videos should have clear references to the sources.

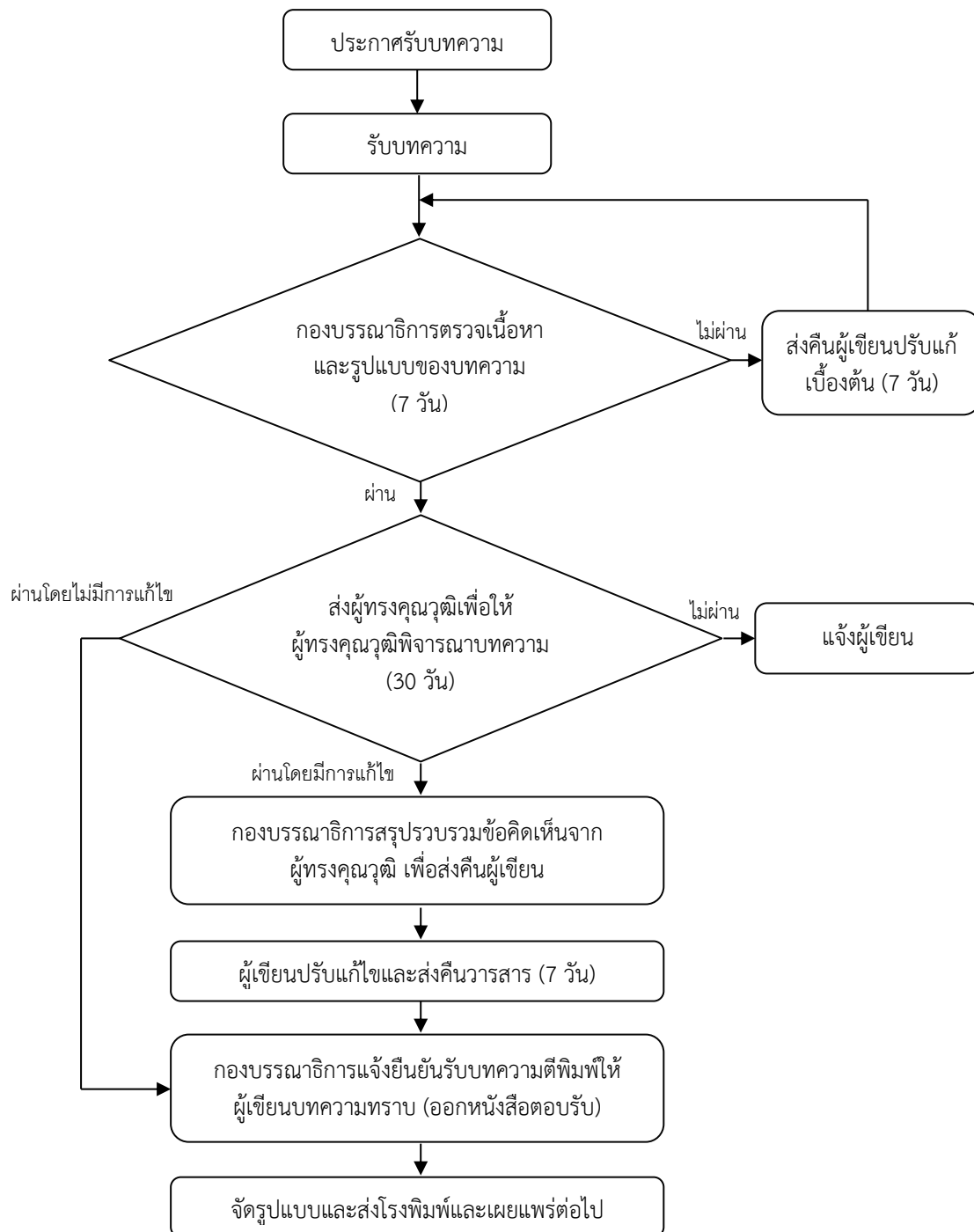
Reference

- Kanda Runna-Phongsaikeaw. **Social media**. [Online]. Accessed on 12 December 2013, from: <http://gear.kku.ac.th/~krunapon/talks/socialmedia/kku-socialmedia.pdf>
- Juthamat Sonkanok. (2012). **The use of Social Media (small media) in the teaching of modern higher education, to connect the learners, to the teacher's mind**. Summary form from training or academic seminars.
- Jaruwat Songmuang. (2011). **Online social network and classroom**. [Online]. Accessed 12 December 2013. from: <http://tawasau.yiu.ac.th/jaruwut/?p=41>.
- Churairat Thongchumchuenwiwat (2009). **Online Social Network**. [Online]. Accessed on 12 December 2013. from http://ngnforum.ntc.or.th/index.php?option=com_content&task=view&id=76&Itemid=1.
- Royal Institute (2011). **Social Media (small media) - Social networks**. Script for Thai Love Radio Program. [Online]. Accessed 12 December 2013, from <http://www.royin.go.th/th/knowledge/detail.php?ID=4357>

- Kelly Y., Zilanawala A., Booker C., Sacker A. (2018). **Social Media (small media) Use and Adolescent Mental Health: Findings from the UK Millennium Cohort Study**, E Clinical Medicine, Volume 6, 59-68.
- Antony Mayfield. (2008). **What is Social Media?** [Online]. Retrieved December 12, 2013, from http://www.icrossing.co.uk/fileadmin/uploads/eBooks/What_is_Social_Media_iCrossing_ebook.pdf.
- Elizabeth F. Churchill. (2012). **Social Media (small media) Meaning**. Proceeding of the 2012 international. Workshop on Socially-aware multimedia. New York. USA: Pages 43-44.
- Jeff Dunn. (2011). **The 100 Best Web 2.0 Classroom Tools Chosen By You**. [Online]. Retrieved December 12, 2013, from <http://www.edudemic.com/best-web-tools/>.
- Kommers, P. (2011). **Social Media (small media) for Learning by Means of ICT**. [Online]. Retrieved December 12, 2013, from <http://www.iite.unesco.org/pics/publications/en/files/3214685.pdf>.
- NSW Department of Education and Training**. (2011). **Social Media (small media) Guidelines**. [Online]. Retrieved December 12, 2013, from http://www.det.nsw.edu/policies/technology/communication/socmed_guide.pdf.
- The Social Media (small media) Advisory Group. Victoria University. (2012). **Using Social Media (small media) for Learning and Teaching**. [Online]. Retrieved December 12, 2013, from http://www.tls.vu.edu.au/portal/site/technology/resources/social20%media/Using_social_media_for_learning_and_teaching_Staff_Guide.pdf.

ภาคผนวก

กระบวนการพิจารณาบทความของวารสารวิชาการ มจร บุรีรัมย์
วิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์ มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

คำแนะนำสำหรับผู้นิพนธ์บทความ

สถานที่ติดต่อเกี่ยวกับบทความ

สำนักงานวารสารวิชาการ มจร บุรีรัมย์

สำนักวิชาการวิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

281 หมู่ 13 ตำบลเสม็ด อำเภอเมืองบุรีรัมย์ จังหวัดบุรีรัมย์

โทรศัพท์ 06-5108-4746, 06-4946-1595

1. ส่วนประเภทของบทความที่ลงตีพิมพ์ในวารสาร

วารสารวิชาการ มจร บุรีรัมย์ ตีพิมพ์บทความประเภทต่าง ๆ ดังนี้

1.1 บทความพิเศษ (Special Article) บทความทางวิชาการพิเศษ ที่เสนอเนื้อหาความรู้วิชาการ อย่างเข้มข้น และผ่านการอ่านและการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิในสาขาวิชานั้น ๆ มีกลุ่มเป้าหมายเป็นนักวิชาการในวงการวิชาการ/วิชาชีพ

1.2 บทความทางวิชาการ (Academic Article) ที่เสนอเนื้อหาความรู้ วิชาการ มีกลุ่มเป้าหมายที่เป็นนิสิต นักศึกษาหรือประชาชนทั่วไป

1.3 บทความวิจัย (Research Article) ได้แก่ รายงานผลงานวิจัยใหม่ที่มีองค์ความรู้อันเป็นประโยชน์ ซึ่งไม่เคยตีพิมพ์ในวารสารใด ๆ มาก่อน

1.4 บทความปริทรรศน์ (Review Article) เป็นบทความที่รวบรวมความรู้จากตำรา หนังสือ และวารสารใหม่ หรือจากผลงานและประสบการณ์ ของผู้นิพนธ์มาเรียบเรียงขึ้น โดยมีกรณีวิเคราะห์ สังเคราะห์ วิเคราะห์เปรียบเทียบกัน

1.5 บทความปกิณกะ (Miscellany Article) ได้แก่ บทความทบทวนความรู้ เรื่องแปลก ย่อความจากวารสารต่างประเทศ การแสดงความคิดเห็น วิวิจารณ์ แนะนำเครื่องมือใหม่ ตำราหรือหนังสือใหม่ที่น่าสนใจ หรือข่าวการประชุมทั้งระดับชาติและระดับนานาชาติ

การส่งบทความ

บทความที่จะตีพิมพ์ในวารสารวิชาการ มจร บุรีรัมย์ ต้องผ่านระบบลงทะเบียนออนไลน์ Website: <https://so06.tci-thaijo.org/index.php/ambj> และรอการตรวจสอบจากกองบรรณาธิการ

การตรวจสอบบทความและพิสูจน์อักษร

ผู้นิพนธ์ควรตระหนักถึงความสำคัญในการเตรียมบทความให้ถูกต้องตามรูปแบบของบทความที่วารสารกำหนด ตลอดจนตรวจสอบความถูกต้องแน่นอน ทั้งพิสูจน์อักษรก่อนที่จะพร้อมส่งบทความนี้ให้กับบรรณาธิการ การเตรียมบทความให้ถูกต้องตามข้อกำหนดของ

วารสารจะทำให้การพิจารณาตีพิมพ์มีความรวดเร็วมากยิ่งขึ้น และทางกองบรรณาธิการขอสงวนสิทธิ์ที่จะไม่พิจารณาบทความจนกว่าจะได้แก้ไขให้ถูกต้องตามข้อกำหนดของวารสาร

การเตรียมบทความ

บทความต้องเป็นตัวพิมพ์ดีด โดยใช้ชุดแบบอักษร (font) ชนิดไทยสารบรรณ (TH Sarabun PSK) ขนาดอักษร 16 จัดกั้นหลังตรง และมีระยะห่างระหว่างบรรทัดหนึ่งช่อง (double spacing) ตลอดเอกสาร พิมพ์หน้าเดียวลงบนกระดาษ (A4) พิมพ์ให้ห่างจากขอบกระดาษด้านซ้าย และด้านขวา ขนาด 3.81 ซม. ด้านบน ขนาด 4.5 และด้านล่าง ขนาด 4.01 ซม. พร้อมใส่หมายเลขหน้ากำกับทางมุมขวาบนทุกหน้า บทความไม่ควรยาวเกิน 15 หน้า กระดาษพิมพ์ (A4) โดยนับรวมภาพประกอบและตาราง

การพิจารณาและคัดเลือกบทความ

บทความแต่ละบทความจะได้รับพิจารณาจากคณะกรรมการกลั่นกรองบทความวารสาร (Peer Review) 2 ท่าน ที่มีความเชี่ยวชาญในสาขาวิชาที่เกี่ยวข้อง และได้รับความเห็นชอบจากกองบรรณาธิการก่อนตีพิมพ์ โดยการพิจารณาบทความจะมีรูปแบบที่ผู้พิจารณาบทความไม่ทราบชื่อหรือข้อมูลของผู้เขียนบทความ และผู้เขียนบทความไม่ทราบชื่อผู้พิจารณาบทความ (Double - blind peer review)

2. ส่วนบทคัดย่อ (Abstract)

บทคัดย่อควรมีความยาวไม่เกิน 350 คำ โดยแยกต่างหากจากเนื้อเรื่อง บทความวิจัย/ วิชาการ ต้องมีบทคัดย่อทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษควรเขียนให้ได้ใจความทั้งหมด ซึ่งบทคัดย่อของเรื่องไม่ต้องอ้างอิงเอกสาร รูปภาพ หรือตาราง และให้มีเพียง 2 ส่วนเท่านั้น คือ

- 1) **วัตถุประสงค์** ควรกล่าวถึงจุดมุ่งหมายของการศึกษา
- 2) **ผลการวิจัยพบว่า** ควรประกอบด้วยผลที่ได้รับจากการค้นคว้า ศึกษา และผลของค่าสถิติ (ในกรณีมีการวิเคราะห์)
- 3) **คำสำคัญ** ควรมีคำสำคัญไม่เกิน 5 คำที่ครอบคลุมชื่อเรื่องที่ศึกษาและจะปรากฏอยู่ในส่วนท้ายของบทคัดย่อทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ และคั่นด้วยเครื่องหมายอัฒภาค (Semicolon) (,)

3. ส่วนเนื้อเรื่อง ควรประกอบด้วย

3.1 การเตรียมต้นฉบับสำหรับการเขียนบทความวิจัย ประกอบด้วย

3.1.1 **บทนำ (Introduction)** เป็นส่วนกล่าวนำโดยอาศัยการปริทรรศน์ (Review) ข้อมูลจากงานวิจัย ความรู้ และหลักฐานต่าง ๆ จากหนังสือหรือวารสารที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่ศึกษา และกล่าวถึงเหตุผลหรือความสำคัญของปัญหาในการศึกษาครั้งนี้

3.1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย (Research Objectives) เป็นการกำหนด วัตถุประสงค์ หรือจุดมุ่งหมายของการวิจัย รวมถึงรวบรวมหลักการ วิธีการ โดยมีรายละเอียดว่าจะต้องศึกษาอะไรบ้าง เพื่อเป็นแนวทางในการวิเคราะห์ ข้อมูลและเสนอผลการวิจัยได้อย่างชัดเจน

3.1.3 วิธีดำเนินการวิจัย (Methods) เป็นการกำหนด วิธีการ กิจกรรม รายละเอียดของการวิจัย การศึกษาประชากรและกลุ่มตัวอย่างในการศึกษา และวิธีการศึกษา เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย รวมทั้งสถิติที่นำมาใช้วิเคราะห์ข้อมูล

3.1.4 สรุปผลการวิจัย (Results) เป็นการแสดงผลที่ได้จากการศึกษา และวิเคราะห์ในข้อ 3.1.2 ควรจำแนกผลออกเป็นหมวดหมู่ และสัมพันธ์ กับวัตถุประสงค์ ของการศึกษา โดยการบรรยายในเนื้อเรื่องและแสดงรายละเอียดเพิ่มเติมด้วยภาพประกอบ ตาราง กราฟ หรือ แผนภูมิ ตามความเหมาะสม

3.1.5 อภิปรายผลการวิจัย (ถ้ามี) (Discussion) เป็นการนำข้อมูลที่ได้มาจากการวิเคราะห์ ของผู้นิพนธ์นำมาเปรียบเทียบกับผลการวิจัยของผู้อื่น เพื่อให้มีความเข้าใจ หรือเกิดความรู้ใหม่ ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยนั้น รวมทั้งข้อดี ข้อเสียของวิธีการศึกษา เสนอแนะความคิดเห็นใหม่ ๆ ปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ ที่ได้จากการศึกษาครั้งนี้ เพื่อเป็นแนวทางที่จะนำไปประยุกต์ให้เกิดประโยชน์

3.1.6 ข้อเสนอแนะ (ถ้ามี) (Suggestion) การแนะนำผลการวิจัยไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อไป

3.1.7 กิตติกรรมประกาศ (ถ้ามี) (Acknowledgement) เป็นส่วนที่กล่าวขอบคุณต่อ องค์กร หน่วยงาน หรือบุคคลที่ให้ความช่วยเหลือร่วมมือในการวิจัย รวมทั้งแหล่งที่มาของ เงินทุนวิจัย และหมายเลขของทุนวิจัย

3.1.8 เอกสารอ้างอิง (References) ใช้รูปแบบการอ้างอิงแบบแทรกในเนื้อหา ตามหลักเกณฑ์ APA (American Psychological Association) เป็นการอ้างอิงแหล่งที่มาของข้อความไว้ในเครื่องหมาย วงเล็บ () แทรกในเนื้อหา ซึ่งมีรูปแบบการเขียนอ้างอิงที่นิยมแพร่หลาย โดยมีกฎเกณฑ์การอ้างอิงที่ออกแบบมาเพื่อให้ผู้ใช้มีความชัดเจนในการลงรายการงานเขียนต่าง ๆ ที่ง่ายต่อการศึกษาและการปฏิบัติ

3.2 การเตรียมต้นฉบับสำหรับการเขียนบทความวิชาการ บทความปริทรรศน์ บทความปกิณกะ ประกอบด้วย

3.2.1 บทนำ (Introduction) เป็นส่วนกล่าวนำ โดยอาศัยการปริทรรศน์ (review) ข้อมูลจากรายงานวิจัย ความรู้ และหลักฐานต่าง ๆ จากหนังสือหรือวารสารที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่ศึกษา และกล่าวถึงเหตุผลหรือความสำคัญของปัญหาในการศึกษาครั้งนี้

3.2.2 เนื้อหา (Content) เรื่องราวที่ผู้เขียนต้องการจะให้ผู้อ่านได้รับทราบ เนื้อหาที่ดีต้องมีรายละเอียดที่ชัดเจนและน่าสนใจ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับสมรรถภาพทางความคิดของผู้เขียนเป็นสำคัญ

3.2.3 สรุป (Summarizing) เป็นวิธีการเขียนบทความที่ผู้เขียนจะต้องเขียนให้เหลือเฉพาะส่วนที่มีความสำคัญ เป็นการกลั่นกรอง การรวบรวม หรือการลดข้อความให้เหลือส่วนที่สำคัญเท่านั้น

3.2.4 เอกสารอ้างอิง (References) ใช้รูปแบบการอ้างอิงแบบแทรกในเนื้อหาตามหลักเกณฑ์ APA (American Psychological Association) ซึ่งมีรูปแบบการเขียนอ้างอิงที่นิยมแพร่หลาย โดยมีกฎเกณฑ์การอ้างอิงที่ออกมาเพื่อให้ผู้ใช้มีความชัดเจนในการลงรายการ งานเขียนต่าง ๆ ที่เป็นรูปแบบเดียวกัน

3.3 การเตรียมต้นฉบับสำหรับการเขียนบทวิจารณ์หนังสือ ประกอบด้วย

3.3.1 ชื่อเรื่องของหนังสือ (Title) ให้ระบุทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

3.3.2 ชื่อผู้เขียนหนังสือ (Author) ให้ระบุชื่อเต็มทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ พร้อมระบุสถาบัน หรือหน่วยงานที่ผู้เขียนสังกัด

3.3.3 ชื่อผู้วิจารณ์ (Name of Reviews) ให้ระบุชื่อเต็มทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ พร้อมระบุสถาบัน หรือหน่วยงานของผู้วิจารณ์สังกัด

3.3.4 เนื้อหาการวิจารณ์ (Reviews Content) ในการเขียนเกี่ยวกับหนังสือวิจารณ์ เนื้อเรื่องจะเป็นส่วนแสดงความคิดเห็นและรายละเอียดในการวิจารณ์ โดยนำเสนอเรื่องราวจุดเด่น จุดบกพร่องของเรื่อง โดยทำการวิจารณ์หรือวิพากษ์อย่างมีหลักเกณฑ์ และเหตุผลตามหลักวิชาการ

3.3.5 สรุป (Summarizing) เป็นวิธีการเขียนสรุปความคิดเห็นทั้งหมดที่วิจารณ์ รวมถึงให้ข้อคิดหรือข้อสังเกตที่เป็นประโยชน์สำหรับผู้อ่าน

3.3.6 เอกสารอ้างอิง (References) ใช้รูปแบบการอ้างอิงแบบแทรกในเนื้อหาตามหลักเกณฑ์ APA (American Psychological Association) ซึ่งมีรูปแบบการเขียนอ้างอิงที่นิยมแพร่หลาย โดยมีกฎเกณฑ์การอ้างอิงที่ออกมาเพื่อให้ผู้ใช้มีความชัดเจนในการลงรายการงานเขียนต่าง ๆ ที่เป็นรูปแบบเดียวกัน

การอ้างอิงแบบแทรกในเนื้อหาตามหลักเกณฑ์ APA

1. หนังสือ

1.1 คัมภีร์พระไตรปิฎกหรือหนังสือสำคัญพิมพ์เป็นชุด

ให้อ้างชื่อย่อคัมภีร์ เล่ม/ข้อ/หน้า และค้นด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) ตัวอย่างเช่น (พระไตรปิฎก, 27/855/191)

1.2 หนังสือ และวารสาร

(ผู้แต่ง, ปีที่พิมพ์: เลขหน้าที่อ้างอิง)

ผู้แต่งคนเดียว ให้ระบุเฉพาะนามสกุล โดยไม่ต้องมีคำนำหน้านาม หากเป็นพระภิกษุทั่วไปให้ใส่คำว่าพระ, พระมหานามหน้าชื่อตามด้วยฉายา และพระภิกษุที่มีสมณศักดิ์ให้ใส่ชื่อสมณศักดิ์ ตามด้วยชื่อตัวในเครื่องหมายวงเล็บ ถ้าไม่ทราบชื่อตัวให้ใส่เฉพาะชื่อสมณศักดิ์

ตัวอย่างเช่น

(พระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), 2557: 15)

(Phraphrombandit (Prayūn Thammachittō), 2014: 15)

ผู้แต่ง 2 คน ให้ระบุเฉพาะนามสกุลของผู้แต่งทั้ง 2 คน โดยใช้คำว่า “และ” สำหรับผู้แต่ง ชาวไทย หรือ “and” หรือ “&” สำหรับผู้แต่งชาวต่างประเทศ ระหว่างคำให้เว้นระยะห่าง ด้านหน้าและด้านหลัง 1 เคาะ

ตัวอย่างเช่น

(ภาคสุวรรณ และ ไชยรังสี, 2524: 145-146)

(Phaksuwan and Chairangsi, 1981: 145-146)

ผู้แต่ง 3 คน ให้ระบุเฉพาะนามสกุลของผู้แต่งแต่ละคนให้คั่นด้วยเครื่องหมาย “,” หน้าผู้แต่งคนสุดท้ายต้องคั่นด้วย “และ” สำหรับผู้แต่งชาวไทย หรือ “and” หรือ “&” สำหรับผู้แต่งชาวต่างประเทศ ระหว่างคำให้เว้นระยะห่างด้านหน้าและด้านหลัง 1 เคาะ

ตัวอย่างเช่น

(ดอกจันทร์, พรหมกุล และ โยทุม, 2552: 80)

(Dokchan, Phromkun and Yothum, 2009: 80)

ผู้แต่งมากกว่า 3 คนขึ้นไป ให้ระบุเฉพาะนามสกุลของผู้แต่งคนแรกให้คั่นด้วยเครื่องหมาย “,” ตามด้วย “และคณะ” หรือคนอื่น ๆ สำหรับผู้แต่งชาวไทย หรือ “et al.” หรือ “and others” สำหรับผู้แต่งชาวต่างประเทศ ระหว่างคำให้เว้นระยะห่างด้านหน้าและด้านหลัง 1 เคาะ

ตัวอย่างเช่น

(รัฐสินธุ และคณะ, 2525: 100)

(Ratsin, et al., 1982: 100)

การเขียนเอกสารอ้างอิง

1. หนังสือ:

ชื่อ-นามสกุล. / (ปีที่พิมพ์). / ชื่อหนังสือ / (ครั้งที่พิมพ์ (ถ้ามี)). / เมืองที่พิมพ์. / สำนักพิมพ์.

ตัวอย่าง

Maslow, A. (1970). **Motivation and Personality**. New York: Harper and Row Publishers.

2. วารสาร:

ชื่อ-นามสกุล. /(ปีที่พิมพ์)./ชื่อเรื่อง./ชื่อวารสาร,/ปีที่(ฉบับที่),/เลขหน้า.

ตัวอย่าง

Prescott, S. G. (2015). Will Instructors Save Time Using a Specifications Grading System?. **Journal of Microbiology & Biology Education**. 16(2), 298.

3. วิทยานิพนธ์/คุณูปนิพนธ์/สารนิพนธ์/รายงานการวิจัย:

ชื่อ-นามสกุล. /(ปีที่พิมพ์)./ชื่อเรื่อง./ระดับวิทยานิพนธ์,/ชื่อคณะ:/ชื่อมหาวิทยาลัย.

ตัวอย่าง

Phra channa Bhaddharakhito. (2015). An Analytical Study of Morality in Cambodian Traditional Wedding at Chamnomkuet Village, Chamnom Sub-district, Mongkolborei District, Banteay Meanchey Province Based on Buddhist Principle. **Master of arts**. Graduate School: Mahachulalongkornrajavidyalaya University.

4. สัมภาษณ์:

ชื่อ-นามสกุล. /(วัน เดือน ปี ที่สัมภาษณ์)./ตำแหน่ง(ถ้ามี)./สัมภาษณ์

ตัวอย่าง

PhraKrusuvithanphatthanabandhit. (10 May 2013). Voice-Rector. Interview.

5. สื่อดิจิทัล:

ชื่อ-นามสกุล. /(ปีที่พิมพ์)./ชื่อเรื่อง./ชื่อเว็บไซต์./ (วัน เดือน ปี ที่สืบค้น).

ตัวอย่าง

Bhandari, P., Rishi, P. and Prabha, V. (2014). Positive Effect of Probiotic Lactobacillus Plantarum in Reversing the LPS Induced Infertility in Mouse Model. <http://jmm.microbiologyresearch.org/content/journal/jmm/10.1099/jmm.0.000230; jsessionid=1me6a81o04g7o.x-sgm-live-03>. (12 February 2014).

4. ส่วนภาพประกอบ (Figure) และส่วนตาราง (Table)

ภาพประกอบและตารางควรมีเท่าที่จำเป็น โดยพิมพ์หน้าละ 1 ภาพหรือ 1 ตาราง สำหรับคำบรรยายภาพและตารางให้พิมพ์เหนือภาพหรือตาราง ส่วนคำอธิบายเพิ่มเติมให้ใส่ใต้ภาพหรือตาราง

5. การติดต่อโฆษณาและการสมัครสมาชิก

การติดต่อโฆษณา การสั่งซื้อ และการสมัครเป็นสมาชิกวารสารวิชาการ มจร บุรีรัมย์
กรุณาติดต่อ “บรรณาธิการวารสารวิชาการ มจร บุรีรัมย์” สำนักวิชาการวิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อาคารสัจจานุรักษ์ ชั้น 2

281 หมู่ 13 ตำบลเสม็ด อำเภอเมืองบุรีรัมย์ จังหวัดบุรีรัมย์ รหัสไปรษณีย์ 31000

<http://www.ambj.mcu.ac.th>

E-mail: ambj.mcu@gmail.com

โทรศัพท์ 065 108 4746 ดร.บรรพต แด่ไธสง

064 946 1595 นายมงคล สอนไธสง

กำหนดออกวารสารปีละ 2 ฉบับ

ฉบับที่ 1 มกราคม - มิถุนายน

ฉบับที่ 2 กรกฎาคม - ธันวาคม

อัตราค่าวารสาร

จำหน่ายราคา ฉบับละ 150 บาท ไม่รวมค่าส่ง

อัตราค่าสมาชิก

ปีละ 300 บาท

หนังสือขอเสนอบทความเพื่อลงตีพิมพ์ในวารสารวิชาการ มจร บุรีรัมย์
วิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

วันที่.....เดือน.....พ.ศ.....

1. ข้าพเจ้าชื่อ.....ฉายา.....นามสกุล.....
 2. สถานภาพผู้เขียน
 - อาจารย์ในสถาบันการศึกษา (ชื่อสถาบัน).....
 - โปรแกรม.....คณะ.....
 - บุคคลทั่วไป (ชื่อหน่วยงาน).....
 3. มีความประสงค์ขอตีพิมพ์บทความ () บทความวิจัย () บทความวิชาการ เรื่อง
ภาษาไทย.....
.....
ภาษาอังกฤษ.....
.....
 4. ชื่อผู้เขียนร่วม (ถ้ามี).....
 5. ที่อยู่ที่สามารถติดต่อได้สะดวก เลขที่.....ถนน.....แขวง/ตำบล.....
เขต/อำเภอ.....จังหวัด.....รหัสไปรษณีย์.....
โทรศัพท์.....E-mail.....
 6. สิ่งที่ส่งมาด้วย
 - แผ่นดิสก์ข้อมูลต้นฉบับ ชื่อแฟ้มข้อมูล.....
 - เอกสารพิมพ์ต้นฉบับ จำนวน 2 ชุด
 7. หากบทความนี้ จำเป็นต้องเชิญให้ผู้ทรงคุณวุฒิคนที่ 3 อ่านอีก ข้าพเจ้ายินยอมเสียค่าใช้จ่ายเพิ่มและ
หากเมื่อข้าพเจ้าแก้ไขแล้วแต่ยังไม่เรียบร้อยและไม่ได้ให้ลงตีพิมพ์ ข้าพเจ้าไม่ติดใจเอาความใด ๆ
ทั้งสิ้น จะยอมรับการพิจารณาของกองบรรณาธิการถือว่าเป็นที่สุด และไม่ขอเรียกร้องค่าใช้จ่าย
ทั้งหมดคืน
- ข้าพเจ้าขอรับรองว่าบทความนี้ยังไม่เคยลงตีพิมพ์ในวารสารใดมาก่อน และไม่อยู่ในระหว่างพิจารณาวารสารอื่น

ลงนาม.....ผู้เขียน

(.....)

วันที่...../...../.....